

CSALÁDI REGÉNYTÁR

ÖT NOVELLA

oooooooo IRTA ooooooooo

TARCZAI GYÖRGY

I—II.

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesítette a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indított, mely a maga nemében egyedülálló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi beccsel bírnak, de egyszersmind tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, amelyek sem hitüket, sem erkölceiket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos kötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. sz.) vagy könyvkereskedésében (Budapest, IV., Kecskeméti-u. 2.), valamint minden fővárosi s vidéki könyvkereskedésben.

A „Családi Regénytár“-ból

megjelentek (ár kötetenként 1 korona):

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény. Irta Montal Mária. Fordította Szentannai. — **D'Arbout ezredes három párbaja.** Elbeszélés. Irta Beugny d'Hagerne. Fordította dr. Rada I.

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések. Irta Cyprián.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés. Irta C. De Lamiraudie. Ford. A. Vilma. — **Hol a boldogság?** Elbeszélés. Irta Minna Canth. Finnből fordította Bán A.

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az alkoholizmus ellen. Irta X... grófnő.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta Graven Ágostné. Fordította dr. Rada I.

IX. kötet.

Rajzok a kurucvilágból. Irta Kincs István.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szelleme. Történeti regény. Irta Filó Károly.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések. Irta Büttner Julia.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta Buol M. Ford. Sziklay János.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta Andor József (Cyprián).

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredeti után fordította Jándi Bernádin.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta Csapodi Istvánné. — **Psyche lámpája.** Elbeszélés. Irta Léon de Tinseau. Fordította A. V.

XIX. kötet.

Hricz és az úrfi. Elbeszélés. Irta dr. Franko Iván. Fordította Zsátkovics Kálmán.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Víg regény. Irta Kincs István.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta Jeanne Mairet. Francia eredetiből fordította dr. Rada István. — **Az utolsó betét.** Elbeszélés. Irta Mrs. Bartle Teeling. Angolból ford. G. M.

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések. Irta Vértesy Gyula.

XXVII. kötet.

Az ezer tó országából. Finn elbeszélések. Finn eredetiből fordította Bán Aladár.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta Tarczai György.

ÖT NOVELLA

IRTA

TARCAI GYÖRGY

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1913

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28*a*.

MAGYAROK LUTÉCIÁBAN

I. A Boeuf-Gras.

Farsang utolsó vasárnapja volt. A közönségesen Párisnak nevezett ősi Lutécia legnagyobb piacán ember ember hátán szorongott s a Notredame méltóságteljesen a magasba meredő temploma felé meresztette szemét. A cifra faragványokkal ékes, szentek faragott képeivel a roskadásig megrakott hatalmas székesegyház csúcsos ívű főportáléja előtt a papok egész serege sürgött, talpig aranyos egyházi ruhában, ki sápadtan pislogó szövétnekkel, tömjénfüstölővel, ezüstkapsos énekeskönyvvél, ki egyéb istenes szerszámmal a kezében.

A középső kapu elé helyezett öreg pulpitus mellett Jean Juvenal des Ursines olvasta fennhangon az áldást, a st.-denisi apát, aki a konstanci zsinaton időző párisi érsek helyettese volt. Az amenhez érvén, becsapta a rézpántokkal kivert hatalmas foliánst s ragyogó kíséretével lefelé indult a piacra vezető széles lépcsőn, hogy az aljánál csendes megadással várakozó hizlalt ökröt szentelt vízzel meghintse.

— Vive le Boeuf-Gras !

Egetverő lelkesedéssel riant föl a hizlalt ökröt éltető kiáltás a néptömeg ajkán, amely óriási rajzó foltként megmozdult. A megáldás ünnepi aktusának nyomában a Notredame kettős csonkatornyának tetején harsogó riadóra gyújtottak a muzsiku-

sok. A céhek csatarendbe szedett soraiban dobörgés hangzott föl. A fegyveresek kétkézre kapták csillogó kopjáikat s utat törtek a háborgó tömegen át. És megindult a menet, a Boeuf-Gras diadalmenete, amely emberemlékezet óta esztendőnként megismétlődik a kies Lutéciában farsang utolsó vasárnapján. Hajdanában, mikor még e helyen pogányok laktanak s a virányos dombokkal szegélyezett Szajna-völgye római kolónia volt, Mars istennek tetsző áldozatként vezették körül a hizlalt ökröt a hadak urának szentelt tölgyfaberkekben minden tavasz kezdetén. A kereszt előtt porba omlottak a pogány istenségek. Mars isten is meghalt. A tisztelőre hizlalt ökör azonban túlélte s a párisiak most is diadalmenetben hurcolják meg mindenfelé, mert gyökeret vert szivükben a hiedelem, hogy áldást és szerencsét hoz városukra, ha megaranyozott patáival a húshagyó napok idején utcáikat végigrojja . . .

A Cité szigetének alsó felére vezető utcában összeszorult a menet s a zaj szinte fülsiketítővé vált az ökröt kísérők soraiban seregestől lábatlankodó fehérszemélyek dévaj sikolyától, akiket most mindenfelől lökcöstek. A jókedvében háborgó tömeg láttára még a palotájuk üveges erkélye mögül leskelődő főuri nők is fölvidultak, akik pedig mély gyászba merülvén, ezúttal teljesen visszahuzódtak a mulatozástól. Alig mult el egy esztendő az azincourti csata óta, ahol a diadalmas angolok csapásai alatt Franciaország színe virága elhullott. Alig van uri ház, ahol csatatéren veszett, túl a tengeren fogságban sinylődő apát, fiút, szerető rokont ne siratnának. A kalmár és kézműves polgárság semmit sem veszített; sőt meggyöngyülvén elnyomói, akikkel a maga városában esztendők óta véres utcai harcokat folytatott, az országos csapás óta mind-

jobban megerősödik. De mindamellett aligha ühetik meg oly zajjal Boeuf-Gras ünnepét, ha a falaik között székelő király udvara Zsigmond római császár, a kereszténységnek a magyar király képében való fejedelme jóvoltából jobb napok virradására nem várna. Másfél hete hozták hírül VI. Károlynak, hogy látogatására jövő hatalmas szövetségese elhagyta Perpignan, ahol az ellenpápát megregulázta. Egy-két nap s itt lesz a császári vendég. Nem volna illő dolog, ha a fényes Lutécia gyászos képével fogadná, mikor eljövetele örömet hirdet a száz sebtől vérező Franciaországnak. Mire megérkezik, az övéiket sirató főuri, lovagi családok is letesznek a gyászról.

A sziget alsó végén terpeszkedő tornyos királyi palota már hajnalban lobogódísz telt. Amire a farsangi ökör diadalmenete térséges piacára ér, ablakai is megtelnek drágakővel ékes, selyemben, bársonyban pompázó udvari dámákkal. A főurak a királyt fogják körül. A terraszs lépcsőin sorfalat álló testőrök alabárdja nagyot koppan s miközben VI. Károly időnek előtte megtört, koravén alakja a palota kapuján kilép, ujjongó üdvívalgással fogadják népének ezrei, vígan körülrajongva a csülökjét méltóságteljesen megvető hizlalt ökröt, amelynek csak aranyozott szarvai látszanak ki a kezével hadonázó emberáradatból.

— A király ő felsége beteg! — kiáltja harsány hangon a főceremóniamester.

A saját árnyékától is megijedő VI. Károly hirtelen rosszul lett s szolgálai gyorsan visszaviszik.

A fölkoszorúzás ceremóniáját Armagnac Bernárd, az imént Lutéciából még száműzött, most a francia sereg fővezéréként szereplő gróf végzi el helyette. A jókedv azért meg nem csappan s mire a menet a megkoszorúzott ökörrel St. Jacques-hídja felé for-

dulva ismét megindul, mintha az egész város megbolondult volna: kacagva, vihogva, minstrellek és troubadurok muzsikája mellett énekelve, pajkos táncra kerekedve egymással s a házak ablakaiból kitekintőkkel ingerkedve, vonul tova a farsangi ökör udvara nyomában végtelen sorokban, lovag, polgár, munkás, paraszt, tornyosfőkötős asszony, füzősderekű hajadon, gyermek, utcai lány, a város faláig huzódó s mind meredekebben emelkedő, hosszú, nyílegyenes St.-Jacques-utcán.

A külső városrészek népe a kiugró erkélyekkel tarka, keskeny házak soraihoz lapulva várta a lassú méltósággal tovahömpölygő menetet. Az utca közepe üres volt; s a városi darabontok élén nyargaló főbirót elfutotta a mérég, a távolból, a szent Jakab kapuja felől mindegyre közeledő s hevesen vágató lovas láttára, akinek nyomában túlfelől mind riongóbb ordítózás keletkezett.

— Vive l'allemand! — üdvözölte a külvárosi nép a hirtelen szeme elé kerülő, tollbokrétás süvegű, lobogó mentéjű, lovát keményen megülő jövevényt, ráösmervén, hogy a várva-várt császár embere, követe.

— Alemány a vakapátok! — dörmögte Töttös vitéz s közvetlenül a Boeuf-Gras menete élén haladó darabontok neki szegzett nyársai előtt rántván meg lova kantárát, megállott.

Zsigmond király Lutéciában akart farsangolni. Dijonnál kíséretével együtt lóra szállott s hátrahagyta lassan haladó hintóit. Így történt, hogy harmadfél nappal előbb kelt át a Szajrán, mint a francia udvar várta. Ennek a hírével küldték előre Töttös vitézt, a csaknem csupa magyarból álló császári kíséret legjobb lovasát. Ez most a prévostnak megmutatta ura pecsétetes levelét s egyszeriben feléje fordult a Boeuf-Gras körül bolonduló néptömeg egész

figyelme. A jámbor állatot szinte ebrudalva terelték a sikátorba, amely a clunyi barátok klastromához vezet. A céhek fejei, akik pedig eddig nagy büszkén, szinte az ünnepelt ökör testőreiként viselkedtek, lováról vállukra kapták a kézzel-lábbal tiltakozó magyar vitézt s a hirtelen visszaforduló néptömeg üdvriadalmának közepette a királyi palota felé vitték.

★ ★ ★

Nyugovóra hajlik a nap. A montfouconi majosok csüggedten terelik ki a Bastille kapuján a Boeuf-Grast, amelyet ősi privilégiumaikhoz képest ők hizlalnak minden esztendőben s ajánlanak föl diadalmenete után a király konyhájának.

Az ünnepségnek, amelyen úgy érezték magukat, mintha a körülrajongott ökörrel együtt őket is ünnepelnék, hirtelen véget vetett az idegen lovas s a megérkezése nyomában keletkezett jó hír, mely futótűzként cikkázott széjjel Lutécia-szerte, kihozva sodrúkból a párisiakat mind.

A királyi palota környékén eszeveszett lőtásfutás támadt. Kis vártatva mindenfelől dobpergés riant föl. A fegyverre riasztott zsoldos seregek tetőtől talpig vasban a St. Jacques-kapu felé indultak, ritmikusan csörrenő léptekkel, melyek alatt szinte rengett a föld. Nyomukban vonult ki a császár fogadására a város falai elé siető királyi udvar teljes számban, lóháton, ünnepi pompával s alighogy szemeik előtt elhaladt, a clunyi-kolostor felől az Université professzorai tűntek föl, élükön Gerson rektorral, szintén Zsigmond császár elébe sietvén, miként a Prévost de marchands vezetése alatt a céhek fejei is, a mesteremberek lobogó zászlók alatt felvonuló küldöttségeivel.

A montfouconiak elárvult ökrüket a Cité felé

hajtották, hogy a palotában ősi szokás szerint a király konyhájának följánlják, aminek a nagy tisztességen kívül egy zacskó arany is a díja. A készlődés váratlan izgalmai közepette azonban a konyhacselédség közül senki sem akart velük szóbaállani s ők sértődötten hazafelé vették útjukat.

— Szégyenszemre kerülünk vissza Montfouconba! — sóhajt föl az egyik majoros, mire Lutécia bástyákkal megerősített falait a hátuk mögött hagyták.

A pusztaság csöndes levegőjét ekkor lágyan elmosódó hangok verik föl. A Notre-dame tornyain riadót fújnak a székesegyház muzsikusai : a császár a város alá ért.

— Vive l'empereur ! — süvít végig pár perccel ezután a kiáltás egész Lutécián s a dühösen tovasiető montfouconiak fülét olybá üti meg, mintha a város a megkönnyebbülés sóhaját küldené utánuk, amiért ökrüktől megszabadult.

A St. Jacques utcán szorongó párisiak szeme előtt pedig mintha valami álmokép elevenednék meg : lázasan kipirult arccal, kerekre tágló szemmel, gyerekes ujjongással nézik a mesés pompával büszkélkedő magyarokat, akik a francia urak társaságában lovagló Zsigmond császár hatalmasan megtermett férfias alakja nyomában ügetnek ezüstszerszámos, csillogó csótáros, ficáncoló méneken, keményen ülve meg lovukat, mintha összenőttek volna ezzel. Közel kétezer főnyi a hatalmas császár kísérete, hatalmas, büszke alak mind, villogó szemű s impozáns bajusszal megáldott, aminőre a legöregebb asszonyok sem emlékeznek a gyönyörűséges Lutéciában.

A Cité házainak ablakaiból virágot szórnak a jövevény vendégsergre : a tavasz első virágait s a lovagias császár csókokat hint a párisi nők felé ;

a magyar főurak nyomában ügető vitézek pedig lehajolnak a nyeregből, föl-fölkapnak egy-egy kezük ügyébe eső, önfeledten kendőcskéjét lobogtató lányt s természetben adják át neki tüzes csók képében köszönetük jelét. Aztán csöndesen leteszik a földre, mint egy hímestojást.

Lutécia tombol s megértvén, hogy csigavérű némettől ilyesmi nem telik ki, a Sorbonne magyarokban bővelkedő diákjai kiáltása csakhamar diadalmasan és szakadatlanul harsog az elemi erővel riongó, víg hangzavaron keresztül:

— Vive la Hongrie!

★ ★ ★

Az éjszaka sem vetett véget a jövevény magyarok ünneplésének. Zsigmond császár alighogy lerázta magáról az út porát, főuraival a királyi palotába ment lakomára a Louvre-kastélyból, ahol fejedelmi fénnel szállását már jó eleve berendezték. Vitézeit szinte rablók módjára ragadták el a jó párisiak vendégségbe s mivel minden családnak nem jutott belőlük, az utcán vigadoz most a bor- és ételkinálást vitézül megálló magyarokkal az egész város. Kellemes enyhe az éj, a csillagok ragyognak, a város nappali fényben úszik. A házak ablakait tele rakták mécsesekkel, az utcák sarkain fáklyák fénye lobog. A paloták ormán, a falak bástyáin, a templomok lapos tornyán égő szurokserpenyők árasztanak vörhenyes fényt. A város fölé boruló, az éjszaka fekete palástját szétszaggató biborszín felhőben vígan kavargó a százezernyi tömeg rendezte mulatság ujjongó lármája.

A város falain kívül csöndes a Szajna völgye. Csak a Buttes-Chaumont fölött visszhangzik a mulató párisiak zaja. Ezek a mészkőbarlangokkal teli halmok megrögzött gonosztevők tanyái, akik ma

alkonyatkor jó fogáshoz jutottak. Vig kurjongatással költik el apompásan megsütött hizlalt ökör husát, amelyet néhány Montfoucon felé igyekező parasztól raboltak el. A szegény majorosok ott hevernek a giz-gazzal benőtt dombok alján, vérbefagyva. Órájuk nem hozott szerencsét a Boeuf-Gras, sem a magyarok, sem nem Zsigmond császár.

II. Orsini és des Ursins.

Szürke köntösben, minden csillogó ékességtől menten, jelentek meg a királyi palota kápolnájában a két uralkodó, a francia és a magyar udvarbeli főemberek. A végesvégig üvegfestésű képekkel ékes s óriási ablakokkal áttört, az aranycsillagokkal telehintett boltozataival merészen az ég felé törő Sainte Chapelle napfényben visszaverődő ragyogása azonban szemkápráztató színpompát árasztott a búbajos csarnokában misét hallgató nagyuri sokaságra. A magyar vendégek nem győztek betelni a meseszerű fénnel, amely őket e kicsiny, de nemes arányaival, káprázatos pompájával a Notredame-ot is fölülmuló templomban környékezte. Maga Zsigmond király is, aki a görnyedten, kapcsos imakönyve fölé hajló VI. Károly mellett ült, a részére külön fölállított biborbársony trónusban, imádkozás helyett a csúcsos ívű ablakokat elválasztó karcsú pillérek fülkéiben sorakozó szentek szeliden mosolygó faragott képeinek a nézésébe merült, amelyeknél szebbeket két évnél tovább tartó s idegen országokat sorra bejáró útjában eddigelé sehol sem látott...

A faragványos baldachin alatt álló oltár mögött A Stabat Mater utolsó strófáját fújják el az udvari minstrellek. Az első nagybőjti misének vége van.

Jean Juvenal des Ursins, a lilaszín kazulás udvari papok segédletével celebráló főpap áldásra emeli kezét, aminek nyomában előrelép VI. Károly főceremónia-mestere s földig hajolván a császári vendég előtt, az oltár lépcsője elé helyezett imaszámolyra mutat.

Des Ursins már ott áll, kezében a hamuval teli arany tálcával. Zsigmond király azonban életében mindig mintaképe lévén az igazi lovagnak, előbb az udvari dámák sorában imádkozó orléansi hercegné felé megy s karján a hamvazkodás szertartását végző főpap elé vezet.

A főceremónia-mester ereiben elhül a vér, sápadtan mered VI. Károlyra. A francia király pedig fölbuzdulva lovagias szövetségesének az udvari rend ellen vétő, de mindenfelé jóleső meglepetést keltő viselkedésén, tétován, botorkáló léptekkel elhagyja trónusát s sógornője hugát vezeti karján az imaszámoly elé, végtelen ijedelmére udvari orvosának, aki urát a szolgálatot tevő kamarások köntösében követi, mint az árnyék s akiről a beavatottakon kívül senki sem tudja, hogy a gyógyítás mesterségét űzi.

Bertrand gróf föleszmélve ámulatából, most már maga dirigálja rangsoruk szerint a főpap elé járuló párokat. Sorra vetik alá magukat a hamvazkodásnak Gara Miklós nádor, a két Rozgonyi, Perényi Imre, a király titkos kancellárja, mind-egyikük előkelőnél előkelőbb francia hercegnőt vezetve karján.

Valamennyiüket megelőzte Orsini Blagay László, a tótországi és macsói bán, kit csodálatosképen Zsigmond császár után a legnagyobb úrnak tartott a francia udvar, nem lévén tisztában címével. Orsini párja maga VI. Károly egyetlen leánya, a bimbókora végét járó, gyönyörű szép Katalin

volt s ő boldogságtól repeső szívvel ereszkedett le az imázsámaryra, amelynek bársony párnáin az imént még az elbájolóan viruló királykisasszony térde pihent.

— Memento homo, quia pulvis es, — mondta neki is az előírt igéket des Ursins, akinek hangja itt halk suttogásba fuladt s a következő szavakat ejtette a magábaszállásra intő istenes mondás második periódusa helyett:

— Meg ne feledkezzél róla, hogy ebédre az én vendégem leszel, mon cousin! . . .

Kedves rokonnak nevezte ama pillanattól kezdve, hogy az udvari lakomát megelőzőleg az első nap megösmérkedtek. A fejedelmi vérből eredt főpap végtelenül elálmélkodott, hallván mily rokonhangzású az övével a büszke s előkelő magyar főúr neve. Még jobban bámult, szemügyre vevén címerét, amely némely jelentéktelen cífraságtól eltekintve, szakasztott mása volt az eredetét a kereszténység legrégibb koráig fölvivő ősrégi francia főúri család címerének: pajza ágaskodó medvét ábrázolt. Ha nem is impozáns megjelenésű, világlátott és ékesbeszédű főúr, Blagay nevének és címerének a főpapéhoz való hasonlósága elég ok lett volna arra, hogy des Ursins atyafiságot kössön vele, annyival is inkább, mert a francia udvar jelszava is az volt, hogy mindenben kedvére kell járni a császári vendéget kísérő főuraknak. S Orsinit mindenkor a «legdrágább jó emberem» néven szólította Zsigmond király. Ez arra vonatkozott, hogy Blagay, mint a magyar hadak vezére, Motta ostrománál foglyul esvén, 6000 kemény aranyba került a velenceiek kezéből való kiszabadítása. A francia urak azonban oda magyarázták a bizalmas megszólítást, hogy a mindig komoly Gara nádornál is kedvesebb és főbb udvari embere a hatalmas császárnak . . .

— Le grand comte de Hongrie ! — kiáltották az udvari ajtónállók, amikor Orsini, des Ursins oldalán, az istentisztelet végeztével, a királyi palota kapuján kilépett. A lépcső alján lebzselő cselédsereg gomolyagából kivált néhány csatlós a főpap címeres gyaloghintájával. A két nagy úr beléje ült s a következő pillanatban alig pár arasznyira a föld felett lebegve, szédítő gyorsasággal indult meg az esetlen alkotmány, amelyet négy maskara-formájú s lépteit hihetetlenül aprózó szolga hurcolt tova. Az előre száguldó kengyelfutók ostorcsapásai előtt szó nélkül vált ketté a tömeg, amely a királypiacon a város Ville-nek nevezett jobbparti részébe vezető s kétfelől szinte toronymagasságú bódékkal megakasztott Pont au changeon tolongott, várva Zsigmond császárt, aki a két udvar legfőbb embereivel Armagnac gróf látogatására volt menendő. A párisiak sokaságában lépten-nyomon fölbukkant egy-egy előkelő polgároktól körülvett, sastollas kucsmában büszkélkedő magyar vitéz feje, némelyik vörösbe borult szemmel és fölöttébb sápadt képpel, jelélül annak, hogy Lutéciában való időzése óta alvásra aligha volt érkezése.

— Vajjon hogy fognak ezek innen elszakadni, mikor olyan a becsületük, mint aminőben eddig talán sehol sem volt még része magyarnak.

A gyaloghintából kitekintő Orsini gróf fejében villantak föl gondolatban e szavak s pár pillanat múlva des Ursins tornyos palotája előtt voltak.

A palota páncélos őrsége fegyverre riadt. Dobpörgéssel és harsonaszóval fogadták, mint valami fejedelmet, a főpap messzeföldről ideszakadt atyafi vendégét. A márványlapokkal burkolt ragyogó lépcsőházban, a főpap udvarmestere élén, des Ursins egész házanépe mutatta be hódolatát az arannyal, bársonyban, selyemben pompázó alakok

sokaságán elámuló Orsini grófnak. Des Ursins, aki aznap a mise okáért még semmit sem evett, egyenesen ebédlő-palotájába vezette daliás vendégét s ez alig ért rá, hogy az óriási boltozatú terem falait ellepő s istenes ábrázolásokkal ékes szövött kárpitokon végigtekintsen, amikor halk koppanás hallatszott a folyosóra nyíló ajtón.

Orsini fölsóhajtott: azt hitte, bőjti ebédben lesz része, ami a három napi szüntelen lakomázástól megviselt gyomrának fölötte kíváncsú lenne s imhol a főkonyhamester ceremóniás léptei nyomában egész processzióban vonulnak föl a léhűtők. Egymásután rakják meg az elébe tett s gyorsan változtatott aranytányérokat zamatosnál-zamatosabb nagybőjti ételekkel, amelyek mindenkit megtevéstő furfangos praktikákkal készültek s mi tagadás benne, egész könnyedén csúsznak le torkán, miközben a gondolatai villanására is ügyelő főpapi gazdája kedvében járni törekszik...

A nap mind közelebb hajlott a Montmartrehez, a Lutéciától félórányi távolságban kimagasló hatalmas hegyhez, amely biborszínűre pirul, valahányszor az ég fényessége csókját rálehel s elbúcsúzva, háta mögé bukik. A párisiak ilyenkor polcra tesznek minden szerszámot s az utcára, az Université-nek nevezett balparti városrész lakosai a diákok réjtjére kerekednek föl sétálni. Des Ursins szajnaparti palotája körül egymás hátán szorongtak a szomszéd negyedekben lakó mesteremberek. A grand comte távozására lestek; de az esti fény is ott táncolt már a folyó csillogó habjain s Orsini még mindig fönn maradt. A lakodalommal fölerő nagybőjti ebédnek vége volt, de a beszélgetésnek, amelybe, sorra szedvén őseiket, belemerültek, csak

nem szakadt vége. A főpap kiküldte léhűtőit s immár bizalmas jó barátjával magára maradt az asztal mellett. Maga töltögetett Blagaynak tüzes burgundi borából, amely a budai vörössel is vete-kedik s jókedvre kerekedvén a venyige levétől, magasra emelte öblös billikomát:

— Coçintons mon cousin ! — fakad a szó des Ursins széles mosolyra nyíló ajkán. Öröme telt a koccintásban, amelyet a magyar uraktól tanult el. Orsini is jókedvűen nyult pohara után s a francia királyt élteti.

— Hagyd el, — vág szavába des Ursins — a felségeket már éltettük !

— Szép nő egészségére igyunk most — teszi hozzá ravaszul. — Legényember vagy s én nem hiszem, hogy nem akadt meg szemed valamelyiken a szépséges udvari dámák közül.

— Éljen Cathérine hercegnő ! — bökte ki a szót Blagay önfeledten s arca lángba borult.

Des Ursins hirtelen talpra áll s kerekre nyílt szemmel mered szörnyen megzavarodó vendégére.

— Szerelmes vagy belé, mon Dieu ! A király leányába !

Pár pillanat mulva lecsillapodik a főpap. Lelkében fölülkerekedik optimizmusa. Közelebb húzza karosszékét jó barátjához s vak bizalommal beszél tovább :

— Miért ne ? Ősi a nemzetséged, talán a királyi házunkénál is régibb. Zsigmond császár után te vagy az első ember nagy Magyarországon. Urad és az én uram szövetségesek s ha mi a ti segítség-tekkel lerázzuk John Bullt az ország nyakáról, neked, diadalmas hadvezér, sok részed lesz ebben. Hála fejében mért ne nyerhetnéd el, nélkülöletek tehetetlen királyunk leányának kezét?

Orsini gróf hallgatott, szívében egy pillanatra

föllobbant a remény fényes lángja, de nyomban rá ki is aludt. Egybeveté a körülményeket s csakhamar tisztában volt azzal, hogy amit a jó franciák az ígéretekben dúskáló Zsigmondtól várnak, az aligha teljesül. Hiszen rengeteg birodalmával, nagy Magyarországgal is annyi sok a baja, hogy nem győzné elintézni, ha nem könnyebb oldaláról fogná föl az uralkodást, ha teljességgel nem fumiálná a vele járó bajokat mind.

— Éljen a szép Cathérine, ha nem is lesz a feleségem! — mondta ismét Orsini s miután koccintottak, a főpap, jobb reményre serkentve vendégét, újból megtöltötte a billikomokat.

A mélynyilasú csúcsíves ablakok ólomkarikákkal tarka üvegén át mind színtelenebbül áradt be a tavaszeli alkony halovány világa. A szőnyegekkel beborított teremben szerteszét terpeszkedő faragványos tölgyfabutorok árnyéka megnyúlt s bizarr foltokba olvadt. A két jó barát szótlanul ült egymás mellett. Des Ursinsen a jó boroktól s azért, hogy vendégét az egész napon át magánál tarthatta, végtelenül jóleső érzés hatalmasodott el. Orsini fejében a legutóbbi napok eseményeinek egymásra torlódo emlékei cikkáztak ide-oda s új ismerősei, jó emberei közül mindig csak a szépséges királyleány alakját látta lelki szeme előtt. S miközben tekintete az ebédlőterem egyre sűrűsödő homályába mered, mintha a maga valójában látná a királyi trónus árnyékában virulóvá fejlett édesarcú leányt, ébenszín hajával, üde, friss képével, jóságosan, ragyogásával mégis oly észbontóan az emberre szegeződő sötétké, nagy szemével, mint valami barna lehelettel körülvelt s ennek árnyékában még mosolygóbban hasadozó bibor ajkával.

— Milyen édes magyar menyecske válnék belőle, sóhajt föl.

Des Ursins morogni kezd, azután ismét tovább szól szuszogó lélegzése. Az apát urat a magyar módon való sűrű koccintástól elnyomta a buzgóság.

III. Töttös vitéz Madonnája.

St. Cloud rengeteg erdőségeiben napok óta nagy vadászatok folynak. Zsigmond királynak mód fölött való öröme telik a solymászat nemes mesteriségében és eddigelé nem nyílt alkalma, hogy oly pompásan kitanított horgascsőré madarakkal, oly elbájolóan kedves asszonyi társaságban üzze, mint most a francia udvar jóvoltából. Konstancból staffétát küldtek utána, hogy siessen a nagy tanácskozással, amelynek okáért VI. Károly királyt székesvárosában fölkereste. Zsigmond király a zsinat világi feje s nélküle nem tudják a katholika egyház ügyét dülőre vinni az egymással végnélküli disputákba gabajodó főpapok, nagytudományú világi doktorok, akik ott a szélrózsa minden irányából közel egy esztendeje, hogy összecsdültek. A staffétát, vérbeli lovag lévén, ott tartották az udvari vadászatokon. Töttös vitéz, aki többedmagával kapitánya parancsára a jövevényt Lutéciából oda kísérte, visszajött. A st.-cloudi vadász-kastély kicsiny, csakis a fejedelmi vérből való vendégek fértek el benne. A főuri kíséret a bencések vendégszerető kolostorában ütött tanyát, amely a magyar vitézek előkelőbbjeit sem fogadhatná be mind s azért ezek embereikkel a városban maradtak, amit aligha sajnál egyikük is: vadat üzni otthon is lehet s a szép Lutéciában oly sok a látnivaló, a tanulságos, mulatságos szórakozás egyaránt, hogy észre sem veszik, mint röpül tova óra óra után, nap napok után. Reggel fölkerelkednek mind

s elszélednek városszerte. A négy zömök saroktornyával a magasba meredező Louvre naphosszat elhagyatott, mint valami elátkozott kastély. Csak késő este világosodnak ki ablakai, a szellemek órája idején. A Szajna partján végig továbbnyúló házak kapujában is csak strázsáló francia zsoldosok unatkoznak. Az itt tanyázó közönséges magyar vitézek csak éjszakára térnek haza s akkor se mind.

Töttös Péter még sohasem töltötte el hálójában kívül az éjt. Annál nagyobb volt kenyeres pajtásai meglepetése, amikor a St. Cloudból való visszatérését követő napon reggelig sem jött haza, sőt harmadnapra sem. Teljességgel nyoma veszett. Lévai Cseh Pál, a szintén Lutéciában maradt magyar királyi allovázmester maga ment el a Hotel de Villebe, a párisi városházára, hogy a prévost a derék vitézt, aki nyilván szerencsétlenül járt e rengeteg Babilon valamelyik zugában, hogy Töttös Pétert darabontjaival kurrentáltassa.

— A Sonka-utcaig együtt mentünk aznap: én, Töttös, Balázs, a szakácmester s a császári íródiák, Fleck. A német kullancs módjára ragaszkodik Töttöshöz, aki nyilván, hogy megszabaduljon a kotnyeles, mindenre kíváncsi embertől, ott hirtelen kereket oldott. Azóta színét sem láttuk.

Bacsi Simon, Zsigmond király főszabómestere ismételtette e szavakat reggeltől estig, a szállásra sorra látogató magyar vitézek előtt, akik Töttös eltűnésének a hírére napjában négyszer is ott termettek. Tudták, hogy hol a Sonka-utca s hogy mi? Szerencsétlen némberek piszkos, szűk utcája, amelyet közönségesen Rue du Cochon-nak neveznek a gallusok s amelynek két végén éjjel-nappal városi darabontok állnak őrségen, nehogy a romlott asszonyi állatok a becsületes emberek közé

furakodjanak ökölnyi vörös foltokkal tarka kőntőseikben.

— Csak nem aljasodott el annyira Töttös, hogy odatévedt volna, — vélték némelyek a vitézek közül.

— Hátha valami bűbájos néember csalta el? — mondta rá Simon mester.

— Baja esett, az bizonyos — tódította a szót nyakatekert magyarsággal Fleck. — Lutécia sem fenékig tejfel ám!...

Töttös vitéz ezúttal másodszor került Párisba, annál inkább nyugtalanítónak találták most hirtelen eltűnését. Először vagy tíz éve járt itt, mint ökölnyi apród, a daliás Perényi Imre kíséretében, akit Zsigmond király Cillei Borbálával való egybekelésének a hírével küldött a francia udvarhoz követségbe. Hónapokig voltak akkor itt, a fiatal Perényi egybekötven a kellemessel a hasznosat, prelekiókat is hallgatott a híres Sorbonne-ban; diák lett s ha földet bejáró útjukban a többi magyar vitézek nyelvéhez is sok idegen szó ragadt, olyan jól, mint — hála urával együtt való párisi tartózkodásának — Töttös, a főurak közül is alig néhány tudott franciául. Nagy hasznát vette ennek most, azonban a dolognak kellemetlen oldala is volt. Ritkán sétálhatott kedvére. A francia nyelvet nehezen törő kenyeres pajtásai seregestül követték. Mire megotthonosodtak Párisban, az eleven utcákat bejáró sétájuk közben egymásután elmaradoztak tőle. Ki egyik-másik nyitott utcai boltjában dolgozó kézműves mesterkedésére volt kíváncsi, kit egy-egy csipkét verő fiatal leány tartóztatott vissza ablaka alatt, tudvalevő dolog lévén e könnyű keresettel foglalkozó s mindig jókedvű nőkről, hogy munkaközben is szívesen állnak szóba legénynyel s mennek el mulatni a diákok rétyjére, noha a nagybőjt idején pellengérre kerülés terhe

alatt Lutéciában is szigorúan tilos mindennemű szórakozás. Töttöst legtöbb kísérőjétől félig-meddig ismerős polgárcsaládok szabadították meg, hol délire, hol estebédre, vagy mindakettőre invitálván őket, kivéven a csupaszképű s kajántekintetű Flecket, aki annál állhatatosabban ragaszkodott hozzá s aki miatt, szörnyen röstelven esetlen német tempóit, ő sohasem fogadott el meghívást.

Ismét köztük lévén a német iródiák, Töttös vitéz lopva elhagyta társait, amikor merő kíváncsiságból a Rue du Mouton tájékára vetődtek. Egy alacsonyan beboltozott sötétes sikátorban egerutat lelve, egyenesen St. Dienes utcája felé tért, mely a Montmartre irányába eső kaputól a városház közelében álló St. Jacques-templom piacáig vezet.

Szombat délután volt, a mesteremberek lakta utcán végig nagy igyekezettel forgatták szerszámaikat a szellős idő ellenére is ingujjra vetkezett kézművesek, akik még esőben is házaik elé telepednek minden cók mókostul, családostul s a szomszédokkal folytatott tereferével fűszerezik a munka kinek édes, kinek keserves óráit. Töttös vitéz a mindenfelől rázúduló, a maga, a császárja egészségéről tudakozódó barátságos kérdésekre büszkén felelgetve rőtta végig az utcát. Mióta ismét visszatért, nem érezte még magát oly jól Lutéciában, mint most, hogy a kiállhatatlan Flecket lerázta nyakáról, aki bárkivel is elegyedett légyen beszédbe, minden harmadik szavában megakasztotta, kíváncsian tátott szájjal kérdevén:

— Mit mondott?

St. Jacques temploma felé mindinkább elült a zaj, melyet a szerszámok lármája vert föl a St. Denis-utcán. A vecsernye ideje közeledett. A mesteremberek sorra beszüntették a munkát. A házak

csúcsosivű boltozatos kapuiból ünneplőbe öltözött asszonyok, leányok jöttek ki s vonultak tovább mind sűrűbb rajokban széledtek el a templomok irányában, amelyek mint mindmegannyi sziklás sziget magaslottak ki az utcák háztetőtengeréből. Töttös vitéz bajuszát pödörgetve mustrálta végig a feléje vetődő leányokat s ezek közül nem egy lopva emelte reá templomba menet mindenkor szendén lesütött szemét.

St. Jacques egyházából orgonaszó tört ki a tárva nyitott szárnyas portálén. A magyar legény arra fordult, de azután eszébe jutott, hogy a Notre-dame innen alig van három gerelyvetésnyire s ismét tovább ment. Úgy is csak egyszer volt benn most, hogy másodszor van Párisban. Akkor sem nézhette meg alaposan, a régi-e még az oszloperdejével, ötszörösen egymás mellett sorakozó hajóival, a fölöttük könnyedén lebegő szövevényes boltozataival oly csodálatos s óriási falain véges-végig csipkésen áttört faragványokkal, képes ábrázolásokkal ékes templom. A címerbővítés ceremóniáján vett akkor részt, mikor is a két király kölcsönösen megajándékozta egymás főembereit derékségükre vonatkozó jelvényekkel. Gara nádor címerébe sárkányt iktatott a francia király, bátorsága és bölcsesége jeléül; a Perényiébe csillagot, Orsini gróf csodálatosképen rózsát kapott, amelyet a vitézi tornán való diadala óta szüntelenül keblén viselt, noha el is hervadt. Senki sem tudta, hogy ez a száraz virág a Palais des Tournelles udvarán, a diadal eldőlte előtt, még a szépséges királylány, Cathérine hercegnő hajában virított.

Az óriási székesegyház lassanként kiürült, az orgona édesbús muzsikája is elhalt. A vecsernyé-

nek is vége volt. Töttös vitéz sorra járta a Notre-dame csúcsosivú csarnokait. Mohó kíváncsisággal nézte a színes domborműveket, amelyek a szentély emeletnyi magas fakorlátján végighuzódtak s amelyek alig néhány éve kerülhettek csak ide. A sok szent faragott képe még ragyogott a friss aranyozástól, csillogó festéstől. A Notredame félkörben záródó végének kápolnakoszorújában hárommal bővült a kőkoporsók száma : három érsek halt meg tíz év alatt a szüntelen párttusáktól fölzaklatott Lutéciában.

— Bizony rossz idők járnak a főpapokra, morgotta Töttös Péter. — Nem régebben is három pápája volt egyszerre a katolikus egyháznak : ma egy sincs.

Az oldalhajó hosszában folytatódó kápolnák elsejéhez érven, ismét fölcsillogott az ősi székesegyház változásait számba vevő magyar vitéz szeme. Vadonatúj oltár ragadta meg itt figyelmét, aminőt még sohasem látott.

Almáriomformájú oltár volt, tárva nyitott s képes ábrázolásokkal ékes szárnyakkal. Csúcsíves fülkéjében egész sereg szárnyas kerubtól körülrajongva, a Boldogasszony gyönyörűen faragott és lehellétszerű frissességgel színezett képe állott.

Az oltárfülke szélein koszorúba fűzött mécseseket gyújtott meg valami jámbor kéz s ezek lobogó világában olyan volt a földöntúli bájjal eltelt, a tekintetével jóságosan Töttösre néző, szeliden mosolygó Madonna, mint valami eleven mennyei jelenés.

— Ezt meg kell tekintenie Zsigmond királynak is, — villant föl a vitéz fejében a gondolat. A hatalmas uralkodó mindenkor nagy gyönyörűséget talált a szépmesterségek remekeinek a nézésében. Egyszerű kézművesek műhelyében sem röstelt meg-

fordulni, ha hirül vette, hogy ott valami nagy dolog készül. Világot bejáró útjában alaposan meg tapasztalt mindent, ami ilyes kiváló dologra kísérői figyelmeztették, akikre a legutolsó vitézig is ráragadt az eleven és élettelen szép iránt egyaránt táplált őszinte érdeklődése.

— Magam vezetem ide, ismét felséges színe elé kerülök jó királyomnak, — vélte Töttös vitéz s aztán újból az Istenanya gyönyörű szobrának a nézésébe mélyedt, szinte önfeledten függesztve szemét ragyogó alakjára.

A hatalmas székesegyház egészen üres volt már. Csak túlsó végéről hallatszott zengzetes énekszó, mely az ötszörös templomhajó oszlopperdején keresztül elhalóan szűrődött át. A Notre-dame apácai énekelték el litániájukat a Ste Geneviève-kápolnában; Töttösre azonban úgy hatott kórusuknak a távolba vesző, elhalóan is kristálytisztasággal csengő hangja, mintha a Madonnáját körülrajongó kerubok szólaltak volna meg.

— Agyonütöm, aki megzavar, míg be nem teltem e gyönyörűséggel, gondolja a vitéz lelkesedésre gerjedten, szemével merően a Madonnára tapadva. S imhol, alig bontakozik ki a megháborgattatás elkerülését óhajtó vágy szívéből: a templomhajók felől egyre hangosabban közeledő könnyed léptek kopogása üti meg fülét.

Töttös vitéz dühösen készül odébb állni, mintha röstelné, hogy itt lepik meg az oltár előtt, mint valami imádkozó vénasszonyt. A kápolna küszöbén azonban gyökeret ver lába.

— Minden jó lélek dicsérje az Urat! — dadogja megrettenve. Azt hitte, hogy a gonosz lélek incselkedik vele, káprázatokkal vervén meg szemét.

A kápolna bejárata előtt a Madonna eleven mása áll előtte, tétován kerülve ki villogó szemének

szurós tekintetét. Ugyanaz az arc, csillogó aranyhaj, formás, karcsú, szűzi termet, amely az oltár fülkéjében álló szobron is elbűvölte s amely most, így elevenen, mintha örökké való igézettel bilincselné le becsületes szívét!

✓ *Sieur, laissez-moi !* — suttogja a leány maga is ijedten s mint valami megrettent őzike, egyenesen a kápolna oltárához rohan s megtörten az ő képére formált Madonna lábai elé borul...

A templomon szédelő fejjel végigbotorkáló Töttös vitéz csak a szabad ég alatt ébredt eszméltre. Világos nappal volt még s az ő szívében gyökeret vert az elhatározás, hogy megvárja a Madonna eleven mását, ha éjfélig is itt kellene lebzselnie. Az esti harangszóig nyitott oldalportálé, befelé szűkülő falain szép sorjában lebegő szentek faragott képeivel bélelt nyílásába állott és dobogó szívvel várta a lányt, akiről most már biztosra vette, hogy halandó ember gyermeke, mint ő s nyilván az oltár mesterének a leánya. A képfaragók akkoriban kezdték szobraikat eleven minták után megalkotni s többnyire a maguk rokonságát magasztalták föl imigyen, amin nem is botránkozott meg senki, mert nyilvánvaló, hogy az égbe nem emelkedhetik föl az egyszerű mesterember lelke szentek látása okáért s ezek sem látogatják meg a közönséges halandót. Tudta ezt a világlátott Töttös vitéz és ideje levén haditervét meghányni, megvetni, furfangosan e szavakkal szólította meg a templomkapu küszöbén megjelenő szépséges leányt:

— *Madame, vezess apádhoz.* Hires mesterember lehet. S az én uram, királyom is látogatására jó, ha hírt vihetek neki róla. És terólad, *Lutécia* legékesebb virága.

— Ah, *sieur*... hebegte a leány elbájolóan megzavarodva.

— A király? Sa majesté Charles VI.? — tette ismét hozzá, a jóképű férfi látásától nekibátorodva.

— Zsigmond király, a magyarok királya, a ti vendégeitek!

— L'empereur! — fakadt ki a lány csodálattal vegyes meglepetésében s Töttös vitéznek megmozdult a szíve végtelenül kedves, feléje oly mélységes bizalommal forduló viselkedése láttára.

Jeanette Peitel, a derék képfaragó: Jérôme Peitel leánya csak most vette észre, hogy magyar vitézzel van dolga s nem a király udvarából való emberrel. Tétován mérte végig szemeivel s látván aranyos vitézkötéssel kivarrott köntösét, biztosra vette, hogy nagy úr, aki kísérijéül szegődött; Károly király hadnagyai mind szürke bőrzubbonyt viselnek csak...

— Itthon vagyunk, — csicseregte a leány jókedvűen, mindinkább fölbátorodván Töttös vitéznek az egész uton való tisztességtudó viselkedésén s a rue st. severinbeli Peitel-házban senkinek sem jutott eszébe megbotráncozni azon, hogy idegen jövevényel jött haza Jeanette.

Töttös vitéz őszinte, barátságos viselkedésével mindenkinek a szívét meghódította s az estebéden is vendége maradt a képfaragó családnak, mely még jobban örült jelenlétének, amikor nyíltan kijelentette, hogy korántsem oly nagy úr, mint aminőnek köntöse után ítélve nézik, hanem vitézi sorban ugyan, de hozzájuk illő egyszerű ember.

A messze földről idekerült vendég szívesen válaszolatott a hozzája intézett kérdésekre. Egészen belemerült a szünni nem akaró, szívet-lelket fölvidító beszélgetésbe s késő éjszaka volt, mire eszébe jutott, hogy immár rég távoznia kellett volna.

— Most már itt kell töltenie az éjt! — biztatta

barátságosan az öreg Peitel. — E nagy városon végig az utcákon csavarogni éjjel veszedelmes s lovam, kocsim nincsen.

— Van kardom, utat török magamnak ezzel a poklon keresztül is — felelte rá Töttös vitéz bátran; látva azonban Jeanette esedezve rátapadó tekintetét, ott maradt, megosztván a lány bátyja, a tudós hírében álló diák: Pierre Peitel hálójázát.

Másnap nem akarta rögtön otthagyni a jó embereket s midőn estére is marasztalták, ismét otffelejtkezett. S talán harmadnap is az esik meg vele, ha a délutáni órákban dobszó nem veri föl a St.-Severin-utca csöndjét.

— Egy magyar vitéz eltűnt — hallatszott nyomában a városi kikiáltó harsány hangja s itt egy fölismerhetetlenül eltorzított nevet ejtett ki.

— Aki előkeríti, — tette aztán hozzá — akár élve, akár holtan: ötven arany jutalmat nyer a nagy vadászatokról az imént visszatért császár ő felségétől!

Töttös vitéz az ablakban enyelgett a szépséges Jeanette-tel, a dobpörgés nyomában fölhangzó szózat hallatára azonban mintha fejbe kólintották volna. Mélységes megdöbbenés vett erőt egész valóján. A király kereszteti s ő anélkül, hogy bejelentette volna kapitányának: harmadnapja távol van. Még egy nap s fejét veszik, ha önszántából elő nem kerül.

— Hova, hova, mon cher Pierre? — kiáltotta megdöbbenve, az eszt vesztve kirohanó vitéz után Jeanette.

Töttös vitéz vissza sem fordult s az ablakon keresztül halálra sápadtan utána néző leány alig pár perccel ezután az utcán is szeme elől veszté a lóhalálában tovasiető daliás legényt.

IV. Séták a St.-Severin-utcán.

Le Borgne de la Heufe, a prévost des marchands, berekesztvén a céhek fejeinek a város belső ügyeit megvitató tanácskozását, fölemelkedett bársonnyal bélelt karosszékéről s tiszteletteljes meghajlással a lépcsős emelvényen ülő st.-denisi apát felé fordult, aki az imént érkezett meg s aki a város gyűlésein a királyi udvar és a polgárság közt fölmerülő ügyekben a közvetítő szerepét töltötte be.

— Parlez, monseigneur, s'il vous plaît !

Jean Juvenal des Ursins méltóságteljesen állott föl s az egész gyülekezet feszült figyelemmel csüngött ajakán, amikor az beszédre nyílt s lilaszín talárba öltözött alakján, mely terjedelme ellenére is könnyedén hajlott jobbra-balra, miközben a főpap szavainak nyomatékot adva, finom kezeivel élénken gesztikulált.

— Sa majesté Charles VI. ! — kezdte beszédét des Ursins s a Hôtel de Ville nagy termében szorongó polgárság kezét szívére téve bókolt királya nevének az említésére. Most harmadéve még saját palotájában fogták ostrom alá uralkodójukat, a burgundiak pártjától lázítatván föl ellene, míglen az orleansi herceg vérbe nem fojtotta a polgárvillongást. Azóta ismét megerősödtek a párisiak, az élheterlen királyt ma sem szívelik ; de a köteles tiszteletet megadják neki, kivált des Ursins jelenlétében, aki a zavarral teljes időkben mindvégig a közjó és a rend őre volt Lutéciában s aki bölcsességével megakadályozta a viszontagságok hosszú sora folyamán meggyöngült lakosság végső romlását.

— A király Zsigmond császár óhaját tolmácsoltatja velem ezúttal. Fejedelmi vendégünk az ősi

Lutéción jártában-keltében számos kézművescsaládot fogadott föl, hogy országába, nagy Magyarországra vándoroljanak, messze földön híres Budavárában letelepedjenek, holott is a magyaroknál kedvelt s keresett mesterségüket holtig uri kényelemben folytassák, erre a céheik statútumai értelmében jelentkező ifjakat megtanítsák. Beleegyeznek-e mostan megalázott, császári szövetségese segítségével azonban mihamar ismét régi dicsőségébe kerülő Franciaország fővárosának az urai, hogy e száz mesterember, aki nevét a prévost úrnál immár bediktálta, elhagyja hazáját, szülővárosát, amelynek adófizető polgára?

Itt a főapát pihenés okáért pár percre elhallgattott. A szorongásig megtelt teremben tikkasztó csönd honolt.

A prévost és a céhek fejei nem készítették elő e kijelentésre a polgárságot s ez hamarjában nem tudta magát elhatározni: ellenemondjon-e a császár óhajának, vagy beleegyezzen. A tanácskozóterem keskeny, csúcsosívű ablakain keresztül színesen rajzó foltokat hintett szét az egymás hátán álló polgárok fejére a nap, jelezvén, hogy nyugovóra hajlik; mert csak alkonyattájt férköznek ide sugarai. Mindamellett senki sem sietett azzal, hogy véleményét nyilvánítsa s a céhek fejeivel egy asztalnál ülő Jean Petit professzor, aki harmadmagával a Sorbonnet képviselte a város gyűlésein, társaival a főapát beszédjének retorikai fogyatkozásai fölött mélyedt vitatkozásba. A polgárok odafigyeltek, eközben megütötte fülüket a mészáros-céh atyamesterének az önkéntelen sóhaja:

— Száz családdal kevesebben esznek majd húst Párisban; nem elég, hogy annyi sok a bőjt?

Bőjt ideje lévén, amikor semmi dolguk, a mészárosok seregestül vettek részt e szesszió. Atya-

mesterük minden mozdulatára lesvén, utána igazodtak és sóhaja nyomán ajkukon elégedetlen moraj kelt, mely mindinkább elharapódzott az egész sokfejű tömegben.

— Ha adójuktól el is esik Lutécia, — szólalt meg ekkor hirtelen emelkedett hangon des Ursins, — kézi ügyességének a hírét messze idegenbe távozó fiai elviszik odáig, ahol a nap fölkel s remekbe készülő munkáikkal gyarapítani fogják túl a nagy hegyeken Franciaország s fővárosának dicsőségét!

A morajlás elhalt, Jean Petit elégtelen integetett fejével, a mészároscéh atyamestere szintén; csak a keresztboltozatos terem hátsó sarkában zsémbelt hangosan egy kisebb csoport. Des Ursins egyetlen pillantást szegezvén rá, rögtön tisztában volt azzal, hogy az Université városrész keleti negyedének a polgárait is meg kell nyugtatnia, hogy közakarattal kimondott határozattal kedveskedhessék Zsigmond császárnak. E polgárok nevében a prévost Károly király útján panasszal fordult a császári vendéghez, aki azonban, sok minden egyéb dolga lévén, mindeddig nem tudatta megnyugtató válaszát senkivel a kíséretébe sorozott des Ursinsen kívül. S az apát fölemelvén gyűrűs kezét, diadalmasan harsogtatta most kijelentését:

— A király ő felsége tolmácsolni kegyeskedett a St.-Severin-utca környékén lakó polgárok óhaját császári vendégünk előtt, Zsigmond császár ő felsége megígérte, hogy mihelyest az országába szegődött francia mesteremberek útrakelnek, velük együtt az okot is eltávolítja, mely a st.-severin-utcai sétákat előidézte. S megszűnven az ok, megszűnik okozata is; ez világos, mint a nap!

Jean Petit sovány öklével az asztalt verve adott kifejezést a türhető szónoki figura fölött való örömének. A céhek fejei tapsoltak s valamint a

juhok a kolompos után igazodnak, a polgárság is fölbuzdult azon, hogy a világbiró császár a lakosság egy csekély töredékének az óhaját is mily figyelemmel teszi gondoskodása tárgyává. Az egész gyülekezet, mint egy ember, lelkes éljenzésre gerjedt. Mire a prévost szavazás alá sem bocsátotta a kivándorlás ügyét. Egyhangú határozatról iratott protokollumot főnotáriusával, melyet aztán des Ursinsnek adott át, aki most már levette fejéről lilaszín kappáját, jelezvén, hogy befejezte, ami királya nevében elmondanivalója volt.

A prévost des marchands föltette hajlott kari-májú bársonysüvegét : a tanácskozásnak vége volt. A lassan oszladozó polgárság azonban még most is disputált s a hatalmas boltozatokról kétszeres erővel visszaverődő lármáján minduntalan keresztültörték e szavak : a St. Severin-utca, az ok s az okozat.

Fleck mestert, Zsigmond császár íródeákját, aki a városi tanácskozásra jött magyar urak kíséretéhez szegődött, a guta környékezte a terem oszlopos galériáján. Aznap szabadult ki egy heti fogságából, melyre a diákok réjtjén részeg állapotban elkövetett botránya miatt báró Derencsényi Mihály, a királyi udvarbiró ítélte el. A tanácskozásból most a magyarokkal kapcsolatban emlegetett St. Severin-utca ragadta meg leginkább figyelmét. Azt sem tudta, hol van, miért emlegetik s ahhoz nem volt bátorsága, hogy a távozni készülő büszke magyar főuraknak kérdéseivel alkalmatlankodjék.

Lutécia legcsöndesebb negyede az Universiténak a város falai és a Szajna közé eső keleti sarka. A Sorbonne diákjai közül vajmi ritkán téved erre-felé egy is, holott a St. Jacques-utcán túl a leg-

elhagyatottabb sikátorokat is csapatostul teszik mozgalmassá a tudományra szomjuhozó s legkülönfélébb korú, rangú és rendű, de egyformán vígtermészetű emberek. Idegen sem téved a csendes mesterséget űző polgárság lakta utcákba s a Rue St. Severinben s a feléje vezető sikátorok labirintusában a mozgalmas Cité s a túlsó part reggeltől estig riongó lármája is csak úgy hallatszik, mint távoli tenger morajlása. S a Peitel mester feddhetetlen erkölcsű leánya nyomában idetévedt magyar vitéz megjelenése után a St. Severin-utca egészen kikelt megszokott képéből. A Zsigmond császár kíséretében levő kétezer magyar vitéz százként verte föl csöndjét pengő sarkantyúzengéssel, kardcsörömpöléssel, sétálgatván föl és alá Jeanette ablakai alatt.

A leányzó hírét a rossz nyelvek kezdték fölkapni, tisztességben megöszült apja kezeit tördelve nézte üveges erkélye mögül ez érthetetlen fölvonulást. Maga Jeanette naphosszat sírt. Töttös vitéz, ki vendégük volt három napig, bucsútlanul szökött meg tőle s mikor őt várja, kenyerespajtásai rajongják körül szülői házát, gyilkos szemekkel meredvén reá, mintha ő, a szegény együgyű leány rossz fát tett volna a tűzre. S ha legalább beszédjüket értené: ablakai alatt úgy hangzik föl minden szavuk, mintha veszekednének, mintha ellene összeesküdnének...

És egy reggel fényes főuri társaság kopogtatott be Peitel mester portájára: a császár kíséretében levő főurak színe-virága jött el Töttös vitéz nevében ősi magyar szokás szerint leánykérő küldöttségbe.

— Mon Dieu, — sóhajtotta az öreg képfaragó zavartan, bőrkötényét simogatva, amikor megértette, hogy miről van szó s rögtön tisztában volt

azzal, hogy mikor ilyen előkelő főurak kínálják, nem háríthatja el a szerencsét, habár tisztában sem volt még azzal, hogy miféle szerzet az az idegen, aki három napig vendége volt s szó nélkül a faképnél hagyta.

— Leányom boldog lesz — dadogta az öreg Peitel. — Köszönet, uraim. De ki kell kötnöm, hogy ha már van felesége, azt bocsássa el és azután se vegyen több asszonyt magához.

Perényi gróf és a két Rozgonyi elálmélkodva nézett egymásra. Szerencsére ott volt Pierre Peitel, a mesterember diák fia, aki röstelkedve mentegette apját, kijelentvén, hogy ez Magyarországot a vele szomszédos Törökországgal téveszti össze, ahol tudvalevőleg a többnejűség dúl. A magyar főurak jót nevettek s minden jóról biztosítván az egyszerű képfaragót, elbúcsúztak tőle.

Még aznap gyűrűt cserélt Töttös vitéz mátkájával s attól fogva, mintha egyébbel nem is törődnének : szakadatlan sorokban vonultak föl kenyeres pajtásai a St. Severin-utcán, ahol a kardcsörtetésnek és sarkantyúpöngésnek napokon át sem szakadt vége. S a jó magyar vitézek, mintha sohasem láttak volna bájosabb teremtetést e földön, tolongva rajongták körül Jeanette ablakát, aki ott hol remegve, hol mosolyogva fogadta, mintha Lutécia tündére lett volna, e marconaképű, de gyermekes szívű idegenek hódolatát, akikről azt sem tudta, mi a nevük, hol a hazájuk, amely nemsokára az ő hazája is lesz, akik egymással vetekedve halmozták el arany, ezüst csecsebecsékkel, kláris gyöngysorral, násfákkal, melyek egy részét még hazájukból hozták magukkal, melyeket azonban többnyire utolsó pénzükön is a Pont au Changeon vásároltak. Még a legutolsó lovászyerekek is kötelességüknek tartották, hogy a jövődöbeli Töttösnének ajándé-

kokkal kedveskedjenek, ha egyébbel nem, virágokkal, melyeket a legrosszabb esetben a Louvre-palotán túl, a Tuillériákból: a városi téglavetők mellett elterülő királyi kertekből loptak...

A St. Severin-utcában bőjt dereka felé megújult a farsang, pedig ez itt a maga idejében is végtelenül csöndes. A Pont neufről mind ide csődültek a minstrellek s csengő-bongó muzsikájukra a tilalom ellenére is táncra perdültek a finomabb munkát űző mesteremberek negyedének a leányai, a házukba vendégül fogott víg magyar vitézekkel, akiknek a St.-Severin-utcán folytatott sétái nyomában itt egész fölfordult világ támadt. A műhelyekben sutba dobták szerszámaikat a legények, a lakosság apraja-nagyja mind Zsigmond császár embereinek szentelte idejét, miglen a higgadtabb polgárok utánjárása véget nem vetett e bolond állapotnak.

Zsigmond király parancsára, Párisban időzésének a harmadik vasárnapján tartották meg des Ursins dispencziójával Jeanette menyegzőjét. Másnap útra kelt a frissen sült pár a Magyarországra vándorló mesteremberekkel. Harmadnap ismét csöndes volt a St.-Severin-utca, a városrész is, amelyben az imént ott tolongott, a ritka esküvőre kíváncsian, egész Lutécia. Csak egy-egy sikátoraiban bolyongó minstrell huos szerszámán zendült föl a dallam s ajkán a legújabb dal:

La Vierge du Sieur Thetouche
Jeanette du Rue-Saint-Severin...

V. A francia parlamentben.

A Hotel de Bourgnone ódon lovagtermét flandriai gobelinkárpitokkal diszítették föl. A premier president asztala fölött térséges emelvényen bibor-

szín-mennyezetes trónust helyeztek el Zsigmond császár részére, aki amaz óhajának adott kifejezést, hogy tanuja lehessen az itt üléselő parlament egyik tanácskozásának.

A francia országgyűlés tagjai rég voltak együtt oly teljes számban, mint most, mikor a fényes császárnapiok a vidék legtávolabbi városaiból is Lutéciába csalták az embereket, akik az utazásnak szerét ejthették. A parlamentben örökös joguknál fogva szereplő francia rendek tömegesen jöttek el; a főpapok is, kivéven a konstanci zsinaton időzőket. A törvénytudó s előkelőbb polgárok sorából behívott tagok kötelességüknek ismerték, hogy minden ülésen ott legyenek; fizetést húztak ezért királyuktól.

És a mikor az alkalmi ékességeivel szinte megújhodottnak tetsző ódon terembe özönlöttek, a meglepetés moraja fakadt a francia rendek ajkán, mely csakhamar forrongó zúgolódásba csapott át.

Berry herceg, a premier president, bevonult a korláttal körülzárt színre, melynek két oldalán a francia főpapok ültek s a két másodpresident-tal nagy tölgyfaasztala mellé telepedett. A négy kisebb asztal mellett párosával ülő notáriusok megfaragták lúdtollaikat s pergamentlapjaik fölé hajolva lesték a vita kezdetét. A korlát mögötti padokban szorongó rendek pedig még mindig morogtak: az armagnac és burgundi pártbeliek egyaránt megbotránkoztak azon, hogy az idegen uralkodónak trónust állítottak föl s a presidenténél is előkelőbb helyen, holott ehhez csak a francia királynak van joga s annak is csak évenként egyszer, a mikor a parlament egybegyül s ő fényes ceremóniák közepette megnyitja.

Berry herceg végigpillantott a francia nemzet

képviselőinek háborgó tömegén s vállvonogatva hallgatta a feléje zúduló kiáltásokat :

— A császár talán azt képzeli, hogy Franciaország is a német birodalom tartománya !

— Vagy talán birodalmába akarja bekebelezni hazánkat !

— A püspökök soraiban is büszke lehetne helyére !

— Árulás ! Árulás !

E pillanatban fölnyílt a trónus emelvényével szemben levő oldalajtó s a francia királyi testőrök hosszú sorai nyomában Armagnac gróf lépett a terembe, VI. Károly király képviselője. A zaj elhalt. A testőrök a főpapok padsora elé állottak. A büszke hadikormányzó a rheimsi püspök helye mellett terpeszkedő karosszékbe ült. Mire Berry herceg elefántcsontnyelű buzogányával a vita megnyitását jelezve, az asztalt megkopogtatta, ismét fölállott Armagnac gróf, fejére tette aranyszalagos bársonykalpagját, jelélül annak, hogy királya megbízásából szólal meg :

— A király ő felsége nevében — hangzott föl rekedtes hangja s az egész parlament meghajtotta fejét. — Válasszon az általunk nagyrabecsült parlament tizenkét tagból álló követséget, mely Zsigmond császár ő felsége elé, a Louvre-palotába létszen menendő, hogy mai ülésére ünnepiesen meghívja. A küldöttség álljon hat armagnac s hat burgundi-párti képviselőből, hogy míg távol vannak is, zavartalanul folytathassák itt a tanácskozást, mivel dicső Franciaország ideje drága !

— Elfogadjuk ! — zúgott uni sono a tömeg, aminthogy, ha nem is fogadják el, a király, illetve Armagnac gróf akarata volt a döntő szó itt mindig. olyan lévén a parlament szervezete, hogy a magyar rendekéhez képest a franciáké merőben árnyék-

országgyűlés volt, alkotmányuk holdvilágbeli alkotmány.

A küldöttség eltávozott, Berry herceg intett főnotáriusának s ez harsány hangon olvasta föl a király nevében elfogadásra ajánlott legujabb törvényt.

— Clisson connetable vezérlete alatt sereget küldünk Normandiába, melyet az angolok megszállva tartanak. Szavazza meg a parlament a hadjárat költségeit...

Itt elemi erővel zugott föl a méltatlankodó parlament. A nép utolsó garasáig ki van szipolyozva, a szegény Jean Bonhome, a francia paraszt kétségbe esik, ha újabb adót vetnek ki rá s hűbérurai ellen lázad föl, ha ezek megszavazzák. Tízezer aranytallért követel a király.

Berry herceg buzogányával kopogtatva csöndet kért s a jelentkezés sorrendje szerint egymás után léptek föl a szószékre a francia parlament jobbnáljobb orátorai, sötét színekkel festvén az ország nyomorát, melynél fogva hadat indítani, mikor az angol csöndes, esztelenség, ha Zsigmond császár ő felsége segítséget küld is, amit pedig ez mind-egyedül nem ígért. VI. Károly király gyöngélkedése miatt nem tarthatták meg eddig a nagy tanácskozást s a szövetség bensőbbé tételéről csak ott lehet szó.

— A vitát berekesztem. Következik a szavazás.

Chevalier Claude dühösen fordult vissza a szószék lépcsőjén: ő még beszélni akart, azonban Berry herceg tudván, hogy úgylis a javaslat mellett szólal föl, fölöslegesnek tartotta szószaporítását, pláne most, mikor Zsigmond császár minden percben betoppanhat.

A parlament tetőtől talpig vérvörösbe öltözött szolgálai fölnyitották a korlát szűk sorompóját s a

francia rendek egyenként járultak az asztala előtt álló premier president színe elé, súgva adván le szavazatukat. Még csak a Sorbonne három követére került volna a sor, a mikor kívül dobpergés riant föl s nyomában ünnepi harsonaszó.

— Isten, király és Franciaország nevében ünnepiesen kijelentem, hogy az imént letárgyalt törvény e pillanattól fogva érvénybe lép. Köszönet érte a bölcs és tiszteletreméltó parlamentnek, amely megszavazta.

Alig huszan fogadták el a francia rendek közül. A Berry herceg jelentése után gúnyosan beszélő Armagnac gróf villámgyorsasággal lepergő szavai nyomában még sem zúdul föl a megbotránkozás szava, mellyel a burgundi párt tehetetlenségében magán minden szavazás alkalmával könnyíteni szokott. A terem ajtaja fölpattant, a királyi heroldok harsány hangon hirdették:

— Sa majesté l'empereur!

A merev mozdulatlansággal helyükön álló testőrök egyszerre leeresztett alabárdja nagyot kop-pant. A következő pillanatban az elébe siető Armagnac gróf oldalán bevonult a császár ragyogó kíséretével, a sárkányrend nagy ornátusában, melyet Bosznia meghódolása emlékére ő alapított s fehér-vörös selyempalástjának aranykapcsáról lecsüngő jelvényét a magyar főurak is viselték. Ez volt ünnepi öltözetük.

A francia rendek mély hajlongással, némán üdvö-zölték a császári vendéget, miközben soraik közepette trónusa elé ment s midőn fényes kíséretével a presidentok asztala fölött az emelvényen elhelyezkedett, az önérzetesebb francia főurak megkönynyebbulten sóhajtottak föl, hogy a parlament világ gúnyjára méltó törvényhozási aktusának vége, hogy csak igazságszolgáltatási tevékenység-

nek lesz tanuja, mellyel csakis a lovagi rendhez tartozó francia nemesek ügyeiben ítélkeznek s amely a törvények megszavazásával fölváltva kerül szönyegre.

— Maitre Guillaume Signet contre chevalier de Carcassone !

Berry herceg szólította föl e szavakkal a pörlekedő feleket, hogy a sorompón belül kerüljenek. Prókátoraik már ott ültek a törvényhozás aktusa után fölösleges notáriusok két legszélső asztalánál, a középső kettő mellé a vádló és a vádlott telepedett.

— Vádolom Carcassone lovagot, amiért távollétemben lakásomra törve, védtelen hugomat meggyalázta s velem vitézi párbajra lépni vonakodott.

A királyukat környékező magyar urak meghökkenetek Signet mester keményen pattogó szavai hallatára. A parlament tagjai gúnyosan mosolyogtak.

Carcassone lovag beismervén a vád igaz voltát, nyugodtan ült le ismét. Érdemesnek sem tartotta, hogy mentegetőzzék. Tíz aranytallért ajánlott föl a Signet hugának a meggyalázásáért: annyi a francia törvénykönyv szerint a közrendből való leány becsületének az ára.

— Nem közrendi a Signet-család, — pattant föl a panaszos prókátora s Carcassone-t összezúzó érveiből remek beszédet rögtönzött, kimutatván, hogy párisi patricius-család leánya, kit a lovagi címre méltatlan ember meggyalázott, becsületét csak akkor nyeri vissza a világ előtt, ha vérral mossák le.

— Maitre Signet, a Sorbonne fiatal baccalaureatusa, közbecsülésnek örvend Lutéciában. Fiatalsága ellenére is disze a francia tudományosságnak. Ügyének eldöntét szívszorongva lesi az egész város. Kérem

a francia rendek tisztos gyülekezetét, ítélje meg neki a párbajt, kényszerítse Carcassone lovagot, hogy Maître Signet kihívását elfogadja.

A tetszés moraja zúgott végig a parlamenten. Az ellenfél védőjének a rövid fölszólalása nyomában azonban ismét Carcassonenak kedvezett a hangulat.

— A chevaliert fiatal vére sodorta a bűnbe. Szánja tettét. Kárpótlást is ajánl. Párbajra azonban, vérbeli lovag lévén, csak azzal léphet, akit Isten, Szűz Mária és Szent György nevében lovaggá ütöttek.

A parlament helyesléssel fogadta Carcassone advocatjának a szavait s a magyar urak szeme szikrázni kezdett a dühtől, mely a túlnyomóan lovagokból álló parlament igazságtalansága láttára fogta el szívüket. Zsigmond császárnak Armagnac gróf magyarázta az eset részleteit, melyhez hasonló sűrűn ismétlődött akkor Franciaországban: Jean sans Proche-t, a burgundi herceget is azért küldték száműzetésbe, mert párbajban leszúrta Orléansi Lajost, Károly király rokonát, aki Margit burgundi hercegnőt meggyalázta.

— Ugyanilyen eset ez kicsinyben — mondta ajkbiggyesztve Armagnac gróf a császári vendégnek.

— Mégis elégtételt kellene adniok a derék Signetnek.

— Hiszen, ha lovag lenne, felséges uram, megítelné részére a párbajt parlamentünk. Így azonban ellene szavaz a lovagok többsége.

Zsigmond király tekintete a halászápadtan helyén ülő Signetre esett. Végtelen szánalom vett szívéen erőt s a midőn Berry herceg a szavazás megkezdését jelzendő, buzogányával megkopogtatta asztalát, egész valóján fölülkerekedett hirtelen természete.

— Méltóságos parlament! — hangzott föl a szó

a trónusáról fölemelkedő császár ajkán s a parlamentben templomi csend támadt.

— Engedjék meg, hogy Maitre Signet színünk elé járuljon, mielőtt ügyét eldönténék.

Mélységes megdöbbenés fogta el a francia rendeket az idegen uralkodó ügyeikbe való váratlan beavatkozása miatt. Senki sem tudta, hogy mit akar, senkisem mukkant.

— A francia parlament előtt — szólalt meg végre Berry herceg — felséges vendégünk óhaja parancs!

Az elálmélkodó Signet mestert közrefogták a királyi testőrök s a császár trónusa elé vitték.

— Vissza! — intettek a magyar főurak az alabárdosoknak.

Signet egymagában lépett föl a trónus emelvényére. Az ünnepi köntösben büszkélkedő főurak félkörbe sorakoztak a nagy dologba fogó magyar király trónusa körül.

— Esküszöl-e arra, hogy hatodiziglen becsületes szülők fia vagy?

— Esküszöl-e arra, hogy becsületbevágó bűntől tiszta vagy?

— Esküszöl-e arra, hogy özvegyek és árvák gyámola, vallásod, hazád s a lovagi becsület védője leszel, életed árán is, ha kell?

Az egész termen végigcsengő hangon intézte e kérdéseket Zsigmond császár a színe előtt térdreboruló Signet mesterhez.

— Isten engem úgy segítjen! — válaszolta ez meghatottan harmadszor is.

A magyar főurak erre egyszerre kivonták a megcsörrenő hüvelyekből kardjukat. A meztelen pengék váratlan villogásától elkáprázott a francia rendek szeme, lelkükben azonban világosság támadt s nem mérlegelve, helyén való-e a fenséges

jelenet, joga van-e inszcenálásához az idegen uralkodónak itt, a padokra ugráltak lelkesedésükben, hogy jobban lássák Zsigmond császár fényes kíséretén is uralkodó, méltóságteljes, magas, hosszúszakállas alakját, amint kardjával az előtte térdeplő vállára sujt s a magyar főurak kivont pengéiről csillogva visszaverődő fényben szinte átszellemült arccal ünnepiesen tovább beszél:

— Isten, Szűz Mária s a sárkányölő Szent György nevében lovaggá fogadlak. Légy vitéz, hitedhez hű, a becsület védelmében rendületlen Guillaume Signet lovag!

A Hotel du Bourgnone ódon falai alapjukban megrendültek az erre kerekedett háborgásra. A francia rendek nagy robajjal keresztültörve a korláton, az elragadtatás ujjongásától harsogó torokkal özönlöttek a császári trónus felé. Zsigmond császárt éltették. S boldog volt közülük, aki a feleséges vendég s a magyar főurak példáját követve, a lovaggá lett, annak elismert Signet mester jobbát megszoríthatta.

★ ★ ★

Alkonyatkor kelt párviadalra kelletlenül Carcasone lovag Signetvel s ez majdnem leszúrta huga becsületének a megrablóját. A Sorbonne diákjai ép oly ügyességgel forgatják a kardot, mint a könyvet. Carcasone végezetül pardont kért s megesküdt, hogy feleségül veszi a deák hűgát. Így fordított mindent jóra Isten, Szent György vitéz s a Boldogságos szűz Mária.

VI. Zsigmond császár százhusz asszonyvendége.

— A király ő felsége fölkelt ! — jelentette Csopor Áron főkomornyik.

A Louvre Szajnára néző saroktermében várakozó magyar főurak Zsigmond király hálókáczának az ajtaja felé sereglettek. Gara nádor s Falkenfroszt birodalmi gróf az asztal mellett maradt s a tetejében garmadába rakott irományok rendbeszedéséhez kezdett. Országos ügyek elintézése végett küldték ezeket az idegenben időző uralkodó után, akinek sohasem esett kedvére ilyesmivel foglalkoznia s akit a két főúr, Perényi Imre titkos kancellárral egyetemben reggelenként szinte erőszakkal kényszerített rá, hogy a sokféle pecsétes levél alá nevét aláírja, mihelyt komornyikjai felöltöztették.

— Jó reggelt, fiaim ! — lépett be jókedvűen e szavakkal most is az udvarlására egybegyült főurak közé. Gara nádor feléje sietett, hogy az asztalon heverő okmányokra terelje figyelmét.

— Eh, hagyjuk ezt ! No, hogy esett a tegnapi lakoma, fiaim ?

A Hôtel de Ville-ben rendezték Páris urai e lakomát, amelyről Zsigmond király kérdezősködött, aki maga is szívesen vesz vala részt benne, ha az őt vendégül látó francia udvar szabályait magára nézve is nem kell kötelezőknek elismernie. Polgárok asztalához nem ülhet le vendégnek : Berry hercegnél töltötte el az estét. Gara nádoron és Perényi Imrén kívül azonban a magyar főurak mind ott voltak a városházán, ahol őket uruk, királyuk ama városszerte óriási lelkesedést keltett váratlan föl-

lépéseért ünnepelték, amellyel Signet mestert lovaggá ütven, lehetővé tette, hogy ez a huga, az egyszerű polgárleány beszenyezett becsületét Carcassone lovag vére árán tisztára mossa.

— Sohasem becsülték meg így idegenben a magyart! — kockáztatta meg a szót a kisebbik Rozgonyi, a király kérdésére felelvén. Gara nádor azonban gyilkos tekintetet vetett rá.

— Előbb végezzünk ezzel, uram, királyom! — jelentette ki határozottan, az asztal melletti karosszékre ülő uralkodóhoz fordulván.

— Holnap, kedves sógor! — felelte Zsigmond király felesége unokabátyjának. A nádor sürgető kérésére azonban mégis rászánta magát, hogy a konstanci zsinathoz küldendő királyi pecsétés levélre nevét aláakanyarítsa. Ebben arról volt szó, hogy a katolikus világ gyülekezete ne fogjon hozzá a főpapok kinevezési jogának s egyéb magyar egyházi ügyeknek a tárgyalásába, amíg a király oda vissza nem tért.

— Jó, jó! — hagyta rá az uralkodó, a mikor Gara nádor pontról-pontra fölsorolta a kétrét hajtott pergamentlap tartalmát s ez meggondolván, hogy amíg Párisban mulat, a királynak alig lesz rá érkezése, hogy egyéb országos ügyekkel is behatóbban foglalkozzék, olvasatlanul tolta elébe sorra a sürgősebb okmányokat, amelyeket a fejedelem, nem akarván kedvét szegni legbizalmasabb főemberének, szó nélkül aláírt. Gépies munka volt, amely alatt királyuk biztatására a Hôtel de Ville-ben vendégül látott főurak egymással versenyezve fogtak hozzá a mesés fény és pompa közepette lezajlott lakoma dicséretéhez.

— A palaisbeli bankettek sem voltak különbek — vélte Rozgonyi István. Blagay gróf a fejét csóválta, mit észrevevén Csapi András kamarás, a szebbik

nem rajongó tisztelője, még ráduplázott Rozgonyi szavaira :

— Egy sem ért föl a párisiak lakomájával, — hangoztatta mélységes meggyőződéssel s a király kigyúlt arccal fordult feléje, a mikor annak az elbeszélésébe fogott, hogy mily elbájoló kedvességgel sürgött-forgott a hosszú asztal körül Lutécia legszebb asszonyainak a serege.

— A város százhusz legvirulóbb menyecskéje szolgált ki bennünket. Egymással versenyezve kínáltak étellel és borral, holott mi e tündérek nézésével is beteltünk volna, ragyogó tekintetüktől is megrészesgedénk.

A fiatalabb főurak halk sóhajtással könnyítettek a visszaemlékezés nem minden fájdalomtól ment gyönyörűségével csordultig telt szívükön. A király pedig föllekesülve a párisiak alattvalói iránt viseltetett páratlan figyelmén, leseperte az asztalról a sok írást, melyet a nádor példáján fölbuzdulva gróf Falkenfroszt aláírás végett elébe rakott s főtanácsosaival beható disputába elegyedett afölött, hogy mi volna a vendégszeretet e megható jelének a legméltóbb viszonzása. Az ilyesmiben kedvét lelő Csapi András lakomát emlegetett.

— A város urait már megvendégeltük egyszer — vélekedék Gara nádor. Arra a lakomára célzott, melyet a francia mesterembereknek Magyarországra való kivándorlását megengedvén, Zsigmond király Páris szenátorai tiszteletére rendezett.

— Igaza van a nádornak ! — mondta erre a bizarr ötleteiről nevezetes király s pár pillanatnyi gondolkodás után hozzátette :

— Most tehát Lutécia asszonyain a sor, hogy őket megvendégljük !

Az öregebb főurak megbotránkozva csóválták fejüket ; a fiatalabbak ajkán azonban elemi erővel

tört ki az öröm ujjongása. Gara nádor kézzel-lábbal tiltakozott a terv ellen. A magyar király méltóságát féltette a világ nyelvétől.

— Nem a magyar király asztalához hívom meg őket, — háritotta el az uralkodó a hazája becsületét féltő főúr tiltakozását. — A német császár képében időzöm itt. S vajjon nem parancs-e a császár akarata egész birodalmában s ennek határain is túl, emberei előtt, kedves Falkenfroszt?

A német főúr, három hazájabeli társával egyetemben, némán meghajolva hagyta rá, hogy úgy van s félóra mulva a Hôtel de Villeben a prévost des marchands-szal vitatta meg a császár tervét Perényi gróf s kisvártatva az egész városban széjjelterjedt a hír Lutécia százhusz legszebb asszonyának a fejedelmi vendégségre való meghívásáról, jóleső megelégedést, általános örömet keltve mindenfelé, mert ismét fényes jele gyanánt vették a polgárság megbecsülésének, amelynek akkora mértékével a párisiak iránt sohasem viseltetett vérbeli uralkodó, Zsigmond császáron kívül. A francia udvarnál ugyan némely rossz nyelvek a török padisáhval kapcsolatban kezdték emlegetni a vendégül látott uralkodó nevét; azonban Armagnac gróf parancsára maguk a királyi kárpitosok díszítették föl az angol fogságban synylődő Bourbon herceg gazdátlan palotájának a lovagtermét, ahol, szűknek bizonyulván ily nagyszámú vendégcsereg befogadására a Louvre, a Hôtel de Ville-beli lakoma után való harmadik napon, az óriási csarnokban keresztbe helyezett asztal köré telepedett le Lutécia százhusz legszebb asszonya, szemben a néhány meghívott franciával együtt szintén ugyanannyi magyar főúrral...

Alkonyodott. Az óriási terem rózsafarmájú ablakain keresztül halaványan szűrődött be a tavaszi

estszürkület szintelen világa, melyet egyre erőteljesebben tört meg az égő gyertyákkal teletüzdelt bronzcsillárok ragyogása, színpompás glóriát árasztva le a villogó drágakövekkel telehintett, ruhájuk arannyal, ezüsttel átszőtt csipkehullámaiból kikandikáló asszonyfejekre. Zsigmond király elmerengve nézett végig a szebbnél-szebb asszonyok tündérvilág virágaira emlékeztető koszorúján. Hajdanában könnyen lángralobbanó szívét gyakran ország-világszerte emlegetett kalandokba sodró vére mintha megifjodott volna s mégis mintha szelíd fájdalom fogná el egész valóját, úgy érzi, miközben a sok mindmegannyi ragyogó csillagként rászögezedő asszonyszemet vizsgálja. Rajongó hódolattal van tele mind s ő jól sejti, hogy ez a császárnak szól csak s nem a szívhódító daliás férfiúnak, aki volt, amíg fiatal volt! A király szótlanságán megütközve, a főurak egyike sem elegyedett beszélgetésbe a párisi patriciusnőkkel. Ezek maguk is tétován ültek helyükön, hol az asztalon szerte heverő s furcsánál-furcsább formájú díszedények, szokatlan szerkezetű evőszerszámok, billikomok, hol ismét a hatalmas császár nézésébe merülvén, ki faragott karosszékeiben oly egyszerűen viselkedett, nézett végig rajtuk a büszkeség minden nyoma nélkül arcán, tiszteletteljesen, mint más, asszonyt megbecsülő, közönséges lovag.

— Kezdjük már! — figyelmeztette a királyt a jobbján ülő Gara nádor, aki maga is restelni kezdte, hogy oly nyomott a kedv, mely ura szótlansága miatt nehezedik a víg lakomára hívott vendégseregére.

Zsigmond király föltrezzent merengéséből, intézése föltárult a terem szárnyas kapuja s kis vártatva lódobogás hangzott be a folyosóról.

A patriciusnők riadtan nézték a terembe ügető

lovast. Szakácsi Balázs volt, a főkonyhamester, aki ősi magyar szokás szerint, ficáncoló paripájáról inté a terem közepén szállott le s bevárván a király csak sét, a háta mögött rendet álló étkefogók hadához fordult. A következő pillanatban halk parancsszavára, mint valami háborgó hangyaboly, oszlott széjjel az óriási asztal körül a hatalmas ezüstitálakat cipelő legények serege s a császár asszonyvendégei szinte elbódultak az elébük helyezett öblös edényekből kiáradó erős fűszerillattól, mely az egész termet betöltötte s amely az első pillanatban mint valami fojtó lehellet nehezedett ilyesmihez nem szokott mellükre.

— C'est à la manière de son pays ! — bátorította a prévost leánya unokahugát, a csöpp madame Boucheront, akivel együtt a császárral szemben ült.

→ A l'allemande? — kérdezte ez a szavaival szintén feléje forduló császártól egész elfogulatlanul s mint a szélrohamra megmozduló erdő zúgása, hangzott föl erre kórusban a magyar főurak ajkán a tiltakozó válasz :

— A la hongroise, madame !

Az asszonyok ijedten rezzentek össze, látván azonban az urak szolgálatkészen feléjük forduló figyelmét, mosolyogva engedtek a sűrű kínálásnak s az evőszerszámok csörömpölésébe is egyre hangosabban vegyült kérdésekkel előhozakodó, kíváncsian mindennek az eredetét kutató vidám csacsogásuk. S a paripáján ki- és betekintő Szakácsi Balázs nyomában hihetetlen mennyiségben hozták be a mind magyaros módon elkészített ételeket : kappant törött lével, bárányt zsályával, borjúhúst ispékkel, sokféle vadat és halat, mind erős fűszer-számos praktikákkal elkészítve. A császár vendégei valamennyiből kötelességüknek tartották legalább is egy csipetnyit megízlelni s a magyar főurak

közül még azok is, akik a gallusok nyelvéhez mit sem konyítottak, fölbuzdulva az igyekezeten, melylyel a szájukat égető ételeket lihegve lenyelik, egymással versenyt fogtak hozzá a maguk módja szerint a biztató kínáláshoz, az asszonyok elé helyezett apró ezüst billikomok szüntelen töltögetéséhez. Az apródok egész raja hordta az asztalra a dúsan aranyozott vert ezüst kupákat, kannákat, Tokaj, Buda legjobb borával volt megtöltve mind, melyet Zsigmond király társzekerein hordószámra vitetett maga után külföldi utazásai közben is, s amely a torkot reszelő fűszeres ételek után végtelen kellemes, édes és hűsítő balzsamként esett százhusz asszonyvendégének . . .

A lakoma vége felé járt, a jókedv mind emelkedtebb lett. A tányérok csörömpölését egyre jobban fojtotta el a mind élénkebbülő beszélgetés. Az urak szavainak moráján mind csengőbbben tört keresztül a mámoros asszonyok dévaj kacagása, az általuk módfölött fölkapott koccintások nyomában a császár felé szálló vive-olásuk.

— E némberek becsíptek ! — súgta Zsigmond királynak Gara nádor, aki a jókedvű asszonyok dévaj viselkedésén mintha maga is fölvidult volna.

— Nem baj ! — felelte a császár kacagva s fölkapta billikomát, hogy a jókedvében dudolgtató madame Boucheronnal koccintson.

Mint valami színes lepkeraj rebbent föl erre a többi asszony is mind, a király valamennyivel koccintott, aminek nyomában a csöpp Bucheronné féktelen jókedvre gerjedve, pajkos nótára gyújtott :

Au boir je prens grant plaisir :
Aussi fui je en beaux draps vestir . . .

Egyik-másik asszony elpirult : e nótát még maguk közt sem szokták elénekelni ; madame

Boucheron példáján azonban mind többen buzdultak föl s a magyar főurak a királlyal egyetemben őszinte gyönyörűséggel hallgatták a mind erősebben zengő pajkos dallamokat :

Et au couchier mieulx dormir
Epices, clairet et rocelle . . .

Csapi András táncra kerekedett a vért föl kavarázó nótára, csakhamar párja is akadt s az ésbontóan feketeszemű Voiturier asszony példájától elragadtatva, kis vártatva tucátjával lejtették a császár asszonyvendégei, kacagva dalolván el nótájuk refrénjét :

En toutes ces choses veir
Mon esprit se renouvelle . . .

Az urak csillogó szemükkel majd hogy el nem nyelték a terem közepén táncoló, gomolygában kavarodó asszonyokat, s ezek mind pajkosabban ugráltak tovább. Ruhájuk egyetlen sávba olvadó színes hullámaiból kibukkanó fejükön szertebomlottak fürtjeik, hófehéren kivillanó keblükről itt-ott foszladozni kezdett a csipke, kipirult arcukon gyermekes mosoly ömlött végig s midőn egyre merészebben nyujtogatták előre csattos cipellőkbe bujtatott apró lábaikat, a mindenütt jelenlevő des Ursins apát is fölsóhajtott :

— Szent Antal legyen, aki erre kísértésbe nem esik !

Gara nádor azonban észrevette, mint furakodnak egyre többen a fiatalabb urak közül a bolondját járó asszonysereg közé s a terem végén veszteg álló étekgógók felé sietett. Énekes inasok voltak ezek mind, a királynak a kobzosok rendjéből toborzott szolgálói, akik a nádor parancsára hirtelen elemi erővel fölriánó magyar hadinótára gyűjtottak.

Az asszonyok riadtan hagyták abba táncukat. A sógora szavára hallgató Zsigmond császár eléjük

lépett és sorra elbúcsuzott tőlük. Remekműű aranygyűrűt is ajándékozott valamennyinek a lakoma emlékezetére. A boldogságtól olvadozó asszonyok keze után nyúltak, hogy megcsókolják, amint az a császárt megilleti; Zsigmond azonban elhárította magától a tisztelet e jelét s egymásután megölelte százhusz asszonyvendégét. Aztán udvariasan meghajtván magát, visszavonult a francia főurakkal. A magyarok pedig karjukat nyujtván nekik, szép csöndesen levezették fejedelmük asszonyvendégeit a palota előtt várakozó gyaloghintókhoz...

Késő éjjel volt már, a Bourbon-piacra torkoló utcák sarkán égő fáklyák lobogtak, a kövezeten ezrével hullámozott a nép a császárt éljenezve s valóságos diadalmenettel kísérte tova a gyaloghintókban hazafelé tartó asszonyokat.

A Bourbon-palota erkélyéről alátekintő francia főurak aggódva pislogtak Zsigmond császár felé, ki közöttük állott és a párisiak hódolatát vidám integetéssel viszonzta. S egyik-másiknak közülük eszébe villant, hogy jó lesz siettetni a nagy tanácskozást, amelynek nyomában császári vendégük bizonyára tovább utazik. Máris hihetetlen mérveket ölt a népszerűség, mellyel VI. Károly alattvalói körülrajongják. A szegény francia király éltetésétől mintha már végkép elszoktak volna, még a Palais környékén is azt kiáltják most:

— Vive l'empereur !

VII. A nagy tanácskozás.

A királyi palota trónterme zsúfolásig megtelt. A francia uralkodó udvarának külső és belső tagjai eljöttek mind, hogy pompás ünnepi díszbe öltözködve, tömeges megjelenésükkel is emeljék a szertartás

fényét, amelynek közepette Zsigmond császár, a kereszténység világi feje, a konstanci zsinaton véghez vitt tetteiről beszámol, VI. Károllyal az angolok ellen való szövetséget ünnepiesen megköti, semmit sem óhajtván ennek viszonzása fejében, csak azt, hogy a francia nemzet a sokfelé húzó katolikusok zilált egyházi ügyeinek a rendezésénél törekvéseiben támogassa.

— János Frigyes osztrák herceg — jelentette ki emelkedettebb hangon Zsigmond császár az ellenpápákkal való elbánásáról szóló jelentése kapcsán — a törvénytelenül címét bitorló III. János pápa pártjára állott, Konstancból megszöktette. Mi hű magyar vitézeink seregével országára törtünk, Tirolt elfoglaltuk, a renitens fejedelmet porig meg-aláztuk.

A diszes gyülekezet hirtelen éljenzésre gerjedt; a francia főurak, az éltes, a fiatal mágnásasszonyok selyemkeszkenőjüket lobogtatva, fordultak a királyuk kíséretében szoborszerű mozdulatlansággal vesztég álló magyar urak felé.

— Így jár minden világi hatalmasság, — folytatta a császár a zaj lecsillapultával — amely ellenszegül egyházi ügyeink rendezésének. S itt Perpignan hozta föl újabb példának, ahol a másik ellenpapa pártján levő kataloniak megtámadták s ahol vitéz magyarjai velük együtt XIII. Benedeket is csúful megszalasztották, amire tőle hívei egymásután eltántorodtak. Husz Jánosnak és eretnek-társának máglyára ítéltetésével fejezte be Zsigmond a zsinaton viselt dolgainak a fölsorolását, azután ama reményének adott kifejezést, hogy megnyervén a dicső francia nemzet terveihez való hozzájárulását, Konstancba való visszatérése után rögtön dülőre viszi az egyház reformját in capite et in membris egyaránt.

Elemi erővel fölhangzó üdvívalgás reszkettette meg az oszlopos nagy terem falait s a hosszú beszéde után elhallgató császár színe elé sorra járultak a francia királyi ház hercegei, a királyi kormányzó-tanács tagjai, élükön Armagnac gróffal, a parlament követsége, Páris egyházi és világi fejei, a Sorbonne rektora, a francia tartományok seneschaljai, hogy a zsinaton szerzett érdemeiért Franciaország köszönetét tolmácsolják s kifejezést adjanak hálájuknak, amiért a katolikus világ nélküle tanácstalanul vitatkozó gyülekezetét is magára hagyta, hogy ezer sebtől vérző nemzetük ügyének a fölkarolására siessen.

VI. Károly ő felsége üresen a levegőbe meredő szemmel ült helyén, mialatt alattvalói a vele átellenben trónoló császári vendégnek hódolatukat bemutatták. Csak az imént lábolt ki minduntalan megújuló nyavalyájából, amelynek természetével csak legbizalmasabb emberei voltak tisztában s ezek most szívszorongva lesték, nem viseli-e meg szerencsétlen urukat a sok izgalom, mely az, udvarában mostan vajmi ritka, fényes ceremóniával környékezi. A beteg király arcának azonban egyetlen izma sem rándult meg, sőt midőn az elébe álló Armagnac gróf a tanácskozás további részleteiről, a szövetséget megpecsételő okirat aláírásáról kezdett neki referálni, jókedvű mosolygás cikkázott ajka körül, amit a főkomornyik mezében alakoskodó s urát árnyéka módjára követő udvari orvos kitűnő jelnek vett.

— Ő felsége óhajta teljesíthető — jelentette Tourmenteur doktor suttogva a trónus lábánál csoportosuló francia főudvarnokoknak s ezek szívéből mintha mázsányi teher szakadt volna le erre hirtelen.

VI. Károlynak terhére voltak a minduntalan

seregestül körülötte lézengő léhűtők s a mikor a nagy tanácskozáson való részvételre indult, annak a kívánságának adott kifejezést, hogy a szövetség ügyében négy szemközt szeretne tárgyalni Zsigmond császárral, aki rokonszenves föllépésével mindjárt az első alkalommal meghódította szívét, akivel eddigelé mégsem folytathatott bizalmasan eszmecserét.

Tanácsosai nem merték magára hagyni az idegen uralkodóval VI. Károlyt, akit minden csekélység kihoz sodrából s akivel olyankor csak az orléansi hercegné bir: a milanói Valentine puha kezének gyöngéd érintésére a király rögtön megjuhászkodik. Az orvos biztatására azonban most valamennyien beleegyeztek, hogy a felséges úr szeszélye kielégíttessék s az udvari ceremóniamester a főúri sokaság felé fordulva, fennhangon jelentette ki, hogy országos okoknál fogva a két uralkodónak a szövetség ügyében való tanácskozása titkos lesz.

— Mesdames, messieurs! — fejezte be mondani-valóját de la Marche gróf. — Sétáljanak át, s'il vous plaît, Valentine hercegasszony ő fenségé termeibe, hol is trauverek versenyé lesz.

A főúri közönség talpra állott. Mély meghajlással búcsuzott el a sorai között a jobbán bicegő francia királlyal együtt tovamenő császártól, miközben a terem ajtajánál harsonás hírnökök fújták meg készségüket s az uralkodók előtt járva a márványfolyosón végig a palaisnak Szent Lajosról elnevezett szárnyába kísérték őket.

A harsonaszó kihallatszott az utcára s a palota környékén tolongó nép, ebben a hiedelmében hogy vége a nagy tanácskozásnak, mind pokolibb rivalgásra gyűjtött. A tanácskozás eredményének a kihirdetését követelték, a szövetség ünnepies proklamálását, miglen Armagnac gróf a palota

lépcsős terraszára nem lépett s a dolog való állásáról fölvilágosítván a tömeget, mely tolongásával már a palota udvarának rácsos kerítését is veszélyeztette, Páris lakosságát meg nem nyugtatta.

Csillapító szavai nyomában mindinkább elült a zaj s a színesen rajzó foltokra bomló sokadalom újból hullámsani kezdett föl és alá a térséges piacon s apró csoportokba verődött az itt is, ott is fölbukkanó minstrellek köré, akik húros szerszámaik csengő-bongó szavaival kísérve énekelték meg a nagy tanácskozást. Rikító színekkel festék a két uralkodó alakját, amint a titkos konferenciába mélyedten elképzelték s merész fantáziával jóslták meg a szövetség szinte biztosra vehető eredményét: John Bull romlását, Franciaország újból való fölvirágzását. A tömegben valóságos diadalmámor vett erőt az angolok vesztéről szóló strófák hallatára, melyet most pecsételnek meg s dalmokkai-val kórusba olvadva, harsogtatta a refraint, mely azokról szólott, akiktől a francia nemzet boldogulását várja:

Sa majesté l'empereur et roi
 < Avec sa brave, forte armée hongroise...

Zsigmond királynak pedig esze ágában sem volt, hogy francia szövetségését hadaival támogassa. Gályái Velence miatt nem hagyhatták el az Adriát, seregét a török miatt nem vezethette ily távoli s kétes hadjáratra. A francia udvar nem is várta ezt tőle, megelégedett azzal, ha sikerül Angliát békére birnia. A császár azonban ismerte a nép hangulatát s mihelyst VI. Károly belső termeibe értek, ennek az ügynek a tisztázásával kezdte meg a titkos tanácskozást.

A francia király Valentine hercegasszony termeibe küldte főembereit, akik idáig követték s akik-

kel tisztességtudóan Gara nádor, Perényi és Falkenfroszt gróf is eltávozott, majd tétován hallgatta vele szemben ülő szövetségesét s közben az asztalfiókjában kotorászott.

— Mit szólna hozzá, mon cousin? — kérdezte végül a császár.

— Bien! — felelte VI. Károly ő felsége közömbösen s nyomban rá diadalmasan szedett elő egy csomó pergamentvékonyságúra csiszolt elefántcsont lapot, amely mind egy-egy cifrán színezett, különböző rendű és rangú ember alakjával vala ékes.

— Mi az? — kérdezte Zsigmond király, akit minden festett és faragott portéka érdekelt s most is megfeledkezett a szövetségről szóló fontos fejtegetéseiről.

✱ C'est le nouveau jeu! — kiáltott föl ujjongva a francia uralkodó s rögtön megmagyarázta a kártyajáték mivoltát, melyet akkor kezdtek fölkapni a franciák, amelyet akkoriban Párison kívül még nem igen ösmertek s csak titokban játszottak, mert a kockánál is tilalmasabb volt. VI. Károly még abban az időben tanulta meg, a mikor nyavalyája csak ritkán vett rajta erőt: a chaumont-külvárosi lebujokban, amelyeknek alakos köntösben való fölkeresése módfölött kedvére szolgált mindaddig, amíg szigorúbban őrizet alá nem fogták. Azóta a nouveau jeu a legkedvesebb szórakozása, amitől, izgató lévén rá nézve, orvosa szintén eltiltotta. Most azonban a nyitva hagyott fiókból előkeríttette az udvari miniatorok festette elefántcsontlapokat s ellenállhatatlanul erőt vett rajta a vágy, hogy császári vendégével együtt játsszon, aki minden új dolog iránt érdeklődött s az őseredeti állapotában vajmi egyszerű kártyajáték fortélyával is rövidesen tisztába jött.

— Császár üti a királyt, király a főurat, —

magyarázta meg még egyszer VI. Károly gyerekes örömmel a nouveau jeut. Sorra maga elé rakta az alakos kártyákat, melyeket aztán ügyesen összekevert s kétfelé osztott.

Kis vártatva mind a két uralkodó halomra rakott aranyai fölé hajolva s a titkos tanácskozásról végkép megfeledkezve merült el a játékba. A francia király nyert s mind csapongóbb jókedvvel hadart össze tücsköt, bogarat, hogy szövetségesét fölvidítsa, aki korántsem búsult veszteségei miatt s közben azon gondolkodott, örülni fognak-e alattvalói, ha visszatérve udvarába is átplántálja a nouveau jeut.

— A dame mindig veszít, ha király vagy lovag üti, — szólalt meg ismét Károly király. Zsigmond elcsodálkozott a furcsa mondáson, csak aztán mosolyodott el, midőn látta, hogy szövetségese a két kártyára vonatkoztatta, melyet ő szórakozott-ságában beseper, noha ellenfele a lovaggal elütötte.

— Hein?

— Semmi! — felelte a császár, fejedelmi gazdája azonban apránként rájött a dologra s alapjában feslett lelke rikítóbbnál-rikítóbb szóvirágai-val kezdte traktálni vendégét.

— Sohse haragudj, mon cousin! — biztatta Zsigmondot, a mikor ennek homloka a francia udvarban is emlegetett fiatalkori szerelmi kalandjai feszegetésére ráncba borult.

— Aranyaim aranyaid ellenében! — igyekezett a játékra terelni partnere figyelmét a császár s újabb aranyzacskót vont elő övéből.

— Tartom! — felelte Károly király fölcsillogó szemmel: de holthelványan meredt vendégére, a mire ez egymás után vágta ki a császárt, királyt, a főurat s a többi jó ütőt.

— Vesztettem! — lihegte s keze reszketett.

Homlokán kidagadtak az erek. Arcán vonaglani kezdett minden izma. S a mikor Zsigmond maga felé sepepte aranyait, feldöntötte a nehéz tölgyfasztalt s egyetlen ugrással császári vendégére vetette magát. A hirtelen zajra fölpattant az ajtó s a lesben álló Tourmenteur doktor néhány komor nyikkal egyetemben rontott be rajta. Rövid tusakodás után kiszabadították őrjöngő uruk kezei alól Zsigmond császárt, ki egész valójában megrendülve simította le össze-visszaráncigált ruháját. Semmit sem tudott arról, hogy bolond, akivel szövetséget kötni Párisba jött s szánalommal vegyes, mélységes elkeseredés vett erőt szívéen a szolgálai durva megfélemezése ellen tajtékzó szájjal, kézzel-lábbal tiltakozó nyomorult fejedelem láttára.

— A hercegasszonyért! — kiáltotta az orvos, a mikor Károly király a fejére zúdított hideg víz után sem csillapodott le s kis vártatva riadtan toppant be Valentine hercegnő, bocsánatért esedező nézésével egyszeriben lebilincselve Zsigmond király háborgó szívét. A még mindig szép, fejedelmi természetű asszony ölébe vonta szerencsétlen sógora lázas fejét s finom keze simogatására apránként megnyugodott a francia király. Csak szemében égett még kietlen tűz, ajkai mozogtak.

— Ki akart rabolni, — suttogta, majd ismét fölriadt:

— Ne, ne engedj! — sikoltotta s a fal felé meresztette reszkető kezét. Gobelinnel volt kárpitozva az egész terem s az örült királynak lázas állapotában úgy rémlett, mintha a fali szőnyegen kerge-tőző mesebeli szörnyek megelevenednének s agyaruakat csattogtatva feléje rohannának.

— Takarja le a fejét! — suttogta Valentine az orvos felé s ez asztalszőnyeggel borította le urát, aki erre lassanként tikkadt álomba merült.

— Ne haragudjék, felség! — szólította meg a hercegnő a komoran helyén ülő Zsigmond császárt. Bocsánat! Hiba volt, hogy titkolódtunk. Megérdemeljük, hogy elvonja tőlünk jóakarátát.

— Szó sincs róla! — vágott szavába a császár udvariasan s kérdésére leplezetlenül mondták el most neki Károly király megőrülésének történetét.

A feslett élet gyöngítette meg s a Bretagne ellen indított háború egyik kalandja tette örültté. A mansi erdőn keresztül vonult serege élén, hol hirtelen furcsa öltözetű összetöpreődött anyóka állotta útját:

— Ne menj tovább, elárultak! — selypítette vésztijslóan, csontos kezével integetve. Károly király bosszúsán ugratott el mellette. Seregét alkonyatkor megverték s ő azóta mindenütt rémképeket látott, legbizalmasabb embereire is karddal ront rá, valahányszor minduntalan visszatérő örültsége erőt vesz rajta.

— Mon Dieu! — sóhajt föl a hazája sorsán kétségbeeső orléansi hercegnő, miközben Zsigmond császár engedelmével elhagyja a szobát.

Pár perccel azután egetverő lárma kerekedik az utcán. A királyára ügyelő Valentine fölriad s gondterhes homlokán elsimulnak a redők.

— Vive l'alliance! — ordítják odakünn.

Armagnac gróf a lovagias Zsigmond császár parancsára a palota terraszára lépett s ünnepiesen kihirdette, hogy a szövetséget szerencsésen megkötötték.

VIII. Blagay gróf románca.

A trouverek énekes tornájának vége volt. A főüri hallgatóság Valentine hercegasszony termeinek az ablakait lepte el s a Dauphin piacára néző oszlopos

nagy erkélyt, hogy tanuja legyen a szokatlan, megható ceremóniának, mellyel a győztes dalnoknak szánt ezüstkoszorúval leróják az elismerés adóját azzal szemben, ki a messze idegenben senyved, az angolok fogságában, aki azonban írásban ideküldött, monoton hangon fölolvastott, megrázó hatású verseivel elragadta a pálmát a Lutécia régi tizenkét mesteréhez méltó legjobb troubadourok elől, akik pedig a híres Chartier Alainnal, a királyi ház poétaitkárával élükön, készségük csengő-bongó muzikaszavával, érces hangon énekelték meg egymással versenyezve a tavasz mind mámorítóbban kibontakozó gyönyöreit. Az azincourti csatában foglyul esett Károly orléansi herceg dalai is a tavaszról szóoltak, Lutécia napfényes tavaszáról, mely után ő Albion ködös szigetén epekedik. Sötét börtönében siratja szabadságát, izzó szerelemmel szívében, hazája iránt való szerelmével sóhajtozik, Franciaország után, ahol nem lehet most, mikor :

Le bois recovrent lor verdure
Qui sonst sec, tant com yver dure . . .

A zengzetes versek még ott csengnek a Chatérine hercegnő kíséretéhez szegődött udvari dámák, magyar és francia lovagok fülében. A királyleány a Szajna partján megáll s könnyes szemmel a folyó hullámaiba veti a vert ezüstkoszorút, melyet annak, akit megillet, nem adhattak át, melyről hírt is csak az Albion felé iramló habok vihetnek neki.

— Mon pauvre cher cousin ! — sóhajtja a szépséges királyleány s könnyben uszó szemét a magyar urakra veti, gyermekes bizalommal, mintha már biztosra venné, hogy az ő segítségükkel visszajő, akit itt mindenki szeret : az őt elhalt anyjánál is jobban becéző Valentine hercegasszony fia.

A menet csöndesen fordul vissza a palotába s

Chatérine a balján lépkedő Blagay gróf felé fordul. A titkos tanácskozás eredménye felől kérdi véleményét, mely most dől el, míg ők a kegyelet oltárán áldoznak s a mikor a magyar főúr megnyugtatta, az öröm pírja ömlik végig elbájolóan szép, hófehér, tiszta arcán. Orsini szívében fölpezsdül a vér, izzó tekintetét a királyleány karcsú alakjára függesztve, hallgatja annak apránként fölviduló, ezüstösen csengő, csacsogó hangját s mintha attól rettegne, hogy valami tündéries álomból riasztják föl, olyan érzés hatalmaskodik el egész valóján, mikor a Valentine hercegasszony termeibe érnek. Az orléansi hercegnő azonban nincs benn, a főúri sokaság tovább folytatja a beszélgetést ; míg vissza nem tér, nem oszolhat széjjel.

— A fiát siratja — suttogják némelyek.

— Majd megvigasztalódik, úgy-e, monseigneur?

Blagay gróf kardjához markol, mintha azt akarná mondani, hogy ezzel is kész síkra szállni annak a szabadságáért, akit itt oly óhajtva várnak vissza s Chatérine elragadó kedvességgel beszélget vele tovább, holott a grand comte háta mögött egész sereg francia főúr várja szertartásos arcot vágva, hogy királyuk lánya megszólítással tüntesse ki . . .

— Victoire ! — rontott rá e diadalmas kiáltással des Ursins, midőn Orsini Blagay gróf a két uralkodó szövetségét megpecsételő diploma aláírása után aznap este a francia kormányzótanács termeiből társaival egyetemben kilépett.

— Mi történt? — kérdi ez tétován. Az apát karjába fűzi kezét s magával hurcolja a királyi palota előtt várakozó gyaloghintájához. Ismét asztalához hívta vacsorálni s Blagay gróf megértvén, hogy Chatérine hercegnőről akar vele négy szemközt beszélni, nem ellenkezett.

— A királykisasszony szinte rajongással emlé-

kezett meg rólad, mon cousin ! A francia urak mind irigykednek rád. Te ezzel ne törődj. Hódítsd meg végkép szívét. Méltó vagy rá s nagyobb úr, mint bármelyik hercegünk, aki just formál királyunk lányának a kezére. Uralkodó herceg vagy, akire királyi korona vár, nincs ma egész Európában, aki Chaterinehez illenék. Legfeljebb az angol királyfi. No de tűz és víz, francia és angol fejedelmi vér sohasem egyesülhet . . .

Gróf Blagay komoly, megállapodott gondolkodású férfi létére is dobogó szívvel hallgatta főpap barátja szaporán folyó szavait. Vágyainak kedvezett minden, amit mondott, mégsem engedte, hogy vérmes remények hatalmasodjanak el lelkén.

— Azt hiszed, nem szeret igaz szerelemmel? — szólalt meg ismét des Ursins, hogy kételkedő vendégét megerősítse a hitben, mely az ő szívében rég gyökeret vert.

— A vitézi tornán nem-e hajából tépte ki a piros rózsát, hogy vele kitüntessen? S délután is emlegette, mily remekül emelted ki a nyeregből a nagyszájú Chevalier Chatillont. Pedig ez régen volt. Szívből kacagva emlegette, mint szánkázott végig kézzel-lábbal a levegőben kapálózva rémhosszú dárdádon ellenfeled, míglen mint valami törött fazék, tompa csörrenéssel lovac lábai elé nem zuhant.

— Bölcs és okos úr ! mondta, mikor azt kérdeztem tőle, hogy esett a veled való társalgása. Ide figyelj, mon cousin : szívesen lát, ha sétáin lovagjául szegődöl.

— Ő mondta? — vágott des Ursins szavába Blagay meglepetten.

— Az ő óhaja s te lovag lévén, parancsnak veszed. Holnap alkonyattájt a királyi kertben leszel. Sa altesse ott sétál mindennap Tourmentour

doktor rendeletére. Hajón ereszkedik le a Szajrán ; s te ott vársz rá a fasorban, mely a város falai s a Tuileriák között a folyóig lenyúlik.

★ ★ ★

Elbájolóan szép, enyhe tavaszi délután volt. Egyetlen felhő sem rezzent meg az égen s a nap szemkápráztató ragyogással áradt le mindenekre, borított csillogó ezüst fátyolt a Szajna csöndesen hullámmzó, ünnep előestéjén mindenkor néptelen tükrére. A túlsó part ezer színben pompázó virágos vadon bokrainak a sűrűségén keresztül tompán tört át a diákok rétjén zsidongó sokaság vidám lármája : a nagyhét előtt való szombat napja volt s a clercs* könnyűvérű népe siet túladni jókedvén, mellyel az egyház rendelte szigorú gyász ideje alatt mit sem kezdhet, míg a husvét föl nem virrad.

Blagay gróf a parti füzes smaragdszínben remegő lombsátra alatt ügyet sem vetett a túlpan fölrianó zajra. Szeme a folyam házak tengerébe kanyarodó ezüst árjára tapadt, melyre csak a távolban borult híd : a Pont-Neuf cifrán faragott kövekből össze-
rött nehézkes boltozataival. Az Université a Ste.-Geneviève halmán kimagasló Sorbonnejával mintha megújnodott volna : a párás tavaszi levegőben színesen nyúlt el a túlsó parton, mosódott el a messzeségben ódon épületei festői tömegbe olvadó sokaságával. A Citéből csak a Notre Dame kettős csonka tornya, a királyi palota csillogó orma lát-
szott idáig. Blagay gróf mintha nem győzött volna betelni nézésével, a fűzfák árnyékában meghuzódva, merőn arrafelé bámult. Szíve dobogott, de türelmetlenség nem nyugtalanította. Biztosra vette, hogy akit vár, az el fog jönni s lovagjául fogadja

* Clerc — a diák régi elnevezése.

ez estre, lehet egész életére is. Férfi volt, ifjúsága háborúk viharában zajlott le: szíve most lobbant először igaz szerelemre s ő érezte, hogy lángja nem lesz emésztő tűz, ha reménytelenül is lobog tovább.

— Ma dől el sorsom! — mormogja magában s amint a Pont Neuf boltozatainak a nyílásai felé néz, fejébe száll a vér: mint valami színes lepkeraj bontakozik ki onnan egész sereg föllobogózott sajka, közeledik feléje. Nyomában méltóságteljesen siklik előre a mennyezetes bárka Chatérine hercegnővel a tetején s ennek egész udvarával.

A sajkákból halványkékruhás fürge apródok ugranak a partra; Blagay visszahuzódik.

— Félreértettem des Ursinst — nyugtalanítja a gondolat. De a mire a bárka kiköt, büszkén előáll s mély meghajlással üdvözi a kiszálló királylányt.

— Bon jour, bon jour! — csicsereg mosolyogva Chatérine hercegnő. Kisérői feszesen bókolnak s pár lépésnyi távolságból követik, miközben a magyar főúrral oldalán a kert felé indul.

— Tudtam, hogy találkozunk, Pére Juvenal mondta s én örülök, hogy önnel cseveghetek, seigneur!

Chevalier Chatillon az ajkát harapdálja bosszúságában. Mára őt rendelte ki a ceremóniamester a királyleány lovagjául. Nem hallja halk szavát s azt hiszi, hogy gróf Blagay véletlenül botlott erre-felé. Dühös rá, amiért ismét a háttérbe szorul miatta. Társai is beszédbe elegyednek az udvari dámákkal s a csevegés morájából hangja sem hallszik az önfeledten csacsogó Chatérine hercegnőnek, kit szinte mámorba ejt a tavasz mezében pompázó kert balzsamos levegője, virágos cserjékkel, virágjaikat bontogató faberkek zöldelő lombjaival feléje mosolygó színes és életet lehelő világa.

Le bois recouvrent lor verdure
Qui sont sec, tant com yver dure...

— Az orléansi herceg dala, — szólal meg Blagay élénken, a mikor a királyleány halkan szavalni kezd s Chatérine örömtől kipiruló arccal fordul kísérőjéhez:

— Ön is megtanulta, seigneur? — kérdi elálmélkodva s egyszeriben a számüzött Károly hercegre tereli a beszélgetést.

— Az én troubadourom volt, — lebben el ajkáról az önkéntelen vallomás. Blagaynak egy pillanatra eláll a szive dobogása, nyomban rá bizalomgerjesztő tekintettel kérleli az elbájolóan zavarodott szépséges királyleányt.

— Ah oly jó ember ő, — folytatja a fiatal hercegnő nekibátorodva. — Játosztársam volt, amíg kicsi voltam s a mikor a nép a palaist háborogva körülfogta, e borzalommal teljes időben védelmezőm, vigasztalóm, miként anyja, sa altesse ma tante, beteg apám ő felségének az ápolója.

A fenyvessel övezett halastóhoz értek, az apródok fölvtarták a medence szélén veszteglő miniatűr hajócskák vitorláit s a parányi flotta fürge ringálással siklott tova a langyos tavaszi szélben. Chatérine hercegnő mindig szívesen szórakozott el e játék nézésével. Most azonban ügyet sem vetett a tó csillogó fodrokkal keresztül-kasul barázdált tükrére. Kísérői sem állapodtak meg s kötelességtudóan követték a halványkék virágokkal telehintett passziflora-pergolába, melynek derengő félhomályba burkolt sűrű lombboltozatai alá lovagjával együtt befordult.

— Itt láttam őt utóljára! — folytatta Chatérine hercegnő gyermeteg őszinteséggel, határtalan bizalomra gerjedve az ajkain oly részvétellel csüngő, egész valójában meghatottnak látszó magyar főúr

íránt s a visszaemlékezés édesbús gyönyörétől elragadtatva, önfeledten tört ki vallomása:

— Búcsuzásul megcsókolt. Azt mondta, hogy e csók védőtalizmánja lesz a harcban. Másnap útra kelt a sereggel, de a csók nem védelmezte meg. Bűn volt, mondta Pére Eustache, a gyóntatóm. A magas kormányzótanács engedelve nélkül adtam meg s a király lánya csak azt tüntetheti ki ezzel, csak azt szeretheti, kit a magas kormányzótanács ő feisége meghallgatása után férjéül kiszemelt.

Blagay gróf egész valójában megrendülve állott meg egy pillanatra. Szerelmén mérhetetlen szána-lom kerekedett felül. Megértette, hogy e csupa szív, szépséges királyleány, aki csak úgy érez, szeret s epekedik, mint más közönséges halandó gyermeke, merő eszköze hazája kormányzótanácsának s ez semmit sem törődve szerelmével, ahhoz erőlteti, azt ajándékozza meg kezével, akit országos okok-nál fogva erre legalkalmasabbnak tart. Hátha őt is Armagnac gróf biztatására tüzelte föl des Ursins, a simaképű főpap? villant keresztül lelkén a gondolat. Zsigmond császár legbefolyásosabb emberé-nek tartják itt s az eladósorban levő hercegnőhöz illő s állami szempontból is alkalmasat kérőkben mostanában alig van alkalmuk válogatni. Ezt a s.-denisi apát is kifejtette. Blagay gróf csak most kezd bízni abban, hogy des Ursins reményei könnyen teljesülhetnének s szerelmes szívéen önzés hatalmasodik el, melyet azonban rövidesen legyőz egész valójában fölébredt lovagias lelke.

— Nem, nem, — fordul a visszaemlékezés má-morából fölcsupdó, piruló királyleányhoz. — A csók nem volt bűn. S Károly herceg visszatér. A jövő héten kelünk útra s én rábirom a császárt, hogy mihelyest Albionba megérkezünk, a herceget szabadítsuk ki legelőbb.

— Ezer köszönet, cher grand comte ! — sóhajt föl Chatérine hercegnő, könnyein át mosolyogva. — Erre akartam kérni s ön megelőzött ígérétevel. Mily jó ember ön !

Blagay gróf meghatottan csókolta meg parányi puha kezét, mikor a királyleány köszönete jeléül feléje nyújtotta.

— A grand comte távozik? — suttogták meglepetten a hercegnő kíséretében, mely utólérvén úrnőjét, félkörben sorakozik a veszteg álló pár körül. Chatérine hercegnő ügyesen menti ki zavarából a francia udvar bonyolódott szabályaiban kevésbé járatos Blagayt :

— A császár ő felsége várja s én elbocsájtom seigneur grand comte ! . . .

Alkonyodott, a mire Orsini-Blagay a királyi kerteknek a Louvre felé néző kapuján kilépett. Lázban izzó fejjel sietett tovább a pihenőre térő, az útjából kalapját megemelve tisztességtudóan félreálló munkásnéppel teli utcákon. Szívére zsibbadt fájdalom nehezedik. De azért megmásíthatatlannak tartja elhatározását, mely gyökeret vert lelkében s újból megfogadja magában, hogy ha már őt nem teheti boldoggá, mindent megtesz, hogy teljesüljön, amit a szépséges királyleány óhajt. Pedig mintha csak most kezdené igazában szeretni, mikor józan ésszel le kell mondania minden reményről, ami kétszeresen is gyötrelmes most, hogy Chatérine hercegnő gyermekes bizalmával, megható kedvességével mindörökre megbabonázta érette az első pillanattól fogva hevülő, becsületes, férfias szívét.

IX. Az utolsó est.

Beköszöntvén pedig a nagyhét, a Jézus Krisztus kinszenvedéseiről való elmélkedések hete, jámbor keresztény szokás szerint mindenen visszavonulának csendes magánosságba a szépséges Lutéciában. A királyi palota körül naphosszat elevenen lüktető mozgalmasság megszűnt, az utcák elcsendesedtek; csak a templomtól-templomhoz vezető utakon kigyózott elvétve egy-egy szőrcsuhába öltözött, bús zsolozsmákat énekelő, égő viaszszövétneket vivő, vezeklőkből álló csapat.

— Hova kíván retraitbe menni, felséges uram? — kérdezte Zsigmond császártól des Ursins, a saint-denisi apát, akit az országos tanács szavára csak az imént ajándékozott meg a rheimsi érsekséggel a francia király amaz érdemeiért, melyeket a császári vendég s embereinek a fogadása körül szerzett. Zsigmond király az nap rossz híreket kapott a magyar hazából s szinte fölujjongva ragadta meg az alkalmat, hogy a körülötte seregestül lábatlankodó léhűtők elől félrevonuljon. Kanizsai János, az ország primása írta meg neki, hogy felesége, Borbála királyné, megfeledkezve magáról, királyáról, hazájáról, amelynek első asszonya, rútul megcsalta férjét. Valami Walmerod nevezetű jött-ment német lovaggal keveredett Budavarában botrányos szerelmi viszonyba, melynek hírével tele van a világ. A király megfeledkezett arról, hogy ő is nem egyszer szegte meg esküjét, melyet hitvesének tett s egész valójában megrendült. Fölháborodásában, amelyben hűséges főemberei valamennyien osztozkodtak, rögtön Magyarországba akart utazni, hogy hűtlen feleségét porig megalázza s példás büntetéssel sújtsa. Nyomban rá azonban, mint

rendesen, mikor valami nagy dologra készült, ismét erőt vett rajta a habozás s megtudván des Ursinstól, hogy a Montmartre, a város zajától távol eső szent hegy gazdag bencéskolostorával a legcsöndesebb, istenes elmélkedésre a legalkalmasabb hely: udvarával együtt oda költözött át. S mintha a francia udvar előre érezte volna, hogy császári vendégét nem látja többé viszont: VI. Károly királlyal élükön, aki ismét friss egészségnek örvendett, a Párisban időző francia főurak az országos tanáccsal együtt mind ünneplő köntöst öltöttek s az alabárdos palotaőrség hosszú sorai között a la Chapelleig kísérték el, a királyi majorság szélén épült kápolnáig mely a Montmartre lábánál állott. Itt fölriant a dobpörgés s a harsonák szava. A két uralkodó leszállt lováról s egymás nyakába borult. A magyar és francia főurak is elbúcsúztak, hogy három napig hírt se halljanak egymásról s valamennyien azt hitték, hogy husvét ünnepén viszontlátják egymást.

Husvét szombatja volt. Zsigmond király alkonyatkor, miként az első két nap a lamentációk fontos ceremóniái után, most is a kolostor cifra faragványokkal ékes négyszöget formáló, keresztboltozatos folyosójának csúcsosívű árkádjai alá ült, amelyek hatalmas nyílásaikkal a város felé néztek. A nap leszállt s búcsuzó sugarai vörhenyes fényben szikrázó aranyszálak szemkápráztató fátyolával fonták körül a völgy ölében elterülő hatalmas Lutéciát, mely aprónak tetsző házai rengeteg tömegével, égnek meredező csonka tornyaival olybá tűnt föl a végtelen hegyes-halmos vidék zöldelő erdeinek, virágokkal tarka réteinek közepette, a Szajna kigyózó medrének, csillogó tükrének két

partján, mint valami ezüstszalagra fűzött óriási drágagyöngy. Mélységes csönd lengett a kolostor körül, a magyar főurak nesztelenül helyezkedtek el királyuk mögött s szótlantul hallgatták, a szépséges város távoli képének a nézésébe merülve, Lutécia harangjainak lágyan felszűrődő, a hegy fölött, a levegőben reszketve elhaló édes-bús szavát.

A föltámadás ünnepét ülte meg lenn templom templom után s harang harang nyomában kondult meg, csodálatosan édes, szelid érzésekre gerjesztve a király s hű embereinek a szívét, végtelenül jóleső, csendes nyugalomba ringatva lelkét...

— Tranquillitas paradisi! — mondta csontos kezét Lutécia fölé nyujtva a S. Pierre en Mont kolostorának a priorja, miután kérdésével alázatosan a császár színe elé járulván, ez azon óhajának adott kifejezést, hogy a feltámadás ceremóniáját szerzeteseivel csak aztán kezdje meg, mire a körmenetet lenn a városbeli templomokban sorra bevégezték.

Az öregebb főurak helyeslően bólintottak. Nem tudtak betelni e valóban földöntúlinak tetsző nyugalommal. A királyi udvar fiatalabb része kedvetlenül vonult vissza a kolostor udvarába. A zajos élet után végtelenül nehezükre esett a hirtelen elhagyatottság, mely őket itt a kolostori csendben környékezte s éjszakára már a városban szerettek volna lenni, ahol holnap nagy búcsulakoma lesz a királyi palotában, az Angliába távozó császár tiszteletére. S most itt kell maradniok reggelig: a föltámadás ceremóniáját alighanem éjfél tájban tartatják meg csak a Montmortren. Némelyek közülük az udvar sarkában ülő Csupor András főkomornyikmestert fogták körül, aki két köznemesrendű udvornikkal egész odaadással játszotta a nouveau jeu-t, melyet a magyarok Lutéciában

jártukban itt is, ott is fölkapnak s ahol csak szerét ejthették, ritka passzióval üztek. Csapi András megúnván a kártyajáték nézését, ismét az árkádok alá ment, hogy Blagayval eldiskurálgasson.

— Miről beszéltek? — szólalt meg a király, sutogásuk is megütve fülét.

— Lutéciáról, ez az örök téma! — adta meg a feleletet Gara nádor, aki Zsigmond király mellett ült. Az uralkodó fölsóhajtott:

— Szépséges szép város s asszonyai, akiknek rossz hírét költi a világ, amely őket nem ösmeri, becsületesebbek, mint némely annak vélt és dicsóított asszony otthon.

A társaság összereszt, mindenki tudta, hogy kire céloz szavaival a király s a főurak attól tartottak, hogy kedve, mely itt távol a világ zajától már-már visszatért, ismét elborul.

— Pax vobiscum! — mordult föl erre ősi szokás szerint kordiálisan a bencések konyhamesterének mélységes hangja. Zsigmond király a derüs jóléttől sugárzó szerzetes láttára egyszerűen fölvidult.

— Előbb vacsorálunk, aztán föltámadunk vagy megfordítva; hogyan parancsolja sa majesté?

— Csak aztán vacsorálhatunk, ha föltámadunk, — felelte mosolyogva a király.

— Ez a természet s a vallási kötelesség rendje, — tette aztán hozzá évődve.

Frater Celestin arca megnyult. Csaknem sötét este volt már. A kristálytisza égboltozaton egymásután gyúltak ki a csillagok s alkonyattájt lévén a föltámadás ceremóniájának az ideje eredetileg kitűzve, ő már végzett tisztjével, melyet a konyhában viselt. A fejedelmi lakoma kész és alighanem megromlik, ha nyomban hozzá nem fog a császári vendég.

— No hát tálaltass! — biztatta jószágosan a király, mire megértette, hogy miért tördeli oly kétségbe-

esetten kezét a szomorúságában is mosolygó képű barát. Frater Celestin, amennyire csak tőle telhetett, mélyen bókolt s tovább gördült a konyha felé.

A főurak fölemelkedtek helyükről, hogy a refektóriumba térő király után menjenek. Csapi András Blagay gróffal együtt veszteg maradt. Még mindig Lutécia felé néztek, amelynek körvonalai már-már végképp összefolytak az egyre sűrűsödő homályban. A harangszó is mind ritkábban kondult meg s mintha az egymásután kivilágosodó ablakokkal telehintett házak között ismét megújulna az élet, halk morajként hangzott föl zsidongása, melyet szaggatott lármá tört meg időnkint. S ez olybá hangzott a Montmartren, mintha a nagy város sóhajtoznék.

— Nézd! — szólalt meg Csapi András s a St. Denis kapu felé mutatott.

Mint valami megoldadt ércfolyam, csillogó páncélos sereg ömlött ki azon Lutéciából s gróf Blagay a király után sietett.

— Hova mehetnek ezek? — kérdezték egymásután künn teremve Zsigmond király és a főurak. A bencések is, alkiket kihivattak, szintén tétován csóválták fejüket.

A sereg egyenesen a Montmartre felé tartott, a hegy lábánál csatarendben megállt. Nyomban rá harsonaszó hangzott föl: a magyar vitézek dallamos riadója, akiknek Lutéciában kellett volna maradniok, míg az ünnepek el nem múltak.

— Baj van! — kiáltott föl a király megrettenve s kimenvén a kolostorból, az egymás nyomába törtető főurakkal s a szerzetesekkel lesietett a hegyről.

Lutéciában ismét megkondultak a harangok, vad hangzavarral, mint veszedelem idején. A Notre-Dame messze kimagasló csonka tornya mögött hirtelen lángok csaptak föl s pár pillanat múlva véges-

végig vörös lett az ég Franciaország fővárosa fölött...

Annak a hírére, hogy Jean sans Proche, a száműzött bourgoundi herceg az angolokhoz szegődött s hatalmas sereggel Páris ellen készül, ismét kitört a villongás Lutéciában. Alig, hogy Zsigmond király a Montmartre-re költözött, itt is, ott is apró csatákat rögtönöztek a város utcáin a bourgoundi s az Armagnac-párti polgárok, mely utóbbiakkal a francia főurak is szöveterkedtek. Dersfy Benedek, a magyar vitézek kapitánya a Louvre köré gyűjtötte embereit, akik ösmerős polgárcsaládjaik révén, majd hogy szintén bele nem keveredtek a párttusákba s a mikor ma a templomi ceremóniák után ezrével rontottak egymásra a párisiak: kivcnuult seregével a városból.

— Őrült királlyal kötöttünk szövetséget — fakadt ki Zsigmond király elkeseredetten, végighallgatván kapitánya jelentését. — S e néppel, mely egymást öldösi, holott az ellenség keze a nyakán!

A vitézek páncélos lovasserege mozdulatlanul állott helyén, a főurak komoran a lángba borult Lutécia felé meresztették szemüket, ahonnan mind pokolibb módon hangzott föl a riongás, az utcai harcok zaja.

— Fegyverre! — kiáltott föl végre harsány hangon a király.

A vitézek két kézre kapták dárdájukat, a főurak Zsigmond példáját követve, csataménjeiken termettek, melyeket a lovászok Gara nádor parancsára hoztak le a kolostorból s pár pillanat múlva földet megrengtető csörrenéssel tovább vonult a kétezer főnyi páncélos sereg, Zsigmond királlyal és egész udvarával St. Denis felé, hogy sohase térjen vissza többé a szépséges, de hirtelen természetű lakóssággal teli Lutéciába...

— Kárba veszett a nagy vacsora! — sóhajtott föl Frère Celestin, aki először tért magához az ámulatukban, rettegésükben némán a tovatűnő magyarok után bámuló szerzetesek közül...

Kárba veszett a szövetség is, Zsigmond király egy hónappal ezután az angol királlyal lépett frigyre, hogy a francia népet országa érdekében megregulázza. S Franciaország a mind hevesebbé váló polgárháborúk zivatarai közepette rá sem ért arra, hogy kutassa, hova s mikor távozott el nagy zajjal fogadott, fényesen ünnepelt vendége: Zsigmond császár.

Amire a császár magyar kíséretével Konstancba visszatért, a zsinatnak is csakhamar vége lett. Az egyház egységes maradt. A három pápa helyébe V. Mártont választották meg törvényes fejévé. Husz Jánost eretneksége miatt kiközösítették s a konstanciak ugyancsak siettek, hogy városuk piacán máglyán égessék el. Ebből ismét csak a magyarokra zúdult tömérdek baj. A csehek Vencel halála után föllázadtak új királyuk ellen a prófétának vélt professzor tűzhalála miatt. S amire Zsigmond császár hosszú útjáról ismét hazatért, kísérete egyenesen a táborba szállott. A Lutéciában együtt eltöltött víg napokat a franciák is, a magyarok is hamar elfeledték. Csak Des Ursins örökölte meg azok emlékét késő vénségében írott könyvében: *Histoire de Charles VI.* — Orsini sem tudott feledni. A cseh háború zajában sem. Blagay László a francia királylány rózsájával sisakján ott volt minden csatában és úgy harcolt, mint a bösz oroszlán. Csak amire a csehek fél szemét kiütötték és jobb karját bénává szabdalták, került ismét haza. Ősei várába visszavonulva élt csöndesen emlékeinek. S valahányszor

úgy tavasz idején új életre ébredtek a völgyek,
fülében nem egyszer csendült meg a dal és Catherine
hercegnőnek szívbe lopozó édes hangja :

Le bois recouvrent lor verdure
Qui sont sec, tant com yver dure ;
La terre meismes s'orgoille
Par la rosée, qui la, maille
Et oblie la povreté...

ZSIGMOND KIRÁLY FRANCIÁI

I. A gallusok bevonulása.

A szent-Mihály-napi vásár szombatján már szüntig megtelt a város idegen kalmárokkal. Buda főbirája kiadta a parancsot a kapuk őrzésében soros céheknek, hogy szekérrel senkit sem bocsásanak be többé a felső városba.

A szombati kapu előtt is fölvták a hidat. Csak a gyalogszerrel járók számára hagyták helyén a pallót, amely a sáncárkon át a kis kapuhoz vezet. Ennek nyílásánál az itt örködő kőfaragók közül csupán két fiatal mester maradt, hogy a gyalogosan fölfelé igyekvő vásárosokat szemmel tartsa. A többiek, mesterek s legények egyaránt, a kapu párkányára mentek, hogy az őrség föl váltásáig kockázással töltsék el az időt.

Ez tilos játék volt ugyan akkoriban. Vásárok idején azonban mindenfelé nagyobb a szabadság. S amikor a falak őrzése a céhekre hárul, mint a vásárok idején, a város utcáin portyázó darabontoknak semmi keresetük sincsen a falak és a kapuk párkányán és így nem is vigyázhatnak arra, nem esik-e itt híja az erkölcsnek.

A szombati kapu őrzésében soros kőfaragók is nyugodt lélekkel rakták gúlába lándzsáikat a kapu ormán, telepedtek le párosával széles párkányára s szedték elő tarsolyukból a kockákat és dénárakat. Pompás őszi idő volt. Körülöttük aranyos nap-

fényben csillogott minden: lenn a Duna, hátán a sűrű egymásutánban lefelé ereszkedő, portékával megrakott gályákkal; balfelől a budai hegyek hervadó szőlőikkel, erdők tarkafoltos lombkoszorújával; alattuk az alsó város egymás hátán kapaszkodó házsoraival s a várkapu felé özönlő vásárosok hangosan nyüzsgő színes sokaságával.

A kapu párkányán üldögélő mesteremberek ügyet sem vetettek a várhegy oldalán lüktető életre, az alattuk föltáruló, tarka színekben pompázó szépséges tájra. Nem egyszer látták már. S most, bármint fáradtak is el délig a várkapun keresztül vonuló tömérdek szekér átkutatásától, fürgén pergetik a kockát s kipirult arccal és mohón kidülledő szemekkel lesik a szerencse forgását. A pokoli lármára sem riadnak föl, amely a hegyoldali Szent-Pál-temploma felől kél s közeledik a felső város felé. Csak amikor kürtszó harsan, ütik föl fejüket, gondolván, királyi stafféta jó s a várkapu hidját le kell eresztetniök. A templom felől pedig a kétkerekű kordék hosszú sora kanyarodik a várkapu felé. Jobbról-balról az alsó város népének s gyerekeinek pajkosan csufolódó, lármás serege kíséri. Az őrség elálmélkodva nézi a hosszú szekérsort, amelynek vége még lenn kocog a várhegy aljában.

— Vajh, miféle szerzet lehet? — kérdezik egymástól a kapu párkányán állók s kíváncsian nézik, mint ugrálnak le a fölvont híd láttára sorra kétkerekű alkalmatosságaikról a várkapu elé érő jövevények, semmit sem törődve a körülötte tolongó csúfolódó tömeggel, mely szinte háborog jókedvében a furcsa öltözetű, olajképű, kecskeszakállas jövevények láttára.

A kordék vászonernyője alól itt-ott egy-egy barna képű asszonyfej tűnik elő s néz jobbra-balra riadt tekintettel.

— Alighanem ismét faraoniták ezek! — véli a kapuórség.

— Az ám, cigányok! — hagyja rá az egyik mester s a következő pillanatban az egész csapat fegyverre kap s lerohan a kapu ormáról.

S mire a jövevények egy része a sáncárok pallójára lép, a kapu kisebbik nyílásából az őrség előre szegzett lándzsái merednek feléje.

— Vissza! — kiáltják a fegyveres mesteremberek s akkor sem nyitnak nekik utat, amikor az idegenek elseje érthetetlen szavakat rebegve, hatalmas pergamentlevelet terít ki előttük s ők fölismerik, hogy a király nagy pecsétje van rajta.

— Az mindegy! — véli a kapuórség feje. — Két év előtt is a király úr engedelmével vertek tanyát az alsó város határában s Budán se vége, se hossza nem lett a sok rablásnak és tolvajlásnak, amit véreitek követtek el. Még jó, hogy nagy váltságdíj árán megszabadultunk tőlük s ők vajdástul tovább vonultak. Bár nem olyan füstös a képetek, mint azoké volt, nem kevésbbé lehettek gonoszok. S cigány, törvényeink szerint, nem teheti be lábát a felső városba.

— Cigányok! Fáraonépe! — kapták föl a szót a sáncárkon innen tolongók. A türelmetlen vásárosok, akik a jövevények miatt nem mehettek be a várba, botokat emeltek, az alsó város gyerkőcei köveket szedtek föl. A várkapu előtt folyó disputának vége szakadt, az idegenek követsége a kordék mellé húzódott vissza.

— Sieur Töttös! — szállt végig ekkor kordéről-kordéra a kiáltás a szorongatott jövevények ajkán s az ellenséges indulatú tömeg az ismerős név hallatára egyszerre vesztteg maradt. S amidőn a pálosok temploma mögül, a jövevények újjongó üdvözlése mellett föltűnt a király emberének lovas alakja s

a tömeg megértette, hogy ez Töttös vitéz, egyszeriben világosság támadt mindenek fejében.

— Gallusok ezek, nem cigányok! — kiabálták mindenfelé. A sáncárok pallóján sorakozó őrség nagy koppanással leeresztette lándzsáit.

A vitéz leszállott lováról s feléjük lépett. Az alsó városbeliek a jövevények kordéira kapaszkodva nézték a nagyhirű embert, aki az idegenben bolyongó Zsigmond király bőrsisakos ijjaszai sorából bátorságával vitézi rangra küzdötte föl magát s amint ennek története a világszerte csavargó kobzosok révén már Budán is elterjedt, a gallusok földjén, a szépséges Lutécia városában, Párisban, beleszeretett egy fából faragott gyönyörűséges leányképbe s bolond módjára oly állhatossággal és addig udvarolt ennek, míglen a Mindenható meg nem könyörült rajta s a faragott kép meg nem elevenedett. Töttös vitéz feleségül vette az élő teremtméssé vált szobrot. Esküvőjén ott volt a gallusok királya, Zsigmond magyar király, a császár s valamennyi főúr a magyar és a francia udvar részéről. A csodás esemény emlékeztére a magyar király háromszáz gallus családot toboroztatott össze a párisi mesteremberek sorából és Töttös vitéz vajdasága alatt hazájába küldte mind, hogy székesfővárosában régóta épülő s pár év előtt félben hagyott óriási palotáját: a Friss palotát befejezzék és diszítsék.

A vendégek jövetelének idejéről senki sem tudott Budán. Már jó ideje volt, hogy a kobzosok a csodás esemény kapcsán a gallusok megérkezését is hirdették. Nem csoda, hogy cigányoknak vélték őket, amikor vajdájuk nélkül ép a legrosszabb időben s érthetetlen, idegen nyelven a főbíró tilalma ellenére a felső városba bebocsáttatásukat kérték. A híressé vált Töttös vitéz szavára azonban a kapu őrsége is megadta magát. A sáncárok hídját le-

eresztették, a főkaput föltárták s a jövevények arca egyszeriben fölvidult. Jókedvűen nógatták a kordék elé fogott apró lovakat. A gallusok fiatalabb része előszedte muzsikáló szerszámaikat s a menet élére került. Harsogó kürtszó és sipok riongó zenéje mellett vonult a felső városba a vendégek hosszú szekérsora. Legelül Töttös vitéz nyitott nekik utat a mindenfelől összecsdülő vásáros nép sokaságában. A kordésor élén baktató muzsikások, a lovak gyeplőjét tartó férfiak hosszú, hegyes orrú cipőkben, felemás szövetből varrott, idegenszerű köntöseikben, féloldalt hajló, kerek, puha süvegeikkel, de főleg kecskeszakállas, hegyes ábrázatukkal most is furcsán festettek. De hirtelen terjedvén, hogy gallusok, jámbor és istenfélő keresztény nép fiai, gunyolódás helyett mindenfelé lelkes üdvözlés fogadta a jövevényeket. Csak a Boldogasszonytemploma piacán állta útjukat egy maroknyi darabonthead. A darabontok mögött Bornemissza Péter főbíró vállas alakja tűnt föl, akit a szombati kapu őrségének egyik legénye értesített a váratlan vendégek jöttéről. Töttös vitéz leszállott lováról s a gallusok privilégiumos levelét kibontva állott a főbíró elé. De Bornemissza Péter is elsősorban a híressé vált vitéz feleségére volt kíváncsi, akit a budaiak is hiába kutattak a kordék vászonerője alatt.

— Az bizony Óbudán maradt rokonainál — felelt a vitéz bosszúsan; mert bárhol fordultak is meg Budára való utazásuk közben, mindenfelé csak feleségét mustrálták az emberek kandi kíváncsisággal.

— És miért nem hozta magával? — kérdezte halkán a főbíró, miközben hivatalosan komoly képet mutatott.

— Mert előbb rendbe akarom hozni lakásun-

kat. Ugyis merő hányatás élete, mióta feleségem lett.

— S hova szállnak a vendégek ?

— A királyi várba — felelte Bornemissza kérdésére Töttös vitéz. — Ott laknak addig, amíg Szent-Zsigmond-piacán házaikat föl nem építik.

— És kinek engedelmével ?

— A király urával ! — hangzott a válasz s Töttös vitéz egy másik pecsétetes levelet szedett elő tarsolyából, mely Zudar Benedek királyi várkapitány nevére szólott.

— S a polgárok hűségesküjét kinek kezébe teszik le ?

— Főbíró úréba ! — felelte a vendégek vajdája s Bornemissza Péter elégedetten félre parancsolta darabontjait.

S ismét fölharsant a kürtök és sípok pajkos, víg zenéje. A gallusok süvegüket lóbálva vonultak el a város főbírája előtt. Tovább, az olaszok utcájában, még nagyobb bókolással köszöntöttek egy-egy, ablakában termő szépséges budai asszonyt és leányt. A kandi női fejek biborszínre gyuladva huzódtak vissza s az utcán itt is, ott is fölhangzott a méltatlankodás :

— Ejnye, de szemtelenek !

Amire aztán az utolsó szekér is befordult a Szent-György-piacára s mögötte ismét összecsaptak a Budára gyült tömérdek nép hullámai, a gallusokkal senki sem törődött többé. A vásári élet rendes kerékvágásába zökkent. A világ minden részéből összeverődött kalmárok ismét neki fohászkodtak a piacon az utcák két felén veszteglő szekereiken hozott portékájuk lerakásához. A legtöbbben rögtön ki is rakodtak s bár eladniok a vásár megnyilta előtt semmit sem szabad, az utcai árkádok nyílásaiban, a piaci házak kapualjában hevenyészett

boltok előtt ember-emberhátán nyüzsgött, mustrálta a portékát, akár szüksége volt rá, akár pusztán csak szemét legeltette rajta. Itt-ott félretuszkolták a darabontok a kíváncsian bámészkodó embereket, hogy utat nyissanak a városi esküdtek és a céhmesterek soraiból kikerült árulatóknak, akik az idegen kalmárok holmiját vizsgálták meg és ennek árát is megszabták. A hibátlan portékára a város pecsétjét ütötték, a kontár munkát a nyomukban döcögő hatalmas társzekérre rakatták s gazdáját egy-egy darabont kíséretében a városházára küldték. Ennek faragványos ormán hatalmas, pallost tartó kéz hirdette, hogy a város urai együtt vannak s nap-hosszat ítélkeznek a színük elé hurcolt csalók, tolvajok és egyéb gonosztevők szabadsága, élete s halála fölött. A városháza piacán már tele volt a pellengér deliquensekkel. A vásáros nép, a bámész kíváncsiak szakadatlan sorokban hullámozottak a hatalmas köoszlop körül, amelyhez a tetten ért s rövid uton, hol börtönre, hol számkivetésre, hol pallosra vagy kerékbetörésre ítélt bűnösöket bilincseltek.

Amire aztán a Nagyboldogasszony-tornyán, mint a mennydörgés, fölhangzott az üstfenekű dobok pufogása, apránként elült a vásári zaj. A pellengéren levőket börtöneikbe vitték. A piaci sátrak nyílását ponyvákkal takarták le. A kalmárok beszüntették a kirakodást. A fuvarosok szállásaikra tértek. Csak a város műhelyekből kiszabadult népe zszibongott tovább az utcákon, a különböző piacokon, amelyek közepén hatalmas szurokserpenyők égtek s árasztottak vörhenyes fényt az egyre sűrűsödő sötét-ségben. Egy-egy ház sarkán is kigyultak a fáklyák s fényükben föltűnt a zászlórúdra tűzött szőlő-lombkoszorú, jelezve, hogy bort mérnek itt az idegenek számára s meleg ételt is adnak. Idegenek

helyett azonban többnyire törzsökös budai polgárok lepték el a vásár idején korcsmároskodó vinctellérgazdák házának pítvarait és árkádjait s a kecskelábú asztalok körül, sűrű koccintgatás közben, mindenfelé eleven disputa folyt a másnap kezdődő vásár esélyeiről, az idegen kalmárok messze földről hozott híreiről, a Csehországban garázdálkodó huszitákról, akik ellen Zsigmond király még az ősszel hadat vezet. Nem egy helyütt kerültek szóba a király gallusai, akik fura zeneszóval úgy vonultak be a városba, mintha holmi histriók, nem pedig becsülettudó mesteremberek lennének.

— Nem fogják-e megrontani mesterségünket? — rebesgették főleg ott, ahol kőművesek, kőfaragók avagy takácsok üldögéltek nagyobb számmal, mert a gallusok is túlnyomó részben ilyen mesteremberek voltak.

— Elegen volnánk magunk is! — vélték egyesek. — De ha csak a király úr számára dolgoznak, nem sokat árthatnak nekünk. A Friss palotában úgysem vállal többé egyikünk sem munkát. Bármennyit dolgoztunk is ott, pénzhez csak nehezen jutottunk. Akkor is csupán tizedrészéhez annak, amit kiérdemeltünk.

— Nekem még most is tartozik nyolcvan márkával a királyi kincstárnok úr!

Sáfár János, a budai kőművesek céhmestere mondta ezeket a Nagyboldogasszony-piaca egyik sarokházának árkádjai alatt, ahol egész sor tekintélyes mesterember társaságában borozott.

— Hátha a gallusok is úgy járnak! — vélte ez utóbbiak egyike. — Nem-e fognak a városban munkát keresni? Vékony dongájú, hitvány emberkék mind; kevesebb érkezik be, mint mi. Hátha lenyomják mindennek az árát!

— Ohó ! — szólott közbe Sáfár János. — Hát a nemes céh mire való ? A városban csak akkor dolgozhatnak, ha a céhbe állanak. S mindennek az árát a céh limitációja szabja meg. Ez pedig minden céhbelire kötelező.

— Úgy van, hiszen tudtuk ! — hagyták rá a céhmester szavaira a többiek s miközben koccintottak, az árkádok sarokpillére mögül hosszú köpenyeges, szikártermetű férfi tünt elő s megemelve sástollas süvegét, az asztal elé állott.

— Nohát zörgesd ! — biztatták a mesteremberek tréfás hangon. A kobzos köpenyege kétfelé vált s húros szerszámába markoló ujjai alatt megzendült a dallam, Tóttós vitéz históriájának nyár óta mindenfelé ismerős dallama, amelyet azonban most, hogy a hős eleven mivoltával Budán termett, ismét mindenütt szívesen hallgattak. A mesteremberek csak első strófáit hallgatták figyelemmel. S miközben a kobzos tovább fújta a hosszú históriát, azon disputáltak össze, hogy milyen fából faragták azt a szobrot, amely csodás módon megelevenedve, a vitéz felesége lett.

— Ha diófából volt, úgy ennek mérges humora ma is benne lesz az asszonyban s így nem irigylem ő kelmét.

— Hátha körtefából avagy cseresnyéből faragták ! — évődött Sáfárral a híres bakacsinszővmester, Márkfia László.

— Akkor bizony holtáig zűz teremtés lesz az asszony ő kigyelme !

— Koccintsunk hát egészségére ! — kiáltott föl nekilelkessedve egy fiatal mesterember s a kobzos megeresztve lágyan szerteszálló mély baritonhangját, új verssel szerezte meg históriáját a gallusok bevonulásáról s hogy közben tarsolyába seperte a mesteremberek asztalra vetett dénárait,

a köréje csődült utcai sétálók felé fordulva, így fejezte be :

Meggyütt Töttös vitéz,
Gallusok vajdája.
Itt leszen nyomában
Az élete párja :
A szép Zsanett, az fábul lett.

II. A fából lett.

Javában állott a vásár. Hat-hét ország népén kívül, mely ilyenkor Budán összeverődik, a király gallusai még színesebbé, de főleg zajosabbá tették a sokadalmat. Vásárolni csak a szőnyegszövők vásároltak közülök, ki gyapjút, ki kész színes fonalat. Az irhások sátorosora mögött, Szent Magdolna piacán, ahol a gyapjúkereskedők rakodtak ki a szabad ég alatt, minduntalan kitört a veszekedés. Oka a legtöbbször az volt, hogy a magyar kalmárok s a gallusok nem értették meg egymást ; de főleg az, hogy a francia aranyat még a szomszéd utcában tanyázó flammandus gyolcsosok sem tartották oly nagy értékűnek, mint a magyar pénzt. Père Ursin, a gallusok papja, aki diák nyelven is beszélt s hiveinek hol egyik, hol másik csoportjához tolmácsul szegődött, hiába magyarázta furcsa, üvöltő kiejtéssel, hogy a gallusok országa rangban első e világon s így aranya is ér legalább annyit, mint a magyar. A kalmárok vállukat vonogatták. Ursinus atya oly kopott kámzsát viselt, mint aminőben Budán még a kolduló barátok sem mutatkoznak. S gondolván, hogy emiatt nem hederítenek rá, nyugtalanul tekintett körül és mihelyest a vásárlók soraiban egy-egy magyar papot megpillantott, hozzá rohant s karjánál fogva hivei disputáló csoportjához vonszolta. Mindhiába ! A kalmárok nem

engedtek ; a gallusok pedig sehogy sem akarták elhinni, hogy öt aranypénzük csak négy magyar aranyat ér s hitelbe kérték a portékát.

— Majd megfizeti a király úr, ha hazajő — mondta papjuk a tolmácsnak odahozott magyar papnak s amidőn ez megmagyarázta nekik, hogy mit akarnak a király számára dolgozó szőnyegszövők, a kalmárok a gallusok szemébe nevettek.

A kezeikkel vadul hadonászó emberkékből fölforrt a vér. Öklükkel fenyegetőztek s érthetetlen rikácsolásukra egyre nagyobb néptömeg csődült köréjük, míglen a nagy zajra ott termő darabontok körül nem fogták a rendbontókat s papjuk kivételével valamennyiüket a városházára kísérték...

— Sieur Töttös ! — hangzott föl kis vártatva ezután a királyi vár első udvarában, a csonka torony tövében álló ház ablakai alatt Père Ursin panaszos kiáltása.

A ház ajtaja be volt zárva. Pitvarában ingujjra vetkőzve Töttös vitéz, a várőrség két legényével együtt egész odaadással meszelt s ügyet sem vetett a künn fölhangzó kiáltásra. Hogy a vásár miatt nem tudott mesteremberekhez jutni, maga fohászodott neki, hogy lakását rendbehozza. Három napon keresztül azonban semmit sem végzett. Hol a gallusok, hol a budai vásárra jött emberek jártak reggeltől estig nyakára. Az előbbieket ügyesbajos dolgaikban kérték minduntalan segítségét, hívták a Friss-palotába tolmácsnak, ahol az óriási épület vakolatlan falai között tanyát ütöttek, miközben minduntalan összekülönböztek a franciául nem tudó várőrség és a várnagy embereivel. A vásáros nép soraiból rég nem látott ismerősök és sohasem látott idegenek keresték föl, hogy visszatérése alkalmából vitézi mivoltában üdvözljék. Legalább azzal kezdte valamennyi ; a végén azonban mind-

egyik felesége után tudakozódott s hogy nem volt ott, mogorván odább állottak. Végre aztán torkig lett az ismerősök és idegenek toladó kíváncsiságával s a mikor kérésére Clays Davion szőnyegszövőmester leánya, Marion, kézimunkájával a ház elé rakott kőlócára telepedett, a kíváncsiak nem kíváncsoztak be többé hozzá. A vár udvarán strázsáló őrk ráfogták Marionra, hogy ő Töttös vitéz felesége s a bájos fiatal leány nem értvén a magyarok szavát, nem tudta fölfogni ésszel, honnan a rajongás, amellyel a sok idegen fölkeresi s ki virággal, ki vásáron szerzett cifra holmival vagy édességgel kedveskedik neki. Büszkén ült helyén, mint valami királynő s bájosan bólintgatva köszönte meg az elébe rakott ajándékokat.

A gallusok csoportokba verődve nézték, mint hódol a magyarság a körükből való fiatal leánynak. Mindegyikük olybá fogta föl a hódolatot, hogy ez nemzetüknek szól, a világ legelső keresztény nemzetének s az önérzettől, mely erre valamennyiüket megszállotta, szinte bőrükbe sem fértek. Bizalmaskodva szegődtek egy-egy előkelőbb úrhoz, aki a «fából lett» megtekintésére Töttös vitéz háza felé került. Vállait veregetve magyarázták neki, hogy Marion a legszebb leány a gallusok telepén s hogy apja hazájában is a legkiválóbb szőnyegszövők egyike volt.

A magyar urak semmit sem értettek hadaró beszédjükből, Marion sem abból, amit neki magyar csodálói mondtak. A fiatal leány mindazonáltal egyre nagyobb méltósággal és kedvességgel fogadta hódolatuk jeleit. Alkonyattájt aztán ünnepeltetésének egyszerre vége szakadt. Egy fiatal s igen előkelőnek látszó legény, ki naphosszat ott lebzelt Töttös vitéz háza előtt, a kút kávéján ülve s kit Marion is idejekorán észrevett, végre rászánta

magát, hogy szintén bemutassa hódolatát a szép nőnek. Virágbokrétaival kezében járult eléje; de alig hogy letette ajándékát, mintha hirtelen örület szállotta volna meg, vállon ragadta a fiatal leányt, hogy csontjai szinte ropogtak. Ez sem volt rest s fölháborodásában akkorát sujtott parányi öklével a támadó arcába, hogy ennek orrávére megeredt.

— *Sieur Töttös!* — ordították ijedelmükben a köröskörül lézengő gallusok s az árkados tornáczra rohantak, hogy megvédjék az öreg szőnyegszövő leányát.

Azt hitték, hogy az előkelő fiatal legény legalább is tört dőf a meggondolatlan teremtés szívébe, amiért a tömérdek ember szemeláttára úgy megszegyenítette. Marion azonban az ökölcsapás nyomában szaporán kerekét oldott s a legény anélkül, hogy üldözésére gondolt volna, kucsmájába temetve arcát, szintén odább állott.

Senki sem tudta fölfogni ésszel, hogy mi volt a hirtelen lezajlott jelenet oka. Csak Töttös vitéz fejében derengett valami, amire a gallusok kiáltására künn termett s ezek szaporán elmondták neki Marion hőstettét és támadója gyáva megfutamodását. Hogy Budára jött, végre ő is megtudta, mi az oka az érdeklődésnek, amely feleségét mindenfelé kísérte, alighogy az ország határát átlépték s a kíváncsiságnak, mely az ő életét itt Budán szinte elviselhetetlenné tette.

— Alighanem arról akart meggyőződni ez a szeles legény, nem-e még most is fából vannak Marion vállai, kit feleségemnek gondolt — mondotta Töttös vitéz Clays Davionnak, aki a leánya ellen elkövetett merénylet hírére méltatlankodva ott termett.

— Miért nem beszéli el hát — kérdezte ez — vagy nem doboltatja ki, hogy a legenda nem igaz, vagy

hogy nem úgy történt, ahogy az ostoba kobzosok éneklik ?

— Mert úgy sem hinnék el ! — felelte a vitéz. — Aztán meg kend, Davion apó, vajjon kidoboltatta volna, hogy mint szerezte feleségét ?

Az öreg a fejét rázta :

— De hiszen akkor sohasem lesz nyugta a kíváncsiaktól ! — mondotta aztán. Töttös vitéz azonban megnyugtatta.

— Már kigondoltam valamit — biztatta az öreg szőnyegszővőt — s Marion szivességére sem lesz többé szükségem, hogy itt házam előtt feleségemet helyettesítse.

S Töttös vitéz még aznap este meglátogatta a királyi vár Szent Márton-kápolnájának rektorát s elkérte tőle szent Borbálának szobrát, amelyet az egyik mellékoltárról pár nap előtt mustráltak ki s amely a kápolna előcsarnokában állott. A fából faragott képet még azon este a háza kapuja melletti fülkében állította föl s emberei közül kettőt rendelt ki őrzésére.

Másnap reggel annak a hírére, hogy a fából lett ökle mint nyomorította meg egy izgága legény orrát s hogy a legény a főbíró fia volt, még sűrűbb sorokban zarándokoltak az emberek Töttös vitéz háza felé. A kapuőrök ismerősnek, ismeretlennek egyaránt útját állták :

— Nagy baj esett ! — mondogatták azoknak, akik szigorúságuk okát tudakolták. — A vitéz úr ökegyelmének felesége ismét fává lett.

— Imhol itt van ! — mondták az örök, a fülkébe állított szoborra mutatva.

Az okosabbak megértvén a tréfát, szégyenkezve sompolyogtak el. A jámborabbak elhitték a mesét s rögtön találgatni kezdték, miért fordította meg Isten a csodát.

— Talán pörölt szegény! — vélték egyesek. — S hogy mérgében a gallusok módjára elkáromkodta magát, ismét faragott képpé változtatta a Magasságbeli.

— Hanem így is szép ám!

— Csak kissé megviselt az állapota! — vélték egyesek, a szobor néminemű fogyatkozásaira utalva.

— Hát bizonyára megviselte a nagy út s ez csak most látszik meg rajta, hogy ismét fáva lett...

A feleségére kíváncsiaktól apránként egészen megmenekedett Töttös vitéz. A gallusok miatt azonban napról-napra meggyült a baja. Egyik-másik fiatal legény hol a garatra öntött föl városbeli kóborlásai közben, hol egy-egy szép leányra vetette szemét, akit az utcán vagy egy-egy ház ablakában megpillantott s alig hogy leszállt az est, hegedűszóval kísért szerelmi dallal megtisztelt. A darabontok persze lefűlelték s éjszakára a városházán zárták el. Alig hogy ennek a várban hire terjedt, a gallusok csapatostul támadtak Töttös vitézre, hogy szabadítsa meg társukat s elégtételt szerezzen privilégiumaik megsértéséért. Zsigmond király, a császár, ugyanis arról biztosította őket, hogy hazai szokásaik szerint élhetnek országában s Lutéciában a leányok ablakai alatt való muzsikálás ősi szokás, amin senki sem botránkozik meg.

— De itt mások a szokások! — támadt rájuk Töttös. — Vendégek vagytok s így nektek kell a város szokásaihoz alkalmazkodnotok.

Ám tudva azt, hogy nem gonoszságból, hanem csupán szeleburdiságból rúgnak ki a hámból, Töttös vitéz mégsem állhatta meg, hogy bajba jutott gallusait ki ne szabadítsa. Délelőtt idejének javát így a városházán való ödöngés emésztette föl. Csak dél-

utánonként dolgozhatott egész odaadással lakása rendbeszedésén s hogy most délután zavarták meg és épen a leginkább kelletlen munkában, valósággal előntötte az indulat. Fölismerte Père Ursin hangját, ki a Somme völgyében csatlakozott a vándorló gallusokhoz papnak s akit kezdettől fogva nem szivelt. Hanyag öltözködése, közönséges szokásai, babonás természete, annak a gyanúját ébresztette föl benne, hogy nem is pap, hanem csak valami kóbor egyházfi, ki alighanem csinyt követett el s azért indult bujdosásnak. Père Ursin azt hajtogatta, hogy az angolok fosztották meg nyájától, akik akkoriban foglalták el Franciaország tengerparti városait. A Magyarország felé vándorló gallusok más hiján szívesen fogadták föl lekipásztoruknak, annyival is inkább, mert, mint legtöbbjük, Père Ursin is a Somme völgyéből való volt. Útközben ő misézett nekik. Ügyes-bajos dolgaikban ő hozzá fordultak tanácsért. Töttös vitéz intézkedéseit ő bírálta meg s minthogy rossz szokásai, főleg gyakori szomjúsága miatt már útközben is gyakran korholta, nem egyszer biztatta föl vajdájuk ellen galusait. De ha aztán bajba estek, Père Ursin volt az első, akinek az ajkán fölhangzott a csatakiáltás: *Sieur Töttös!*

Hogy most semmi választ sem kapott erre, irgalmatlanul rángatni kezdte az ajtó kopogtatóját, gondolván, hogy a vitéz nincsen otthon s szolgájától kér majd fölvilágosítást, hogy merre ment.

— Mi dolog ez? — hangzott föl hirtelen a haragos kiáltás, miközben az ajtó föl pattant.

Père Ursin ijedten tántorodott hátra s elálmélkodva nézte Töttöst, ki ingujjra vetkőzve, kezében meszelővel állott előtte s haragos tekintettel meredt rá. Sehogy sem fért a fejébe, hogy vitéz létére maga meszeli lakását, holott a gallusok a világ min-

den kincseért sem vesződnének olyan munkával, amely nem vág mesterségükbe.

— Nagy baj van! — dadogta Ursinus atya a vitéz ismételt kérdésére s nagy feneket kerített a veszekedés elbeszélésének, amely miatt egyszerre hét szőnyegszővőt kísérték be a városházára.

— Voltaképen min vesztek össze? — kérdezte Töttös.

— Azon, hogy melyik nép különb, a gallus-e, avagy a magyar.

— S kendtek azt vitatták, hogy a gallus különb, mint a magyar?

— Természetes! — felelte nem csekély önérzettel a pap.

— No hát ennek szomorú vége lesz! — ijesztgette a vitéz a gallusok lelkipásztorát. — Budán az a törvény, hogy aki a magyart más nemzet rovására ócsárolja, kerékbe töretik.

— Mon Dieu! — rebegte a páter elsápadva. Mióta Budára megérkeztek, már nem egyszer fordult meg Szent Lázár piacán, a vesztőhelyen, ahol a hóhérok azóta, hogy a vásár tart, nap-nap mellett délelőttönként dolgoztak. Tudta, hogy Budán minden tolvajt kivégeznek, ha nem is ér többet, amit lopott, mint a kötél, amellyel fölakasztják. Amilyen büszkék a magyarok, kitelik tőlük, hogy azokat is kivégezik, akik más nemzetbelit különbnek tartanak náluknál. S még neki is baja eshetik, hiszen ő volt a tolmácsuk.

— De hát a privilégium? — fakadt ki a pap.

— Vásár idején semmiféle privilégium sem érvényes, kivéve a budai törvénykönyvet.

— Még csak ez egyszer segítsen rajtunk, chère sieur! — rimánkodott Père Ursin s Töttös vitéz hosszas könyörgésre végre rászánta magát, hogy kiszabadítja a városházára hurcolt szőnyegszővőket,

de csak oly föltétel alatt, ha a pap rábírja a gallusokat, hogy amíg a vásár tart, senki sem lépi át közülük a királyi vár kapuját.

Père Ursin szívesen vállalkozott erre s szavára azután a gallusok is mindnyájan otthon maradtak.

Töttös vitéz most már zavartalanul dolgozhatott. A vásár utolsó napján kész volt a fészek s ő még aznap kócsi szekéren Ó-Budára hajtattott életépárjáért. Az asszony, akit egy hét óta nem látott, szinte tombolt örömében, hogy érte jött. Szaporán összeszedte holmiját s rövidesen elbúcsúzva férje rokonnaitól, a szekéren temett.

— Menjünk, menjünk! — biztatta Töttös vitézt, aki még rokonaival szeretett volna néhány szót váltani s ez szaporán melléje telepedett. Szívén csodás melegség áradt el. Hát még sem fáradt hiába a fészekrakással! Idegenből hozott felesége is mily mohón kívánczik a csendes tűzhely mellé. Pár hónap híján egy esztendeje, hogy felesége lett. Mindössze pár hetet töltöttek el együtt a szépséges Lutéciában s azután szakadatlan bujdosás lett életük. Úgy vigyázott rá, mint szemefényére s a gallusok tiltakozása ellenére nem egyszer tett nagy kerülőt vándorlásuk közben, csak hogy a rossz utak meg ne ártsanak Jeanette-jének. Azért nyult hosszúra utazásuk. No de baj nélkül is érkeztek meg. A lakás rendben van s az asszony akár hétszámra is tovább pihenhet a hosszú bujdosás után.

Töttös vitéz odaadó szeretettel szemében nézett feleségére. Ennek tekintete azonban szüntelenül a távolba meredt, miközben Ó-Budán, Szentjakab városán s Szentháromságfalván keresztül az egybeolvadó utcákon tovább hajtattak. A gallusok közül néhányan meglátogatták Ó-Budán s elmondták neki, mint ünnepelték a magyarok Clays Davion leányát, akiről azt hitték, hogy Töttös vitéz fele-

sége. Biztosra vette, hogy most, mikor már tudják, hogy ő az igazi, reá hasonló vagy még különb ünneptetés vár Budán s hiúsága egyre nagyobb mértékben hatalmasodott el rajta. Azt hitte, hogy már a város kapujában fogják üdvözölni, mint a híressé vált vitéz életépárját. A szombati kapu előtt azonban csak az őrség állította meg a szekeret, mely nem ismerte föl Töttöst, mert nem vitézi köntösét viselte aznap. A város utcáin sem vetett rájuk ügyet senki. A házak árkádjai alatt az idegen kalmárok rakosgatták össze el nem kelt portékájukat. A Boldogasszony piacán javában bontogatták a sátrakat.

— Talán a királyi vár udvarán várnak rám az ünneplők.

A vár leeresztett hidján csak az őrségen álló két borsisakos legény üdvözölte nagy koppanással lábhoz eresztett lándzsájával a szekeren beforduló Töttös vitézt.

— Hát senkinek sem mondta, hogy ma hoz haza? — kérdezte Jeanette férjétől, hangjában merő szemrehányással.

— Vajh minek is doboltattam volna ki? — felelte a vitéz tréfásan s hogy háza elé értek, szaporán leugrott s gyöngéden lesegítette a szekérről feleségét.

A pítvar, a konyha, a nagy szoba s a kamra fehérre meszelt falaival, vadonatúj butoraival szinte ragyogott a tisztaságtól.

— Magam hoztam rendbe mindent! — dicsekedett Töttös. Felesége azonban ügyet sem vetett szavaira s kedvetlenül telepedett le az egyik ablakfülkéjében álló öblös karosszékre.

— Hát azért fáradtam és kínlódtam egy egész héten át? — villant meg Töttös vitéz lelkében a gondolat. Ám tudta, hogy felesége kissé szeszélyes

s akkor sem törődött sokat rossz kedvével, hogy este is mogorva maradt. Csak azután vett erőt rajta a bosszúság, hogy másnap ismét egymás nyomában termettek házában a látogatók. Budai polgárok voltak mind, akik most, hogy a vásár elmúlt, sorra üdvözölni akarták a vitézt. Apja közékük való volt s hogy fiát szerencse érte, budai szokás szerint valamennyien fölkeresték jókívánságaikkal. Töttös vitéz évek során keresztül járt országról-országra a szüntelenül utazó Zsigmond király kíséretével. Végtelenül jól esett volna neki, ha csöndes otthonában feleségével együtt végre magukra maradnak. Ám, hogy a látogatók mind nagyobb számmal ke-resték föl, kedve egyre zordonabb lett. Felesége ellenkezőleg, mindinkább fölvidult. Tetszett neki a tömérdek idegen vele szemben tanusított hódolata, bár egynek sem értette szavát. S amire Képiró István mester, a himvarrók céhmestere, végre francia szóval köszöntötte, örömeiben az őszsza-kállú öreg úrnak szó nélkül a nyakába borult.

— Hogyan s hol tanult franciául? — kérdezte aztán elcsudálkozva.

— Jártam én is Páris városában, a szép Lutéciában! — felelte csöndesen az öreg ötvös s Töttös szaporán hozzáfűzte, mint került a francia király udvarába, lett ennek képirója és himzőmestere, majd kamarása és tért vissza tekintélyes vagyonnal Budára.

— S mikor volt ez? — vágott férje szavába az asszony.

— Bizony van már harminc éve! — felelte Képiró István.

— Hisz ez csodálatos dolog! — fakadt ki Jeanette. — Hány himvarró van Lutéciában s tudtommal egy sem kamarás.

— Még csodálatosabb, hogy mint került Bu-

dára kigyelmed, szép asszony! — évődött vele az öreg.

— Hogy fából lett! — tréfált Töttös vitéz s amidőn István mester némán bólintott, a fiatal asszony kerekre nyílt szemmel meredt hol férjére, hol az öreg emberre.

— Azt hiszik Budán, hogy megelevenedett szobor vagy! — mondta a vitéz.

— Én? — kacagott föl az asszony. Majd fürgén pergő nyelven elmondta, mint találkozott először urával a Notre Dame temploma egyik oltára előtt, amelynek Mária-szobrát apja faragta. A szobornak ő volt eleven mintája, Töttös vitéznek a faragott kép igen megtetszett s hogy nézése közben előtte termett eleven mása, beléje szeretett.

— Mindig mondtam, hogy lesz valami igazság is a fura históriában, amit a kobzosok rólatok énekelnek.

Ötvös István ezzel elbúcsuzott a fiatal pártól s Jeanette mohón faggatni kezdte férjét, hogy mondja el részletesen azt a históriát. S amire Töttös vitéz elbeszélte, fölsóhajtott:

— S én azt hittem, Mariont azért ünnepelték úgy, mikor feleségednek vélték, mert szebb, mint én!

— Bohó! — fakadt ki kacagva Töttös vitéz.

— Bocsássa meg jó uram — felelte zokogva az asszony — hogy oktanul oly zsémbes voltam.

— No ne sirj, galambom — csitította feleségét Töttös vitéz. — Tudod, hogy ez neked most árt.

III. Clays Davion remeke.

Szívében tele gyötrő keserűséggel sietett ki a királyi vár kapuján Bornemissza Pál, a budai főbíró fia azután, hogy Töttös vitéz vélt felesége

öklével az arcába vágott. Néhány vidéki ismerőse hívta magával, hogy a fából lett asszonyt megcsodálja. S hogy megpillantotta a Töttös háza előtt ülő bájos fiatal nőt, szíve egyszerre izzó szerelemre gyulladt iránta. Kezdetben eszébe sem jutott, hogy kutassa, asszony-e vagy leány s van-e arra reménye, hogy az övé lehessen. Csak amire ismerősei figyelmeztették, hogy ez a «fából lett», jajdult föl szíve annak a gondolatára, hogy asszony. Ismerősei már rég visszatértek a városba, ő még mindig ott ült a kút kávján s nézte illő távolságból a hollószinfekete hajú, villogó szemű, mosolygó teremtest, aki egy-egy pillantásával, amelyet hébe-hóba feléje vetett, mindinkább megbabonázta. S hogy a tömérdek idegen ajándékokkal halmozta el és ő elfogadta, pár percre elsietett s letarolva szülei kertjében a nyár utolsó virágait, hatalmas bokrétával tért vissza. Ám most sem mert rögtön szíve bálványa elé járulni. Maga mellé téve virágjait, ismét a kút kávjára ült le. A fából lett észrevette a bokrétát s mintha nem lett volna elég a sok ajándék, amivel a tömérdek idegen kedveskedett neki, minduntalan sóvár tekintetet vetett a virágokra, hol meg rá. Bornemissza Pál szíve egyre jobban háborgott. Kacérkodásnak vélte a bájos fiatal nő viselkedését. Eszébe jutott Pygmalion históriája, amelyről az ó-budai universitáson egyik professzora beszélt. Annak kedvese márványból lett elevenné, de a szíve kő maradt.

— Nyilván ennek szintén fából van a szíve most is — vélte Bornemissza Pál. — Uram Istenem, hogy kacérkodik ; pedig már férjes asszony !

A fiatal legény szíven egyre nagyobb keserűség hatalmasodott el. Hogy szépségével elbűvölte, oly jónak s elérhetetlennek szerette volna tudni, mint egy szentet. S_íimhol kacérkodik ! Annak vélte

a fiatal nő gyermekesen önfeledt, pajkos viselkedését. Amikor pedig végre rászánta magát, hogy ő is odaadja virágbokrétaját s Marion a daliás legény láttára biborszínre pirulva, valóságos rajongással emelte rá ártatlan szeméit, Bornemissza Pál ezt is kacérkásnak vélte. Szívét elöntötte az indulat s ő vállánál fogva megragadta s talán össze is roppantja a hívságos teremtetést, ha ez fájdalmában és megbotránkozásában arcába nem vágja öklét.

Pál egyszeriben kijózanodott. A gallusok köröskörül fölhangzó lármájára jobbnak látta, ha hamarosan elszompolyog. Mihelyest a kútnál megmosta vérző orrát, a városba sietett. A vásáros sokadalomba akart elvegyülni, hogy azok, akik a zavar elmúltával a várból utána eredtek, föl ne ismerjék.

— Kárba veszett a sok tanulás, ha kisül, hogy én voltam, akit megszegyenített az a fából lett! — mormogta, miközben a vár sáncárka hídján kopogó léptekkel tovább sietett. Alig ér azonban a Nagybaldogasszony kisebb templomának a vár előtt elterülő piacára, Père Ursin állja útját szélesen mosolygó képpel.

— Bonsoir monsieur! — köszönti nagy hangon, hogy félre fordítva fejét, tovább akar sietni. Bornemissza Pál bosszúsan áll meg a gallusok papja előtt, akivel csak az előtte való napon ismerkedett meg s amidőn ez diákul kérdi tőle, mitől a vérnyomok orra tájékán, mérgesen azt feleli, hogy nagyot tüszentett volt.

— Conducat sanitati! — mondja a pap s látván, hogy tekintélyes ismerősének útja sietős, melléje szegődik.

— Ha megengedi, elkisérem! — biztatja s a fiatal Bornemissza a bástyákra vezető sikátorba fordul.

Père Ursin egész odaadással számol be neki

tapasztalatairól, amelyeket aznap a vásáron szerzett. Pál oda sem hallgat. Önmagában tépelődik s ismét arra a hirtelenkező teremtésre gondol, aki már az első pillanatban teljességgel megbabonázta szívét, akit az imént halálosan meggyűlölt s most, hogy fölgerjedt állapotában még szebb alakjára visszaemlékezik, ismét ellenállhatatlanul rabul ejti szívét.

— Mi lelte, Domine ? — kérdi tőle elcsudálkozva a gallusok papja, hogy beszélgetésére ügyet sem vetve, hirtelen nagyot sóhajt.

Bornemissza Pál reá néz s hogy arca merő részvét, rászánja magát, hogy bevall neki mindent, hátha megvigasztalja.

— Hiszen pap ! — gondolja s Père Ursin egyszeriben érdeklődni kezd, mihelyst megtudja, hogy férjes asszonyba szerelmes a daliás legény s ez bánatának oka.

— Idevaló az asszony ? Fiatal a férje, avagy öreg ? Ha öreg, csak nem él örökké s özvegy korában a kigyelmedé lehet ez asszony.

— Sohasem lehet az enyém ! — feleli szomorúan Pál. — Vajjon meg tudna-e vigasztalni, tisztelendő atyám ?

— Hogyne ! — feleli Père Ursin lelkesen. — Csak jöjjön velem. Tudok egy jó borospincét s a budai bor pompás búfelejtő. Valahányszor erőt vesz rajtam a bánat, a hazámba való vágyakozás, egy pár meszely még mindig segített. S én elfelejtem hazámat, a Somme völgyét s elhagyott báránkáimat is mind és úgy érzem magamat, mintha már a Notre Dame kisebb templomának prépostja lennék, amivé a király úr, sa majesté l'empereur Sigismund minden bizonnyal megtesz, mihelyest hazajő.

Pál megbotráncozva meredt az egyház szolgálá-

jára, aki borba akarja fullasztani az ő szíve ke-serűségét s a bort nyilván többre is becsüli az igé-nél. Némán követi, amidőn ez a bástyákra nyíló legközelebbi sikátorba fordul. A pincegádor ajtaja előtt azonban megáll.

— Csak menjen be, páter! — mondja neki. — Én hazaszaladok s ruhát cserélek elébb!

Azzal a faképnél hagyja s szívében még nagyobb háborgással siet tovább. A sikátor végén Szent Miklós templomának tornya tűnik föl előtte. A to-ronyban épen horára kondul a harangszó s zúgása keresztültör a kis piacon zsibongó vásárosok lár-máján. Szent Miklós temploma a dominikánus barátoké volt s Bornemissza Pal lelkén hirtelen erőt vesz az elhatározás, hogy közöttük keres vi-gasztalást. Mielőtt az ó-budai egyetemre került, itt tanult a barátok iskolájában. Legkedvesebb tanítója most a kolostor feje, egyben a rend pro-vinciálisa is. Csak nem utasítja vissza, hogy itt e csöndes falak közt keres vigasztalást. S a fiatal legény bevárta a vecsernye végét és amikor zör-getésére fölnyílt a kolostor ajtaja, dobogó szívvel lépett be rajta...

Bornemissza Péter és háza népe pedig csak a vásár végeztével vette észre, hogy a család szemefényének, a daliás és tudós fiúnak nyoma veszett. Amíg a vásár tartott, a főbíró háza is olyan volt, mint egy zarándokok számára épült ispotály. A vendégek, a család vidéki rokonai, az idegenből a vásárra került régi ismerősök ki- és bejártak kapu-ján. A konyhában naphosszat sült-főtt az étel s a nagy szobában reggeltől estig terítve volt az asztal. A főbíró néha éjszakára sem került haza a város-házáról. A vendégek körül, budai szokás szerint, csak felesége és a ház asszonynépe forgolódott.

Hogy Bornemissza Pálnak négy napja színét sem

látták, azt senki sem vette észre. A vásár elmúltával is azt hitték, hogy a szőlőbe ment, ahol javában készülődtek a szüretre s ott lakik. Mint apja, ő is kitanulta a vincellérmesterséget s azzal kellett foglalkoznia addig, amíg a város polgárai méltónak nem találják arra, hogy a városházán tisztséget biznak rá. Csak amikor az öreg Bornemissza a zajos napok elmúltával ráért szőlőjébe menni s fiát nem találta ott, ijedt meg az egész család. Bornemisszáné asszony darabontokkal akarta kerestetni egyetlen fiát; leányai sorra járták ismerőseiket, nem-e látták valahol Pált? Senki sem tudott róla s hogy a vásár óta budai ismerősei közül senki sem látta, annak sem adott hitelt senki, amit a főbíró irigyei fogtak rá, hogy ő volt az a legény, akit a Töttösnének vélt gallus leány a királyi várban becsületre tanított.

— Majd megkerül akár élve, akár holtan! — felelte szigorúan a főbíró, valahányszor felesége jajgatva arra kérte, hogy doboltassa ki a fiú eltűnését.

— Ki tudja, nem-e valamelyik vidéki rokon vitte magával? — hajtogatta nap-nap után Bornemissza Péter. — S ha kidoboltatjuk, mint valami eltévedt borjút, avagy pedig darabontokkal kerestjük, ha megkerül is, sohasem megy többé ember-számba Budán!

Bornemisszánét nem győzték meg férje szavai, de akarata ellenére sem mert cselekedni. S nem lévén módjában a dolgon segíteni, minduntalan sírva fakadt. A vásár utolsó napját követő szombaton is, elvégezvén a ház körül dolgait, csöndesen zokogva ült a nagy szoba kiugró erkélyén. Pompás őszi délután volt. S hogy a műhelyekben, mint rendesen szombatonként, korán beszüntették a munkát, a Nagyboldogasszony piaca tele volt

sétálókkal. Az asszony könnyes szemmel mustrálta a járókelőket.

— Bár csak szegény fiam is közöttük volna! — sóhajtott a miközben tovább zokogott, észre sem vette, mint nyilik az ajtó és lép be a nagy szobába mosolygó arccal Bornemissza Pál.

— Adjon Isten jó estét, édes anyámasszony! — köszönti a fiú.

Bornemisszáné riadtan fordul hátra s látván, hogy a megsiratottnak kutya baja, egyszeriben előnti az indulat.

— Hát hol csavarogtál te istentelen rossz ember? — támad rá haragosan. Ám, hogy a fiú hízkelve nyakába borul, ismét merő szeretet. S hogy Pál elmondja, mily rettenetes csapás érte szívét és mint keresett menedéket kétségbeesésében, semmi egyébvel sem törődve, a dominikánusok kolostorában, anyja ismét elérzékenyül.

— És meggyógyították-e szived sebét a jó barátok? — kérdezi elérzékenyülten.

— Meg hát! — feleli a fiú lelkesen. — Úgy bántak velem, mint valami beteggel s jóságos szavaik, főleg a provinciális atya bölcs beszéde merő balzsam volt szívemre. Úgy éltem közöttük, mintha magam is barát lettem volna. S hiszem, hogy fölvérteztem szívemet a világ minden ki-sértése ellen s mindhalálig.

— És nem támadt-e kedved ahhoz, hogy közöttük maradj s magad is barát légy? — kérdezte aggódó hangon az asszony.

— Kezdetben komolyan gondoltam arra! De csakhamar rájöttem, hogy gyomrom nem bírja ki a barátok életét.

— Talán elrontottad?

— Ellenkezőleg! Holmi gyökereken, rántott levesen és kenyéren kívül egyebet sem ettünk.

László atya sohasem beszélt velem oly szépen, mint épen ma ; de az éhség erőt vett rajtam s én hamarjában elbúcsúztam derék jó embereimtől.

— S ma sem ettél egyebet gyökereken kívül ?

— De ettem ám ! — felelte a fiú. — Hazajövet betértem a «Fekete sas»-ba. A gazda ép akkor ült ebédhez s gondolván, otthon már ebéd után lesznek, elfogadtam meghívását.

— De azért most is ehetnél még, nemde ?

— Meghiszem azt ! Amikor az ember tíz napig gyökereknél egyebet nem eszik !

— Szegény fiam ! — sóhajtott a Bornemisszané és sietve kiperdült az ajtón. S pár pillanat múlva fölriasztott cselédei már megterítették az asztalt.

Pál mohón látott hozzá az elébe rakott ételekhez s hihetetlen pusztítást vitt véghez a sok hideg sültben, tésztában.

— Csak lassan, Pali fiam ! — intette mérsékletre anyja. — Ha szived megbetegszik, most már tudod, hol találsz rá orvosságot. De ha gyomrodat teszed tönkre, úgy járhatsz, mint városunk nótáriusa. Már végét járja, szegény !

— Nem baj ! — mondja a fiú tele szájjal. — Hisz tudja anyám, hogy engem szemeltek ki utódjának.

— Ejnye istentelen ember — korholja az aszszony. — Hát ez a keresztény felebaráti szeretet.

— No hát nótárius uram egészségére ! — feleli Pál s magasra emeli poharát, amelyet jó budai vörös borral színültig megtöltött. Aztán ismét egész odaadással lát hozzá az evéshez. Anyja szinte elszörnyűködik.

— Szegény dominikánusok ! — sóhajítja, amikor arra gondol, hogy a barátok élete örökös böjtölés.

— Talán egy kis gyümölcsöt ennél ! — kéri a fiát a főbiróné, gondolván, hogy ezzel befejezi a sok evést.

— Húst kérek még ! — vág vissza Pál s ki tudja, meddig eszik, ha a lépcsőn léptek zaja nem hangzik föl s hugai, kik előre siettek, azzal a szóval nem rontanak be ajtóstul :

— Deputáció !

S Bornemisszáné intésére szaporán leszedik az asztalról az ételt s az abrosz helyére szép bakacsinszöttek takarót terítenek. Bizvást azt hihetnék az idegenek, hogy a főbíró házában naphosszat folyik az evés-ivás, ha ily szokatlan időben látnák étellel telerakva az asztalt.

Bornemissza Pál kedvetlenül lép az ajtó felé a künn fölhangzó kopogásra. Amint azonban Képiro István mester nyit be rajta, örömtől kipirult arccal üdvözli keresztapját.

— Mit jót hozott ? — kérdi tőle.

— Egy csomó szőnyegszöveget ! — hangzik a felelet s az öreg hímvarrómester nyomában sorra belépnek az ajtón a szőnyegszövő gallusok, Clays Davionnal az élükön.

Bornemissza Pál fejét elönti a forróság.

— Hátha rám ismernek ! — gondolja.

Néhány szőnyegszövő meg is lökdösi egymást könyökével.

— Mégis csak a főbíró fia volt, akit Marion képen teremtett — suttogja az egyik franciául. — Akkor itt is elveszett igazságunk !

— Dehogy — véli egy másik. — Az a legény sokkal testesebb volt !

A tíznapos bőjtől Bornemissza Pál kissé megfogyott. A gallusok azért nem ismertek rá s maguk örültek a legjobban annak, hogy nem a főbíró fiát tette csúffá a leány, amint azt más mesterségen levő társaik nem minden büszkeség nélkül hiesztelték.

S gallusoknál általános szeleburdisággal mind

elébe járultak s francia nyelven arról akarták biztosítani, hogy egyikük sem hiszi el a kósza hirt, amit némely rosszakaratú emberek róla városszerte terjesztenek. Ám közbe ismét megnyílt az ajtó s a vecsernyéről hazatérő főbíró lépett be rajta.

Bornemissza Péter elsőbben is elveszettnek hitt fiára meresztett nagy szemeket; de az idegenek miatt erőt vett magán s mindenekelőtt István mestert üdvözölte.

— Minek köszönhetjük a nagy szerencsét, hogy oly diszes kísérettel látogatott el hozzánk? — kérdezte tőle komoly hivatalos képpel.

S a híres hímvarrómester röviden elmondta, mint nyomorognak a gallusok új hazájukban, mert a fejedelmi kincstárnok mindaddig nem akar nekik pénzt adni, míg Zsigmond király haza nem jó.

— A szőnyegszövők, kik idekisérték, utolsó garasuk árán is fonalat vásároltak, hogy elkészíthessék a király úr palotájába szánt s a király úr részéről megrendelt szőnyeget. Hogy a király úr nem tér vissza, a Nagyboldogasszony templomának plébánosa számára akarnának dolgozni. De a takácsok és bakacsinszövők egyesült céhe nem engedi, mert nem céhbeliek.

— Lépjenek hát be a céhbe! — véli a főbíró.

— Igem ám! Belépnének! De Márkfia László céhmester úr még Davion mester remekét sem akarja elfogadni; mert nem rendes szövőszéken szötte s a fonalak száma sem annyi benne, mint ahogy a céh statutumai rendelik.

— Hát csak adják meg a céhnek igazságát, a többit majd én igazítom el! — biztatta a gallusokat diák nyelven Bornemissza Péter főbíró.

Azok nem értették meg szavát, de István mester arcán látták, hogy dolguk sehogy sem akar jobbra dőlni.

A céh igazsága a takácsoknál tíz aranyforint volt s akit a céhbe befogadtak, az főlavató lakomát is köteles volt a céh számára rendezni. Mesterlegénynek a vándoréveket, idegen mesternek a remeket nem egyszer engedték el; a céh igazságát azonban mindenkinek le kellett rónia, lett légyen bár a céhmester fia, vagy feleségül vette bár ennek leányát is.

— Épen az a bökkenő, hogy a szegény gallusoknak erre nem telik — hangoztatta István mester.

— Akkor bármint szeretném is, nem segíthetek rajtuk! — vélte a főbíró.

— Legalább Clays Davion remekét tekintse meg! — biztatta komáját a jövevények szószólója, aki azonban idegenek előtt a világ minden kincséért sem beszélt volna a rég megszokott bizalmas hangon Buda főbírájával.

— Nem bánom! — felelte ez, gondolván, hogy nem mindennapi munka lehet, amelyért a világlátott hímvarró annyira lelkesedik.

S Bornemissza Péter maga mellé vevén néhány szenátort, már másnap reggel a királyi várba ment, hogy Davion mester műhelyében megtekintse ennek remekét.

A szőnyeg, amelyet az öreg szövőmester már Párisban kezdett el, még a szövőszéken volt kifestítve s Zsigmond király találkozását ábrázolta VI. Károly francia királlyal a lutéciabeli királyi palota előtt. A főbíró rögtön ráismert a magyar király szálás alakjára s azt hitte, hogy festve van. S amire István mester közelebb vezette s tüvel választotta szét a még le nem kötött fonalakat, valósággal elálmélkodott, hogy szövött kép.

— Nyilván irigységből nem akarja a takácscéh megengedni, hogy a gallusok városunkban boldogulhassanak.

— Alighanem úgy lesz! — hagyta rá István mester a főbíró szavára s ez hirtelen haragú ember létere ökölbe szorította kezét.

— Majd megmutatom nekik! — mondta elfojtott hangon s Davion mester felé fordulva, megigérte neki, hogy helyette ő adja meg a céhnek igazságát s a fölavató lakomát is ő fogja rendezni a városháza nagytermében.

— Vive le Maire! — kiáltották a Davion műhelyében összeverődött gallusok, amire István mester franciául tolmácsolta előttük a főbíró szavait.

S egy hét múlva színültig megtelt a városháza nagyterme. Davion mester fölavató lakomáján résztvettek asszonyostul, leányostul a főbíró, a szenátorok, a céhek fejei, az egész takácscéh s a gallusok mind. Töttös vitéz is eljött s amidőn vállas alakja a nagyterem ajtajában megjelent, Bornemissza Pál szíve nagyot dobbant.

— Hátha feleségét is magával hozta! — villant föl lelkében a gondolat s szívét egyszerre kietlen szorongás fogta el, hogy a vitéz nyomában az öreg szőnyegszövő kíséretében csakugyan megjelent Marion, kit még most is Töttös feleségének vélt.

— Hát miért nem sietsz apád nyomába, Pál! Miért nem vezeted helyére Davion mester leányát, amint ez illenék?

István mester támadt rá e szavakkal a főbíró fiára s ez elálmélkodva nézett rá.

— Hol az a leány? — kérdezte s amikor a himvárrómester lopva reámutatott, elszörnyűködve fakadt ki:

— Hisz ez Töttös vitéz felesége, a fából lett!

— Fából lett a fejed kupakja, te bolond! — korholta az öreg s megragadva karját, a leányhoz hurcolta. Ez ráismer s arcát elönti a tűz.

A főbíró Davion mestert fogta karon s követve a vendégek rajától, a főasztalhoz vezette.

A fiatalok egy pillanatig tétován maradtak vesztég. Pál bocsánatkérő szavakat rebeg. Marion is fölnyitotta cseresznyeszín ajkát. S bár sehogy sem értették meg egymás szavát, mindketten tisztában voltak azzal, hogy egyikük szívében sem lakozik többé harag. S a leány édes mosollyal ajkán nyujtotta ujjahegyét Pál felé, amikor ez apja asztalához vezette.

IV. Noél.

Csöndesen szállott alá szent karácsony estéje. Buda utcái egyre néptelenebbek lettek. Még világos nappal volt, hogy a vásárosok sátozt bontottak s amire alkonyodni kezdett, a tisztára seprert kövezett utcákon s a város piacain már alig lézengett néhány ember.

A város kapuit bezárták, a hidat is fölvonták mind. Várbeli polgár a szent estén éjfélig nem hagyja el házát; az alsóvárosiak is otthon maradnak. Idegen karácsony estéjén szintén nem vándorol. A darabontok őrsege hiába jár utcáról-utcára, kutatja át a lábas házak árkádjait, nem bujkál-e valahol rosszakaratú ember, akit a városházára vinnének el ünnepelni. Minden csöndes. S amire a lágyan szitáló hó a tovavonuló őrség lábanyomát is eltakarja, az éj sötétjébe vesző házsoraival szinte úgy fest a város, mintha kihalt volna. Csak a házak ólomkarikás ablakain keresztül szűrődik ki mindenfelé csillogó mécses vagy gyertyafény.

A gallusok, akik eddig a nap és az est minden órájában minduntalan csapatostul tüntek föl a város utcáin s hangos beszélgetésükkel nem egyszer

zavarták föl a korán nyugovóra térő jámbor budaiakat, a szent estén szintén a királyi várban maradtak. A Friss-palota óriási nagytermében verődtek össze mind s kisebb nagyobb csapatokban a még vakolatlan falba rakott fülkék lócáira telepedtek le. A nagy terem keskenyebb, ablaktalan falában ásító tűzhely hatalmas nyílásában óriási tölgyfatuskó égett. A várnagytól kapták, hogy hazai szokásuk szerint lángjai lobogó fényének világánál várják be az éjfél s ünnepeljék a szent karácsony jöttét, a Noét!

Messze elhagyott hazájukban vidám tréfák s hol vallásos, hol pajkos énekszó közepette töltöték el mindig a szent estét. Most mindnyájan csöndesek és szomorúak. Ki szüleit, ki testvéreit, egyik-másik fiatal legény jegyesét hagyta messze hazájában. S hogy rájuk gondolnak, itt is, ott is fölhangzik a sóhaj:

— Ah Noël, Noël! Viszontlátsz-e még elhagyott családi körünkben?!

Mert a gallusok legtöbbje azzal a szándékkal kelt messze útra, hogy munkájával sok pénzt keres Zsigmond császár udvarában s mire megszédte magát és Franciaország fölött is elviharzik a háború, amellyel az angolok a gallusokra támadtak, visszatérnek mind. Amikor útrakeltek, azt hitték, hogy a messze napkeleti országban nincsen ember, aki úgy értene a mesterséghez, amelyet folytatnak, mint ők. S alighogy megérkeztek Budára, kiszült, hogy itt fölös számmal vannak hozzájuk fogható kőművesek, fafaragók és ötvösök. A városban illő áron csak a szőnyegszövők találtak munkát közülük. De mesterré csupán Clays Daviont avatták. A többiek, mint legényei dolgoztak. Ám így is bőven kerestek s annyit, hogy Zsigmond császár visszatéréseig más mesterséget űző társaiknak is

lehetővé tették, hogy megéljenek. Ha majd a császár megérkezik s munkát ad nekik, megszerezve fizetnek mindent vissza, amit nekik Davion mester és legényei kölcsön adtak. Ám a közel három hónapos tétlenség s annak tudata, hogy kölcsönkenyéren élnek, a legtöbb gallusnak kedvét szegte. Karácsony estéjén sem tudnak fölvidulni. Père Ursin is hiába jár-kél az óriási teremben, hogy számon tartsa bárányait s tréfás szavával fölvidítsa őket. Itt is, ott is föllibben a falon óriási árnyéka, miközben az égő fatuskó vörhenyes világában a nagy teremben föl és alá jár.

— Hát Sieur Töttösék nem jönnek körünkbe? — kérdezi Davion mestertől, ki leányával s néhány arrasi földijével a nagy terem egyik fülkéjében költi el a karácsonyesti vacsorát.

A szőnyegszövő a papot is megkinálja. Ez azonban beéri egy pohár borral s hogy megitta, Mariont korholja, amiért Töttös vitézt, illetve feleségét mentegeti.

— Beteg az asszony. Père reverend! — mondta a leány.

— Tudom ám, mi baja — felelte erre mérgesen a páter. — Kevélység szállta meg szívét s ma holnap alighanem egészen magyar asszonnyá vedlik.

— Alighanem te is szeretnéd követni példáját! — támad aztán hirtelen a leányra szavával, haragosan meresztve rá szúrós szemét.

Marion elpirul s csüggedten hajtja le fejét. Pál, Bornemissza Pál, akivel a gallusok minduntalan bosszantották, alig nehányszor nézett feléjük Davion mester fölavató lakomája óta. Két hete színét sem látta. Csak Töttös vitéz apródja útján üzent neki, hogy meghalt a város nótáriusa s most ő helyettesíti. Amíg meg nem választják a város pennájának, nem igen látogathat el Davion mester mű-

helyébe ; mert ki kell tennie magáért és sok a dolga.

— Az vízkeresztkor lesz — villan föl Marion lelkében a gondolat. — S ha megteszik nótáriusnak, aligha néz többé ilyen ágrólszakadt, idegenből jött leány felé, mint én vagyok. A fiatal leány könnyes szemmel mered az egyre lángolóbb tűzzel égő fatuskóra. Majd Père Ursin után néz, aki már a túlsó oldalon koccint magyar módra néhány belloy-sur-sommi kőfaragóval.

— Hogy fog ez éjjélkor misézni, mikor annyit iszik ! — szörnyűködik a leány s önkéntelenül is odahallgat, ahol a pap beszél nagy hangon.

— Azért nem tudok boldogulni — kiáltja bortól rekedten — mert mind elhagyátok a jámbor szokásokat, amelyekkel apáitok ülték meg szent karácsonyt s az esztendő más ünnepeit is.

— Vajh nem járunk templomba most is ? — szól közbe egy fiatal mester. — Nem hallgatjuk végig prédikációit, Père Ursin, holott egyre hosszabbra nyújtja ?

— Csak a magyarok miatt nyújtom hosszúra. Hadd lássák, hogy jobb keresztények vagyunk, mint ők. Azért kellett volna misztérium-játékokat is rendeznünk.

— De mikor a magyarok Krisztus születését két napon keresztül játsszák a városházán s az egész város ott lesz. A három szent királyok misztériumát ismét két napon át.

— Ti ezt jobban végeztétek volna ! — véli Père Ursin s Gerard mester, a kőfaragó közbeszól :

— Hisz ruhánk sincs s nyelvünket sem értik.

— Úgy látom, már a Fête des ânest sem fogjátok megülni — dörmögi a pap s hivei, kik apránként csaknem valamennyien köréje gyűltek, földelülő arccal kapták föl szavát.

— Fête des ânes ! — kiabálták össze-vissza. — Ezt az ősi szokásunkat nem hagyjuk ám !

A szent család menekülését Egyiptomba ünnepelték a gallusok ezzel a miszteriummal, amelyet Franciaországban a főpapok már régen betiltottak. Csak a Somme völgyének kisebb városaiban és falvaiban ragaszkodott szívósan a régi szokáshoz minden tilalom ellenére a lakosság. A Budára bevándorolt gallusok zöme, ha Párisból is került ide, a Somme völgyéből és a közeli Arrasból való volt. S az arrasi szőnyegmívesek csöndes munkájuk közben mindig szívesen szövögettek fejükben babonás miszteriumokat. A Fête des ânesnek, amelyben ifjúkorában oly gyakran volt része, Clays Davion is nagy hive volt s hogy Père Ursin körül egyre hangosabban disputáltak erről, ő is odahúzódott.

— Kend lesz szent József Davion mester ! — kiáltja lelkesen a pap, mihelyst megpillantja s a többi gallus vidáman üdvözli az öreget, akit szinte fölvet a büszkeség, amikor kis vártatva Gerard kőfaragó mester szavára leányát szemelik ki szűz Máriának.

Marion meghallja, hogy miről van szó s gyermekes örömeiben tapsolni kezd, hogy méltónak találják szűz Mária képének viselésére. Nyomban rá elszomorodik, hogy Gerard mester szavára esett reá a választás.

A fiatal kőfaragó vándorlásuk közben szüntelenül körülötte forgolódott. Budán is úgy viselkedett, mintha szíve vitéze volna. Marion-nak nem volt kedve ellenére a hódolat, amellyel körülrajongta. Azóta azonban, hogy Bornemissza Pál a szeme elé került, inkább fájt szívének, mint jól esett a gallus ember széptevése. Nem egyszer érezte vele, hogy udvarlása terhére van. Ám ő,

úgy látszik, nem törődik ezzel s most is őt tartja a leginkább méltónak arra, hogy szűz Mária képében szerepeljen.

— Szegény bolond! — sóhajtja a leány. Majd eszébe villan, hogy hátha cserben hagyja Bornemissza Pál, akivel apja fölavató lakomáján oly gyorsan megbarátkozott s oly jóízűen eldiskurált, holott nem is értették meg egymás szavát. Azóta a leány már megtanult valamelyest magyarul. Pál is töri a gallusok nyelvét. Hiába, a szerelem nagy mester.

— Ha el is hagy Pál, akkor sem tudnám Gerard mestert szeretni! — tépelődik Marion.

A terem túlsó oldalán ismét fölhangzik Père Ursin szava s ő is odahallgat.

— A szamarat a király úr vízhold állatai közül választjuk ki — hajtogatja a pap. — Illő tisztelettel bánunk vele, akár csak ugyanaz a szamar volna, amelynek hátán az Úr Jézus és a boldogságos Szűz Egiptomba menekült.

— Hadd lássák a félhitű hongroák, hogy az Úr szamarát is jobban tiszteljük — folytatja emelkedettebb hangon — mint ők némely szentjét. Képzeljétek az én védőszentemre is ráfogta egy istentelen óbudai diák, hogy nem is szent, hanem medve.

A tréfás megbotrátkozás mosolyára, mely erre fölhangzott, ismét Gerard mester szólalt meg.

— Hát a gyermek Jézust hol vesszük? — kérdezte.

— Az ám! — fakadt ki a pap homlokára ütve. — Erről egészen megfeledkeztünk!

A gallusok soraiban egyetlen gyermek sem volt, aki a kisdéd Jézus szerepét betölthette volna s Père Ursin kedve egyszerre odalett, hogy a magyaroktól kell a Jézuskát kölcsönözniök. Hogy a legelőkelőbb

családok bármelyike is szívesen fogja átengedni gyermekét, azt biztosra vette. A Somme völgyében a Jézus képében szereplő gyermeket a szerencse gyermekének tartják s egész életén át nagy tisztelgetnek örvend. Ép ezt sajnálta Père Ursin a magyartól s már-már arra gondolt, hogy szépen felöltöztetett bábút tesznek Maroin karjaira. Ám a gallusok hallani sem akartak erről.

— Kinek a gyermekét kérjük hát el ? — kérdezte a pap türelmetlenül ; mert bár sok ismerőse volt már a városban, ezek sorában egynek sem volt ölbevaló gyermeke. Annál több csecsemőről volt tudomásuk a gallusok asszonyainak s mindegyik annak a gyermekét szánta a Jézuska szerepére, ahová bejáratos volt. S hogy Père Ursinnek egy sem volt elég előkelő, — az asszonyok, akik már-már egymás hajába kaptak a gyerekvita közben, most a papal kezdtek veszekedni.

— Hát az Úr Jézus nem istállóban született ? — kiáltották össze-vissza. — Nevelőapja nem-e egyszerű ács volt !?

A csete-paté nőttön-nőtt.

Père Ursin megszágyenülve látja be, hogy az asszonyoknak igazuk van. S hogy nem engedik szóhoz jutni, egyszerűen ott akarja hagyni egész nyáját. Amikor azonban odalép, a nagy terem ajtaja hirtelen felpattan s Regnault Peitel, Töttösne bátyja, a fafaragó ront be rajta nagy zajjal. Váratlan megjelenésére elül a teremben a veszekedők lármája s minden szem reá mered.

— Sieur Töttösnek fia született ! — kiáltja kacagva a fiatal Peitel s a gallusok a pillanatnyi csend nyomában, amely a váratlan meglepetésre támadt, valósággal háborognak örömeükben.

— Vive le petit Töttös ! — kiáltják — Éljen a kis Jézus !

S hogy Jeanette bátyja ismét sarkon fordul és visszatér sógora házába, az egész had magára borítja köpenyegét, legényrésze fölkapja muzsikáló szerszámaikat s valamennyien a vitéz háza felé rohannak.

— Ép karácsony estéjén született! — kiabálják az asszonyok megbékélve, miközben a férfiak után szaladnak a térdig érő hóban. — S ép akkor jött meg, amikor mi azon veszekedtünk, hogy ki töltse be a kis Jézus szerepét.

Töttös vitéz gyanútlanul áll ablakos erkélyében s elmélázva mered a téli éjszakába. Feje még most is kábult a rettegéstől, amellyel felesége kínládását nézte. Szíve azonban tele van ujjongó örömmel, hogy megszületett, kit oly aggódva vártak s hogy fiú. Az asszony tikkadt álomba merült, az újszülött ott piheg mellette az ágyban. Mindenki nyugovóra tért már házában. Csak ő virraszt, a kemény vitéz, aki azóta, hogy megnősült, asszonyával s most kis fiával szemben merő gyöngédség. Szíve csodás békeességgel telik meg, hogy a fiú jövőjéről szó tervezet. S ijedten tántorodik hátra az ablaktól, amikor a csendes éjszakában hirtelen kitör a háza elé csődülő gallusok pokoli lármája.

— Vive le petit Töttös! — ordítják a férfiak s az asszonyok egymással versenyezve.

Töttösné fölriadt a szoba mélyében, de hogy az újszülött nyugodtan szundikál mellette, ismét párnáira dől s kérdőleg mered szemével férjére, ki sietve ott termett.

— A te bolond honfitársaid háborognak lenni örömeiben, hogy fiunk született! — mondja a férfi s Töttösné arcára bágyadt mosoly ül! És amire künn fölhangzik a zene, szinte átszellemül a boldogságtól, mely szívét egyre nagyobb mértékben betölti.

A gallusok, ki sípon, ki flótán, méla dudaszó kíséretében egy régi karácsonyi nótára gyujtottak, melyet Jeanette talán azóta sem hallott, hogy szüleivel kis leánykorában a hazájába tört angolok elől a Somme völgyéből Párisba költöztek. Az édes-bús zenébe egyre diadalmasabb harsogással trombiták és kürtök szava vegyül. A váratlanul fölriadó zene betölti a királyi várat, a városnak ezzel szomszédos részét is. Az éjféli misére igyekvő városi polgárok kíváncsian kerülnek a királyi vár felé. S hogy megtudták, mi a gallusok kavarodásának oka, az ő ajkaikon is fölhangzik a vitéz háza előtt a kiáltás :

— Éljen a kis Töttös !

Marion, a szőnyegszövő leánya elragadtatva fordul a mellette álló asszonyhoz, akivel kendőjébe burkolózva a többiek nyomában künn termett.

— Istenem, de szép karácsony ! — akarta mondani, de a szó torkán akadt.

Az ösmerős asszony helyett Bornemissza Pál áll mellette s hogy feléje fordul, süvegét megemelve hatalmas szívet nyujt neki tele nádmézes cikornyákkal.

— A kis Jézus szent nevében, ha elfogadja !

Marion sírva fakadt meglepetésében s szíve túláradó örömében.

— Csak nem bántottam meg ? — kérdé riadtan Pál.

— Nem — feleli a leány könnyein át mosolyogva.

— Köszönöm, hogy gondolt rám. De mint került ide ?

— A vár kapujában vártam, hogy elkísérjem az éjféli szentmisére. Szabad ?

— Ha apám uram megengedi — felelte a leány s Pál Davion mester után eredt.

V. Festum asinorum.

Nagyboldogasszony kisebb templomában megkondultak a harangok s a vár külső udvarában sorakozó gallusok kivonultak a tornyos várkapun. A vár előtt elterülő hatalmas piac tele volt néppel. A céhek nem vonultak ki ugyan zászlóikkal, amint ezt Père Ursin szerette volna. A városbeli papság sem csatlakozott a körmenethez. Jézus szent nevének ünnepe volt az a nap, melyet mindig különös fénnnyel ültek meg a budai templomokban, főleg azonban szent György vértanú templomában, ahol a sárkányölő szent György vitézi rendjének tagjai gyűltek össze, élükön a királlyal s ahol maga az esztergomi érsek misézett.

A rendet még Róbert Károly király alapította, ötven tagja vállára tűzött himzett sárkányt viselt vitézkötés gyanánt s ezért a rendet sárkányrendnek is nevezték. Vitézei az ország legkiválóbb főurai sorából kerültek ki s ünnepélyes szentmiséjükön négyszer évenként a király is csaknem mindig megjelent. Most is Csehországból termett az előttevaló napon székesfővárosában s hogy megérkezésének híre terjedt, a két Buda és Pest lakossága másnap már kora hajnalban talpon termett s ellepte a szent György templomába vezető utakat, amerre a király a rend tagjai s udvari vitézei kíséretében a szentmisére ment. A káprázatos fényű fölvonulás nyomában a tömeg nagyrészt Buda különböző templomaiban széledt el. De szépszámmal maradtak a felsővárosban olyanok is, akik a templomokból künnrekedtek s ezek a királyi vár előtt elterülő hatalmas piacon verődtek össze, hogy tanui legyenek a gallusok nemzeti ünnepének, amelyről karácsony óta Budán ugyancsak sok szó esett.

S akik a királyt és fényes kíséretét látták, nem találták hitványabbnak a gallusok ünnepi fölvo-nulását sem.

Legelől harsonás férfiak haladtak, nyomukban sötét ünneplő ruhában a gallusok férfi- és asszony népének ama része, mely a miszteriumban nem jutott különösebb szerephez. Majd az ószövetségi próféták s a tizenkét apostolnak öltözött férfiak következtek tarka szövetekből varrott festői ruhákban, utánuk egész raj aranyozott szárnyú angyal.

A budaiak bámész tömege sorfalat állt s szinte száját tátotta, amint a menet derekát megpillantotta. Clays Davion mester ment ennek élén, hófehér posztó köpenyegben, melyből csak hosszú ősz szakalla látszott ki. Kötfékén vezette az aranyozott patájú, aranyos szerszámú szamarat, amelynek remekbe szőtt szőnyeggel leterített hátán szűz Mária képében leánya ült, karján csecsemővel.

Marion bíborpiros ruhát viselt s zöld selyemmel bélelt kék posztó palástot. Fejére arannyal szegett nehéz selyemfátyol borult. Bájos arca szinte sugárzott az áhitattól és a boldogságtól, miközben nagy fekete szemét lesütve szüntelenül a karjai között pihegő pólyásgyermekre tekintett. Hideg volt s a csöpp apróság aranyos főkötőbe szorított arca ugyancsak kipirult. Mindazonáltal csendesen viselkedett s szemmelláthatólag jól esett neki, valahányszor a fiatal leány föléje hajolt s arcát melengetve rálehelte.

Davion mester szent József képében és leánya a gyermekkel a számárhátán csakugyan úgy festett, mint az Egyiptomba vándorló szent család. A gallusok körül tolongók soraiban a férfiak levették kalapjukat s a budai leányok és asszonyok keszkenőjü-

ket lengetve üdvözölték az Istenanya bájos meg-
személyesítőjét.

A számár nyomában ismét egész csapat angyal-
nak öltözött fiatal férfi és leány haladt. Mögöttük
tisztas távolságban Père Ursin lépkedett kísére-
tével : a ministráns fiúkkal s két dalmatikás óbudai
minorita baráttal. A barátokat azzal az ígérettel
nyerte meg a Père, hogy segédkezésük fejében ka-
nonokokká teszi őket, mihelyst Zsigmond király
jóvöltából a fejedelem alapította templom és kis
káptalan prépostja lesz. S hogy az egyre növekedő
tömeg viselkedésében merő tisztelettel nézte a pro-
cessziót, a gallusok papjának arcvonásai egyre mere-
vebbek lettek a pöffeszkedéstől, amelyet a magya-
rok iránt érzett megvetése ébresztett föl benne,
akik Töttös vitézen kezdve még eddig sohasem
adták meg neki azt a tiszteletet, amelyre számot
tartott s aminővel a saját papjaik iránt visel-
tettek.

Kezét palástjának ezüst csatjába akasztva, ég-
felé szegzett fejjel ment paptársai nyomában.
Amire pedig a menet eleje a várpiac tulsó oldalán
álló új templom kapujához ért s a zene elhallgatott,
szemét tele kicsinyléssel jobbra-balra vetve, nagyot
fujt és sajátságos üvöltő kiejtésével a voltaképeni
ünnepet megnyitó énekekre gyujtott.

A minoriták és a ministráló fiúk, akiket három
napon keresztül tanított erre és a többi számár
dalra, együtt énekelték vele :

Lux hodie, lux letitiae !
Me judice tristis
Quisquis erit, removendus erit
Solemnibus istis.
Sint hodie procul invidiae
Procul omnia moesta !
Laeta volunt, quicunque colunt
Asinaria festa.

S hogy a körmenetet elnyelte a templom cifra faragványokkal ékes csúcsíves kapuja, nyomában egymás hátán törtettek a tágas piacon tolongó budaiak. Nagyboldogasszony kisebb temploma felé, amelyet Zsigmond király a boldogságos Szűz és a maga védőszentje tiszteletére építtetett.

Mind be szerettek volna jutni. Ám a templom nem volt nagy s a gallusok maguk is fölül voltak háromszázon. A templom kapuját, még mielőtt a körmenet előtt föltárult volna, a budai olaszok szállották meg s Père Ursin nyomában ők özönlötték el a szentegyház belsejét és ennek előcsarnokát, amennyiben ott még hely maradt. Ember, ember hátán szorongott s a taliánok sorain keresztülfurakodni soha sem volt tanácsos. Mindegyik tört rejteget övében s a budaik és az alsóvárosiak jól tudták, hogy rögtön ezt szögeznék ellenük argumentumnak, mihelyst kiszorításukat a templomból meg akarnák próbálni. Künn maradtak tehát s mint búcsu idején, kalapjukat levéve a szabad ég alatt hallgatták a nevezetes misét, amelyet a gallusok az Üdvözítő nevének ünnepén tartatnak, a főoltár evangéliumi oldalához kötözvén az állatot, amelyet hátán Marionnal és a csecsemővel a templomba vezettek. Csöndes áhítatba merülve hallgatták az orgona lágyan kiszűrődő szavát s amidőn ez kis vártatva félbeszakadt, Père Ursin hangját — Dominus vobiscum! — intonálja először a gallusok papja.

S a szokásos responsorium helyett falrengető számárordítás tör ki a templom nyitott kapuján. A künn tolongó tömeg szinte kövé dermed elálmélkodásában. A legtöbben azt hitték, hogy az oltárhoz kötött számár ordította el magát s az ordítás átragadt a misét hallgató gallusokra, mint más becsületes emberekre az ásítás. Mikor a pokoli

ordítás megismétlődött, künn a legtöbben úgy vélekedtek, hogy Isten szamarakká változtatta a gallusokat, amiért a lelketlen állatot a templomba hurcolták s a tiszteletére szánt misével szentségtörést követtek el. Sokan be akartak furakodni a templomba. Az előcsarnokban szorongó taliánok azonban nem engedték. Hogy a szokásos responsoriumok helyett ezután is kottába szedett számáordítás hangzott föl, a budai olaszok a furcsa responsoriumokra harsogó nevetéssel feleltek. Végül aztán rájuk is átragadt a szamarat ünneplő gallusok bolond kedve s együtt ordítoztak velük.

— Ti is ordítsatok! — kiabáltak ki a templom kapuján a künn tolongó magyaroknak.

Ezek azonban egyre nagyobb nyugtalansággal szívéükben, ügyet sem vetettek a biztatásra s egymással disputálva várták a főbíró és a darabontokat, akikért a városházára küldtek.

Benn a templomban ezalatt zavartalanul folyt a számáünnep.

A főbíró s az egész szenátus Szent György templomában volt. A király jelenlétében tartott szentmisén vettek részt.

A városi darabontok ünnepnap jórészt a várfalak kapuinál strázsálnak. A városházát őrző csapatjuk a főbíró engedelme nélkül nem hagyhatja el helyét.

Szent György templomának kapuja előtt a király ezüstsisakos testőrei zárták el az utat alabárdjaikkal azok előtt, akik a gallusok okozta botrányhírért a főbíróval közölni akarták. S amire a sárkányrend vitézeinek miséje véget ért, a gallusok számáünnep is befejezéséhez közeledett.

A szentmisét berekesztő evangélium után Père Ursin ismét arannyal átszőtt palástot kanyarított

vállára s hivei felé fordulva diák nyelven rázendített a szamarat dicsérő énekekre :

Orientus partibus
Adventavit asinus
Pulcher et fortissimus
Sarcinis aptissimus.

Az ének dallama rendkívül pajkos s merőben bohókás ujjongás volt, amelyre a gallusok a maguk nyelvén valóságos táncos nótával feleltek :

Hez, sir asne, ça chantez
Belle bouche rechignez
Vous aurez du foin assez
Et de l'avoine à plantez.

A templom előtt háborgó magyarok lelkét egyre haragosabb indulat öntötte el.

— Pokolba a szentségtörőkkel ! — hangzott föl itt is, ott is a kiáltás. — Üssük agyon a gazembereket !

Ám a következő pillanatban ismét csönd támadt. Mintha csak őket gúnyolná, a templomból ismét kitört Pére Ursin recsegő erős hangja s még vigabban énekelte :

Lentus erat pedibus
Nisi foret baculus,
Et eum in clunibus
Pungeret aculeus.

A gallusok most is az előbb énekelt versükkel feleltek s amikor papjuk harmadszor is énekelni kezdett, a templom kapuja felé fordulva, pajkosan kifelé tuszkolták a benn levő taliánokat, hogy az ismét sorakozó körmenetnek utat nyissanak.

Amen dicas asine
Jam satur de gramine
Amen amen itera
Aspernare vetera.

A taliánok a nevetéstől kipirult arccal tódultak ki a templom kapuján s az ott tolongó magyarokat is magukkal sodorták. Nyomukban egy csomó gallus termett künn s szorította vissza a taliánokkal dulakodókat, együtt énekelve még benn levő társaikkal:

Hez va! hez va! hez va hez!
 Biax sire asne car allez
 Belle bouche ça chantez.

S a következő pillanatban az angyaloknak öltözött gallusok kettős sora közepette Marion alakja tűnt föl a templom kapujában, a szamar hátán a kiseddel, ki a pokoli lármában is édes álomba méltult karjai között.

A szűz Máriát ábrázoló fiatal leány arca szinte sugárzott a gyermekes áhítattól s ez oly bájosná varázsolta különben is szép, törékeny alakját, hogy a künn háborgó tömeg egyszerre veszteg maradt a csodálattól. Csak amire Père Ursin vállán félrecsuszott palástjával szintén künn termett s a kezében levő hatalmas vert ezüst füstölővel tömjénezni kezdte a szamarat, tört ki a megbotráncozás haragos és fenyegető kiáltása ismét a piacon tolongók ajkán. A templomból kifelé özönlő gallusok riadtan meredtek az egyre nagyobb dühvel lármázó, öklével fenyegetőző tömegre s amikor ez a taliánoknak rontott, hogy félreszorítsa őket útjából, egymást túlkiabálva siettek előre s eleven gyűrűként fogták körül a szamarat Marionnal hátán, a mellette lépkedő Davion mestert s papjukat. Père Ursin megvető tekintettel mérte végig a háborgó sokaságot s aztán ismét egész odaadással lóbálta a füstölőt a mindinkább nyugtalankodó szamar előtt.

A magyarok tömegén iszonyú fölháborodás vett erőt. Pokoli lármával vetették magukat az ellenük szegülő gallusokra. S már-már kitör a verekedés, ha

ugyanakkor riadó harsonaszóval nem fordul be a piacra Szent János evangélista utcájából a sárkányrend vitézeinek menete. A tömeg elhallgatott, de haragjában tovább lökdöste a szamár köré verődő gallusokat s szegény Marion halálos sápadtsággal arcán a kisdedit kebléhez szorítva, úgy hánykolódott a nyugtalan állat hátán, mintha háborgó tengerre vetett sajkán ült volna.

A királyi testőrség utat tör a piacon tolongó sokaságban s a nyomában lovagló városi magistratus soraiból kiválik Bornemissza Pál városi nótárius alakja. Nehány gyalogos darabontot maga mellé intve, furakodik keresztül lóháton a tömegben, hogy Marion segítségére siessen. Vele egyszerre egy udvari vitéz is odaugrat. Töttös vitéz volt.

Éles szemével rögtön ráismert, hogy az ő gyermeke van a megvadított szamáron hánykolódó fiatal leány karjaiban s feledve, hogy a király kíséretében van, mindenre elszánt dühvel vágat az ijedten kétfelé váló tömeg sorai közé. Hogy Marionhoz ér, kikapja kezéből a csecsemőt, prémes köpenyege alá rejti s a királyi vár felé nyargal vele.

Zsigmond király franciái három izben is fölke-resték követségükkel Töttös vitézt, hogy alig pár hetes kis fiát odaadja nekik Jézuskának a szamarak ünnepére.

Felesége nagy szerencsének tartotta a megtiszteltetést; férje azonban, bármint könyörgött is az asszony, semmi áron sem akart beleegyezni, hogy kis fiát télvíz idején s oly hosszú időre templomba vigyék. S alighogy eltávozott hazulról, az asszony mégis odaadta.

Mikor Töttös vitéz észrevette, mily kék kis fiának arca a téli hidegtől, iszonyú fölháborodás vett erőt rajta. Hogy köpenyege alá dugta a csecsemőt, kardlapozva tört magának utat a rátámadó gallusokon.

Viselkedésétől vérszemet kapott a gallusok ünnepén megbotránkozó tömeg s az ökölcsapások özönével zúdultak a nagy zavarban szanaszéjjel bomló körmenet szereplőire.

Bornemissza Pál lovára emelte Mariont s másik kezével apját megragadva, az öreget is a templom kapujához vonszolta.

Nyomban erre oly parázs verekedés támadt a templom előtt s oly ordítózás, aminőhöz foghatót Buda falai még alig láttak. A sárkányrend vitézeinek fényes kocsisora, élén a hatlovas fejedelmi hintóval, ép akkor fordult be a nagy piacra. Zsigmond király fölháborodva nézte a szörnyű kavardást. Amire azonban megtudta okát, elmosolyodott. Parancsára testőrei választották szét a verekedőket. A gallusokat a Friss-palotába kísérték. A magyarokat a város felé szorították vissza. Az utóbbiak közé szorult a szegény szamar is s akik közelébe férkőztek, mind irgalmatlanul püfölték, ki bottal, ki öklével, ki markába szorított kövel.

— Minden földi dicsőségért meg kell szenvedni! — mondta nevetve Zsigmond király a mellette ülő nádornak.

— Különösen azért, amelyet meg nem érdemtünk! — felelte Gara nádor, miközben a hintó a többiek nyomában tovább robogott s Zsigmond király német császárságára gondolt, amely a királynak is, az országnak is és most az okatlanul Budára telepített együgyű gallusoknak is oly sok bajt szerzett.

VI. Lenn a Duna vize mellett.

Másnap a szamarak ünnepe után egy királyi poroszló a szent inkvizíció színe elé idézte Père Ursint. Zsigmond király is maga elé hívatta a gallu-

sok véneit. A francia pap a tudós dominikánusok kérdéseinek keresztüzében bevallotta, hogy bár lelkipásztornak készült, soha sem szentelték föl. Büntetésből egy távoli kolostorba küldték örökös fogságra. A gallusokat szélnek eresztette a király. Amikor Párisban néhány francia főúr biztatására lelkesedése pillanatnyi föllobbanásának hatása alatt fölfogadta a háborús idők miatt ott munkahiján szűkölködő mesterembereket, Zsigmond király maga is azt hitte, hogy hasznukat veszi Budán s a Friss-palotát fejezteti be velük. Közben azonban ismét lázongani kezdtek a csehek. Velencével is háborúba keveredett; a királyi kincstár pedig, amelyet nagy utazásai már amúgy is megapasztottak, szinte üres volt.

A botrány, amelyet vakbuzgó jámborságukban a számár ünnepeltetésével elkövettek, ugyancsak kapóra jött. Maguk a gallusok is belátták, hogy Budán nem lehet maradásuk többé! Szó nélkül fogadták elbocsáttatásuk hírét s megköszönvén az útravalónak kapott kevés pénzt, szanaszéjjel széledtek az országban.

A kőfaragók a király ajánlólevelével Kassán telepedtek le, ahol akkoriban került tető alá a város hatalmas szent Erzsébet temploma. A kőművesek és egyéb mesteremberek jórészt Pesten keresték boldogulásukat, amely akkor nyerte új erődítményeit.

Budán csak Clays Davion, a jeles szőnyegszövő maradt, ki legényeivel a felsővárosban nyitott műhelyt.

A gallusokról s a szamarak ünnepéről az ország-szerte csavargó kobzosok szintén szereztek nótát; de idővel ezt is elfeledték s pár esztendő múlva senki sem beszélt többé a hetyke jövevényekről s bolond ünnepélyükről Budán. S tizenkét év múlva Bertrandon dela Broquière, VII. Károly francia

király követe, ki Bizanctól visszajövet Magyarországnak fővárosát is útbaejtette, szintén alig hallott volna valamit póruljárt véreiről, ha nem a királyi várban szállásolják el s nem még mindig Zudar Benedek a comese ennek. Zsigmond király szüntelenül idegenben utazott s így több mint húsz éve ő volt székes várának korlátlan ura. Társai, akik vele egyidőben kerültek a királyi udvarba, mindegyre nagyobb méltóságokra tettek szert. Még Töttös vitéz is, aki egyszerű sorsból küzdötte föl magát s jóval fiatalabb volt és akit a gallusok szamarünnepébe való beavatkozása után Visegrád vára őrségének élére helyezett a király, azóta szintén az udvari vitézek kapitánya lett. Zudar Benedek megelégedett a várcomes egyszerű szerepével, amely azonban a király szüntelen távolléte miatt vajmi kevés gonddal járt. Henye tétlenségben lepergő életébe csak akkor keveredett némi változatosság, ha a királyi várnak vendége akadt. Mivel Zsigmond király most ismét Itáliába utazott, hogy a pápától megkoronáztatását kérje, a francia király képét viselő Bertrandon gróf is Zudar Benedek vendége lett. Az öreg magyar úr nem szívesen fogadta. A franciáknak akkoriban, két évvel Jeanne d'Arc, az orléánsi hősnő kivégeztetése után, világszerte vajmi kevés volt a becsületük. De minthogy Bertrandon voltaképen ura és királya vendége volt, Zudar Benedek is kitett magáért s a pompás lakoma végeztével, amelyet tiszteletére rendezett, idegenkedése is megszűnt a francia úrral szemben, akivel talián nyelven oly pompásan el tudott diskurálgatni három-négy ország dolgáról. S amire a jó boroktól úrrá lett rajta pajkos kedve, a vár comese előhivatta énekes inasait s halkan dudolni kezdte

Lenn a Duna vize mellett
Az gallusok keseregnek...

A gallusok számárünnepéről szóló gúnyos nóta kezdődött így s az énekesek rögtön rágyújtottak a régi tréfás énekekre.

Bertrandon egyre fokozódó érdeklődéssel hallgatta a pajkos dallamokat s hogy az érceshangú énekesek ajkán egy-egy francia szó is fölhangzott, elcsodálkozva fordult Zudarhoz, amire befejezték :

— Úgy látszik, néhány szavuk azonos a francia nyelv szavaival — mondta neki.

— Francia szavak azok — felelte kacagva a várnagy s amikor a vendég kerekre nyílt szemmel meredt rá, elmondta az ének tartalmát s a Budára telepített gallusok históriáját.

— Mon Dieu ! — fakadt ki Bertrandon s meglepetésében az asztalra ütött öklével.

— Hiszen én is ott voltam — folytatta aztán — amikor ezek a mesteremberek kivándoroltak Párisból. Ott volt sa majeste le roi Charles VI. — Isten nyugosztalja — ott az egész udvar. S hogy ünnepeltük, amiért kereset nélkül maradt embereinknek munkát ad, a világhírű Zsigmond császár, a császár !

— Hát bizony a számár széjjelrúgta a szerencséjüket nálunk ! — szólott közbe Zudar Benedek.

— De hiszen a szamarak ünnepét Franciaországban is régen betiltották.

— Megpróbálták, hátha fölujíthatnák új hazájukban. De póru! jártak !

— S lakik itt még közülük néhány? — kérdezte most mohón Bertrandon gróf.

— Pesten akad még belőlük néhány sátoralja.

— Pest? Az a nagy falu a Duna másik partján úgy-e?

— Város ! — felelte Zudar. — De csak most kerítik kőfallal. Egy bástyát a gallus kőművesek építettek ; de nem bírták az óriási köveket egymásra

rakni, mint a jóval markosabb magyar mesteremberek, hát ezt is abbahagyták.

— S most mit művelnek vajh? — kérdezte Bertrandon egyre élénkebb érdeklődéssel.

— Bizony nem igen tudom — felelte Zudar Benedek közömbösen. De aztán eszébe jutott, hogy hiszen Kolos mester, a szőnyegszövő, egykori nevén Clays Davion, szintén a gallusok közül való.

— Az majd elkalauzolja Pestre, ha kíváncsi reájuk — mondta a francia úrnak s rögtön el is mesélte, hogy Davion mester volt az egyedüli, aki a gallusok közül zöldágra vergődött. Leányát elvette a főbíró fia, akit apja helyére most két éve szintén főbírónak választottak meg. Szőnyegeit a magyar főurak és főpapok még ma is arannyal mérik föl s műhelyében most már csupa magyar legény dolgozik.

S alig egy óra múlva Clays Davion kíséretében a pesti parton kötött ki Bertrandon gróf. Kolos mester tetőtől-talpig magyar ruhát viselt. A ladi-kosokkal, akik előkelő társával Budáról áthozták, szintén magyarul beszélt, akár csak itt született volna. A francia főúr hiúságát nem kis mértékben bántotta, hogy teljesen elmagyarosodott s a francia szót is sűrűn keveri neki érthetetlen magyar szavakkal. Szótlanul haladt oldalán a homokos parton a város felé s elcsodálkozva meredt Davionra; amikor ez kisvártatva ismét a Duna felé fordult.

— Már itt vannak a parton — mondta Davion mester s a víz irányában lefelé mutatott, a folyam fölé kiugró hatalmas bástyára, amelynek tövében néhány férfi állott szép sorjában, szemben a víz tükrevel. Ezek is magyar ruhát viseltek s Bertrandon gróf csak akkor vette észre, hogy horgásznak, amikor egészen közelükbe ért.

— Bon soir messieurs! — üdvözölte őket lelkesen.

A szép sorjában egymás mellett veszteg álló férfiak azonban ügyet sem vetettek köszöntésére.

Bertrandon elszörnyűködve meredt kísérőjére.

— Adjon Isten jó estét, jó barátaim! — szólalt meg ekkor Davion mester s egykori társai a bajban horgászó szerszámaikat mozdulatlanul tovább markolva, barátságos arccal fordultak feléje.

— Mi hír Budán? — kérdezték tőle magyarul. — S ez az idegen úr mi járatban vagyon?

— Benneteket akart látni, VII. Károly király követe ő — felelte a szőnyegszövő.

— Csak nem akar bennünket visszavinni egykorl hazánkba? — kérdezte egy öreg kőműves.

— De magával viszi, aki vele tart s a királyi udvarban szerez nektek munkát.

— Köszönjük a kegyelmet; de nem kérünk ebből! — felelték a gallusok mind.

— Beszéljeteek hát francia nyelven! — szólalt meg ekkor türelmét veszve Bertrandon le la Broquière. — Hiszen VII. Károly ő felsége alattvalói vagytok.

— Dehogyan vagyunk — felelte erre az egyik gallus franciául. S hogy a horog, amelyet közben kirántott, üres volt, haragosan támadt a hazájabeli úrra:

— Mondja meg a királyának, hogy a maga jószántából soha senki sem lesz többé alattvalója.

— Vajh miért? — kérdezte fölháborodva Bertrandon.

— Mert elárulta megmentőjét, ki csodás módon diadalról-diadalra vezette seregét. Ártatlan leány létére, akkor is meg kellett volna védelmeznie, ha semmit sem köszön is vala neki.

— Hát már itt is tudják? — kérdezte elcsodálkozva Bertrandon gróf halkán, mintha önmagával tanakodnék. A gallusok azonban meghallották s egymás szavaiba vágva hajtogatták tovább.

— Hogyne tudnák!? A gatzett hire sasszárnyakon repül szerteszét. Azért szégyeljük gallus voltunkat. Itt is tudják, mint adta ki a király gyáván országa megmentőjét, Johannát, a szentet. Tudjuk, mint ültek fölötte törvényt tudós francia bírák, mint ítélték el nagytekintélyű főpapok, az angolokkal szemben gyáván meghunyászkodó szolgalelkű nép!

— Persze, ha Père Ursin közöttük lett volna, nem ítélik vala el! — vetette közbe gúnyosan Bertrandon gróf.

— Ez csak bennünket tett lóvá! — felelte az öreg kőműves nyugodtan. — De meg is bűnhődött! Mi is megbűnhődtünk, hogy elbizakodtunk s hogy ostobák voltunk! No de meg fog bűnhődni sa majesté le roi Charles VII. is! Ugy fogja gyötörni a tűz, mint Jeannet a máglyán. Ha nem is e földön — a pokolban.

Bertrandon de la Broquière nagyot káromkodott dühében. De hogy Davion mester karját megragadva tovább vonta, szó nélkül engedelmesskedett. Körülöttük a szenvedelmes szóváltásra egyre nagyobb számmal verődtek össze a Duna partján járó-kelő pestiek. Bertrandon is jobbnak látta, ha tovább áll. Alkonyodott. A nap búcsuzó sugarai szikrázó táncra kerekedtek a méltóságosan tovaheömpölygő Duna hullámos tükrén. Tündéri fényt árasztottak a túlsó parton terpeszkedő várhegyre, a tömérdek tornyával ég felé törő királyi várra s a hegy hátán elterülő szépséges városra. Clays Davion a sokszor látott gyönyörű képtől elbűvölve, gyermekes lelkesedéssel muto-gatta az egymás hátán hegynek kapaszkodó festői háztengerben a kimagaslóbb épületeket, akár-csak egy előttük kiterített szőnyeg képeit magyarázná. Bertrandon még mindig komor gondolataiba

merülve s némán haladt oldalán. Csak akkor ébredt föl érdeklődése, amikor a szőnyegszövő arról beszélt, mint nézték a gallusok sóvár szemmel esténként a várat azután, hogy Budáról számkivetve javarészt Pesten telepedtek le. Mint kesergett nem egyszer ő is velük, segítette, biztatta őket, míglen apránként valamennyiük dolga jóra fordult. Valami fényes állapotban most sincsenek ugyan, de mindennapi kenyerüket megkeresik. Alkonyattájt a Duna partján horgásznak, mint hajdanában a Somme völgyében s e jogukért egy font viaszkot fizetnek kántoronként a pesti halászcéhnek. S ha aztán horogra kerül egy-egy potyka, nagy hűhóval asszonyaikért küldenek. Mert szinte valamennyiük megnősült. A halat ott főzik s ott sütik a víz partján; bor is akadt s hogy megitták, nagy a vigasság, különösen, ha holdvilág vagyon, mint ma is leszen.

— Nem mennénk talán vissza? — kérdezte a szőnyegszövő a gróftól; de ez fejét rázta.

— Nem olyan rossz emberek ám! — folytatta Davion mester. — A szegény Jeanne d'Arc miatt is csak azért dohogtak, mert az hiszik, hogy nem járt volna oly rosszul, ha ők is ott vannak s az angolokat is rég kiűzték volna. Tudja, uram, hogy bármint adják a magyart, most is franciák ám s a gallus mind azt hiszi, hogy nélküle semmi sem eshetik meg e világon, vagy ha megesik is, rosszul!

— Ne haragudjék rájuk! — beszélte tovább egyre nagyobb tűzzel az öreg. — Jó franciák vagyunk mi is. Ha az új királyt nem is, hazánkat mi is szeretjük. S nincs nap, hogy nem imádkoznánk, bár csak kitakarodnék már az angol szegény elhagyott országunkból. Imhol szól az esti harang. Imádkozzunk hát!

A budavári Nagyboldogasszony templom kettős

tornyában megkondultak a harangok s nyomukban egymás után megszólalt a felsőváros, a vár, a külvárosok, a várhegy alján elterülő községek s a két Pest valamennyi templomának Angelusra intő hangja. A tömérdek harang egymásba olvadó zengő zúgására veszteg maradtak a folyam közepén tovaevező gályák, bárkák, ladikok, a folyam partjai mentén sürgő-forgó emberek. Davion mester példájára Bertrandon gróf is levette bársony süvegét s hogy eszébe jutott, mily hiábavaló volt boldogtalan hazája érdekében tett bizanci útja s mily boldogok az angoloktól sanyargatott véreivel szemben az idegenbe szakadt, itt tengődő gallusok, Buda szépséges vidékén szanaszéjjel révedező szemében könny csillant meg.

A SIENAI FARSANG

I. Jön a császár!

Pompás vasárnap délután van. A nap hevesen tűz alá. Vakító fényében szinte izzásra kél a hármashegyen terpeszkedő ősrégi város. Hatalmas falainak szürke bástyái, tömérdek templomának és palotáinak tornyai szikrázva merednek a magasba. A Porta Fontebranda felé vezető út pora is úgy csillog a Monte Maggio felől fujdogáló szél szárnyán, mintha merő ezüst lenne.

A város falain kívül mégsem tűrhetetlen a nyári nap melege. A szanaszéjjel bujdosó szellőn kívül az olajfák hús árnyéka is mérsékli. Az út dombos oldalán tovahuzódó szőlőket véges-végig olajfák szegélyezik. Lucchetti nótárius villáját szinte egészen elnyeli a lombok sűrűje s az országútra kiszökellő tornác is hús árnyékba borul.

Angela, a tekintélyes sienai nótárius fiatal leánya a tornácra ült kézimunkájával. Ölébe tette a pamutgombolyagot, mely akkora volt, mint egy kisebb-fajta ágyúgolyó. S miközben finom ujjai között fűgén zörögnek a puszpángfából való kötötűk, csöndesen elgondolkozik. Formás, kicsiny fejében mindenféle bohó gondolat cikkázik keresztül: apjáról, aki özvegy ember létére sem fogy ki soha a tréfás évődésből; a városbeli urakról, akik ide is gyakran látogatnak el s miközben a nótáriussal Siena ügyes-bajos dolgairól beszélgetnek, oly furcsa szemeket

meresztetek rá. Eszébe jut Barbara, az öreg cseléd, aki most a konyhában dohog, amiért signor Lucchetinek ismét a városban akadt dolga s ő nem hagyhatja magára kicsiny úrnőjét, nem mehet el a vecsernyére, amint ezt jámbor keresztény létére szeretné. Angela délelőtt apjával együtt volt fön­n a városban a szentmisén. Végighallgatta Fra Bernardino prédikációját is. A jámbor szerzetes aznap szent Ferenc fiainak templomában a fiatalsághoz fordult mennydörgő szavával. Angela szíve még most is megremeg, mihelyest arra gondol, amit a leányok oldala felé fordulva az ördög incselkedéseiről beszélt.

— Ti pedig, ó *care* mie fanciulle, szintén vigyázatok! Mert körülöttetek is úgy leselkedik szüntelen az ördög, mint az ordító oroszlán s keresi, kit ragadjon el közületek. Ti pedig gyanutlanul nézitek, mert nem való képében kerülget benneteket. Hol a szelid galamb képét ölti magára, hol a tarka pillangóét, hol a jóképű vénasszonyét, hol a fiatal leányét. Majd ismét tisztességben megőszült férfi képében jelenik meg, de különösen a daliás ifjúében. Beszéde merő rajongás, a szeme csupa tűz. Mézes szavával mennyországot ígér; ám pokolra ébredtek! Ne higgyetek tehát a kísértőnek, ne hallgassatok arra, akit szüleitek előtt meghallgatni röstelnének. S bármit cselekedtek, mindent csak szüleitek, lelkiatyátok beleegyezésével tegyetek! . . .

S miközben emlékezetében rendre megújulnak e szavak, Angela nem állhatja meg, hogy lelkében föl ne idézze az ördög képét, amint Fra Bernardo szavai nyomán bohó leányésszel elképzelte. Szemei előtt szinte megelevenedik a daliás idegen, akit tavaly valahol, már maga sem tudja mikor, a Piazza del Campon látott. Karcsú, vállas fiatalember volt, hetykén kipödrött bajússzal, villogó szemmel, fényes, idegenszabású ruhában. A Pallióért való ver-

sengésen történt, jut ismét eszébe. Ő is a nézők között volt s az ő szíve, hogy-hogy nem, nagyot dobant, amikor szemük véletlenül találkozott. Sokat töprenkedett azóta, hogy miért esett ez meg vele ; de úgy látszik, csak most kezdi fölfogni ésszel e dolgot.

— Minden bizonnyal egyike volt amaz ördögöknek, akiről Fra Bernardino beszélt !

S Angela ölébe ejti kézimunkáját, majd hosszan elgondolkodik. Csönd van körülötte, csak az olajfalombok susogása hallatszik. Az országuton vasárnap nem igen fordul meg utas. A város környéke is csak alkonyattájt elevenedik meg, amikor fönn a templomokban már vége a vecsernyének. A fiatal leány annál inkább megijed, amikor háta mögött hirtelen lódogodás támad.

Három lovas üget lassan az országút közepén Siena felé. Mindahárom fiatal, feketebajuszú s villogószemű. Káprázatosan fényes ruha van rajtuk s a lovak is szinte repülnek a sok csillogó ptykés sallangtól, amely szerszámaikról csüng alá. A három fényes úr mögött tisztességes távolságban vagy egy tucat főnyi bőrkucsmás, bőrzubbonyos ijász nyargal, nem kevésbé pompás lovakon.

Angela kerekre nyílt szemmel, dobogó szívvel nézi a fényes nagyúri jövevényeket. A három szent királyok festhettek úgy vándorlásuk közben, villan föl eszébe a gondolat. Amire azonban az egyik lovas észreveszi s reámered villogó szemével, hirtelen fől sikolt.

— Az ördög ! — kiáltja kétségbeesetten s egy pillanat alatt a házban terem. Elreteszeli maga mögött az ajtót. A sikoltására ott termő vén Barbara láttára azonban ismét nekibátorodik s az ajtóba vágott kicsiny lesi-ablakon keresztül nézi, mi történik odakünn.

Angela ijedtében elhányta kézimunkáját s a hatalmas pamutgombolyag a tornácról az országút közepéig gurult. S imhol, amint odaérnek, az egyik nagyúr megrántja a gyeplőt és lepattan lováról, fölemeli a pamutcsomót s miközben a lefejtett fonalat szép csöndesen visszagombolyítja, a tornácig megy ezzel. Itt leteszi az asztalra a pamutot, kihúz egy szál rózsát a cserépedényben pompázó bokrétából s köntöse zsinórzatába tűzi. Aztán, mint aki jól végezte dolgát, pengő sarkantyúszóval ismét társaihoz lép s lován teremve tovább üget.

Az íjjászok széles mosollyal arcukon pár pillanattig még ott állnak a kicsiny utszéli ház előtt. Amint azonban Barbara bátorságra kapva harsogó nevetéssel a tornácra lép, egyszerre megsarkantyúzzák lovukat mind. Szó sincs róla, az asszony valamikor szintén fiatal volt, ám most már rég túljárt az élet nyarán. Ráncos képének azonfölül akkora bajúsz kölcsönzött tekintélyt, hogy egyik-másik fiatalabb íjjász ugyancsak büszke lehetett volna erre, ha az ő ajkát árnyékolja be.

— Nyilván sürgős a dolguk! — vigasztalta magát Barbara s kicsiny úrnője után fordult, aki még most is remegve fogózkodott az ajtófélfába s kíváncsian nézett a porfelhő után, amely a jelenésként tovatűnő lovasokat elnyelte szeme elől.

— Jövel hát, kicsiny galambom! — biztatta az öregasszony Angelát. — Ne félj, nem ördögök azok, bohó! Magyarok, lelkem, magyarok! Nyilván a császártól jönnek követségbe. S hej, a magyarnak még szolgasorban levő része is mind finom úr.

A nótárius leánya apránként nekibátorodik s szintén künn terem. Nem is kell biztatnia Barbarát; ez magától is ontja a szót a magyarokról, messzi hazájukról, a császárról.

Siena már hetek óta várja a hatalmas fejedelmet,

aki Rómába utazik, hogy magát megkoronáztassa.

Útjában itt is megpihen. Itt várja be, míg a pápa ő szentsége megüzeni, hogy minden kész fogadására.

— De hiszen a császár a németek császára! — kockáztatja meg a szót Angela s Barbara zavardottan mered rá.

— Mindegy! — szólal meg ismét kisvártatva. — Ezek magyarok voltak! Jól tudom ám. Haj, mikor én fiatal voltam, valósággal magyar világ járta egész Itáliában. A nagy Lodovico király fényes seregének nem állott ellen város, nem sziklatetők ormán emelt vár, vitézeinek sem asszonynak avagy leánynak a szive.

Angela elpirult. Barbara is észrevette, hogy lelkesedésében nem fiatal úrnőjének való dolgokat beszél.

— Hidd el, magyarok voltak! — folytatta aztán csöndesebben. — Német nem tesz ilyet, mint ez a finom úr. Csak még a francia olyan, de ez sem adta volna ingyen. Betörte volna az ajtót s csókot rabolt volna tőled jutalmul, amiért fölemelte porba hullott holmidat.

— Istenem! — sóhajtotta a fiatal leány s Barbara nevetve mered kicsi úrnőjére, aki alig egy esztendeje került ki a dominikána-apácakolostorból, ahol nevelkedett, de még ma is olyan félénk, mintha gyermek volna, holott ha nem is nőtt nagyra, bizvást férjhez adhatná apja bármely pillanatban, oly viruló, pompás rózsává fejlett.

— Bimba mia! — dudolgatja az öreg, miközben ölébe kapja kicsiny úrnőjét s a tornác sarkába ül vele, ahol Angela az imént még javában kötögetett. A félig kész asztalterítő, amelyen dolgozott, még most is ott hevert a földön, ő mégsem nyult kézimunkája után. Egész odaadással mélyedt el a beszél-

getésbe, amelyet a jó öreg dajkájával a császárról, a magyarokról folytatott s a különbnél-különb ünnepegekről, amelyeket a város urai a császári vendég és udvarának tiszteletére terveznek.

Mint napok óta rendesen, Messer Lucchetti most is későn jött haza s a nap már régen leszállt, amire a fecsegő Barbarát leánya mellől elriasztotta.

— Angela! — kiáltott már távolról. — Holnap a városba költözünk. — A császár úr holnapután érkezik, — folytatta aztán, mire rövidke vacsorájukhoz ültek. A város asszonyai nevében Monna Lucrezia fogja üdvözölni s még három más Siena legszebb asszonyai közül. Minden asszony mellé két fiatal leányt rendelnek a város urai kíséretül a város legszebb leányai közül. Téged maga Lucrezia asszony szemelt ki Biancával, a pretor úr leányával egyetemben. Hozd hát rendbe szaporán holmidat, holnap reggel a városba viszlek, hogy kikereshesd ünneplő ruhádat...

Vacsora után a nótárius magára hagyta leányát s szobájába tért, hogy letisztázza a protocullomot, amelyet a palazzo publicoban aznap írt. A város urai Zsigmond császár követével a fogadtatás részleteiről tanácskoztak. A három fiatal magyar vitézt nem bízta meg ugyan ezzel a császár, mindazonáltal türelemmel hallgatták végig a jóképű öreg taliánokat s mindent jóváhagytak. S mikor benn a nótárius most pontokba foglalta a megállapodást, Angela elgondolkozva ült szobájában. Apja szavainak hangja meglepte. Még sohasem szólott hozzá oly komolyan. Barbarán kívül még senki sem mondta neki, hogy szép. S amint aztán mécsessel kezében az ablakfülkébe akasztott tükre elé állt s önmagában gyönyörködik, lelkében egyszerre csodás változás kél. Szive megtelek sejtelmekkel, amelyekről eddignem is álmodott, amelyekkel most sincs tisztában. Csak érzi, hogy a

női szépség, amellyel a város urai a világ hatalmas császáraját akarják lekötelezni, maga is hatalom.

S hogy méltónak találta Lucrezia Mugnanelli, a szépségéről messze földön híres büszke patricius asszony magához és társának szemelte ki, bizonyára ő maga is szép. A fiatal magyar főúr is csak azért volt oly udvarias, mert megtetszett neki.

— Miért is voltam oly gyáva! — korholja most önmagát Angela, miközben lassan vetkőzni kezd.

S hogy nincs itt az idegen, akit ördögnek vélt, szíve egyszerre csodás bátorságra kél. . . .

— Most már nem ijedek meg többé semmiféle ördögtől — suttogja tovább. Bármit prédikál is Fra Bernardino. Nem ijedek ám meg, legföljebb, ha való képében jelenik meg.

S Angela fogyatékos ruhájában büszkén illegette magát tükre előtt. Hanem aztán, amire apja bedugta fejét az ajtón, hirtelen felsikoltott s ágyába búj, mint egy megriasztott egér.

II. A bevonulás.

A Fortezzán ismét eldőrdültek az ágyúk. Giovanni Piccolomini érsek csókra nyujtotta a császárnak a drágakövekkel ékes feszületet. Tomaso Docci, a sienai tanács feje iródiákjának adta át a város kulcsait, amelyeket Zsigmond császár bizalma jeléül visszaadott neki. Aztán ismét megindult a ragyogó menet a porta Camollián át, a via lungán végig a Campo felé. Legelől az érsek haladt öszvéren, Siena papsága élén s az egyházi lobogók valóságos erdejétől kísérve. Azután a város világi hatáságai következtek: Giovanni Abeto, a kormányzó, Docci a tanács feje, Giovanni da Cortana, a capitano del popolo, vagyis főbíró. A tanács tagjai sorában ment

Lucchetti nótárius, a városi kincstárnokkal oldalán. Valamennyien fekete bársonyruhát, bársonyberrettát és hosszú kerek selyempalástot viseltek. Annál tarkább volt a menetnek az a része, amely a sienai zsoldosok páncélos csapata nyomában következett. A császár udvara élén fiatal sienai nobilek ügettek lóháton, hasított ujjú tarka selyemköntösökben, olajfalombokkal koszorúzott fejfel. Nyomukban három óriás termetű lovas vitte a három hatalmas lobogót: Siena, a Német birodalom és Magyarország zászlaját.

A csaknem kivétel nélkül magyarokból álló császári udvar vitézi része táncoltatta ezek mögött pompás ménjeit. Végül, mint valami lassan úszó mesebeli bárka, a bibor bársonymennyezet tűnt föl, amelyet lóháton a sienai negyedmesterek tartottak a pompás hófehér ménen ülő császár fölött.

A via lunga toronyfomájú házainak minden ablaka, az utca két széle tele volt bámész emberfejekkel, akik inkább a káprázatos pompától, mint a császár személyétől elragadtatva, harsogó riongással fogadták mindenfelé a fényes fölvonulást. Még a menet végében nyargaló bőrzubbonyos íjjászoknak is kijutott az evvivázásból s nyomukban szinte pokoli riongás támadt, amint a nézők sora kétfelől összezsúfolott s egymást lökdösve igyekezett a menet után a Campo felé, amelyet pedig az ott várakozók a városi zsoldosok sorfalától körülzárt tisztáson kívül már színültig megtöltöttek volt.

Zsigmond császár szemmeláthatólag rossz kedvvel ült lován s nézett hol maga elé, hol a feje felett rengő bársonymennyezetre. Évek óta van uton s valahányszor városban megfordul, mindig egyazon ceremóniával fogadják. Torkig volt az ünnepeltetés e nemével.

Sienában azonkívül még a mennyezet is kihozta

sodrából. A hatalmas mennyezettől az orrán túl alig látott, holott tudta, hogy kétfelől az ablakok alighanem tele vannak szebbnél-szebb női fejekkel. A magyar király képében való császár, már átlépte az öregkor küszöbét, de azért a szép asszonyok nézésében, akikért ifjú korában annyira rajongott, még most is igaz gyönyörűséget talált. S Siena asszonyai az egész világon híresek szépségükről.

A város hatalmas félkörű piacán aztán, amire egyfelől udvari vitézei, másfelől Siena urai elhelyezkedtek, Zsigmond császár kiugratott a baldachin alól s mindenek meglepetésére szűkebb kíséretét faképnél hagyva, egyenesen a palazzo publico felé ügetett. Itt a fogadás még egy ceremóniája várt reá.

— Még egy beszéd! — gondolta kedvetlenül a császár.

De amint Siena legszebb négy asszonya elbájolóan szép leányokból álló kíséretével üdvözlésére a küszöbön terem, szive hirtelen fiatalosan fölujjong. A császár mindent feledve, leugrik lováról, sorra csókolja az asszonyokat, megcirógatja a piruló fiatal leányok arcát.

A sienai nobilek kövé dermedten nézik a nem várt ceremóniát. A zsoldosok sorfalán túl azonban tomboló evvivázás kél a magasabban álló tömeg sorai-ban, amely mindent lát s valósággal háborog pajkos jókedvvel elegy örömében.

A szép beszédet, amelyet a város legszebb asszonyának Enea Piccolomini, az érsek tudós unoka-öccse írt latin nyelven, a szépséges Lucrezia zavarában el sem mondhatta. A többi három asszonynak szintén nem jutott eszébe, hogy a város ajándékait, a vertművű aranykelyhet teli tűzes borral, a drágaköves aranykoronát s az aranyokkal teli, cifra pántokkal ékes ébenfalidákát a fejedelmi vendégnek átadja.

Zsigmond császár intésére a csillogó ruhás apródok szedték el tőlük az ajándékokat. Ő maga karját akarja nyújtani Lucreziának. Am amidőn egyfelől az érsek, másfelől Messer Abeto, a város feje mellette terem, Thallóczi Mátyus comesnek, rangban legkialóbb, korban legidősebb főemberének engedi át. A többi három asszonynak is egy-egy magyar főúr nyújtja karját. A nyolc leány egy-egy udvari vitéznek jut. S miközben a császár nyomában párosával fölfelé mennek a Sala del Consiglioba vezető lépcsőn, Szöllősi István lopva megböki kardjával az Angelával előtte haladó Pakosi Imrét.

— Te, a kicsit vezeted! — mondja neki halkán magyarul.

Am az ügyet sem vet figyelmeztetésére, a leányra sem, akinek kedvéért pedig harmadnapja társai nem kicsiny multságára leugrott lováról, hogy az országút porába esett pamutgombolyagot fölemelje.

Szöllősi István és Csapi László, a királyi kancellária egyetlen világi tagja, akiket Zsigmond császár jöttének hírével a fiatal Pakosival egyetemben előre küldött, uruk megérkezéseig az egész várost tűvé tették, hogy felkutassák a bájos kicsi teremtetést, aki megérkezésükkor a szőlőbeli tornácán mindnyájukat megbabonázta bohó viselkedésével. Kicsinek nevezték el s hogy másnap üres volt az útszéli házikó, Siena utcáin csavaroztak naphosszat, hátha véletlenül utjukba kerül. Pakosi nem tartott velük. Egész nap a királyuk számára berendezett óriási palotában maradt. Ők nem tudták fölfogni ésszel, minek szorgoskodik ott, amikor a jó sienaiak mindent az utolsó szögig szépen elrendeztek. Nem tudták azt sem, hogy aki a szép asszonyok élén üdvözölte urukat, az a szemben levő toronyformájú házban lakik s Pakosi őt nézte naphosszat, miközben ablakában ült s tengerszinű selyemruháját igazgatta,

amelyet ma viselt először. A fiatal vitéz életében nem látott szebb asszonyi teremést ennél s ez minden ízében megbabonázta.

S hogy most a császár fogadásánál alig pár lépésnyire tőle s szemtől-szemben látta, egészen mámorossá tette csipkéekkel ékes, testhez simuló ruhájában, fejedelmi alakjával, villogó fekete szemével, dús aranyhajkoronájával, a rendkívül beszédes viruló arcán játszadozó mosolyával. Észre sem vette, hogy a kicsi az, akinek társai példájára a mellette álló leányok közül gépiesen karját nyújtotta. Mint a holdkóros, úgy ment Angela oldalán föl a lépcsőn s amire a freskókkal ékes hatalmas nagyterembe értek, első tekintetével a szépséges Lucreziát kereste.

Messer Docci, a fogadás ceremoniájának lelke, a császár trónusától jobbra-balra mutatott helyet a sienai nőknek, mintha már csakugyan a császár udvarhölgyei lennének. S alighogy a fejedelmi vendég leült, a terem előcsarnokában harsonaszó rian, a város urai nyomában sorra vonulnak be, mennek ki ismét a sienai céhek fejei, a szomszéd városok követségei. — Külön-külön üdvözlík s mutatják be hódolatukat a hatalmas császárnak az univerzitás professzorai, az univerzitáson tanuló különböző nemzetű diákok képviselői.

A császár halkan, szintelen hangon felel. Szeme szórakozottan révedezik szerteszét, de többnyire a kétfelől álló asszonyok és leányok szebbnél-szebb alakjain pihen meg.

Pakosi Imre éppen szembe került a szépséges Lucreziával s most sem vet ügyet a kicsikére, ki mégis oly boldog s büszkén néz apjára, aki a trónus tulsó oldalán áll a kilencek tanácsa mellett. Angela életben nem volt oly boldog, mint aznap. Kisérőjét, akit a véletlen terelt feléje, rögtön felismerte. S hogy nem

csókolta meg, mint a császár az asszonyokat, egész bátorságosan érezte magát oldalán. Kimondhatatlanul büszke volt, hogy az ő karján lépett a császári udvar bűvös körébe. Azt is tudta már dajkája révén, hogy ki a daliás legény, aki a porba szállott le kedvéért lováról. Tudta, hogy hatalmas nagyúrnak fia, akinek Magyarországon nagyobb birtokai vannak, mint Itáliában nem egy hercegnek. Hogy nem szól hozzá, azt egészen természetesnek találta s ugyancsak sajnálta, hogy ő maga nem tud magyarul.

No, de talán így is megértik egymást és . . . és . . . Itt egyszerre nagyot dobbant szíve. Daliás kísérlője hirtelen megszólalt s tisztán csengő olasz nyelven halkan azt kérdezte :

— Ismeri, signorina mia, azt a szép nőt, aki királyomat kigyelmetek élén fogadta ?

— A királyt ? — rebegette elfogódottan a kicsi s úgy érezte, mintha valami láthatatlan kéz a szívébe markolt volna, nyilván azért, hogy kiszakítsa onnan édes sejtelmét, amelyekkel ábrándjai nyomában szíve szinte színültig megtelt.

— A császárt, a magyarok királyát — ismételte Pakosi vitéz s Angela apránként összeszedte magát és elmondott mindent, amit Lucreziáról tudott, hogy szegény leány volt, mint ő, ám a nobilek családjából való s most harmadéve vette feleségül Messer Mignanelli, a gazdag gabonakereskedő és volt szenátor.

— Asszony ! — tört ki indulatosan a vitézből a szó s Angela riadtan emelte rá ártatlan nézésű galambszemét.

Ekkor künn ismét fölriantak a harsonák. Az utolsó deputáció is elvonult. Zsigmond császár fölállt trónusából s az érsekkel balján udvarával és a sienai nobilekkel egyetemben eltávozott. A szép asszonyoktól is sorra búcsúztak el lovagjaik s uruk kíséretéhez szegődtek, aki a duomoba készült Isten-

nek hálát adni, hogy baj nélkül megérkezett, no meg, hogy szerencsésen túlelt a bevonulás ceremóniáin.

Künn a Campo piacán ismét fölharsant az evvívás. A sienai szép nők a városháza erkélyére siettek. Inenn nézték, mint ül ismét lovára a császár, tűnik el a hatalmas mozgó mennyezet alatt, mint indul tovább lassú méltósággal a menet abban a sorrendben, amelyben a Campóra fölvonult. Lucrezia asszony mosolyogva rázza csipkekendőjét a császár mennyezete nyomában ügető magyarruhás fiatal főúr felé.

Schlick Gáspár volt ez, a német birodalmi kancellár, aki egy kukkot sem tudott olaszul, mindazonáltal fönn a Sala del Consiglióban a szép asszony háta mögé huzódott s szüntelenül vele mulatott, nem röstelte a nálánál ugyancsak különb, de jólelkű nagyurat, Mátyus grófot tolmácsnak fölhasználni. Angela aggodalmasan nézett arra, amerre a szép asszony integetett. De a midőn észrevette, hogy Pakosi a mennyezetvivők előtt nyargal, hirtelen fölvidult. Bohó kedvében ő is inteni akart neki, ám amikor észrevette, hogy szíve vitéze is csak Lucréziára néz, már-már kinyújtott keze ismét lehanyatlott.

Szeme előtt összefolyt a Campo félkörben sorakozó házaival, a házak tarka lobogódíszével, a horpadt formájú piacán háborgó emberáradattal.

S amidőn az erkély ajtajában megjelent Barbara, hogy hazavigye, ő észre sem vette. Csak amire karjánál fogva a Sala dei noveba huzta, borult a vénasszony nyakába, s sírva fakadt, mintha valaki kedvesei közül hirtelen meghalt volna.

— Bimba mia! — évődött vele az asszony. — Ugy-e szép ez! Hej, bizony-bizony, én is sírtam valamikor a magyarok miatt, hanem csak amikor eltávoztak.

III. Az eskü.

Korán reggel volt még. A város szűk utcáin alig lézengett néhány ember. Amióta Zsigmond császár a vendégük, mintha nyár derekán megújult volna a farsang. A mulatozásokkal eltöltött nappalt a sienaiak vendégeik kedvéért megtoldják az éjszakával s a reggelt aztán délig átalusszák.

Csak Angela, Luchetti nótárius leánya nem tud aludni s már hajnalban talpon van. Hűséges dajkája segítségével nagy gonddal csinosítja magát, mintha a rózsza nem akkor volna a legszebb, amikor tövén díszlik s a nap ragyogása csillogva törik meg a szirmaihoz tapadó harmatcsöppeken. Jól tudta ezt Barbara s amikor kicsi úrnője föltárta előtte szíve titkát, bár mindenben kezére járt, arra a bolond dologra már nem akart vetemedni, amire Angela az előtte való napon kérte.

A bohó fiatal leány mindenben hasonlatos akart lenni, Monna Lucreziához. S minthogy ez szőke volt, ő is szőkére akarta festetni haját.

Sienában akkoriban jól értettek ehhez némely öregasszonyok. S akik Lucreziát gyermekkorában ismerték, jól tudták, hogy az is barna volt hajdanában.

— Mit szólna a világ, ha máról holnapra szőkévé vedlenél! — csitítgatta Barbara, amidőn ismét azzal állt elő. Majd kiosont a szobából s amire visszatért, Angela fölsikoltott örömeiben. Parányi selyempipő volt az öregasszony kezében, szinte csak gyűszűnyi jószág, ám magas sarkokkal. S amire Angela fölhúzta, olybá tűnt föl, mintha félfejjel magasabbra nőtt volna.

— Csaknem akkora vagyok ebben, mint Monna Lucrezia! — ujjongott parányi kezeit összecsapva.

A fiatal leány azt hitte, hogy szíve vitéze azért nem vet ügyet reá, mert szerfölött kicsiny termetű.

Fogalma sem volt arról mint bájol el mindenkit épen légiesen könnyed alakjával, önfeledt gyermekded mozdulataival, amelyek mindegyike csupa ritmus s bizvást beleillenék a legszebb táncjátékba is. S amint ismét kicsiny tükrebe tekintett, finom, hosszúkás arca meglegegedett mosolylyal nézett onnan rá, mandulametszésű nagy barna szeme pedig boldogságtól csillogott. Barbara kibontotta úrnője acélfényű dús fekete haját s miközben fésűlte, csak úgy omlott ajkáról a szó :

— Bizony, bimba mia ! Sohase búsulj. Majd csak észrevesz. S hidd el, mindig a leány dolga, hogy rabjává tegye, akit megszeretett. A férfi mind egyforma. Csak úgy rendezd a dolgot, mintha te hódolnál neki, mintha ő hódítana meg.

Barbara gyöngyöket fűzött úrnője félig felkötött dús hajfonataiba, halántékain lesimította fürtjeit. Aztán önnepelő fehér ruháját adta rá, miközben arról beszélt, hogy mint hódította meg azt a daliás magyar vitézt, aki a nagy Lodovico seregével került leánykorában San-Gimignanóba, ahol ő akkoriban lakott.

— S nem vett el feleségül ? — kérdezte tőle kíváncsian Angela.

— Asszony voltam már akkor, — sóhajtotta Barbara. Csak mikor úrnője elszörnyűködve nézett rá, eszmélt föl s nagyot ütött a maga szájára, amiért elszólta magát.

Szerencsére a duomóban megkonduáltak a harangok. A császár a szentmisére vonul kíséretével s mire a palozzo publicohoz ér onnan, Angelának már ott kell lennie.

— Gyorsan, gyorsan ! — ösztökéli dajkáját a leány, feledve, hogy miről esett az imént szó. S

amire végzett az öltözködéssel, Angela Barbarával egyetemben szaporán elsiet. Útközben még betérnek a San Pietro kicsiny templomába. A Campón már egymás hátán szorong a tömeg. A sienaiak azonban készséggel nyitottak utat a császár udvarhölgyének, aminek a minden ceremónián ott szereplő többi asszonyhoz és leányhoz hasonlóan Angelát is elnevezték.

A palazzo publico árnyékában szőnyegekkel letakart hatalmas deszkadobogó állott, közepén a császár mennyezetes trónusával.

A piac már tele volt az ünneplőbe öltözött emberek sokaságával. A föllobogózott házak ablakaiban tarkaruhás asszonyok, leányok virítottak.

A tolongás nőttön-nőtt, a tömeg hullámozása mind nyugtalanabbá vált. Végre aztán a tenger morajlásához hasonlatos lárma kél a duomo felől, a piacra vezető via Fontebranda irányában. A meredek utcán föltűnik a biborbársony mennyezet.

Ám csak amire a császár lovas ijjaszai kétfelé szorítják a Campón tolongó sokaságot, akad el mindenek lélekzete az elálméklkodástól.

A régi pogány színházakhoz hasonlóan szélein magasabb félkörű piacról mindenki láthatja a császárt és kíséretét, amint lóháton a palazzo publico felé tart. A városba való bevonulás pompája csak árnyéka volt annak, amelyet a császár és kísérete most fejtett ki, hogy polgárai hűséget esküsznek a hatalmas uralkodónak, ki birodalma szabad vároainak sorába iktatta Sienát. A város sötét ruhába öltözött urainak nyomában, mint mindmegannyi kis király, úgy fest a tömérdék magyar főúr a drágaköves szerszámokkal ékes, aranyhímzésű szőnyegekkel letakart pompás paripákon, a lovukat vezető, őket gyalogszerrel kísérő tarkaruhás apródok, fullajtárok, egyéb cimerüket, zászlójukat, fegyverze-

tet cipelő szolganép rajával. Rozgonyi István, a temesi gróf, Solyagi Sebestyén, a főajtónállómester, valamint társa, Tamási László s Thallóczi Mátyus, a kővári comes a magyar vitézi sárkányrend nagy ornátusában pompáznak; vont aranyszövetből szabott ruhában, aranyfonállal kivarrott sárga selyementében, amelynek drágaköves csatjáról az aranykeresztes sárkány csüng alá. Kucsmájuk kócsagtollának boglárja egyetlen galambtojásnyi gyémánt, amely úgy ragyog a nyári nap tündöklő fényében, hogy a jó sienaiak szeme is szikrákat hány, amint arra néznek. S amire a menet a palazzo elé ér, ismét Zsigmond császár ugrik le elsőnek lováról s eltűnik a városháza szélső kapuján. — A háborgó tömeg evvivázása elhal, de ezerszeres erővel újul meg ismét, mihelyest a császár fején koronával, vállain fejedelmi palástjával s főurai kíséretével a középső kapun át a szabad ég alatt álló deszkadobogóra lép és trónusába ül. — Jobbja felől Mátyus comes tartja az országalmát, balfelől Rozgonyi István áll meg a birodalmi karddal. A mennyezet két oldalán országainak zászlói lobognak. Körülötte egymással összevegyülve a magyar, német és a sienai urak helyezkednek el.

Majd hat harsonás hírnök lép a dobogó szélére s egyszerre fölriadó riadószavukra néma csönd borul az emberfejekkel teli óriási piacra. S mint valami nem e világból való jelenés, úgy tűnik föl⁶ most Monna Lucrezia, amint égszínkék ruhájában, aranyabronccsal leszorított hajkoronájával a sienai nők követsége élén a császár elé lép.

A fiatal Enea Piccolomini, akit nagy tudományánál fogva egész Siena már akkor is nagyra becsült, nem nyugodott addig, amíg a szépséges asszony el nem mondta az üdvözlő beszédet, amelyet számára ékes latin nyelven párosversekben írt. S a csá-

szár és magyar főurai egyaránt elbűvölten hallgatták ezüstharangként csengő hangját, a versek muzsikához hasonlatos rithmikus zengését. A régiek tiszta latinságával elmondott, simán gördülő versek a sienaiak hódolatát tolmácsolták, akik immár a császár alattvalóinak tekintik magukat. Majd csillogó képekkel teleszőtt szebbnél-szebb fordulatokban új uruk hősi erényeit magasztalták.

Végül emelkedettebb hangon áldást kért Istentől Lucrezia asszony a császárra, udvarára, minden országára s városaival egyetemben Sienára.

A császár magyar trombitásai ismét harsogó riadóra gyújtottak. Ennek nyomában fönn a magasban, a városháza óriási tornyának ormán szintén trombitászó riant. S a következő pillanatban, mintha hirtelen földrengés keletkezett volna, a város falain egyszerre eldőrdültek az ágyúk mind.

A pillanat ünnepélyes volta a végletekig fölcsigázta a rajongást a sienaiak lobbanékony szívében s amire Lucrezia nyomában Csapi László, a császári szekretárius lépett a trónus elé s fölolvasta az eskü olasz szövegét, a dobogó szélén álló Messer Docci intésére egyszerre ezer meg ezer kéz mered a magasba, jelélül annak, hogy a sienaiak mindhalálig megmaradnak a császár hűségében.

Angela már semmit sem látott ebből. Mint Monna Lucrezia hölgye, közvetlenül ennek háta mögött állt, miközben az a császárt üdvözölte. Nem igen ügyelt arra, amit a szép asszony mondott, meg sem értette volna, mert latinul beszélt. Szemével szerte révedezve szüntelenül csak a fiatal Pakosit kereste, akit azonban a magyar főurak káprázatos fényétől elvakítva sehogysem tudott fölfedezni. S amire beszéde végeztével Lucrezia térdet hajt a császár előtt, imhol egyszerre mintha az égből pottyant volna alá, vontarany testhez simuló zsinóros ruhá-

ban Pakosi terem a szép asszony előtt s a trónus bal-
oldalára vezeti. Angelának most Szöllősi vitéz jutott.
Ez igaz gyönyörűséggel csüngött alakján s moso-
lyogva nézte, mint nőtt meg egyszerre a kicsike
magassarkú cipellője révén. Jól megleste a pillanatot
s mihelyest odaért, karját nyújtotta neki.

Sajnos, Szöllősi István nem tudott olaszul. Egész
ifjúságát a husziták ellen viselt háborúban töltötte
el s a császár kíséretéhez csak Bázelen szegődött. —
Angela annál zavartalanabbul leshette, hogy miket
beszél szíve bálványa a szépséges Lucreziával. Azaz
hárman beszélgettek. Mert a kancellár ismét a szép
asszony mellé furakodott s most Pakosit használta
föl tolmácsnak. S a fiatal magyar vitéz hűségesen
fordította le a rajongó ömlengéseket, amelyek özö-
nével fakadtak Schlick Gáspár húsos ajkán. Csak
mire végére ért egy-egy passzusnak, folytatta sut-
togva, hogy mindaz, amit a kancellár nevében mond,
az ő szívéből fakadt.

S a szép asszony mosolyogva hallgatta mindket-
tőjüket, szeme azonban mintha a daliás szőke néme-
ten csüngött volna szívesebben.

Pakosi nem vette észre, annál kevésbbé, mert
Lucrezia minden szavával hozzá fordult s ha biz-
tatta is, hogy fordítsa le Schlicknek, halkan hozzá-
tette, hogy csak azért kívánja ezt, nehogy gyanúra
keljenek a körülötte állók.

— Nézze, mint mered rám a férjem! — mondta
a fiatal vitéznek a sienai nobilek csoportja felé for-
dulva. Pakosi szíve nagyot dobbant; szomorúsága,
mely erre ráborult, mégsem szállott tova. Sohasem
udvarolt férjes asszonynak s most is meg volt győ-
ződve arról, hogy bármint biztatja is, nem kezd ki
másnak a felelőségével. Mindazonáltal jólesett neki,
hogy mellette van, hogy hallja édes hangját, hogy
látja tüneményesen szép karcsú alakját. És amint

nézésébe egész odaadással elmerül s a kancellár ismét megzavarja közbeszólásával, türelmetlenül fakad ki.

— Mit mondott? — kérdezte Schlick Gáspár már harmadszor Lucreziának férjére vonatkozó szavai nyomában.

— Azt — felelte indulatosan Pakosi — hogy *asiate ogni speranza*, mert ő tisztességes asszony s az marad mindhalálig.

— Ó — sóhajtott mögötte halkan Angela — tisztességes marad, de csak a némettel szemben! — Aztán fejét búsan lecsüggesztve ment a nézésében mindnagyobb gyönyörűséget lelő Szöllősi oldalán a császár és főuri kísérete nyomában a palazzo publicóba.

Az ünnepélyes eskü elhangzása után a palazzo tulsó oldalán a város falaira könyöklő kertben hatalmas lakoma várta a császári vendéget és udvarát. Már a kerti lépcsőre értek. Angela csak most vette észre, hogy a szép asszony s a fiatal magyar vitéz valahol a palazzóban maradt. Szívén egyszerre elhaltmasodott a féltékenység.

A faképnél hagyta Szöllősit. Ez elálmélkodón nézett utána, mint tűnik el a palazzo kertre nyíló ajtaján.

— Nyilván a cipellőjével akadt baja! — vélte s nyugodtan tovább ment. Angela pedig a városháza homályos földszinti csarnokában rögtön észrevette az egyik ablakfülkében Lucrezia asszony alakját. Egy oszlop mögé bujt s onnan leste, mint suttog a lábainál térdeplő férfi, mint fogja, csókolgatja a szép asszony kezét.

— Az Istenért, már jön! — rebegi most halkan az asszony.

— Mindent elmondok a férjének — fogadja Angela, amint a vitéz tapra áll s arcon csókolja Lucreziát.

De kisvártatva följugg.

— Hallgatni fogok, mint a sír! — esküdözik önmagában fölviduló szívvel.

A lépcsőn Pakosi szaladt le a legyezővel, amelyért Monna Lucrezia küldte föl az udvarhölgyek szobájába. A férfi, akivel az ablak-fülkében csókolózott, a német kancellár volt.

IV. Ballo ungaro.

Alkonyattájt ismét megelevenedett a Campo. A városháza szolgái fáklyákat gyújtogattak. A házak sarkába akasztott serpenyőkbe is lobogó lángra kélt a beléje rakott szurok. A császár dobogóján viaszszövétneknek égtek. A palazzo ablakaiban s párkányain a mécsesek nagy sora pislogott. Amire besötétedett, túl a palazzon végre befejezték a lakomát. A Campón tolongó tömeg soraiban egyre több szakács és kukta-formájú ember vegyült, akik mind a városháza nagy konyháján sűrőteleg naphosszat s most fontosságuknak tudatában egész fesztelenül a sienai urinép közé keveredtek. Mert nem kell ám azt hinni, hogy a csőcselék várta, éljenezte mindenfelé a császárt, ahol a városban megjelent. A ceremóniák, ünnepségek és multságok nézői is mind nobilik s a város törzsökös polgárainak soraiból kerültek ki. Sohasem mustrálták még oly szigorúan a város kapuiban a bekivánczó jövevényeket, mint amióta Zsigmond császár megjött. A külső városok népe csak portékával megrakottan s csakis reggelenkint juthatott be. Idegent pedig egyáltalán nem bocsátottak a városba. Siena urai jól tudták, hogy a velenceiek és firenzeiek miként városuknak, úgy a császárnak is halálos ellenségei s bérenceikkel már nem egyszer akarták orvul láb alól tenni a hatalmas uralkodót.

A városházának falakra könyöklő kertjében végre asztalt bontott a császár. Az ágyúdörgés nyomában, amely a lakoma végét jelezte, egyre erősödő muzsikaszó szűrődött át a palazzo bolthajtásos földszinti csarnokain keresztül. S amire a császár hat udvari trombitása kilépett a kapun, egetverő éljenzés fojtotta el harsogó riadójukat. A császár udvarával egyetemben a városháza lépcsőjén maradt. A szabad ég alatt álló hatalmas deszkadobogóról leszedték a trónust s a palazzo mellékkapuiból most egyfelől félszáz fiatal leány, másfelől ugyanannyi fiatal sienai nobili vonult föl erre s állott meg szemben a fényes vendégsereggel.

Az erkélyen huros szerszámok muzsikája hangzott fel lágyan, édesen, mint valami szerelmes sóhaj. A táncosok meghajtották fejüket s a következő pillanatban rithmikus kavarodásba olvadt a leányok és fiatalemberek tarkaruhás, borostyánnal koszorúzott serege s mint a reggeli szellő szárnyán hullámzó tenger, úgy ringott, lejtett a zene dallamára.

— Ez a sienai tánc! — magyarázta a fiatal Enea Silvio a császárnak, aki okosságáért a lakomán anynyira megkedvelte a fiatal papot, hogy itt sem bocsátotta el maga mellől.

S az egyre viharosabbá váló muzsika szavára szédítő forgatagba olvad a fiatal táncosok serege, amely mindazonáltal sohasem véti el a rithmust, a káprázatosnál-káprázatosabb alakzatokat sem, amelyek formájában a zene fordulatainak megfelelően egymásután csoportosul. Hol szédítően forgó nap, hol bájos ívben hajladozó félhold, hol szanaszéjjel hulló keringő csillagok képében lejtnek előtte a táncolók sorai. A császár egész odaadással nézi, udvari népének arca szintén merő gyönyörűség s amint a táncosok különböző csoportjai egy-egy fiatal nobilitól magasra'emelt címer köré sereglenek, minden szem

kíváncsian mered a dobogóra s várja, mi kerekedik e szokatlan dologból.

— Táncjáték ez — magyarázza Enea Silvio a császárnak. — A cimerek ama városokat és azon uralkodók országait jelentik, amelyek ellenségei Sienának s megrontására törekednek.

Velencén és Firenzén kívül öt ilyen ellensége volt a városnak s az egész keresztény világ országainak sorából csak kettőben bizhatott ; a német és magyar birodalomban, amelynek Zsigmond császár és király képében egy a feje s amelyet szintén egy-egy táncos csoport képviselt.

S a muzsikások újabb dallamára fején bástyamos koronával bájos fiatal leány perdül a dobogóra s kering lassan a körben táncoló csoportok körül.

— Ez Siena — szólal meg ismét Enea. — S aki ábrázolja, Angela, a nótárius úr leánya.

Zsigmond császár és egész udvara egyre nagyobb gyönyörűséggel nézi a kicsiny termetű bájos fiatal leányt, aki magassarkú cippellőjével mintha nem is érintené a földet, oly könnyedén lejt, ring a közeledésére szüntelen megnyíló táncoskörök körül. Mint a gyík, oly fürgén siklik tova, amikor már-már körül-fogják. Csak mire Magyarországhoz ér, tárja szét karjait s borul a nyakába annak, aki a kettőskeresztes cimert tartja.

— Tovább ! — sivít keresztül a zenén a lépcsőről egy ijedt hang.

Messer Docci hangja volt, aki a táncot kieszelte s a német birodalom oltalmába szánta Sienát. Zsigmond császár s udvara is megtudja, hogy mi történt s a magyarok soraiban valóságos tapsvihar kél.

— A kicsinek igaza volt ! — mondja a sienai nobiliknak nevetve a császár. — Német birodalmamban kevés a hatalmam. Magyarország az én erősségem s én is magyar király vagyok elsősorban.

A magyar urak szívében jóleső büszkeség dagadozik. Sorra elébe sietnek a dobogóról lenntermő Angelának, sorra bókolnak neki, majd fölvezetik uruk elé, ki megcirógatja kipirult arcát, aztán gyűrűt von le ujjáról.

— Akinek odaadod ezt a gyűrűt — így szól, a drágaművű karikát a lány ujjára húzva — annak várat s várispánságot adok donációba szép Magyarországomban, ha feleségül veszen.

Az öregebb magyar főurak megbotránkozva morognak össze uruk bolond adakozó kedve miatt. A fiatalabbak sóvárogva nézik a bájos fiatal leányt s Szöllösi István, de még Csapi László, a fiatal szekretárius is rögtön megkérné, ha nem tudná, hogy a leány már mást választott. Bármint titkolózott is a kicsi, észrevették, mint keresi szeme mindig Pakosit, ki ügyet sem vetett rá s most is a szépséges Lucreziának vitézévé szegődött. Schlick kancellár szintén mellettük volt. A magyar vitéz már tudta, hogy a német felé inkább hajlik a szép asszony szíve, bár szavát sem érti meg. Mégis ott maradt s tolmácsa, miközben a kancellárral évődik. Bármily fájdalom mardossa szívét, végtelenül jólesik neki, ha látja, ha vigyázhat reá. Jól ismerte a kancellárt. Alig volt város, ahol valami kalandba ne keveredett volna. A császár és udvara is tudott erről, ám néhány öregebb magyar főuron kívül senki sem botránkozott meg azon. Zsigmond király fiatal korában maga is vajmi könnyelmű volt s jórészt magyarokból álló udvarának erkölceibe az évek sora óta tartó külföldi bolyongások közben szintén sok léhaság keveredett. Schlick Gáspár pedig német létére úgy bánt a hatalmába kerülő szép asszonyokkal, mintha mindmegannyi útszéli virággal lett volna dolga. Letépte, eldobta őket s soha a legkisebb lelkiismeretfurdalás sem bántotta emiatt.

— Lucreziát azonban megvédelmezem ! — fogadkozott Pakosi vitéz. Élt-halt szíve elérhetetlen bálványáért s rettegvé gondolt arra, mint omlanék ez hirtelen porba, ha a kancellár jó hírnevét gyanúba keverné. S hogy Lucrezia tűrte, hűségesen kitartott mellette. Ügyet sem vetett arra, ami körülötte történt. Angela táncát sem látta. Csak a szép asszony szemepillantását leste s hangját, mely úgy csengett, mint az ezüst s szívéig lopózva még azután is sokáig ott rezgett ebben, hogy elhallgatott.

— Táncra föl ! — riasztja meg ábrándozása közben váratlanul Rozgonyi István. Pakosi tétován mered a dobogóra. Vitézi társai már ott állnak mind. A dobogó szélén állanak az udvari trombitások is. A fáklyák lobogó fényében hullámozó tömeg morajlása ismét elhal, csak itt-ott hangzik föl a kiáltás :

— Ballo Ungaro !

Alig volt jobb táncos Zsigmond császár udvari vitézei közt Pakosinál s ő Rozgonyi parancsára haragosan ment el a dogogóra.

A trombitások már elfújták a bevezető riadót s amire társai sorába lépett, már meg is kezdték a tüzes haditáncot. Pakosi dühösen vágott bele s amint társai élén járta, minden szem reá tapadt. Angela tapsol örömében, feledve, hogy aki oly daliásan lejt, ügyet sem vet rá, holott ő minden gondolatával, szíve minden dobbanásával érette sóvárog. A trombitások muzsikája vértfölkavaró dallamba csap. A vitézek kényesen lépkedő sora kétfelé válik. Sarkantyú peng, kard csörög, majd dobogó léptekkel tör egymás ellen a két had. A piacon tolongó tömegben halálos némaság vesz erőt. S amidőn egyszerre a kardok egész erdeje repül a magasba s szikrázva összeesik, valósággal harsogva tombol a tetszés lármája az egész Campón végig. S az udvari vitézek újból kezdik. A trombitások nótája ismét

csöndesebb. A fáklyák, mécsesek, szurokserpenyők sápadt világában ismét tisztán csillog-villog a vitézek aranyköntösének zsinórzata, kucsmáik drágaköves forgója. Halkan peng a sarkantyú s amire aztán ismét összecsapnak, mintha pompás acélkardok szikraesőjétől a mennybolt kigyulladt volna. egyszerre vérvörös fénybe borul a Campo fölött az ég.

— A firenzeiek törtek be Siena határába. Fölgyújtották Camolliát!

A sienai zsoldostáborból ezzel a hírrel rontott a városi lakosság sorai közé a lóhalálába ideküldött staféta.

— Seregünk a város felé hátrál! — jelentették a császárnak Siena urai.

Zsigmond király összesugott főembereivel. Pár perc múlva a városház tornyának tetején hangzott föl a trombitások riadója. S a Campo szélein tolongók még meg sem tudták, hogy mi történt s a Porta San Marco felől pokoli robogással vágattak a városháza felé Zsigmond császár lenn táborozó íjjásza.

A sienaiak, férfiak, asszonyok, leányok, hanyatt-homlok menekültek a szomszédos szűk utcákba, bújtak be a házak nyitott kapuin. S a Campón a kétezer főnyi íjjászhad élére ugratott Derencsei Miklós a sereg kapitánya. Az udvari vitézek is lóra pattantak s királyuk szavára mint a fergeteg, úgy tűntek el az íjjászhaddal egyetemben a Porta Camollia felé.

A Campón kioltották a fáklyákat. A császár szűkebb kíséretével a Szent Márta-templommal szomszédos palotájába tért. A sienaiak közül senki sem tudott aludni. A férfiak nagyrészt a város falait lepték el s az ágyúkat fölszerelő pattantyusoknak segítkeztek. Az asszonyok mind haza

tértek s ablakaikat világították ki, nehogy még nagyobb zavar kerekedjék a sötétben is mozgalmas utcákon. A palazzóban tanácskozássra gyűltek össze a város urai s a harc esélyeit latolgatták. Ellenségeskedésük a firenzeiekkel már évek hosszú sora óta tart. Hogy azonban a császár Sienába készült, az ellenség visszaparancsolta zsoldosait az Arbia völgyéből. S imhol most olyankor csap a város határába, amikor még csak nem is gondoltak ilyesmire s amikor a császár vendégük.

Zsigmond császárhoz hasonlóan Siena urai is szinte forrtak az indulattól. De jól tudták, hogy nem készülvének ellene, nem is tehetnek semmit a firenzei zsoldoshad ellen. Seregük meghátrált s már most csak a magyar íjjászoktól függ, hogy megmentsék a város becsületét. Zsigmond császár aludni tért, nyilván bízik embereiben. A sienaiak nem tudnak nyugodni s miközben kínos lassúsággal mulnak az órák, annál nagyobb kétségbeeséssel néznek a csata kimenetele elé.

Végre virrad. A város falain a Porta Camollia környékén ember emberhátán szorong. A nap egyre káprázatosabb fényében mind tisztábban bontakozik ki a szépséges vidék, a magasban kígyózó országúttal, a szélén sötétlő leégett faluval, amely alig pár ezer lépésnyire esik innen. A falu környéke csendes. Az út néptelen. A sienaiak rettegve gondolnak arra, hogy a firenzeiek alighanem foglyul ejtették a császár egész hadát. Míglen aztán az ellenkező irányból egyre fokozódó lármá kél. A császár serege táborukig üldözte a firenzeieket, a tábort elfoglalta, a zsoldoshad vezérét s tömérdek emberét foglyul ejtette. A régi pogány császároknak sem volt részük olyan diadalmenetben, mint aminővel a sienaiak Derencsei Miklóst, az udvari vitézeket s az íjjászok marcona

hadát, sőt még a zsákmánnyal megrakott szekeket kísérő szolgálkat is fogadták. A Campón valósággal megrohanták a csöndes komolysággal csatarendben álló bőrkucsmás íjjászokat. A városház pincéiből hordószámra hozták föl a bort s amint Derencsei Miklós szavára az íjjászok leszálltak lovukról, minden íjjászt egész raj sienai ember fogott körül. A férfiak borral kínálták őket, az asszonyok, a leányok kezeiket szorongatták. S amire a nap a Campo öblös piaca fölött fölbukott, a mindenünnen összeverődő muzsikások zenéjére a fényes reggelen oly tűzzel ropták a táncot mindenfelé, mint semmiféle estén sehol a világon, mióta a világ áll.

V. A kérő.

Három nap és három éjjel szinte egyfolytában állott a tánc. Az ódon nagyváros úgy festett, mintha örömében megháborodott volna. A Campón, a hármashegyén szanaszéjjel görbülő, föl és alá szaladó utcákon szüntelenül muzsikaszó hangzott. S itt is, ott is lefűlelték a mindenfelé fölbukkanó bőrkucsmás íjjászokat vendégségbe. A viharverte katonák most már minden idejüket a városban töltötték el. Amikor a császár megérkezett, a város urai kikötötték, hogy serege a bevonulás után Siena falain kívül üt táborn. Hogy leverték a firenzeiek zsoldos seregét, senki sem tartott többé attól, hogy garázdálkodni fognak s az íjjászokat a város polgárai házaikban szállásolták el. Minden házba nem jutott íjjász s azért legalább lakomával vendégelték meg őket azok, akiknek nem jutott a jóképű és tisztességtudó magyar fiúkból.

Az íjjászok vitézül állták a szakadatlan vendéges-

kedést, ropták a táncot a szemrevaló sienai nőkkel, valahányszor egy-egy utca lakossága ünneplésükre összeállott.

Az udvari vitézek is sűrűn vegyültek el közrendű bajtársaik közé, annyival is inkább, mert hisz előkelő sienai asszonyismerőseik közül is nem egy perdült velük táncra. Angela is minduntalan ott termett az öreg Barbarával a Campón s fáradhatatlanul járta hol ijásszal, hol vitézzel, még akkor is, amikor Lucrezia asszonynak megfájdult a feje s ez házába zárkózott.

Pakosi is megforgatta s bár táncközben alig válthattak néhány szót, a bohó fiatal leány nagyon boldog volt. S amikor a német kancellár is környékezni kezdte, szíve vitéze pedig állandóan melléje szegődött, azt hitte, hogy álmodik. A kancellár mindenáron táncolni akart vele. Pakosi nem engedte el.

— Féltékeny! — villant keresztül homályosan a gondolat Angela fejében s gyerekes módon kacérkodni kezdett a vállastermetű szőke német úrral.

— Vigyázzon — sugta neki a magyar vitéz. — Kerülje a kancellárt. Rossz ember.

S az ő kicsi szíve nagyot dobbant, de nem az ijedtségtől, hanem örömében, mert hisz az egész város tudta, hogy a császár kíséretében nincsen rosszakarató ember. Biztosra vette, hogy Pakosi csak őt félti tőle, mert szereti. Ha nem szeretné, bizonyára nem törődne vele, ha maga a manó kerülgetné is.

— Úgy van! — hagyta rá Barbara, amidőn kicsi úrnője aznap este mindent elmondott neki. Aztán tovább szőtte vele a csillogó terveket a szépséges jövőről, mely reá messze túl a tengeren, a dicsőségénél fogva mindenfelé híres, szép Magyarországon vár. Barbara már marchesának cimezte Angelát, nem tudván, hogy a contessa cím is kijár annak, aki

Magyarországon vármegyeispánnak felesége. A leány annyival is megelégedett, sőt kevesebbrel is megelégednék s akkor is boldog lenne, ha Pakosi egyszerű ijjász volna, de feleségül venné.

S miközben a fiatal leány és a nálánál nem kevésbé bohó vénasszony egymás szavába vágva szaporán beszélgettek, észre sem vették, mint virrad odakünn, mint áraszt el mindent aranyos ragyogásával a fölkelő nap fénye. Angela rém fáradt volt, mégsem tudott aludni. A reá nézve oly szokatlan szakadatlan mulatozás egészen fölzaklatta lelkét. Künn már régen elhalt minden zaj, fülében mégis minduntalan megcsendült a zene s oly élénken, mintha csak ablakai alatt játszanának. Ilyenkor mindig összereszt, Barbara szapora fecsegése azonban elűzött szívéből minden aggodalmat.

S amidőn apja reggel reájuk nyitott, vidáman ugrott föl, hogy üdvözlje.

— No lám — évődött ez vele — milyen tűzről pattant vagy. Késő éjszakáig táncolsz s imhol már föl is öltözködtél.

— Nem is feküdtem még le, apa — vallotta be Angela őszintén s amikor az öreg úr komoran összevonta szemöldökét, a nyakába ugrott.

— Nem tudtam aludni — csacsogta tovább. — Úgy fáj a lábam.

— Látod, látod — korholta ismét tréfásan az öreg. — Ez a sorsa annak, aki a legények után jár.

Angela elpirult, de csakhamar összeszedte magát s tréfásan vágott apja szavába:

— Én járnék a legények után? Hiszen úgy körülrajonganak, hogy szinte félek. Kivált azóta, hogy enyém a gyűrű, mit a császár úrtól kaptam.

— Ah, igaz! — rebegte a jó öreg nótárius, homlokon csókolva leányát. — Most már nagyuri asszony leszel. És vajjon nem tagadod meg majd sze-

gény öreg apádat, ha várad lesz és spanno a férjed, Magyarország főurai rendjéből való ?

— Apám ! — sikoltotta bohó neheztelésében a leány s szaporán pergő nyelvvel váltig biztatta, hogy magával viszi őt is a messzi szép országba s ott tulajdonképen ő lesz a spanno, a vármegyeispán ; mert azután is szófogadó leánya marad s a férje is szófogadó fia lesz.

— Bár csak ne feledkeznék meg ígérteréről a császár ! — sóhajtott az öreg.

— Hát a gyűrű ? — vágott szavába tüzesen a leány.

Lucchetti nótárius megfogta a gyűrűt, amelyet leánya feléje nyújtott s miközben csillogó kövét vizsgálta, halkán így beszélt :

— Nagy dolog ez, ha megvalósul. S én szívesen követnélek. Mi vár ránk itt Sienában ? Ha a császár tovább megy, a firenzeiek újból kezdik. Ők az erősebbek s végezetül mégis csak hatalmukba kerül városunk.

A vén nótárius fájdalmasan sóhajtott . . .

— És lesz erőd, hogy itt hagyj mindent, ami szépséges Sienánkhöz fűz ? — fordult szavával hirtelen leányához az öreg. Ez rögtön Pakosi vitézre gondolt, de aztán ravaszul így felelt :

— Miért nem ? Hisz velem jössz, jó apám !

A nótárius kiküldte a fáradhatatlanul fülelő Barbarát s amire léptei elhaltak a folyosón, komoly hangon arról kezdett beszélni, hogy mentül előbb fogják szaván a császárt, annál jobb.

— Gyönyörű táncod óta egész sor komoly kérés akadt. S van közöttük egy, akire igazán büszke lehetnél. Már el is ígértelek neki.

Angela szívdobogva hallgatja apját, de aztán összeszedi magát. Eszébe jut, hogy ez az egy aligha lehet más, mint Pakosi, a daliás udvari vitéz.

— Ki az, akit nekem szánsz? — faggatja mohón apját s ez nagyot kertelve egész csomó fiatal sienai nobilit sorol föl, aki mind az ő kezére áhitozik.

— A váramra s a várispánságra! — vág apja szavába dévaj hangon a leány.

— Akinek én azonban odaigértetek, az nem más, mint Enea Piccolomini, az érsek úr unokaöccse.

— De hiszen az pap! — fakad ki elszörnyülködve, halálra sápadtan a leány.

— Még nem szentelték föl — csitítgatja apja. — Legderekabb fia városunknak. A császár is megkedvelte. A magyar főurak is mind azt mondják róla, hogy még pápa lesz belőle, ha papnak marad. Csak nem hiszed, hogy a váradra, vagy várispánságra fáj a foga? — folytatta a kérővel büszkélkedve az öreg. — A császár úr már is megtenné kancellárjának, holott fiatalabb Schlick Gáspárnál, az alkancellárnál. Magyarországon püspökséget ígért neki. Ő lemondot erről, a fényes jövőről, a pápai koronáról is kedvéért, úgy megbabonáztad a város lakomáján s a tánccal, amelyet ennek végeztével lejtettél.

— Apám! — tör ki az esengő kiáltás Angela háborgó kebléből.

— Okos ember — folytatta egyre tüzeesebben az öreg talián. — A császár nem győzi kormányozni országait. Hiába, három korona nem fér el egy fejen. Ő lesz a német birodalom esze. Te meg a felesége. Ó bimba mia, sohasem álmodtam ilyen tisztességről!

A leány hevesen kitörő zokogására ismét benn termett Barbara. Azzal az ürüggyel toppant a nótárius elé, hogy egy úr keresi.

— Megint valami kérő! — fakadt ki boszúsan az öreg, de mégis kiment, hadd csillapodjék le gyermeke, akit a váratlan hír természetesen fölzaklattott.

S Angela első dolga az volt, hogy elmondott mindent Barbarának. Az öregasszony oda volt az elálmélkodástól; de maga sem tartotta oly megvetendő kérőnek a fiatal sienai nobilit, hogy úrnőjének oka lenne a kétségbeesésre. Ám a leány kézzel-lábbal tiltakozott, amikor dajkája is rá akarta disputálni azt az embert, akit jóformán nem is ismert.

— De hátha az a magyar úr nem vesz el!

— De igenis, elvesz! — kiáltott föl, apró lábával haragosan toppantva a leány s az öregasszony fölkapta karjaival kicsiny úrnőjét és miközben bolond módon föl és alá szaladt vele a szobában, összevissza csókolgatta, ahol csak érte.

Angela elragadóan bájos volt durcás, gyermekes haragjában s a vénasszony megfogadta, hogy minden követ megmozdít, csak hogy összehoronálja bálványozott úrnőjét a magyar úrral, ha már nem tud el lenni nélküle.

Jól tudta, hogy az öreg nótárius nem igen mond le tervéről s hogy a talián leányokat nem igen adják azokhoz feleségül, akiket ők szemelnek ki maguknak. Alkalmuk sem szokott erre lenni. S ha a császári vendég kedvéért nem fordul föl a világ Sienában, bizony Angela sem juthatott volna szíve vitézének közelébe.

— Csak arra bird reá édesapádat, hogy halassza el a dolgot — kezdte kitanítani Angelát a dajka. — Mondd meg neki, hogyha egy év és egy nap elmúltával a fiatal Enea megismétli kérését, felesége leszel.

Angela tapsolt örömében; pár perccel ezután azonban ismét sírva fakadt. Az utcán víg muzsikaszó riant föl. Ablakai alatt a császár udvari vitézeinek egy része vonult el lóháton, egész sor gyaloghintót kísérve. A legelső mellett a kancellár és Pakosi vitéz lovagolt kétfelől s a leány fájdalmában szívé-

hez kapott. Jól tudta, hogy a fényes társaság a Monte Maggio felé tart, hol Monna Lucrezia asszony barátnőivel erdei mulatságot rendez a főuri vendégek tiszteletére. Leányokat nem hívtak meg erre, aminthogy a császárnapiakat kivéve egész Sienában sohasem vezettek leányokat zajos mulatságokra.

Angela mérhetetlen keserűséggel szívében nézett a távozók után.

S amire eltűntek szeme elől, ágyára roskadt s ott zokogott, míglen a virrasztástól s a szívében föl-kavart tömérdek keserűségtől halálraféradtan elaludt.

VI. Pakosi keserve.

Zsigmond császárt már egy hete gyötri a köszvény. Naphosszat a Szent Márta templomával szomszédos palotájában ül. Itt fogadja a szélrózsa minden tájékából minduntalan Sienában termő követeket, tanácskozik idősebb főuraival, közben meg orvosával disputál, aki fájdalomán enyhíteni nem tud, bár nagy a hire s a titkos tudományoknak is mestere.

A palazzo publico urainak kapóra jött a betegség. Heteken át egyebet sem végezhettek, minthogy naphosszat a császár kíséretében lopták a napot, miközben a város mindennemű dolgaival senki sem törődött. A firenzeiek ismét mutatkoznak az Arbia völgyében. A császár ijjászait a sienai zsoldosok táborába rendelte s így a városnak nincs ugyan mitől tartania. Ám ha békés idők járnak is, egy nagy város kormányzása tömérdek bajjal jár, különösen, ha császári vendége akadt.

A kilencek tanácsában heves disputák folytak arról, hogy meddig bírhatja ki a város a császár óriási udvarának illő ellátását. Messer Docci, a ki-

sebb tanács feje tüzes beszéddel szállt síkra a kalmár módon gondolkodók ellen. Semmi áldozatot sem sajnált, csakhogy a császári vendég jól érezze magát a városban. Arra az esetre, ha a város pénze elfogy, már egy csomó kereskedőt és gazdag nobilit is rábirt arra, hogy a város kasszáját a maguk pénzével megtöltsék. A vérmesebbek biztosra vették, hogy bőven megtérül minden költség, csak jusson vissza a császár Magyarországra. E szép ország arany- és ezüsbányái kimeríthetetlenek, mesés termékenységgű földjéről bizonyára kihalás közülük is néhánynak egy-egy jókora darabot, ha már nótáriusuk leányának pusztá szeszélyből egy egész vármegyét ígért.

Kezdetben egész Siena azt hitte, hogy a császár csak pár napig marad falai között. S hogy hetek multak el megérkezése óta, a legtöbben, különösen a polgárság soraiban azt hitték, hogy városuk egészen szívéhez forrt s talán császári székhelyének is megteszi. Szabadságukat nem igen féltették a jólélkü hatalmas úrtól. Hiszen amikor az egyetemi diákok egyik német emberét valami asszonyi história miatt elverték, nem is avatkozott a dologba.

S hogy uruk beteg volt, a császár udvari vitézei kényük-kedvük szerint tölthették el minden idejüket. A legtöbben egy-egy ismerős sienai család körében mulattak naphosszat. Pakosit néhány társával pár napra még megbetegedése előtt a táborba küldte a császár. Ő Szöllősi-re bizta a kancellár szemmel-tartását. Amire ideje a táborban letelt és ő visszatérhetett, barátja vidáman nyugtatta meg, hogy semmi sem történt. Mióta eltávozott, Schlick Gáspár nem is láthatta Lucrezia asszonyt, akit férje a Monte Maggiobeli erdei mulatság óta egymagában sehová sem engedett el többé. Rendesen férjének anyja avagy egyik-másik nagybátyja kísérte. A szép asszony, úgy látszik, megunta, hogy szüntelenül strá-

zsálják s hogy a császár megbetegedett, naphosszat otthon ül.

Pakosi szobája ablakából jól átláthatott a Mignanelli-ház ablakos erkélyére, amelyen a szép asszonyt először meglátta. Amint visszatérése nyomában szobájába ért és ruhát cserélt, első dolga volt, hogy a szép asszonyt lesse. Az erkély ólomkarikás ablaka zárva volt s amikor egy óra múlva sem nyílt ki, a fiatal vitéz türelmét veszve otthagya lakását s az utcára tért, hogy nyakába szedje a várost.

Egyedül úgy sem járt még sehol, amióta Sienában vannak. Más városokban mindig az volt a legnagyobb gyönyörűsége, ha kénye-kedve szerint egymagában bolyongott a sürgő-forgó emberektől zajos ismeretlen utcákon. Meg-megállt egy-egy finomabb munkát űző mesterember boltja előtt s beszédbe elegyedett vele, miközben apróbb holmija közül magának valót válogatott. Majd betért egyik-másik templomba, sorra vizsgálva írott és faragott képeit, aminőkben a sienai templomokban sem volt hiány.

Pakosi Imre ép a San Francesco hatalmas templomához ért, amikor erre gondolt s habozás nélkül lépett be ennek nyitott csúcsíves ajtaján. A hatalmas pilléreken nyugvó bolthajtások alatt csak itt-ott látszott egy-egy ájtatoskodó s a fiatal vitéz lassan a baloldali hajóba tért. Szent Erzsébet, a magyar királyleány festett képe ragadta meg itt figyelmét, de amire megállapodik, riadtan lép vissza. Az oltár mellől egy fiatal legény ugrott föl s mosolyogva köszöntötte. Dromo volt, Messer Mignanelli inasa, akivel ő lopva nem egyszer küldött föl virágot a szépséges Lucreziának.

— Mit művelsz itt ? — kérdezte tőle Pakosi kedvetlenül.

— Imádkoztam a te nemzedet szentjéhez — fe-

elte ez. — Hej, mert nagy bajban vagyunk s úgy látszik, hogy miattad.

— Hallgass! — suttogta a vitéz haragosan; mert megbotránkozott azon, hogy a templomban fecseg ilyenekről. De aztán csöndesen kiment s amire a legénnyel a szabadba ért, mohón feléje fordult.

— Beszélj hát! — mondta neki s a félkegyelmű Dromo hadarva mesélte el, mint haragudott meg gazdája a legutóbb küldött virág miatt, amikor a szép asszonynál észrevette s Valter, a német szolga vallatására kibökte, hogy Pakosi úr küldte. Azóta folyton veszekednek, pedig ostobaság ez a kis virág ahhoz képest, amit Lucrezia asszony másokkal mível.

— Vajjon mi lehet az? — fakadt ki indulatosan a vitéz. Ám Dromo nem felelt. Csak röhögött egy nagyot s aztán megemelvén kalapját, elszelelt. Futóban kiáltotta vissza, hogy a malomba kell mennie, ahonnan gazdája egy szekérre való lisztet szállíttat városbeli házába.

A Duomo messze kimagasló márványtömege mögött már letűnt a nap s Pakosi kedvetlenül tért vissza a Szent Márta temploma felé. A Campo tele volt sétálókkal. Itt is, ott is ismerősök köszöntöttek... Ő azonban nem állott szóba senkivel. Fejét lecsüggesztve sietett hazafelé, miközben önmagát korholta, hogy ostoba diák módjára kikezdett Lucreziával, akivel asszony létére amúgy sem volt semmi célja. S most bajba sodorta igazán ártatlan kedveskedéseivel, holott a német agyafúrt ember létére tolakodásával bizonyára többrement. S amint a keskeny via Santa Martán felfelé megy, a mérhetetlen száanalom nyomában, amelyet a szép asszonnyal szemben érez, ismét elhatalmasodik rajta iránta való rajongása. Látni szeretné s hallgatni ezüstcsöngettyűhöz hasonlatos kacagását.

A Mignanelli-ház kapuján még mindig ki- és bejárnak a napszámosok, akik az utca végében maradt társzekerekről liszteszsákokat cipelnek az udvarba.

A kapualjában már sűrű félhomály terjeng széjjel s Pakosi óvatosan belopózik. Hátha a szép asszony is ott van s vigyáz a munkásokra, miközben a lisztet lerakják.

Csak Valtert, a német szolgát hallja, amint keményen ejtett talián szóval a munkásokra kiabál. Pakosi előbbre huzódik. Eközben megnyílik a lépcső ajtaja s a künntermő napszámosformájú ember ép beléje ütközik.

— Perdona! — rebegi a vitéz udvariasan.

A napszámos azonban ügyet sem vet rá, csak a kapuban hallatszik dörmögése:

— Esel!

Pakosi, mintha villám sujtott volna le rá, háborogva fordul vissza s utána ered. A napszámosformájú ember széles karimájú kalapját a szemébe húzva megy tovább a többi munkások nyomában. Majd befordul egy kicsiny ház kapuján. Pakosi utóléri s vállon ragadja. Aki pedig erre megfordul, nem más, mint Schlick, a kancellár.

— Mit kíván, vitéz úr? — kérdi tőle ridegen s Pakosi azt sem tudja, mit mondjon fölháborodásában.

— Kinek mondta, hogy számár? — kérdi tőle rövid küzködés után villogó szemmel. A kancellár föl kacag.

— Ah, bocsánat! — mondja aztán csöndesen. — Hát kigyelmed volt? Azt hittem, a bolond Dromo lábatlankodott megint a kapualjában. No lám, hát ismét strázsált kigyelmed. Hej, még mindig nem fogadta meg, amit minden okos ember tud, hogy az asszonyt, akit őrizni kell, hiába őrizzük, esze túljár ezer furfangon, kőfalon, vasbilincsen.

Pakosi reszketett az indulattól s kirántotta kardját.

— Védje magát kancellár úr! — tört ki belőle a keserűség. Nyomban rá ismét csüggedten hanyatlott alá fegyvere.

— Védjem magam? — kérdezte a kancellár gúnyosan. Vajjon mivel? Ezzel a zsákkal ni? Hát vitézhez illő dolog védtelen emberre támadni? Várjon legalább, míg átöltözködöm.

S ezzel földhöz vágta az üres liszteszsákot s a szomszédos ajtót fölnyitva eltűnt a kővé dermedt Pakosi szeme elől.

A fiatal vitéz úgy érezte, mintha leforrázták volna s amikor az udvarra nyíló ablakok egyikén egy undokképű öregasszony feje meredt ki rá, szívében tele utálattal az egész világ iránt, megfordult s szálására tért.

A palota folyosóin csendes volt minden s neki most nagyon jól esett, hogy senkivel sem találkozott. Amint szobájába lépett, a szemben levő ház ablakában Lucrezia asszonyt látta derékig kihajolva. A szép asszony vigan integetett férjének, ki ép akkor jött föl a szűk utcán az utolsó zsákokat cipelő nap-szamosai nyomában Dromóval, a félkegyelmű talián inassal.

Pakosi becsapta ablakának tábláit s arcát kezeibe rejtve ágyára dőlt. Mintha szívében megszakadt volna valami; úgy érezte magát, hogy most már Lucrezia asszony bűnös voltáról meg volt győződve. Mintha bálványa hirtelen nem is a porba, de feneketlen mélységbe omlott volna le, oly utálat fogta el a szépséges asszony iránt. Hazájában csak tisztelni tanulta az asszonyokat s ha idegenben útjába is került könnyelmű asszonynép, mindig kitért előle. Lucrezia szépséges alakján is csak tiszta vitézi rajongással csüngött.

Mindhalálíg sem tántorodik meg iránta való hűségében, bármily céltalannak bizonyult is ez. Most azonban, hogy tudta, mily gonosz : mélységes utálat fogta el iránta, minden talián asszony, minden talián leány iránt s ő szívében megfogadja, hogy szóba sem áll többé egyikükkel sem s mihelyest megjárta Zsigmond királlyal Rómát, kilép annak udvarából s ősei földjére tér vissza.

VII. A varázslat.

Nem, nem, nincsen bátorságom ehhez ! Lucchetti Angela mondta ezeket s a sok lelki gyötrelemtől sápadttá fakult arcával maga elé meredve fázósan összekuporodott a karosszéken, amelyen kicsiny szobája sarkában ült. A két öregasszony ismét bátorítani kezdte. Barbara maga is tele volt rettegéssel, mert bármilyen viharos volt multja, ilyen ördögi mesterséggel sohasem próbálkozott meg. De meg volt róla győződve, hogy kicsiny marchesája meghal, ha nem lesz az övé szíve bálványa. S Pakosit hetek óta sehol sem látták. Nincs más módja, mint-hogy varázslat segítségével ejtsék hatalmába szívét, kényszerítsék arra, hogy Angela rabja legyen. Genoveffa, vagy amint a városban mindenfelé nevezték, Beffa asszony már napok óta jár föl lopva a fiatal leányhoz, hogy a varázslatra megtanítsa. Beffa híres boszorkány volt, de eddig semmit sem tudtak rá-sűtni s ő zavartalanul folytatta ördögi mesterségét. Különösen a szerelmi varázslatot értette és Siena nem egy könnyelmű asszonyát tanította meg erre, zsákmányolta ki ennek fejében.

A saját házában lakott a Santa Marta-utcában s amióta a császár Sienában van, ugyancsak sok a dolga. Barbara csak nagy ügyel-bajjal tudta rá-

birni, hogy kicsi úrnőjén segítsen s ime ez most az utolsó pillanatban makrancoskodni kezd.

— Ha nem akarod — szólalt meg végül kietlen vigyorgással ajkán Beffa — elviszem a szerszámokat Lucrezia asszonyhoz. Az is tanítványom.

— Ne! — nyöszörögte fogvacogva a mindenbe beavatott vén boszorkány jól kiszámított szavaitól fölzaklatva a leány s a szoba közepére ugrott. A boszorkány fölágaskodott s ott hagyott mindent, amit a földre kirakosgatott: a serpenyőket, a tálcát, a lábakon összekötözött eleven galambfiókat és a négyféle port, amelyet rongyokba kötve a serpenyők mellé kirakott volt.

— Hát megteszed? — ösztökélte a remegő leányt a boszorkány.

— Meg! — sóhajtotta ez s amidőn Beffa próbára tette, hogy nem felejtette-e el, gépiesen elhadarta, hogy mik és milyen sorrendben következnek a teendői.

— Helyes — morogta a boszorkány s intésére Barbara tele rakta izzó parázzsal a serpenyőket. Aztán mindakét asszony magára hagyta a remegő leányt. Ez lehányta magáról a ruhát és hozzáfogott a varázslathoz.

Késő este volt már. A nótáriusnak a városházán akadt dolga, hol alighanem reggelig is eldisputálnak a nagy tanácsban a bajokról, amelyekbe a várost a császárnak mind hosszasabbra nyúló itt időzése sodorta. Hogy apja meglepi, attól nem kellett tartania; attól sem félt, hogy gonosz akaratú ember lopózik be a házba. Mivel egy idő óta sok a gyanús ember Sienában, az éjjeli őrséget megtízszerezték s minden utcába jut négy-négy ember, akik csörrenő léptekkel járnak föl és alá s alabárdjukkal a falhoz szorítják, akit lámpás nélkül a szabadban érnek.

Beffa reggelig a pincében húzódik meg, Barbara

is ott marad. Öregasszony közelléte zavarja a varázslat hatását. Angela dobogó szívvel nyult a boszorkányos szerszámokhoz. Homlokáról szinte gyöngyözik a verejték. Istenhez akar fohászkodni, mint mindig, valahányszor szívét szorongás fogja el; de aztán eszébe jut, amit a boszorkány mondott, hogy vége a varázslat hatásának, mihelyest Isten nevét kiejti. S a szive szerelmétől már-már háborgó fiatal leány halálos elszántsággal ragadja meg a lábainál heverő ártatlan galambot. Elvágja a nyakát s miközben forró vére a tálcán levő spongyára hull, a betanult varázsigéket mormogja.

A lefüggönyözött erkély gerendájáról lecsüngő mécses sápadt világot áraszt rá s amint tekintete véletlenül a tükörrre esik, Angela elpirul esztelen-sége miatt. Vállára kanyarítja aranyhimes menyasszonyi fátyolát, amely még anyjáról maradt rá. Aztán sorra kibontja a földön heverő zacskókat s a serpenyők izzó szénére hinti a négyfélè port. Egy ugrással a mécses mellett terem s eloltja azt, majd egymásután keresztezõ léptekkel körüljárja a serpenyőket. Az izzó szén sistereg a ráhintett portól, mely csakhamar villogó gőzök képében száll a magasba s kábító illattal tölti be az egész szobát.

S Angela mindinkább nekibátorkodik és másodszor is elmormolja a varázsigéket:

— Emerico, caro amico mio!! . . . Kényszerítlek a Behemóth, Asztaróth és Lucifer hatalmával, a boszorkányok királyainak varázslatával: jöjj, siess, rohanj lelked képével e küszöbhez. Láss, bámulj rám s csodálj, amint vagyok. Szived lobbanjon lángra zárja magába képemet. S ha lelketlen testedbe lelked visszatér, ha lelketlen álmodból ébredsz, akkor is láss! Szived minden dobbanása értem legyen, nyugalma oda legyen, míg egyik nem leszünk. A boszorkányok királyainak nevében. Amen.

Az ajtón kopogtattak. Angela a varázslat dühében, agőzők fojtó lehelletétől elkábítva nem hallotta. Szaporán guggolt le a serpenyőkkel szegélyezett, szénnel vont kör közepén heverő tálcához, fölkapta a vérrel teleitatott spongyát s a varázsigéket harmadszor és most még hangosabban ismételve, a párázra csöpögtette a meggyilkolt galamb ártatlan véré. Ekkor hirtelen beomlik az ajtó. A rajta betóduló friss levegőben lángra lobban a serpenyőkben izzó szén. Angela fölugrik, de óvatosan a körben marad. S amire kitarja karjait, hirtelen mintha szíven szúrták volna, úgy érzi magát, amint a küszöbön álló férfira néz. Aki onnan lámpással kezében mered rá, a szellem nem Pakosi alakját viseli, amint ő várta, hanem való mivoltában Messer Mignanelli, Lucrezia asszony férje. Angela ajkán velőtrázó sikoltás kél. Nyomban rá, mintha fejbeütötték volna, életelenül összeroskad . . .

Messer Mignanelli még mindig elálmélkodva nézi az érthetetlen látványt, a szoba közepén élettelenül elterülő bájos fiatal leányt. Majd odaugrik az erkélyre, kitöri ablakát s nyomban rá végigharsog az egész utcán ijedt kiáltása :

— Segítség !

A szomszédok sorra ébrednek. A nyitott kapun egész sor fegyveres darabont rohan föl. Nagysokára Barbara is előkerül, aki föléleszti elalélt úrnőjét.

— Nyilvánvaló a boszorkányság ! — hangzik föl ekkor háta mögött a negyedmester hangja, aki aztán a darabontoknak int. Angela még föl sem eszmélt kábultságából s máris a palazzo publico börtönében ült.

S alighogy fölkelt a nap, színültig megtelt a campo Siena népével. Az emberek háborogva disputáltak a nótárius leányáról, kit boszorkányságon értek. — Mindenki biztosra vette, hogy a nemrég-

ben még mindenfelé ünnepelt szépséges Angela máglyán fog elkárhozni.

Siena törvényei szerint az ördöggel cimborásokokkal egy nap és egy éjjel multán mindenáron végezni kellett. Délben már mindenfelé tudták, hogy a boszorkány töredelmesen vallott a torturán s alighogy nyomban ebéd után a praetor egybegyűjtötte a város esküdteit, már a császár udvarában is tudták, hogy mit vallott ellene Messer Mignanelli. Ő éjjel szintén ott volt a nagytanács szesszióján, de valami ellenállhatatlan kényszernek engedve, még a disputa befejezése előtt eltávozott s a nótárius háza felé tért. A kaput félig nyitva felejtették s ő lámpással kezében fölcsont a lépcsőn. Csak akkor eszmélt föl, amint az ajtót bedöntve látta a varázslatot. Úgy látszik, hogy ez azért nem fogott rajta, mert akkor is a nyakán csüngött inge alatt a drága ereklye. Sienai szent Katalin köntösének üvegbe foglalt kicsiny foszlánya volt ez, amelyet pár év előtt váltott nagy áron magához, holott a város e dicső leányát akkoriban a pápa őszentsége még nem is iktatta a mennybeli szentek karába.

— Ebből is nyilvánvaló, hogy Catterinánk igazi szent volt! — szállt szájról-szájra a piacon végig a kiáltás. Senki sem gondolt arra, hogy Messer Mignanelli sokkal vénebb, semminthogy egy fiatal leány józan ésszel szemet vethetne rá. Ám hogy Angela varázslatra vetemedett, bűnösnek találta mindenki, amiért ördögi praktikákkal törekedett arra, hogy tisztességes férfit, bárki volt is, hatalmába kerítsen.

— Máglyán kárhozzék el! . . . Ez volt az esküdtbírák ítélete. Ám még mielőtt a Capitano del popolo kihirdethette, a császár nevében Csapó László királyi szekretárius termelt a sala del grande

consiglióban, két udvari vitéz kíséretében. Át-nyújtotta ura pecsétetes levelét s a capitano fölállott székeről és elolvasta azt.

«Mi Zsigmond, Isten kegyelméből római császár, Magyarország királya, német király és a csehek királya, adjuk tudtára mindeneknek Siena nevű birodalmi városunkban, hogy miként egyéb birodalmi városainkban mindenütt: birodalmi törvényeink szerint ott, ahol épen időzünk, minket illet az ítélet minden főbenjáró büntett esetén, legyen az akár boszorkányság, akár gyilkosság, akár hazaárulás.

Mit hírül adván, vagyunk császári kegyelmünkkel Sienában, Anno Domini 1432. szent karácsony vigiliája előtt két nappal.»

Igy szólott a Siena főbirájához intézett pecsétetes levél s az esküdtek némán hajtották meg fejüket és ítélet nélkül csöndesen széjjeloszlottak. Angelát visszavezették börtönébe. A teremből kitóduló tömeg háborogva vegyült el a Campón szorongók sorai közé. Minden sienai polgárt felháborított a császár beavatkozása, amelyről, ha joga is volt ehhez, eddig senkisé nem tudott a szabadságára büszke, hatalmas városban. Messer Docci hiába igyekezett lecsillapítani legalább a kisebb tanács tagjait. Senki sem hallgatott rá. Csak Messer Mignanelli ment megleégedetten haza.

Mintha márványkő esett volna le szívéről, hogy Angelát immár nem fenyegette közvetlen veszedelem.

Merő véletlen, hogy a boszorkányságon rajta érte. Az éjjeli ülésről féltékenysége miatt sietett hirtelen lakására. Lucrezia asszony ugyancsak rémes meglepetésére nem volt otthon.

— Lucchettiékhez ment! — mondta neki Valter,

a német szolgál ; egyben megnyugtatta, hogy majd Dromo kíséri haza lámpással a szép asszonyt.

Mignanelli nem bízott félkegyelmű talián inasában, a hírhedt Beffa fiában. Biztosra vette, hogy bár a német szolgál nem gyanakszik, a szép asszony rosszban törí a fejét, ha a kis Angelához ment is. Elhűlve hallgatta az ajtónál a leány elváltozott hangján fölcsendülő varázsigéket. S hogy Emericóról volt ezekben szó, biztosra vette, hogy a felesége boszorkánykodik benn Barbara, az öreg cseléd segítségével ; udvarlóját idézi ide, aki miatt csaknem szakadatlanul háborúság van közöttük azóta, hogy a császár Sienába jött.

Messer Mignanelli nem merte e dolgokat az esküdtek előtt bevallani. Hisz kész nevetség tárgya lesz, ha elmondja, hogy a féltékenység sodorta e merő véletlenbe. Inkább pusztuljon az a leány, gondolta, aki mégis boszorkányságra vetemedett, bár mással próbálta. Mindazonáltal boldog volt, amikor a félbenmaradt törvénykezés után hazaért. Mohón fogadta felesége csókját, ki kedvesebb volt, mint valaha. S szívében fogadást tett, hogy nem lesz féltékeny többé, nem leselkedik utána, akár szemeláttára is házába lopózik Pakosi vitéz, akinek szemmel tartására már egész sor kémet fölfogadott.

VIII. Felhők a láthatáron.

Mióta a kancellárral összeveszett, Pakosi Imre minden idejét ismét az Arbia folyó partján a magyar ijjászok táborában töltötte el. A hadi mesterségben való gyakorlás itt nap-nap után folyt. Közben egy a hegyeken túl portyázó firenzei zsoldoscsapat üldözésére vonult ki a sereg. Esténként Derencsei Miklós, az ijjászok kapitánya vadászni ment a mel-

léje rendelt udvári vitézekkel. Pakosinak eszébe sem jutott, hogy a városba visszatérjen. Csak szent karácsony ünnepét töltötte el ismét a császár udvarában. Aztán, bár hideg volt, újból táborbeli sátrába költözött.

Vízkéreszt után azonban végkép a palotába kellett hurcolkodnia. Az ijjászokat is a Porta san Marco alá rendelték. A sienaiak titokban mindinkább forrongani kezdtek császári vendégük ellen s Messer Docci és néhány velük barátságos nobili révén a magyar főurak is megtudták, hogy uruk nincsen többé biztonságban a szépséges Sienában. Az ítélet, amelyet a császár a boszorkány pörében hozott, csaknem az egész várost fölháborította. Pedig mily komor ünnepélyességgel kezdődött a dolog! A császár egész udvarával kerekedett föl a palazzoba s a nagy tanácsteremben trónusán ülve hallgatta, hogy mivel vádolják egykori udvarhölgyét, a kicsiny Angelát. Majd a sienai kilencek felé fordult s viselkedésében tele méltósággal kérdezte tőlük, hogy melyik birodalma törvényei szerint ítéljenek nevében főurai. A capitano a német törvények mellett szállt síkra. Ám a kilencek leszavazták s a magyar törvényszerint kérték ítéletet. Azt hitték, hogy leghatalmasabb országának törvényei a legkeményebbek is.

— Legyen, amint akarjátok! — felelte a császár. A sienaiak szíven jóleső melegség áradt el, amiért a hatalmas fejedelem, bár maga ítél, mindenben kedvük szerint cselekszik.

Schlick Gáspár visszahúzódott s helyébe Csapi László királyi szekretárius lépett a fekete posztóval letakart asztalhoz. Fölütvén pedig az odatett hatalmas könyvet, fölolvasta bölcs Kálmán királynak a boszorkányokról szóló törvényét.

— De strigis quae non sunt, nulla mentio fiat.

A teremben szorongó talián urak közül csak keve-

sen értették a diák szót. Ám amire a magyar főurak tanácskozása véget ért s Thallóczy Mátyus olasz nyelven fölolvasta az ítéletet, valamennyiük szívéből kitört a háborgás.

— Minthogy boszorkányok nincsenek, Lucchetti Angela sem az. Nem ő a bűnös, hanem aki együgyűségét fölhasználva, e keresztényellenes dologra csábította.

A császár trónusa mögött álló udvari vitézek harásny éljenzésre fakadtak. A fiatal Szöllősi örömében szinte esztét vesztve, ujjongva ugrott le a dobogóról s karját nyújtotta a drabantoktól körülfogott, reszkető Angelának. Zsigmond császár helyeslően bólintott.

Nem hiába járta be az egész világot ; úgy ő, mint főurai jól tudták a boszorkányságról, hogy művelői csupán ártatlan lelkek megtévesztésére s az együgyűek kizsákmányolására használják föl azt.

— Menj tehát békével, leányom — mondotta még Mátyus comes. Éljen keresztényhez illő módon s ne keresd az ördöggel való cimborálást, mikor kéretlenül is a legkülönbébb alakban leselkedik körülötünk a siralom e völgyében.

Angela szíve e szavak hallatára nagyot dobbant. Olybá tűnt föl előtte, mintha Fra Bernardino beszélt volna e tiszteletet gerjesztő ősz főúr ajkaival s ismét hálával gondolt a szent hírében álló jámbor szerzetesre, aki fölkereste börtönében s töredelmes gyónásra bírta, még mielőtt a capitano elé vezették ítéletre.

Fra Bernardino, bár a gyónás titka pecsételte le ajkát s Angela nem is hatalmazta föl erre, módját tudta ejteni, hogy a magyar főurak pártfogásába ajánlja a megtévelyedett leányt.

A jámbor szerzetest módnélkül fölháborította, amiért Messer Mignanelli kemény szívvel ellene val-

lott s nyilván azért, mert maga sem járt akkor igaz uton, amikor a leányt véletlenül meglepte. Az udvari vitézek már a pap közbenjárása előtt is mindent megpróbáltak, hogy a császár figyelmét fölkeltsék a leány iránt, akit gyűrűvel ékesített föl. Zsigmond császár kapva-kapott minden furcsa histórián. Különösen ha szép leányról vagy asszonyról volt ebben szó. Ám ezuttal főurai s kedvenc udvari vitézei unszolására nem akart a játékba elegyedni. Jól tudta, mint háborog a nép szenvedelme, ha hitétől rabolják meg. Még inkább akkor, ha balhitéből akarják megfosztani. A husziták tanították meg erre s ő inkább alattomban akarta kiragadni a boszorkánysággal vádolt leányt börtönéből, semmint-hogy főurai ítéljenek fölötte. De amikor Fra Bernardino is közbelépett, rászánta magát arra, hogy tömérdek baját még e kicsi leány dolgával is szaporítsa.

Bármily vigan élt udvara, Zsigmond császár és idősebb főurainak feje az első hónapok elmúltával ugyancsak főtt a tömérdek gondtól. Országában távolléte alatt tömérdek zavar keletkezett. A bazeli zsinaton is rossz útra terelődött a tanácskozás... Minderről a nap-nap után Sienában termő követségek hűségesen hoztak hírt, anélkül, hogy a császár messziről bármit is tehetett volna a bajok orvoslása érdekében. Velence, Firenze ellensége volt s apróbb szövetségeseivel egyetemben fente ellene a fogát. A pápával sem tudott tisztába jönni, akihez a császárkoronázás okáért készült. S amire végül a kereszténység feje és a császár megegyezett, ez utóbbi nem utazhatott tovább, mert a féléves sienai farsang folyamán minden pénze elfogyott. A milanói herceg vállalta magára, hogy a császár itáliai útjának költségeiről gondoskodik.

A hitszegő fejedelem azonban cserben hagyta a

hatalmas uralkodót. Siena tanácsa pedig szintén nem tudott pénzt keríteni azóta, hogy a magyar urak a nótárius leányát a boszorkányság vádjára alól fölmentették. A császár udvarának ellátásáról is csak azért gondoskodtak, mert attól tartottak, hogy ellenkező esetben ijjászai a várost környékező falvakra rontanak s maguk szerzik meg, amire nekik és uruknak szükségük van.

A nyár kezdete óta szüntelenül tomboló farsangnak épen farsang derekán vége szakadt. A maskarás multságok Sienában ebben az esztendőben elmaradtak. A császár udvarának eltartása az egész lakosságra ólomsúllyal nehezedett s már csak azok ragaszkodtak a fejedelmi vendéghez, akik a maguk érdekeinek kielégítését várták tőle.

A palazzo publicóban egyre hevesebb disputák folytak. A császárellenes párt nőttön-nőtt, míglen egy szép reggel kitűzték a városház tornyára a halálfejes lobogót.

— Mit jelent az ? — kérdezte Zsigmond császár, amint aznap reggel vitézeivel kilovagolt.

— Kitört a pestis ! — felelte Messer Docci, aki még mindig hűségesen kitarzott udvarában. Zsigmond császár rettegve fordult vissza palotájába. Élete legfőbb vágya volt, hogy a pápa tegye föl fejére a császári koronát s most még őt is elragadja a fekete halál, holott jóformán már csak pár lépés választja el az apostolok sírjától.

A palota kapuja előtt megduplázták az ijjászörséget. Utról jött követ, városban megfordult udvari ember csak alapos megfüstölés után juthatott be. A keskeny utcán naphosszat föl és alá jártak a Fraternita della Misericordia feketecsuklyás álarcos emberei, vállaikon feketére mázolt koporsóval. Rémesen csörgették a lábaikhoz kötött csengettyüket, hogy minden egészséges ember messze elkerülje őket.

S egy szép tavaszelői délután a császári palotával szembenálló Mignanelli-házba tértek be a koporsós emberek.

— Dromo halt meg pestisben! — hozta hírül Pakosinak inasa s az udvari vitéz szíven mélységes megindulás vett erőt. Most, hogy meghalt, valami csodálatos vonzalom ébredt föl benne a félkegyelmű legény iránt, aki valamikor szíve rajongásának ártatlan jeleit egykori bálványához juttatta. Mindenáron ki akarta kísérni a temetőbe egyetlen hűségesnek vélt emberét, akit Sienában a taliánok közt szerzett. S anélkül, hogy társainak szólt volna, magára kapta taliánszabású fekete köpenyét, szemébe húzta a sienai diákokéhoz hasonlatos bársonyberrettáját s kiosont a palotából.

Azóta, hogy a nép kedve ellenük fordult, az udvari vitézek a császár parancsára olasz köntösben jártak csak ki a városba. Pakosit sem ismerhették volna föl az utcán. Mindazonáltal csak tisztes távolságban követte a menetet, amikor a halottvivők vállukon a koporsóval ismét kijöttek a Mignanelli-házból. Csak Valter, a német szolga követte a koporsót. Pakosi szívből utálta a kancellár bérencét. Most mégis egyszerre szeretettel gondolt rá, hogy megadja a végső tisztességet nyomorult szolgatársának, holott pestises időben még övéi iránt sem köteles erre senki.

A koporsóvivők éktelen csilingeléssel siettek végig a keskeny utcán, a Campón s a via lungán. Utjukból riadtan tértek ki a szórványosan lézengő emberek.

Egyik-másik mellékutcából hasonló menet vonult ki s amire a Porta Ovillehez értek, a fekete csuklyás halottvivők félelmetes komor serege már egész sor koporsót cipelt tovább a pestisben elhaltak temetőjébe, mely az Osservanza-kolostoron túl feküdt.

A halottvivők pedig a város falain kívül egyszerre

fölvidultak. Kacagva mesélték el, mint ijednek meg mindenütt, ahol megjelentek. Pakosi a Dromo utolsó-nak kivitt koporsóját csak a távolból követte. Mégis megütötte fülét minden szó s szívéen megbotráncozással elegy háborgás vesz erőt. Be sem tér a temetőbe.

Csak a kerítésen kívül nézi, mint rakják le a tömérdek koporsót a lankás domboldal tetején álló nyílt színbe s mint szélednek el a halottvivők, anélkül, hogy a koporsókat elásnák. Csak Valter, Messer Mignanelli szolgálja maradt ott s óvatosan körül néz, miközben a többiek távoznak. Pakosin erőt vesz a kíváncsiság. Átugrik a kerítésen s a bokrok sűrűje mögé lapulva egészen a domb tetejére kúszik. Pár lépésnyire tőle ott a koporsó, amelyre Valter vigyáz s ime, alighogy a távozók léptei elhálnak, valaki megszólal a koporsóban.

— Nyisd ki! — hangzik tompán a szó s németül. Nyisd ki, már nem bírom ki tovább.

A szolgál fölfeszíti a koporsó fedelét. Pakosi ereiben megfagy a vér. Schlick kancellár lépett ki onnan kipirult arccal, homlokát törülgetve.

A fiatal vitéz fejében derengeni kezd s fölháborodásában rá akar rohanni. De aztán erőt vesz magán, visszasiet a városba s meg sem áll, míg Zsigmond császár színe elé nem kerül.

IX. Farsang ujulása.

Csapongó jókedvvel elteltlen ültek a nagyterem asztala körül. Magyar főurain kívül csak Schlick kancellár vacsorált a császárral. Az udvari vitézek közül Pakosit is a maga asztalához ültette a fejedelem. Többi vitézei a hely szűk volta miatt a szomszédos szobában étkeztek.

Amikor Zsigmond császár szűkebb kíséretében szállításán maradt, az ebéd és vacsora minden ceremónia nélkül folyt le. Még a főszakácsmester sem kóstolta meg az ételeket, mielőtt asztalra kerültek. Az udvari konyha emberei mind a császár kipróbált magyar alattvalóiból kerültek ki. Az inasok is mind keményfejú magyarok voltak, akik még csak nem is törték a talián nyelvet s ha eszükágába is jut, akkor sem fecseghették volna el idegennek, amit fõlszolgálás közben hallottak.

S már rég nem diskuráltak annyit, mint aznap, amelyen Pakosi a kancellárt a koporsóban megleste. Panaszára Schlick Gáspárt az ajtónállók már a kapuban lefülelték. Bármint tiltakozott kézzel-lábbal, nemcsak megfüstölték, de leszaggatván ruháit, alaposan meg is füröszgették s szinte forró vízben, amelybe a császár udvari orvosmestere azonfúlöl mindenféle maró orvosságot kevert.

A kancellár dühösen szakította ki magát kinzói kezei közül, amire a vadonat új ruhát is ráadták s a császár parancsára ennek színe elé ment. Pakosi biztosra vette, hogy az aljas lelkű német úr most már elveszi méltó büntetését, amiért léha kalandjai közben nem áttallotta, hogy pestises koporsóba feküdjék. Nyilván meglepte Messer Magninelli, miközben lopva Lucrezia asszonynál volt s a német szolga jobb buvóhely híján a szegény Dromo koporsójába rejtette és így vitette ki a házból, ahonnan élve amúgy sem szabadul ki, ha a bõsz talián férj ott csipi. Mentül többet tudott Pakosi vitéz arról, mily sikerrel csapja a szelet a szépséges Lucrezia asszonynak, annál jobban gyűlölte a németet. Az különösen nagyon bántotta, hogy a magyar főuraknak, sőt a császárnak sem röstelte elmesélni bûnös kalandjait. Zsigmond császár jól mulatott e históriákon. Most azonban alighanem kiesik gráciájából az agyafúrt

német, ha a fejedelem megtudja, mily veszedelemnek tette ki magát és az egész udvart azzal, hogy végső szükségben a pestises koporsóba záratta magát.

Pakosi türelmetlenül leste, mint lép ki a kancellár hosszú orral s talán meg is kötözve a császár szobájából. S majd hogy el nem szédült meglepetésében, amikor nagysokára a császárral egyetemben jött ki s ez még az előszobában is nevetve diskurált daliás német hívével.

Pakosi ura láttára kiegyenesedett s Zsigmond császár nevetve fordult hozzá :

— Fuvass riadót, fiam ! — mondta neki. Csapjátok magatokat díszbe. Egész udvarommal kilovagolunk. Bejárjuk a várost. Megállapodunk minden ház előtt, ahol keresztel jelölték meg kapuit. Keresztényhez illő dolog betegeket látogatni.

A vitéz némán engedelmeskedett. S alig egy félóra múlva, élén a hat udyari trombitással, már a Campón vonult végig a ragyogó menet s legvégül főurai díszes kíséretével fehér lován Zsigmond császár.

A trombitások harsogó riadójára seregestül az utcákon termett Siena népe. A pestistől rettegő emberek egyszerre csodás bátorságra kaptak, amidőn látták, hogy császári vendégük minden keresztel megjelölt kapun néhányadmagával befordul s jóságosan sorra vigasztalja azokat, akiknek körében pestises beteg volt. Többnyire a nagy tanács urainak szolgáit szedte le lábukról a fekete halál. Már a tizedik házban fordult meg, ám egyben sem talált beteget. Mindenütt azzal fogadták a hatalmas uralkodót, hogy ép aznap halt meg s rögtön el is temették. Zsigmond császár rendületlenül járta sorra tovább a megjelölt házakat. Végezetül azonban in corpore útjába állt a kilencek tanácsa s Messer Docci ékes

beszédben arra kérte a hatalmas uralkodót, hogy forduljon vissza s ne tegye ki magát a veszedelemnek. Siena lakossága sohasem tudna megvigasztalódni, ha a betegség fölséges személyére is átragadna s a hatalmas császár falai közt halna meg. Zsigmond császár mosolygott a bajusza alatt ; de azért komolyan felelte :

— Csak bátorságot akartam lehelni példámmal sienai alattvalóim lelkébe. A félelem a fekete halálnak legveszedelmesebb terjesztője. Szolgáljon példám bátorításul mindnyájatoknak s a rém kiadja mérgét és nemsokára tovább száll.

Egetverő evvivázás tört ki az utcákon egyre nagyobb tömegekben szorongó nép ajkán. Néhány beavatott nabilin s ezek családján kívül a sienaiak sem tudták, hogy a palazzo urai a terhükre eső császári vendég elriasztására eszelték ki a pestist s hogy a tömérdek koporsóban, amit a halottvivők a temetőbe hurcoltak s éjjel lopva visszahozták, csak téglavolt. Valóságos diadalmenetben kísérték vissza a bátorszivű uralkodót és udvarát s már besötédedett, amikor a nép még mindig ott hullámozott a szűk Szent-Márta-utcában, éltetve a hatalmas császárt, amiért új életet öntött a lakosság szívébe, amely a fekete haláltól való rémületében egyre nagyobb számban szökdösött ki a várost környező szőlőkbe, sőt sátrak alatt a nyílt mezőn is tanyát vert.

Pakosi Imrének fogalma sem volt arról, hogy mi történt. A császár is csak a vacsorán mondta el magyar főurainak, mily hitvány módon akarták az agyafúrt sienaiak távozásra bírni városukból.

— Hiába, az én kancellárom még az ő eszükön is túljár ! — mondta még koccintásra emelve poharát s a német egészségére ivott.

A magyar főurak nem igen lelkesedtek Schlickért, most azonban, hogy ő szabadította ki őket egyre tűr-

hetetlenebb állapotukból, vagy legalább is enyhébbé tette ezt, vígan éljeneztek. Csak Pakosi vitéz ült mogorván helyén. A császár észrevette s megkérdezte, miért nem koccint kedvenc hívével.

— Előbb azt szeretném tudni, — felelte a vitéz, — mily úton-módon jutott kancellár uram a titok nyitjára ?

Schlick Gáspár megpödrölte magyaros bajúszát s elejétől végig elmondta, mint látogatta meg aznap is Lucreziát, amikor Valter hírül hozta neki, hogy Messer Mignanelli a szőlőjébe ment ; mint jött ez váratlanul vissza. Ő az inasok szobájába osont. A folyosóra ép akkor hozták a koporsót. Valter elcsalta a halottvivőket s őt eközben a koporsóba rejtette a szép asszony.

— Semmi áron sem akartam a koporsóba bújni. De Lucrezia megvallotta, hogy az egész pestis csak szemfényvesztés s hogy Dromo a szőlőben van tegnap óta s ott is marad, míg a császár úr el nem megy. Valter esküvel fogadta, hogy úgy van. Mit tehettem mást, — folytatta a kancellár ártatlan ábrázatot vágva s Pakosi felé fordult. Nem akartam, hogy Messer Mignanelli ott találjon s gyanakodjék rám, — mint kegyelmedre, vitéz uram. No de meg is adtam az árát, majd hogy a guta meg nem ütött, miközben árkon-berken által hurcoltak, összevisszaráztak a szűkre szabott deszkák közé szorítva.

A császár jóízűen föl kacagott. De amikor észrevette, mint ülnek elgondolkodva főurai helyükön, szaporán asztalt bontott.

— Egyébként tisztelteti a szép asszony ! — folytatta a kancellár, amire Zsigmond kamarásaival eltávozott. És holnap ismét koporsót küldenek Messer Mignanelli házába a szép asszony cselédjéért, ki ma éjjel bujdosik ki a szőlőbe. Nem volna kedve

ebben bejutni? Látja, én holnap Mátyus comes úrral a szent Atyához utazom követségbe. A szép asszony unatkozni fog és haragudni, mert csak levélben búcsuzom el tőle. No de abban megfogadom, hogy halálom ójáráig is gondolni fogok rá.

A fecsegésébe mélyedt kancellár észre sem vette, mint ürült ki apránként a nagyterem. Csak akkor hallgat el, amire az udvari vitéz is föláll az asztal mellől. Pakosi szemében mélységes megvetéssel biccent a kancellár felé s társai szobájába tér.

— Menjünk a városba! — ezzel fogadja Szöllősi István, aki a pestisesnek elhíresztelt Sienában rém rosszul érezte magát. Most azonban, hogy az udvari vitézek is neszét vették a nobilek csalafintaságának, mindenáron nagyot szeretett volna mulatni valamelyik jobbfejta oszteriában.

Pakosi vitéz szíve tele volt keserőséggel s azt hitte, hogy megkönnyebbül, ha egyszer jól kirúg a hámból. Szöllősihez s ennek társaihoz csatlakozott. Kardcsörtetve mentek végig a szűk utcán a Campón, hol néhány fiatal sienai nobili is hozzájuk szegődött.

A pestistől már senki sem félt. Az utcákon vígan lüktetett ezek mindennapos, mozgalmas esteli élete.

A magyar vitézek nem árulták el, amit a császár és a kancellár a pestisről elmondtak. A magyar fiúk és a sienai nobilek annál tüzeesebben mulattak... S mintha ismét megújult volna a farsang, aznaptól fogva esténként a Campón mindig tánc volt. S hogy az Osservanza felé hurcolt fekete koporsók száma egyre ritkult, végre egészen elfogyott, húshagyó vasárnap akkora maskarás mulatságot csapott az egész város, aminőt Siena még pogány korában is alig látott. S bizonyára hamvazó szerdára is átnyulik a tánc, ha hire nem terjed, hogy a duómóban Fra Bernardino mondja aznap az első bőjti prédikációt.

X. Az utcai párbaj.

A duomo aznap is színültig megtelt emberekkel. Környéke ismét úgy festett, mint a búcsuval kapcsolatos sokadalom idején. A világ legnagyobb templomának tervezett székesegyház félbenmaradt csonka márványfalai között is ember-ember hátán állott s leste, hogy mit mondanak Fra Bernardino prédikációjáról azok, akik nem bírták ki a fojtó levegőt és még a szentbeszéd folyamán jöttek ki egymásután a templomból. Zsigmond császár udvarával a szerzetes első négy bőjti szentbeszédét szintén végighallgatta. Az ötödikre azonban már nem jött el. Országainak ügyes-bajos dolgai tartották innen távol s a továbbutazásra való készülődések, amelyet a sienaiak minden pillanatban vártak, jöllehet már beletörődtek a fejedelmi vendég ittidőzésébe, mely a város életét való mivoltából egészen kiforgatta.

A pap ellenségei hiába híresztelték el, hogy csak a császár miatt tódul akkora tömeg minden szerdán a duomo felé. A hatalmas uralkodót és udvarát akarják az emberek látni, mondták s nem a szerzetesre kíváncsiak, akit életében némelyek már megtettek szentnek, nyilván csak azért, mert a hatalmasok, a város urai, a nobilek fényűzése ellen sem röstel mennydörögni. Ám, hogy a császár elmaradt s a duomo és környéke mégis csak megtelt különböző rendű és rangú emberekkel, a pap ellen még csak píszzeni sem mert senki a künn várakozó tömeg soraiban.

Annál kevésbbé, mert már az egész városban hirt terjedt, hogy Zsigmond császár az előtte való napon alig néhányadmagával s gyalogszerrel ment el az Osservanzába s lelke mélyében megrendülve távozott a szerzetestől, kit látogatásával megtisztelt.

A duomo fekete sávokkal tarkított fehér márvány falairól csillogva verődött vissza a mosolygó tavaszi ég verőfénye. Ragyogásában csupa derű volt a komor, toronyformájú házakkal szegélyezett girbe-görbe nagypiacis, amelyet a várakozó tömeg sűrűn ellepett. Az emberek arcáról mindazonáltal tovaszállt a pajkos jókedv, amely pedig Siena vidám népét nem igen szokta cserbenhagyni. Mintha hallották volna a templomban prédikáló pap bűnbánatot, alázatos-ságot és magábaszállást hirdető szavát, oly komolyan állottak vesztég mind. Csak ha valaki kijött a templomból, mozdultak meg a közelben állók.

A prédikáció végeztével aztán, mint a megriadt hangyaboly, egyszerre nyüzsgésre kelt a piacon várakozó tarka tömeg. Mindenki a szerzetest akarta látni s a templom főkapuja körül akkora ádáz marakodás támadt, mintha Fra Bernardinot már eleve-nen akarnák szétszedni ereklyék szerzése okáért. Csak amire a templom hármaskapujában strázsáló darabontok szétválasztották a tömeget, jöhettek ki onnan az emberek. A főkapuhoz vezető lépcsőt egyfelől az egyetem diákjai, másfelől a sienai mesterlegények szállták meg. S akik a prédikáció alatt egymást ingerelték, halkan a másik oldalra röpített gúnyos szavaikkal, azok figyelme most egyazon mohósággal a templomból kitóduló tömeg felé fordult.

Siena tanácsurái nyomában tarka össze-visszaságban egymásután vonultak le a most is büszkén viselkedő nobilek, a város szebbnél-szebb asszonyai, a céhek fejei egy-egy csomó idősebb mesterember kíséretével. A városbeliek sorában föltűnt néhány bőrkucsmás magyar íjjász is, a császár egy-két udvari vitéze. Majd ismét egész csapat virító színű ruhákba bujtatott fiatal leány tűnt föl a lefelé hullámzó emberáradatban. A diákok harsány éljen-

zessel üdvözölték egy-egy professzorukat, aki szintén benn volt, holott a pap ellensége az univerzitásnak s tanítómesterei és diákjai ellen is nem egyszer kifakadt. Aztán egyszerre lerepül a fejekről minden süveg. Az érsek jó tömérdek pap kíséretében s áldást osztogat. Közvetlenül mögötte haladt híres unokaöccse, Enea Piccolomini, aki már-már búcsút mondott a papi pályának, a farsang vége felé mégis fölszenteltette magát.

A tömeg egyre feszültebb kíváncsisággal várja Fra Bernardinót, aki még mindig nem mutatkozik, holott a duomóból már csak szórványosan jönnek ki az emberek. A papság nyomában egy könnyű szürke kendőbe burkolozó fiatal leány oszon ki az egyik ajtón s sietve letipeg a lépcsőn, mintha üldöznek. Fejét egészen lecsüggeszti, néhány fiatalember azonban mégis megismeri s megbotránkozva fakad ki:

— Ecco la strega!

A leány összerezzen s a kíváncsian visszaforduló papok sorain keresztülfurakodva siet tovább.

— Utána! — kiáltja egy diák s társai, valamint a mesterlegények közül is egy egész csapat üldözésére siet.

Hogy a császár fölmentette, senki sem törődött többé Angelával. A pestis rémétől rettegve a sienaiak hamar elfeledték, hogy nótáriusuk leányát boszorkánysággal vádolták.

A leány mégsem mert sehol sem mutatkozni. Tudta, hogyha fölismerik, ellene zúdul mindenki s bántatlanul egy lépést se tehet az utcán, míg apjával együtt más városba nem vándorol. A szerzetes prédikációinak a hírére azonban nem tudta magát tovább türtőztetni. Az utolsóelőtti bőjti szentbeszédet mindenáron meg akarta hallgatni. Még korán reggel a duomóba osont s ott lebzelt egész nap, csak-

hogy meghallgathassa a szent hirében álló papot, akin kívül a sienaiak közül senkinek a szive sem esett meg sorsán, amikor börtönbe hurcolták. Szinte szomjuhozta Isten vigasztaló ígét, mégsem volt módjában, hogy kivegye részét ezekből. Mióta boszorkányságáért oly keserves módon meghurcolták, csak korán reggel mert szentmisére menni egy-egy félreesőbb kicsiny templomba. S ilyenkor sehol sem prédikálnak. — A duomóból, bár naphosszat semmit sem evett, csak alkonyattájt akart hazamenni. Ám a prédikáció vége felé fölismerte néhány ember. S minél inkább ritkult a benn szorongó tömeg, annál többen üldözték görbe tekintetükkel. A templom pillérerdejét kerülgetve bujdosott, mint az úzótt vad, míglén a kivonuló papok nyomában jövő emberek elől nem volt más menekülése, minthogy a szabadba térjen.

S a háta mögött harsogó kiáltásokra mindenki riadtan tér ki a menekülő leány útjából. Angela a duomo piacáról egy közeli meredek sikátorba fordul, amely a Santa Marta felé vezet. Csak néhány magyar ijjász megy arra lefelé s a leány szive nagyot dobban, hátha megvédelmezik.

— Ecco la maledetta striga! — hangzik háta mögött egyre dühösebben s a felbőszült legények röggel hajigálnak utána.

A leány futásnak ered, de már így is majdhogy el nem érik, amire a pár főnyi fegyvertelen ijjászcsapathoz ér. — A marconaképű magyar fiúk kíváncsian néznek szemrehuzott kendője alá s amint tovább rohan, inkább csak úgy tréfából, útját állják a feldühödt talián legényeknek.

— Hagyjatok! — kiabálják ezek olaszul. Boszorkány ez. Még titeket is megront.

S néhány diák keresztültör az ijjászok során; Angela már-már megőrül rettegésében. Vakon rohan

előre s észre sem veszi az udvari vitézt, aki gondolataiba mélyedten megy lefelé. Csak amire melléje ér, eszmél föl s miközben halálra fáradtan a legközelebbi kapuba fordul, kebléből a kétségbeesés hangján tör ki a könyörgés.

— Az Ur Jézus szerelmére, mentsen meg, signor !

Pakosi szinte ösztönszerűleg a kapu elé áll. Egy csomó diák már odaért. A vitéz nem tudja, mi történik itt, szívében mégis ébredezni kezd a magyar virtus, mely minden üldözött ügyefogyott ember védelmére kész.

— Vissza ! — kiáltja parancsolóan s amire a diákok kirántják a gyíkleseiket, szintén kardot ránt.

— Mit avatkozol dolgunkba ? — támadnak rá tüzesen egyszerre hatan s anélkül, hogy bevárnák feleletét, taliános heveséggel rontanak rá.

A vitéz kipróbált budai pengéje azonban, mint a villám, nagy ívben lesujt s a feléje meredő gyíklesek szikrázva törnek ketté és hullanak szanaszét csörmpölve a földre.

Egy másik diákcsoport lép most az előbbi nyomán s egyenkint akarja összemérni az idegennel kardját. Ám a magasból csörrenő léptekkel városi darabontok sietnek a verekedők felé s a diákság elszelel.

— Jöjjön, signora ! — e szóval fordul Pakosi a kapualjában reszkető fiatal nő felé s miközben tovább haladnak, azzal biztatja, hogy hazáig kíséri.

— Ó, az messze van — feleli a leány reszkető, gyermekhangon. — S én nem vagyok erre méltó.

Aztán anélkül, hogy a vitéz kérdezte volna, elmondta, miért üldözték. Pakosi csak akkor nézett arcába s rögtön fölismerte, hogy a császár udvarhölgyei közül való a leány s hogy a nótárius leánya, aki oly sokat lábatlankodott előtte a multságokon, mikor ő még szíve egész rajongásával a szép Lucrezia asszonyért hevült. Akkoriban szerfölött bosszantotta

Angela gyermekes viselkedése. Amikor azonban boszorkányság miatt a császár ítélőszéke elé hurcolták, szíve mélyében megindult láttára. Meghatóan bájos volt, amint hófehér ruhában, mint maga a testté lett ártatlanság, állott ott a tömérdek férfi között, a legszörnyűbb bűnök egyikével vádoltan. Mint a császár udvarában minden magyar ember, Pakosi is meg volt arról győződve, hogy Angelát valami szörnyű félreértés, vagy pedig mások, talán magának Messer Mignanellinek gonoszsága sodorta e bajba s amint most a leány hálás rajongással teli szemét reávetette, nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze tőle :

— Igazán megpróbálta azt a bűbájosságot, amivel vádolták ?

Angela szomorúan bólintott fejével s aztán, nehogy nagyon is megutálja megvédelmezője, csendesen elmondta, mint beszélte rá erre Beffa asszony, kit dajkája hozott házukba s mint égett a szíve a szerelem tűzétől, amelynek tárgya ügyet sem vett rá.

— Együgyű eszemmel azt hittem, hogy az enyém. lesz, ha megpróbálom ezt a rettenetes dolgot, melyet mégsem tartottam oly rettenetesnek, mint a halált Biztosra vettem, hogy meghalok, ha nem lesz az enyém, aki szívem nyugalmát elrabolta.

S amint minden tartózkodás nélkül őszintén föltárta szívét, nagyon bájos volt. Kicsiny, de rendkívül formás hajlékony termetét nem tudta megtörni a tömérdek szenvedés, amelyen a boszorkányság óta általesett. Elbájolóan kedves arcát, mosolygásra termett vérpiros ajkát pedig szinte megható módon széppé varázsolta a ború, amely szüntelenül ott lengett nyílt tekintetű nagy barna szeme fölött, hófehér homlokán s a fájdalmas vonás, mely minduntalan ott játszadozott kicsiny szája körül. Pakosi

sem állhatta meg, hogy szívében el ne mosolyodjék, amikor a kicsi leány, akárcsak gyóntatója lett volna, oly őszintén mondott el neki mindent.

— S most már nem akar meghalni? — kérdezte tőle tréfásan s még jobbkedvűvé lett, amire a leány komolyan így felelt:

— Élnem kell, hogy levezekelhessem nagy bűnömet.

— És ki volt az az irigylésre méltó dalia, aki szép szívét elrabolta? — évődött tovább a leánnyal Pakosi, aki csodálatosképp még sohasem érezte magát oly jól Sienában, mint most, hogy Angela szíve tömérdek szomorúságával mulattatta.

Ámde a leány nem felelt.

— Nos, ki volt az a fatuskó, aki észre nem vette, hogy lángra lobbantotta ilyen bájos teremtés szívét? — folytatta s Angela nagyot sóhajtott. Már végkép lemondott arról, hogy valamikor e földön még boldog lehet. S bár nem álmodott többé arról, hogy szíve bálványa valamikor még csak közelébe is ér, nem tudott annak sem örülni, hogy véletlenül mégis találkoztak, hogy az ellene törő diákok elől ép az védelmezte meg, akiért az első pillanattól fogva, hogy meglátta, valósággal élt és halt. Mégis jólesett szívének, hogy előtte könnyíthet rajta s nem bánta, ha mulat is azon Pakosi, amit neki elmond s társainak is elmeséli, mily bohó a kis boszorkány. S Angela a vitéz ismételt kérdésére erőt vett benső küzdökésén s elfogulatlanul, mintha csak azt kérdezték volna, mint szolgál egészsége, csöndesen felelt:

— Az én szívem bálványa az volt, aki még a császár úr jötte előtt került Sienába s leszállt lováról, hogy fölemelje a pamutgombolyagot, amit leejtettem.

Pakosi vitéz ijedten meredt a fiatal leányra s egyszerre elsápadt. A gombolyag históriájával sokat

bosszantották társai s neki az első pillanatban úgy rémlik, hogy a leány részéről jogtalan szemrehányás éri udvariasságáért. Csak amidőn Angela fejét alázatosan meghajtva ismét némán tipeg tovább s zavainak hangja, mint a mindenről való lemondás méla muzsikája tovább is ott rezeg s zeng szívében, csak akkor vesz ismét erőt egész mivoltán s az eddiginél még nagyobb mértékben a meghatottság. S hogy lelkében tovaszállt a neheztelés és gyanakodás felhője, beszélni akar, ám nem talál szavakat ahhoz, amit mondani szeretne. Hátuk mögött már rég elmaradt a város, a melyet a San Marco kapuján kilépve hagytak el. Angela a mezei ösvényről a Fontebranda-hoz vezető útra lépett, a szőlőbeli ház felé, amelynek tornácán már ott várt rá apja.

— Köszönöm, signor cavaliere! — szólalt meg a leány. — Most már nem érhet baj házunkig.

Pakosi nem felelt, de nem is tágitott a leány oldala mellől. S minél inkább közeledtek az aggódva eléjük néző öreg úrhoz, mindkettőjük szíve annál hevesebben vert.

XI. Virágvasárnap délután.

A virágvasárnapi vecsernye után Messer Docci szőlőjében találkozott a diszes társaság, amely a császár Sienában való hosszas időzése alatt szinte már egészen egybeforrt. Siena szebbnél-szebb aszszonyai és leányai a szokottnál is nagyobb kedvességgel fogadták az udvari vitézek bohó udvarlását. Jól tudták, hogy végére jár a farsang, amely a császár révén rájuk nézve a múlt év nyara óta szinte szakadatlan.

Messer Docci bársonyberrettáját bozontos szemöldökére húzva fiatalos fürgeséggel járt-kelt a babér-

fákkal szegélyezett hegyoldali napfényes tisztáson, kínálgatta jóféle tüzes hegyi olasz borral előkelő vendégeit. Boldogságtól buzogó szívvel koccintott velük magyar módra, tette a szépet a vitézek körül rajongó talián asszonyismerőseinek. — Majd odasietett Csapi Lászlóhoz, a fiatal királyi szekretáriushoz, akit a császár mégis mintha jobban becsülne meg német birodalmi kancellárjánál s az udvarbeli dolgokról kérdezte ki.

— Ugy-e nem utazik még el felséges vendégünk ?

— Bizony, már minden útra készen van — hangzott a felelet. — Minden pillanatban elindulhatunk, de urunk, úgy látszik, nem tud egyhamar megválni e szépséges várostól.

— Ugy-e ? — ujjongott a talián úr. S mit gondol, főleg miért ?

Messer Docci dicséretet várt a fényes ellátásért, amelyben a város főleg az ő buzgólkodására részesítette császárhoz illő módon a fejedelmi vendéget és udvarát. Ám Csapi László csak azzal felelt :

— Nyilván nagyon is szívéhez forrt Siena.

Aztán ismét nagyot hallgatott s amidőn Messer Docci csalódottan magára hagyta, hosszan elgondolkodott.

Zsigmond császár már régóta Rómában szeretett volna lenni, ám kifogyott minden pénzéből s így nem mehetett tovább Sienából óriási kíséretével. Kancellárja az örök városban már mindent elrendezett fogadására s mégsem mozdulhatott el innen. Holott ha nem is várja ott a koronázás, legalább a nagyhét utolsó három napját s húsvét ünnepét az apostolok sírjánál szerette volna megülni. Hogy a milánói fejedlem hitszegő módjára cserbenhagyta, még kis-karácsony táján küldte haza Nempti Gergely pécsi kanonokkal együtt főkamarsát, Guthi Ország Mihályt, hogy pénzt szerezzen. A főkamars három

hete már meg is izente, hogy száz válogatott ijjász kíséretében egész szekérnyi aranypénzzel visszafelé indult Budáról. A császár tegnapi várta pénzthozó embereit. Mindent elrendezett, hogy mihelyest megérkeznek, rögtön útrakelhessen. Ám úgy látszik, valahol útjukat állhatták a velenceiek vagy a firenzeiek zsoldosai s most akár nyárig is alighanem itt rekednek, ha elrabolták a tömérdek kincset.

— Hol van signor cavaliere Pakosi ? — ezzel a kérdéssel zavarta föl gondolataiból Csapi Lászlót egy bájos fiatal asszony. Messer Docci unokahuga, aki a szőlőben a háziasszony szerepét töltötte be.

— Nem tudom — hangzott tétován a felelet — megigérte, hogy eljön. No de ihol itt is van már.

S a szép asszony riadtan nézett le, amerre Csapi mutatott. Az ajkairól meglepetésében ellebbenő kiáltásra, a babérfák árnyékában éneklő társaság is elcsodálkozva sietett arra.

— A boszorkány ! — suttozták a leányok megbotránkozva. Ám a következő pillanatban az édes sejtelmek özönétől szinte túláradt szívük.

— A menyasszonyom ! — szólalt meg Pakosi a társaság elé lépve s a karjába kapaszkodó Angelára mutatott, ki szemét lesütve, remegve simult hozzá.

A leányok egyszerre megrohanták s elragadva jegyese mellől sorra ölelgették régi barátnőjüket, akitől boszorkányhistóriája miatt egészen elfordultak s akit most oly hévvel csókolgattak, mintha csakugyan a mesebeli királyfi ragadta volna ki a varázslatból, amely rájuk nézve holttá tette a kicsi Angelát.

Vitézi társai Zsigmond császár révén már tudták, hogy mitől fő Pakosi vitéz feje ; mindazonáltal meglepetést színelve fogták körül s paroláztak

vele. Ha nincs bőjt ideje, örömkben rögtön táncra is kerekednek a babérfák hűsében hemzseghő szebbnél-szebb leányokkal.

Igy azonban ismét csendesen a pázsitra heveredtek s Messer Docci unokahuga előszedvén mandolinját, édesen csengő mély hangján bájos szerelmi nótára gyűjtött. S mintha csak a dal varázsa terelte volna egymáshoz azokat, akik a mind sűrűbbé váló összejöveteleken mind nagyobb rokonszenvvel voltak egymás iránt: a tisztás szélén Pakosi és Angela példájára egyre több fiatal pár telepedett le, mélyedt el egymás nézésébe, szívta magába az édesbús nóta dallamát, mely fölöslegessé tett minden beszélgetést.

A hegyek felé hanyatló nap ragyogása egyre enyhült, a szőlő aljáról egyre erősebben áradt feléjük a virágzó narancsfák édes illata.

A fiatal Szöllősi a virágillattól, a dal édes varázsától s szerelme szép szemének tüzes tekintetétől megmámorosodva meg akarta csókolni Beatricét, Messer Docci legfiatalabb leányát. Ez azonban kisiklott karjai közül, pajkosan megfenyegette, majd súgva így felelt bocsánatkérésére:

— Majd ha visszajön!

— Nem megyünk mi innen soha! — rebegte a vitéz s társai, akik meghallották, hogy mit mondott, maguk is úgy érezték, hogy nem szakadnak el többé a szépséges Sienától, amelynek oly kedvesek leányai, vagy legalább is nehezükre esik majd, ha üt az óra s nekik hirtelen menniök kell.

A szép asszony dala elhalt, Messer Docci ismét a borosbillikomok után látott. A többiek vesztég maradtak. A fiatal asszonyok, a sienai nobilek elmélázva néztek végig a még mindig némán egymás mellett ülő fiatal párok hosszú során.

— Nem szakad-e meg szegény gyermekeink

szíve, — vélte egy öreg ur, — ha ezek a jó fiúk itt-hagynak bennünket ?

— Ej ! — biztatta egy másik. — Csak még pár napig legyenek itt s meglássa, Messer Abeto, signor Pakosi példáját követi mind.

S a szétoztott billikomokat magasra emelték a császár udvari vitézei s Angela boldogságára és a maguk hölgyének javára koccintottak. S ekkor mintha az ezüstpoharak csörrenésére támadt volna, mindnyájuk szívére nézve rémes hatású visszhang kél a távolból.

A városház tornyán éles szavával messze földön szerteszálló riadó harsan föl, a császár udvari trombitásainak tüzes riadója. Messer Docci magyar vendégei sebtében magukra kötik a fákra akasztott kardjukat s sorra búcsuznak.

— Mennünk kell ! — rebegik megindultan. A császár elutazik !

S alig egy óra múlva a Porta Romana előtti tisztáson lengetik selyemkendőcskéjüket a fiatal leányok, akik Messer Docci szőlőjében mulattak virágvásárnap délután.

Az íjjászok marcona csapatai nyomában az udvari vitézek tűnnek föl a kapu boltívében, talpig ünneplőben, melyet nem is értek rá utiruhájukkal fölcserélni, oly hirtelen szánta rá magát a császár az utazásra, mihelyest Ország Mihály megérkezett.

— A viszontlátásra ! — kiáltják a vitézek a különálló leányhad felé, kucsmájukkal integetve.

A császár is barátságosan bólintgat feléjük. A mögötte nyargaló főurak sorából ekkor hirtelen Pakosi ugrat ki s a sikoltva széjjelrebbenő leányok közül nyergéből aláhajolva karjaiba kapja Angelát s homlokon csókolja.

Mindenki azt hitte, hogy magával ragadja a kicsi leányt, akit pehelyként a magasba emelt. Ám ami-

kor óvatosan ismét a földre teszi, tomboló örömujjongás kél a kapu ormán, a falak párkányán és a domboldalon lefelé kígyózó út mindkét felén s a sienaiak megújuló lelkesedéssel búcsuznak a távozó császártól, hatalmas főuraitól s vígan kiáltják unánuk :

— A rivederci !

Csak Angela zokog. Barátnői hiába vigasztalják, Ők biztosra veszik, hogy az ő szívük vitéze is viszatér. Ám a kicsiny leány nem tud megvigasztalódni. Az utolsó pár nap úgy zajlott le bohó feje fölött, mint egy tüneményes szép álom. Hogy azonban Emerico elment, vége mindennek. Vissza nem tér többé, bár megígérte. Barbara is így járt szíve vitézével a nagy Lodovico király idejében.

XII. Útra készen.

Forró vasárnap délután van. A nap hevesen tűz alá. Vakító fényében szinte izzásra kél a hármashegyen terpeszkedő ősrégi város. Hatalmas falainak szürke bástyái, tömérdek templomainak és palotáinak tornyai szikrázva merednek a magasba. A Porta Fontebranda felé vezető út pora is úgy csillog a Monte Maggio felől fujdogáló szél szárnyán, mint-ha merő ezüst lenne.

A város falain kívül mégsem tűrhetetlen a nyári nap melege. A szana-széjjel bujdosó szellőn kívül az olajfák hús árnyéka is mérsékli, amelyek sűrűje szinte elnyeli Lucchetti nótárius szőlőbeli villáját. Az út széléig kiugró tornác hús árnyékba borult. Angela, a nótárius leánya, ott ül karosszékében, kézi munkájával. Ölébe tette a pamutgombolyagot, mely akkora, mint egy kisebb fajta ágyúgolyó. S miközben finom ujjai közt fürgén zörögnek a puszpáng-

fából készült kötőtűk, csöndesen elgondolkozik, az idők folyásán, idők változásán.

Formás, bodrosfürtű kicsi fejében már csak olybá rémlik neki a sok szenvedés, a pár napi boldogság, a válás keserve s az apja unszolására való szorgoskodás, amely ezt követte, mintha minden csupán valami szédítően változatos, kezdetben rettenetesen zord, majd ismét búbájosan szép, végül tikkadt egyformaságban lepergő állom lett volna. S most, hogy barátnői, s tömérdek más asszony segítségével végzett a kelengyével, amelyen a császár távozása óta naphosszat dolgozott, mintha az esztendőn át szakadatlan álmából hirtelen fölébredt volna. Ahogy a templomból visszajövet, kicsi szobájának ládájából, ennek is legelrejtettebb zugából kihalásztá az asztalterítőt, amelynek kötését jó egy esztendővel ezelőtt félbenhagyta. Szinte meg volt győződve, hogy a valóságban semmi sem történt azóta, hogy ez csak tegnap volt. Nem igaz, hogy Zsigmond császár Sienában járt, hogy jöttével fölfordult a világ és a városban félévnél tovább tartó s a szokottnál is zajosabb farsang kerekedett. Nem lehet igaz, hogy az ő bohó szíve lobot vetett, mikor még jóformán azt sem tudta, hogy mi fán terem a szerelem. Az mindenesetre csak rossz álom volt, hogy boszorkányos varázslatba kezdett s Messer Mignanelli meglátta, amint ruhátlanul az izzó serpenyőket körüljárja. Gonosz lidércek vitték csak börtönbe, a törvény, a császár ítélőszéke elé, ezek üldözték az utcán diákok képében, mintha boszorkány lett volna; míglen végre az álom jó tündére megkönyörült rajta s a mesebeli királyfit küldte megmentésére. Ez megszerette, el is jegyezte, tüzes csókkal vált meg tőle, de vajjon visszatér-e?

Angela csöndesen megrázza fejét. Ah, az álmok nem térnek vissza! A leány térdei közé szorítja a

pamutgombolyagot, amelyből voltaképen e sok tarkaság szövődött. Mintha attól félne, hogy ismét az út közepére gurul, ismét ott terem egy ösmeretlen vitéz s talán még valami cifrább história kerekedik a dologból, mint a régi volt. Pedig mennyi veszedelem fenyegette már az első miatt is s nemcsak őt magát, hanem jó öreg apját is, akit ugyancsak elcsapnak hivatalától, ha nem fordul jóra minden. Ki tudja, merre bujdosnának most Barbarával együtt, akit a boszorkányság miatt apja elkergetett, mégis később visszafogadott, mert különben öreg napjaira éhen vész. Sehol sem akarták befogadni, amikor kisült, hogy ő beszélte rá Angelát a boszorkányságra.

Mindenki biztosra vette, hogy ő maga is hétpróbás, kitanult boszorkány. S a capitano parancsára a darabontok még Zsigmond császár távozása után is sokáig őrizték éjszakánként Lucchetti nótárius házát s lesték, nem-e repül ki kéményén Barbara, aki kicsi úrnőjét boszorkányságra csábította. A leánynak azonban, keresztényekhez illő módon, mindenek megbocsátottak. S hogy Zsigmond császár elutazott, a nobilek asszonyai, leányai egymással versenyt siettek segítségére. Kelengyéje varrásánál segítettek neki. Igaz, hogy ezt nem annyira felebaráti szeretetből tették, mint inkább azért, mert azt hitték, hogy Pakosi vitéz csak küld majd majd hébe-hóba üzenetet jegyesének s hírt is társairól, akik közül egyik-másik az ő szívüknek kedves volt. Angela nem várt levelet, nem is ment akkoriban az olyan könnyen. Üzenetek küldésére sem kérte szíve vitézét. Sőt ellenkezőleg, lebeszélte erről. Meghalt volna szégyenében, ha egy harmadik is megtudja, aminek elmondását ők ketten csak egymásnak szánták.

— Mégis bolondul cselekedtem ! — sóhajt föl egy-

szerre a leány s Barbara után kiált. Az öreg asszony nem volt ugyan többé bizalmasa, mint azelőtt, hanem azért néha-néha mégis csak szóba állt vele.

— Mit gondolsz ? — kérdezte tőle, amint a konyhából, ruháját lesimítva, künn terem. — Vissza fog-e jönni signor Pakosi ?

Az öreg asszony vállát vonogatta. Már a nyelvén volt, hogy amint tapasztalásból tudja, a magyarok nem szoktak visszajönni azért, akinek idegenben szerelmet fogadtak. De nem szólt semmit. Biztosra vette, hogy kicsiny úrnője ugyancsak szenved, ha nem is mutatja. A császár már rég visszatért Rómából, s most már talán a nagy hegyeken is túl jár s ismét Németországban van. Jól tudta ezt az egész város, apja révén Angela is. Az öreg Lucchetti napról-napra mordkedvűbb lett. Leánya az ő sürgetésére varrta meg kelengyéjét, a vitéz tisztességes uton kérte meg s bár hirtelen, el is jegyezte. Hogy azonban Rómából nem egyenesen Sienába tért vissza, hanem Baselig kísérté el császáriját, biztosra vette, hogy aki oly fényes jövőt ígért leányának, cserbenhagyta.

Barátai hiába igyekeztek arra, hogy megnyugtassák a nótáriust, aki már úgy sem lesz sokáig közöttük, mert leányával Magyarországba vándorol. Hiába biztatták, hogy a császári koronázás ceremóniái, az örök város templomainak látogatása közben, az udvari vitézek szakadatlan a császár körül vannak. Útjában is úgy kísérik, mint az árnyék s még arra sem érnek rá, hogy üzenetet írjanak annak, akit szívének szeret.

— Csak várjátok útrakészen ! — mondogatták neki. — A magyar vitéz, ha török-szakad, beváltja szavát.

— Hiszen útra készen vagyunk ! — felelte ilyenkor az öreg, kezével legyintve. — De úgy látszik,

hamarább látjuk meg a másvilágot, mint Magyarország.

S Lucchetti nótárius alkonyattájt búsan lecsüggesztett fejjel tér vissza a városból szőlőjébe, ahova leányának szomorú esete miatt még a télen kiköltözött. Amire azonban hazaér, vidámságot erőszakol magára s maga biztatgatja leányát minden este azzal, hogy türelem rózsát terem.

— Ugy bizony! — Amire fönn északon másodszor nyílnak a rózsák, az ő szívében is újjá ébred a szerelem. Akkor visszafordul s eljön érted leányom. Csak várjunk útra készen!

Ezek voltak első szavai aznap is, amint hazaért s Angela elébe sietve, apja nyakába ugrott. A leány szeliden mosolyogva nézett föl rá, majd amint melléje telepedett, ismét előszedte kézimunkáját s miközben atyja melán mosolyogva nézte, halkán beszélni kezdett.

— Ej, én jó édesapám, ne áltassuk egymást! Lássa, folytatom a kötést, melyet akkor félbehagytam. Tekintsük úgy, mintha semmi sem esett volna közbe, semmi sem történt volna azóta. Adjunk hálát Istennek, hogy szerencsésen kiállottam a megpróbáltatást, amelyet reánk mért. Nemde, Fra Bernardino is arról beszélt ma, hogy ne lázadozunk rendelkezései ellen s bizzuk rá alázatos lélekkel sorsunkat.

S az öreg Lucchetti szemefénye elhomályosult; pilláinkönnycsepp rezdült meg. Még most is azt hitte, hogy leánya vigasztalhatatlan. Nagy szerelme nem nyugodhatott meg oly hirtelen. S csak azért beszél úgy, hogy apját megnyugtassa.

— Most is szeretem — folytatta a leány, mintha olvasott volna lelkében. — Mégis talán jobb, hogy nem jött értem, hogy nem hagyjuk itt szépséges Sienánkat, barátainkat, ismerőseinket, akik megbocsátották eltévelyedésemet s most is szeretnek.

Nem hagyjuk itt jó édesanyám sírját, e szépséges vidéket, amelynek minden zuga szívünkhöz forrt. Csöndesen éldegélünk tovább, mint eddig. Türelemmel várjuk be, míg eljő, akit az Úr számomra kiszemelt. Hűséges felesége leszek, ha nem is tudok többé majd úgy szeretni, mint először; neked azonban annál több marad szeretetemből, jó apám.

— Mily bölcsé tette a sok megpróbáltatás kicsi bohó leánykámát — mormogta az öreg s karjaiba kapva Angelát, térdére ültette. A leány átkarolta nyakát s miként gyermekkorában, a csókok özönével borította el az élet barázdáival tele szántott magas homlokát. Semmit sem törődött azzal, mint mosolyognak az uton jövő-menő emberek, a városbeli ismerősök, akik az alkonyattájt hűsebbé váló levegőben kísértáltak szellőzni; az idegenek, akik hol gyalog, hol lóháton, hol nyikorgó szekeren naphosszat s egyre sűrűbben igyekeznek a város felé. A Porciunkula ünnepével kapcsolatos búcsura jönnek, amelyet két nap múlva tartanak meg az Osservanza kolostorában.

A nap már nyugovóra hajlik. A hegy tetején fényében fürdő város csillogó háztengerét egyre élesebben hasogatja darabokra tömérdek tornyainak árnyéka. Az országúton tova igyekvő emberek árnyéka is mindjobban megnyulik s amint Angela arranéz, emlékezetében újból ébrednek a közelmúlt események árnyék alakjai. S ő hiába hessegeti el, simul közelebb apjához. Imhol lódobogás tör keresztül a járókelők zsibongásán s a leány riadtan arra néz. Három lovas tűnik föl a távolban. Mögötte valamivel nagyobb lovascsapat üget. Talián szabású ruhát viselnek mind. Alighanem ötvösök. Ezek csak fegyveres kísérettel mertek akkoriban utazni. A búcsura is így jöttek mindig, lovuk nyergéhez kötött drága portékájukkal.

Angela halkán dudolva panaszos dalát, hajtja le ismét fejét apja vállára. Amikor a lovasok házuk előtt megállanak, kedvetlenül fordul szemével feléjük. De nyomban erre fölsikolt s odaszaladva, az út közepén terem. Az egyik férfi lepattan lováról. A leány nyakába ugrik s zokogásán keresztül diadalmasan tör ki boldogságtól túlaradó szívének együgyű, mégis minden mesterséges éneknél szebb és édesebb szava:

— Enrico, Enrico mio!

FERRARAI ÁLMOK.

I. Osteria al Moro.

A folyó tavaszonként ismétlődő áradásának mértéke betelt. Sárga hullámai a Pó mindkét partján napi járőföldre mindent elborítottak. A hatalmas síkság párakkal teli napfényes levegőjében az erdők, halmok, a sáncokkal körülzárt városok és falvak úgy festenek, mint mindmegannyi úszó sziget. A töltésen végig huzódó út mentén a derékig elöntött, koronájuk tövéig megnyirt topolyák tar galyakkal merednek az égnek. Itt-ott egy-egy barack- vagy mandulafa nyujtogatja lombjait a víz fodros tükre fölé, tele mosolygó virágdísszel. Fönn a magasban rajokban húznak tovább a lármás vándormadarak. Lenn a töltésen és ennek közeliében szintén hangos az élet. A lóháton, öszvéren és gyalogszerrel utazók kiabálva elegyednek szóba a bárkák és vitorlás ladikok hajós népével, mely áradás idején a Pó és a tenger felől egyaránt szinte Ferraráig merészkedik s visszafelé menet szívesen tartja jól a töltésen utazókat városi hírekkel.

Aznap a serenatáról beszéltek a legtöbbit, amelyet a fejedelemasszonynak az egyetem diákjai rendeztek az előtte való estén s amelynek híre pár nap alatt alighanem be fogja járni egész Itáliát.

Talián nótát énekeltek a nép nyelvén, holott más városokban az egyetemi diákoknak büntetés terhe alatt még beszélgetniök sem volt szabad más nyelven, mint latinul vagy görögül.

— Felfordult világ! — mondogatták egymásnak a hazafelé igyekvő ferrarai polgárok. — Ha már most a professzorok szintén talián nyelven fognak prelegálni, maholnap az öszvérhajcsárok is tudós sorba kerülnek.

Pálóczy Péter diák, egri kanonok, aki aznap hajnalban kerekedett föl lóháton Pádovából és szintén Ferrara felé tartott, nem állhatta meg, hogy el ne mosolyodjék. Pádova híres egyetemén három éven át diák és görög beszéden kívül egyebet sem hall, ha estéit nem tölti el hűségesen szállásadó gazdájának, Messer Docci városi nótáriusnak családi körében. Ilyenkor sutba kerültek a pogány klasszikusok. Vacsoraközben édes talián nyelven folyt a szó s ennek végeztével a nótárius leányai előszedték muzsikáló szerszámaikat. A mandolin pengett, a hárfa zengett és se vége, se hossza nem volt a talián canzónéknak, a magyar daloknak, amelyeket hol karban, hol egyenként s egymással versenyezve énekeltek. S miközben ő nem egyszer azon töprenkedett, ne mondjon-e le javadalmáról, még mielőtt fölszentelnék s ne vegye-e el feleségül gazdájának valamelyik leányát, mind a három egymásután férjhez ment. Pálóczy Péter szemében egyszerre sivár pusztaság lett a szépséges Pádova. A klasszikusokat is megunt. Legalább is lehetetlennek tartotta, hogy egész életét ezeknek az olvasásával, latin vagy görög nyelvű dissertatiók és versek írásával töltse el, mint Janus Pannonius, a pécsfiek hajdanvaló híres püspöke, akinek tudományát ország-világ megcsodálta, de aki egyoldalúan kiművelt lelkével mégis letért az egyenes útról, királyával, legnagyobb jótevőjével szemben hűtlenségbe esett s mint földönfutó, keserves bujdosásban örölte le utolsó éveit.

Pálóczy Péter fölsóhajt. Vajjon miféle sors vár

rá? Mint akkoriban a legelőkelőbb családok gyermekei, ő is Mátyás király udvarában nevelkedett. Alig került azonban apródsorba, testvéreinek unszolására kispap lett. A nagy király jóvoltából a tonsurával együtt mindjárt kanonoki javadalomhoz is jutott. Két testvére akkor osztozott meg ősei birtokán, kebelezte be az ő részét is a magáéba. Pálóczy Péter azóta sorra járja az egyetemet, Pozsonyból Krakóba, onnan Párisba került. Mint az utóbbi egyetem baccalaureatusa Páduában a pogány írók tanulmányozására adta fejét. Görögül is megtanult. De mentől többet tud, annál üresebbnek érzi lelkét. Hogy a meghitt családi kör Messer Docci házában széjjelbomlott, egyre sötétebb tépelődések hatalmasodtak el rajta. Hazájába visszatérni nem igen volt kedve. Egyre rosszabb híreket kapott onnan.

Mátyás király halála nyomában egymásután szűnt meg a pozsonyi egyetem, ahová professzornak készült, a dunai tudós társaság, amely a távoból is tagjai közé választotta. A Corvina, Mátyás király világhírű könyvtára a jött-ment idegenek prédája lett s hogy a nagy király feketeserege széjjelzüllött, a török is mind fenyegetőbben nyugtalanítja az országot.

Pálóczy Péter mindinkább tisztába jött azzal, hogy ha végezetül hazatér, a klasszikusoknak nem igen fogja hasznát látni. Ferrarába is azért igyekezett, hogy a híres Niccolo Leonico oldalán a természet titkait kutassa és orvos vagy csillagász legyen.

A hatalmas síkság párás levegőjében egyre elevenebben bontakozik ki utazásának célja s ő mindinkább megnyugszik, miközben a szeme előtt föl-táruló képet nézi. A házfedelek tengerében a toronyok egész erdeje mered ki a magasra hányt föld-sáncok mögül, amelyek a falakkal megerősített

várost bekerítik. A háztenger közepén a castello hatalmas faltömege uralkodik mindeneken. Saroktornyain zászló leng, jeléül annak, hogy a fejedelem ottthon van.

— Remélem, nem botlunk egymásba! — villan föl Pálóczy lelkében a gondolat. Szerette a jókedvű taliánokat. A fejedelmektől azonban, akik ebben a szép országban zsarnokoskodtak, annál inkább irtózott. Különösen az Estéktől, akik véres betűkkel örökítették meg kegyetlenségüket kicsiny országuk történetében s ép harmadéve a világ leg-hirhedebb asszonyát ültették trónusukra: Borgia Lucréziát.

— A Castellóba száll, signor caveliere?

Pálóczy valósággal megborzadt erre a kérdésre, amellyel a város kapujában strázsáló zsoldosok szólították meg. Udvari embernek nézték vagy legalább is követnek remekbe szabott fekete ruhájában, pompás török lován. Hogy tagadóan rázta meg fejét, elszedték fokosát, törét, passzusát és továbbberesztették. Pálóczy magyar ember léteire remekül ülte meg lovát s daliás alakja mindenfelé szemet szúrt, miközben a nyilegyenes utcán a város közepe felé tartott.

— Van-e már szállása signor? — szólították meg itt is, ott is a járókelők. Ő kitért előlük s szaporán a duomo felé ügetett. Páduai barátaitól sokat hallott Ferraráról s látatlanban is úgy ismerte a várost, mintha már járt volna itt. A duomo harangtornya mellett tétovázás nélkül fordult be az egyetemhez vezető utcába. Ennek közepe táján, a sikátor sarkán fából faragott szerecsenfej lógott cifrán kovácsolt vaskampón.

— Ez az! — rebegte halkan Pálóczy s leszállott lováról. Egy tenyeres-talpas szolgálo elvezette a remek állatot s ő befordult a kapun.

Az albergo al morót szintén páduai barátai ajánlották neki szállásul, addig míg megfelelő lakást talál. Különösen a vendégfogadó konyháját dicsérték, amelynek kedvéért az egyetem professzorai közül is nem egy szokott ide betérni. Aznap este szinte üres volt a kis kert, ahol a vendégeknek tálnak. Csak a kerek sarokasztal körül ült egy meglett emberekből álló társaság. Olaszul beszélgettek s többnyire a fejedelmi udvarról, Alfonso hercegről, ennek aznap viselt dolgairól és háza népéről.

— O beata Padova! — villant föl az egymagában falatozó Pálóczy fejében a gondolat — mily jó dolgod van, hogy Velence szelid uralma alatt élhetsz. Mennyivel jobb, mintha független város volnál, de akár fejedelem, akár polgáraid zsarnokságát nyögnéd.

Az udvar sarkában disputáló társaság ügyet sem vetett Pálóczyra. A vendéglős felesége, aki minduntalan ott sűrűgött-forgott a népesebb asztal körül, szintén keveset törődött vele. Szemrevaló asszony volt s ha nem az, talán Pálóczynak sem üt szöveget a fejébe, hogy a talián asszonyok szokása szerint még csak meg sem kérdezte, hogy honnan jött és hogy mi járatban vagyon. A tulsó asztalhoz minduntalan új vendégek jöttek. A disputa is mind hangosabb lett. A magyar diák nem törődött ezzel s gondolataiba mélyedten nézte a mélységesen kékeget, amely a magas házfalak közé szoruló kertre alig tenyérynnyi darabjával tekintett alá. Egyszerre harsogó nevetés riasztja föl. A kert tulsó sarkában mulatók nevetve merednek rá s egy kerek fatálat adnak kézről-kézre, amelyet egymásután mérnek össze vele. A szép ostessa is ott terem s hogy szintén elkapta a tálat s aztán reá néz, csengő kacagásra gerjed.

— Vajh, mit röhögnek? — fakadt ki bosszúsan Pálóczy Péter.

Az asszony nyomban erre a fakoronggal kezében mellette terem s ő haragosan rúgja ki maga alól székét. A kerek deszkáról az ő képe mered rá. A tulsó asztalnál a társaság egyik tagja kapta le hirtelen szénnel. Kacagtató módon torz arcvonásai megdöbbenően találók. Pedig orra helyébe teleszkópot rajzolt az istentelen piktor, miközben ő gondolataiba merülve az eget nézte.

— Kitekerem a nyakát az átkozottnak! — dörögte a diák fennhangon, de magyarul, miközben az asztal felé ment. A következő pillanatban gyökeret ver lába. Magyar szóval fogadják.

— Csak nem kell haragudni! — kiáltja feléje egy őszbe csavarodó sovány emberke. Celió Calcagnini volt, a ferrarai egyetem professzora, a híres polyhistor, aki fiatalabb korában mint Estei Hippolit nevelője Magyarországon járt. Pálóczy lekapja süvegét, amikor az ostessa hamarjában megsúgja neki, hogy ki szólította meg magyarul.

A professzor fölismeri benne az előkelő magyar urat, feléje nyújtja kezét és az asztalhoz ülteti. A többiek még mindig mosolyogva merednek rá. Messer Dossi, a piktor bocsánatot kér tőle, hogy kifigurázta. Pálóczy azt hiszi álmodik, miközben apránként megtudja, hogy kik ülnek körülötte. Ferrara legkiválóbb tudósai és poétái verődtek össze a Moro kerek asztalánál minden hétfőn esténként. Calcagnini jobbján Ercole Strozzi ült, a Firenzéből száműzött Strozziak leghíresebb tagja, akinek latin verseit Itália valamennyi egyetemén elemezték. Vele szemben egy fiatal poéta támaszkodott egyik könyökével az asztalhoz s hallgatta mosolyogva, mint töri a professzor a magyar szót. Lodovico Ariosto volt, akinek hire akkor kelt

szárnyra Itáliaszerte, holott csak talián nyelven verselt. Ott űlt Enea Pio, Carpi száműzött grófja s mellette Aldo Manuzio, a híres humanista, aki ura támogatásával ép akkoriban nyitott könyvnyomtatóműhelyt Ferrarában.

— S kend kicsoda, signor cavaliere? — kérdezte tőle Tebaldeo, a ferrarai herceg udvari poétája.

Pálóczy Péter elpirult zavarában, hogy eszébe sem jutott bemutatkozni. Megmondta nevét.

— Pietro Paoletti! — fordította ezt tréfásan olaszra Calcagnini mester. Amikor azonban hozzátette, hogy egri kanonok, a társaság mint egy ember talpraállt s nagyot bókol a jövevény előtt.

— Csak nem olvasták el görög disszertációmát Plató filozofiájáról? — tanakodott szinte csak magában Pálóczy Péter.

— Graeca non leguntur! — nyugtatta meg Calcagnini professzor s szaporán hozzátette, hogy kanonoki stallumának szólt a hódolat.

— Hejh, bármily nagy a hirünk, szegény ördögök vagyunk mind, akik itt kigyelmed körül ülünk — folytatta Ercole Strozzi. — S akik közülünk még nem nősültek meg, azoknak még ma is legfőbb ábrándjuk egy kanonoki stallum nagy Magyarországon.

— Ennek ugyan befellegzett, amióta meghalt a nagy Hunyadi sa majesta il re Mathia! — vélte Tebaldeo.

— De hogy fellegett be! — vágott szavába Strozzi.

— Hát Ariostót nem akarja-e magával vinni kanonoknak sa eccellenza az egri püspök?

— Az én püspököm? — fakadt ki Pálóczy elál-mélkodva. Dóczy Orbán két évvel ezelőtt halt meg s ő még nem tudta, hogy székét már betöltötték.

— Mindjárt megtudja tőle magától — biztatta Tebaldeo. — Talán ő is eljön a Moróba.

— Az egri püspök? — hűledezett tovább a magyar kanonok. Azt hitte, ugratni akarják. A társaság annál nagyobbat nevetett elképedésén, amikor Calcagnini elmondta neki, hogy Ulászló király az Esték rokonságának unszolására Ippolitót nevezte ki az egri egyházmegye fejévé, akit Mátyás király felesége kedvéért kilencéves korában egyszer már esztergomi érseknek tett meg. A gyerekifjúnak a nagy király halála után nem sokáig volt Magyarországon maradása. Hogy felnőtt, Ferrara püspöke lett, azaz inkább csak a püspöki javadalom birtokosa. Mindazonáltal máig sem szentelték föl. Tudják is róla mindenfelé, hogy nem igen való papnak. S most az ő püspöke! Pálóczy szíven mélységes elkeseredés vesz erőt. Új ismerősei észreveszik, mint borul el arca s tréfásan vigasztalni kezdik.

— Est animum! — kiáltja Calcagnini doktor.

A jövevény szinte kővédermedten mered rá. Nagyon kevés becsülete lehet itt a rómaiak nyelvének, gondolja, hogy így kerékbe törik. Ám társai fölvilágosítják, hogy ez a tudós kedvenc csatakiáltása s még Magyarországból hozta haza magával.

— Különb latinisták a magyarok, mint bármelyik olasz! — méltatlankodik Pálóczy. Calcagnini most már jónak látja, hogy maga nyugtassa meg.

— Nem latin kifejezés ez, de Mátyás király egyik magyar mondásának szó szerinti latin fordítása. Tanítványomat, Ippolitó herceget korholta egyszer érsek korában valami gyermekes csinyje miatt. Van lelked? kiáltotta mint egy bösz oroszlán. S ez a két szó sehogy sem ment ki fejemből. Lefordítottam latinra betűszerinti értelemben. Van=est. Lelked az animus accusativusa=animum.

Pálóczy elnevette magát.

— Rosszul fordította le, mester. Mert nem lelked,

de lelket az animus accusativusa magyarul; ez jelenti azt, hogy animum.

— Mincegy! — toporzékolt az öreg s öklével az asztalra ütött

— Ma már a fejedelemasszonynak is kedvenc jel-szava a fura mondás. Est animum!

— Evviva la principessa! — kiáltották erre egyszerre a többiek s magasra emelve ónpoharukat, egyetlen hajtásra kiürítették azt.

Pálóczy Péter hozzá sem nyult színültig megtöltött poharához.

Társai elcsodálkozva támadtak rá.

— Hát nem iszik?

— Ilyen asszony egészségére soha! — hangzott a felelet keményen, mint a pörölyütés. A taliánok háborogtak. Calcagnini doktor szinte tombolt dühében.

— Gazfi! — kiáltotta magyarul, mely indulatszót szintén Mátyás királytól hallotta, amikor a gyermek Ippolito egyszer elszabadult mellőle és a budai várkertben a márványszobrok orrát verte le sorra buzogányával.

Ilyesmit sem mondtak még magyar kanonoknak s Pálóczy indulatában szinte a professzorra ront, ha szomszédaí le nem fogják és háta mögött hirtelen meg nem csendül kacagó női hangon a citátum:

— Eheu gens irritabile vatum! — kiáltotta az ostessa, majd szaporán hozzátette:

— Aequam memento rebus in arduis servare mentem...

A taliánok nevettek. A kanonok hirtelen megjuhászkodva fordult hátra s kerekre nyílt szemmel bámulta a fiatal asszonyt, aki kezeiben egy-egy szalmafonatos borosflaskóval Horatiusból citált.

— Ugyan, hagyd ezt az ócska játékot! — támadnak a korcsmárosnéra vendégei s hogy elhallgat,

Pálóczyt fogják közre. Mindenekelőtt Calcagnini mentegetőzik, ha netalán megsértette s elmondta, hogy máig sincs tisztában azzal az indulatszóval. A Mátyás király udvarában élő nagyképű humanisták nem tudták vagy nem akarták neki olaszra fordítani. S ő mintegy tíz év óta, hogy Ferrarába visszatért, amúgy nyersében él vele. Már a hercegek is eltanulták. S a principessa, nem egyszer ezzel támadt damigelláira, udvarhölgyeire ha megharagítják.

— Igaz, hogy lefordíthatatlan? — kérdezi a magyar úrtól Ercole Strozzi s ez mosolyogva rázza fejét. Amikor pedig unszolásukra taliánra fordítja a szót, valamennyien harsogó kacagásban törnek ki.

— Evviva Ungheria! — kiáltja Ariosto s ismét összecsendülnek a poharak. A talián társaság nem nyugszik, amíg a magyar vendég fejedelemasszonyuk egészségére nem iszik. Ercole Strozzi, Tebaldeo, Calcagnini, de még a hallgatag Manutio is egymás nyomában zengik dicséretét. Mily méltatlanul hurcolják meg világszerte, akik nem ismerik s a Sforzák alávaló rágalmainak hitelt adnak. Igaz, hogy a Borgiák családja hirhedt; de a rózsza a bitó tövében is a virágok királynéja marad s a gyémánt az út porában is drágakő. S a négy talián egyre tűzesebben magasztalja Ferrara urának feleségét, a fejedelemasszony szépségét, az egész mivoltán végig ömlő bájt, szíve jóságát, gyöngédségét, de különösen műveltségét és írói tehetségét. A többiek is a szavukba vágnak s Pálóczy elálmélkodva hallja rajongó ömlengésüket.

— Ezek itt mind vagy bolondok, vagy pedig szerelmesek! — gondolja. Amire azonban végül Aristo is feláll s halk, de szívbe lopódzó, férfiasan csengő hangján tüzes szonettre gyujt, a kanonok szíve nagyot dobban. A hires poéta is Lucrécia Borgia

dicsőségét zengi s minden szava merő csodálat, hódolat és rajongó magasztalás. S most már kezdi érteni, miféle szerepe lehet az elutasított kérői révén hirhedtté vált Lucréziának Ferrara nagy szellemeinek körében.

— A muzsájuk! — mondja halkan s közben eszébe villan, hát ha az ő csöndes lelkének szárnya is a magasba rebben a bálványozott asszony közelében, ennek biztató szavára. Szívén egyszeriben elhatalmasodik a kíváncsiság, a vágy, hogy közelébe kerülhessen.

— Vajjon lehetséges-e az? — kérdezi Ercole Strozzi.

— Hogyne! — feleli ez. — Ilyen előkelő s ráadásul még magyar úr előtt mindig nyitva a Castellónak minden ajtaja.

— Evviva la principessa! — élteti erre lelkesen az asszonyt Pálóczy Péter. A taliánok szinte tombolnak örömben és sorra megisszák vele a barátság poharát. S amire aztán a flaskó ismét kézről-kézre járt, a taliánok karban új nótára gyujtanak. Most is csak Lucréziáról szól az ének. Pálóczy most már egész odaadással hallgatja. Közben, hogy-hogy nem, lelke hirtelen hazaszáll. Eszébe jut, milyen más világ lenne most ott, ha Mátyás halála óta nem a gyöngye lengyel Ulászló ül hazája trónusán, vagy ha a nagy király nem a gögös Beatricét veszi el feleségül, de olyan fejedelemszölyt hoz Itáliából, akiért alattvalói úgy rajongnak, mint itt az ország legelőkelőbb szellemei a principessáért és akit igricek és poéták egyaránt hazájuk nyelvén énekelnének meg, mint ebben a kis korcsmában Ferrara nagy szellemei Lucréziát.

II. Játék a tűzzel.

Másnap reggel még el sem készült az öltözködéssel, hármas koppanás hallatszott ajtaján. Pálóczy Péter kíváncsian nyitott ajtót s ugyancsak megijedt a kamrájába lépő három alabárdos láttára. Poroszlóknak nézte a svájci katonák viseletében büszkélkedő legényeket. De csak azután csodálkozott el igazán, amire elmondták neki, hogy testőrök és hogy a fejedelem parancsára keresték fel sa eccellenza studiójában várja a monsignorenak, Ippolito herceg egri püspök úr kanonokjának látogatását.

Pálóczy magyaros szabású ünneplő ruháját vette föl s lovára pattanva, a Castellóba tartott. Sehogysém fért a fejébe, ki beszélt róla a hercegnek, akivel esze ágában sem volt egyhamar találkoznia. Barátai közül, akikkel este együtt mulatott, egy sem kerülhetett még színe elé. Csak amiré a Castello kapujában lováról leszállt, gyuladt világosság fejében. Az őrség hadnagya visszaadta passzusát, amelyet a pádovai kapu zsoldosai szedtek el tőle megérkezésekor.

— A fegyvereit nem veszi át monsignore? — kérdezte tőle az orrán keresztül a ferraraiak sajátos beszédmódjával a hadnagy. A kanonok mosolyogva háritotta el kezével a feléje nyújtott fokost; törét is otthagyt a két apród kíséretében a herceg studiója felé ment. Az ódon épület boltozatos folyosóinak félhomálya félelmetes hatással volt rá.

Ismerte a véres históriákat, amelyek emléke a Castello komor falaihoz tapadt. Annál inkább meglepte a herceg dolgozószobája, amelynek nyitott ablakán özönével áradt be a napfény, aranyos ragyogásával még derűsebbé varázsolva a kicsi szobát. A fülkés mennyezetről velencei üvegcsillár csüngött alá; a falakat deszkaburkolatuk fölött, ara-

nyozott fakeretbe foglalva, négy mythologiai festmény díszítette. Tiziannak, a fiatal, de máris híres velencei piktornak munkái voltak, amelyek csodás színezését és bűbájos formáit Pálóczy észre sem vette, úgy megdöbbenették a való mivoltukkal nagymerészen odavetett, fogyatékos ruhájú pogány istenek, akiket eddig csak a régi írók munkáiból ismert. De nem is ért volna rá, hogy a képek nézésébe merüljön. Alig hogy belépett, a tulsó ajtón Alfonzo herceg vállas, szakállas alakja nyitott be. A fejedelem tréfásan korholó beszéddel fogadta meghajlását.

— Hát az albergóból kell a monsignorét kihámoznom? Őcsém kanonokja ilyen obskurus helyen huzódik meg, helyett, hogy ha már nem a Castellóba tér be, a püspöki palotában kérjen szállást.

Pálóczy zavarodottan emelte a nagy úrra szemét s hamarjában nem is tudta, mit feleljen.

— Nos, mi hír nagy Magyarországon? — beszélt tovább a herceg. — Mint fogadják majd Ippolitót, ha mint egri püspök új hazájába bevonul. Remélem tovább lesz ott már most maradása, mint volt érsek korában, amivé hajdan való jó apám sógora, a nagy Mathia tette meg gyerekfejjel.

— Semmit sem mondhatok erről! — felelte Pálóczy őszintén.

— A patvarba! — fakadt ki a herceg. — Hát nem Magyarországról jön?

— Tíz éve hogy elszakadtam hazámtól. Idegenben bujdosok univerzitásról univerzitásra. Hogy s a eccelenza püspököm lett, azt is csak tegnap tudtam meg a Moróban.

Alfonzo d'Estén szemmel láthatólag erőt vett a bosszúság. A városi prefektus hozta neki hírül, hogy Ippolito egyházmegyéjéből egy kanonok érkezett meg az este Ferrarába. Ő azt hitte, hogy az egri

káptalan küldte ide öccséhez oldalkanonoknak, ki akarta vallasni, még mielőtt püspökével szóba áll. S ime kisült, hogy csak a ferrarai egyetem kedvéért vetődött ide.

— A magyarok is mindenben az idegeneket utánozzák ahelyett hogy azzal törődnének, amire leginkább szükségük van!

— Hogy érti ezt fenség? — kérdezte a kanonok tétován.

— Tudósokat tenyésztene ahelyett, hogy munkás kezeket nevelnének s kiaknáznák hazájuk paragon heverő kincseit. És katonákról gondoskodnának, hogy leszámolhassanak a törökkel, ki maholnap nyakukra nő.

— Mindnyájan katonák vagyunk, ha a szükség úgy kívánja! — kockáztatta meg az ellenvetést Pálóczy Péter.

— Kigyelmed is? — kérdezte kíváncsian a herceg s most már barátságosabban mérte végig szemével a világi ruhába öltözött daliás férfit.

— Voltaképen annak neveltek s ha kitör a háború és otthon leszek, a püspök úr bandériumával én is táborba szálllok, mint minden javadalmas pap, aki ért a fegyverforgatáshoz.

— No, ez derék dolog! — tréfált a herceg. — Ha országom összes papjai kardot kötnének s hiveikkel együtt követnének, még a velencei signoriával is bátran szállnék szembe.

— S ha lennének olyan lovasaim mint a magyarok — folytatta aztán a herceg elgondolkozva — egyetlen velencei nobilinak sem lenne maradása terra fermán.

— No, de ne fecsegjünk! — fakadt ki aztán. — Mikor keresi fel öcsémet?

— Mihelyt az egyetem kancellárjánál jelentkeztem!

— No hát csak szaporán! — biztatta a herceg. A következő pillanatban azonban mást gondolt.

— Tudja mit! — mondta neki — tartson délig velem, monsignore. Hiszen katonaeMBER s érdekelni fogja, amit társaságomban lát.

S a fejedelem csengetésére egymásután termettek benn kamarásai. Az egyik kardját csatolta föl, a másik tollbokrétás barettjét hozta, egy harmadik köpenyegét. Pár perc múlva fényes kísérettel már ott lovagolt a fejedelem a ferrarai nagy útcán, magyar vendégével oldalán. Alattvalói mindenfelől köszöntötték Alfonzót, mert ha kegyetlen hire volt is, népének javát mindenkor a szívében viselte. A Palazzo Maggiból, ahol akkor katonái tanyáztak, a külső városba lovagoltak. Egymásután látogatta sorra messze földön híres méneseit. A pompás lovak márvánnyal burkolt istállókbán várták, hogy az árvíz eltakarodjék s amint ez Magyarországon szokás, legalább húsz napon át a szabadban legeljenek. S a merre megfordult, egyre nagyobb lett a herceg kísérete. A városba visszamenet már egész kis hadsereg kísérte.

— Szereti az ágyút, monsignore? — kérdezte Alfonso herceg, miközben a ravennai kapun ismét a városba vonultak.

— Amennyire egy kanonoktól kitelik! — mondta tréfásan Pálóczy Péter.

A hercegnek tetszett a felelet s intésére a falak mentén a keletre néző nagy rondella felé vonult a társaság. Itt egy újszerkezetű ágyút próbáltak ki.

— Ime Lucrécia — mondta a fejedelem lováról leszállva s szeretettel simogatta meg az ércorkú szörnyeteget, amelyet felesége nevére keresztelt el s amelyet pattantyújai ép akkor szereltek föl a várfal párkányához csatolt mozdulatlan talpra.

— Töltsétek meg! — parancsolja a nagy úr.

— Látja azt a viskót? — fordult aztán szavával vendége felé, miközben a talpra erősített fogas-kerékkel a cél irányába szegezi az ágyút.

— Az Istenért! — fakadt ki a kanonok — Hiszen laknak benne.

— Ne féljen, csak a fedelét fogom leseperni! — hangzik a herceg felelete.

A következő pillanatban egyik kamarása a herceg kezébe nyomja az égő kanócot. Az ágyú pokoli dörgésére Pálóczy riadtan tántorodik vissza. A célba vett domb fölött porfelhő kél s mire eloszlik, a fedelétől megfosztott ház körül riadtan háborog a bennlakó vincellércsalád.

Alfonzo herceg kacagva nyugtatja meg elszörnyülködő vendégét, hogy ácsai még aznap új tetőt raknak a házra.

Ám a kanonok talpai alatt már szinte ég a föld. A fejedelem példájára sietve pattan lovára. A fakép-nél szeretné hagyni a hatalmas urat. De bármint töri fejét azon, mint szabadulhatna tőle, semmiféle ürügy nem jut eszébe s Alfonzo herceg jókedvűen hurcolja magával tovább...

A via del ovolóban pedig bogárfedeles emeletes házában Ercole Strozzi délfelé egyre türelmetlenebbül várta Pálóczyt, aki aznap ebédre ígérkezett hozzá. Szolgája révén, akit utána a Moróba küldött, már tudta, hogy a herceg korán reggel színe elé citálta. Tebaldeo, az udvari krónikás már azt is megüzente neki, hogy miért volt új jóbartájukra olyan kíváncsi a herceg s hogy ugyancsak hamar hódította meg urukat, ki délelőtti sétáira is magával vitte.

— Hátha ebédre is ott fogják — töprenkedett Strozzi s már-már azon búsult, hogy korommá ég a sok étel, amire szinte egész pénzét ráköltötte,

csak hogy kanonok barátjával szemben kitegyen magáért. A konyhából minduntalan stúdiójába nyitottak, hogy hol marad hát oly sokáig a signor ungherese.

A nap már jóval túljárt delelőjén, amire végül a várva-várt vendég talpig meggyszínű damaszks ünneplőjében Strozzi házába nyitott.

— Bocsásd meg, atyámfia Apollóban! — szabadkozott Pálóczy. — De nem szabadulhattam hamarabb a fejedelem mellől.

— Igen kegyesen bánt velem — mesélte szinte rajongó hangon tovább. — Ebédre is marasztalt, holott rögtön utána vadászatra készül. Kitértem a megtisztelés elől, hogy már hozzád ígérkeztem.

— És nem haragudott meg? — vág most ijedten szavába Strozzi.

— Azt hiszem, bosszankodott egy kissé, de aztán barátságosan elbocsátott.

S Ercole Strozzi homlokára szemmel látható borongás ül, amelyet azután sem tud onnan elűzni, hogy felesége is benyitott. Pálóczy szinte hódolattal csókolta meg a bájos, fiatal asszony kezét. Barbara Torelli korának leghíresebb költőnője volt, akit Strozzi a fejedelem damigellái közül hódított meg, holott az egész város tudta, hogy maga Alfonzo herceg is szemet vetett rá s valósággal dühöngött, amikor hirül vette, hogy az asszony inkább a sánta poéta felesége lett, mint az ő kedvese. A hercegnek az asszony részéről semmibe sem vett érdeklődése sötét árnyék módjára nehezedett a házaspár feje fölé s most is megzavarja örömeiket, ha Pálóczy csakhamar ösztönszerűleg nem tereli másra a szót. Terveiről beszélt, hogy mint fogja magyar nyelvre fordítani a ferrarai poéták olasz verseit, ha tanulmányait befejezi s hazájába visszatér. Ercole Strozzi apja még a humanisták szellemében nevelte

föl, még most is nem egyszer latin nyelven versel. Felesége azonban, aki egy szót sem tudott diákul, szinte tapsolt örömében, miközben a fiatal kánok terveiről beszélt. S Pálóczy lelkesedése egyre nőtt.

— S ha majd hazámba visszatérek — folytatja — úgy-e, meglátogatnak. Olyan akadémiát rendezünk, amelyet Mátyás király udvara sem látott, aki különben szemmeláthatólag több gyönyörűséget talált magyar igricei vitézi énekében, mint a humanisták latin szódarálásában.

— Igazán? — érdeklődött csodálkozva az asszony, majd urához fordult.

— No, látod! Pedig nagy lélek volt. Est animum, amint ti mondjátok.

— Hogy örül majd Ariosto, ha megtudja! — lelkendezett tovább az asszony. — No meg Calcagnini, aki hátat fordított a klasszikusoknak s most egész lélekkel a csillagok világának él és talián nyelven írja disszertációit.

— Tanítványa leszek! — erősítgette Pálóczy szinte gyermekes ujjongással.

Ercole Strozzi mosolygott. Közben arra gondolt, hogy Aldo Manuzio mára ígérte Genethliacon című könyvének első példányát, amelyet még aznap nyújt át ünnepélyesen Alfonso herceg nejének. Utolsó latin verseskönyve volt, amelyben elbúcsúzott a pogány múzsáktól és az Esték történetével kapcsolatban Borgia Lucréziát énekelte meg, mint a lelkében megújhodott Ferrara szellemi világának tündöklő csillagát.

— Ezután az én uram is csak édes olasz nyelvünkön ír, — fűzte tovább a szót Torelli Borbála s Pálóczy egyre türelmetlenebbül lesi, mikor tér át már a szép asszony a maga verseire. A Docci leányok Pádovában nem egy szonettet énekeltek tőle.

— Ha azonban ő maga olvassa verseit — gondolja most — meleg, bársonyos hangján, ez minden muzsikaszónál kedvesebb lenne. S miközben ebédelnek, az asszonnyal is közli, amit verseiről gondolt.

— Rögtönözni nem tudok, mint az uram — tér ki kérése elől Torelli Borbála. — S amióta írásaimat Manuzio mester kinyomatja — folytatta aztán — minék olvasnám föl magam.

Az ajtón kopogtattak. Ercole Strozzi mohón ugrott föl az asztal mellől. De csak Tebaldeo nyitott a szobába egy sötétbársonyba öltözött nyalka úrral.

— Pietro Bembo, a velencei követ fia, Petrarca nagy tisztelője — súgta Pálóczynak a fiatal asszony — aki nemsokára egyetemünkön fogja a nagy költőt méltatni.

— Könyved csak másfél óra mulva készül el! — hozta hírül Tebaldeo, az udvari poéta, Strozsinak Manuzio üzenetét. — Aldo már csak a Palazzo del Paradisóban adja át. Sa altezza ott lesz s nagy multság leszén!

— Hát a vendégemet hol hagyjam? — kérdezte Strozzi halkan.

— Természetesen velünk jön! — nyugtatta meg Tebaldeo. — Már beszéltem róla a principessának s igen kíváncsi rá. A marchesa is szívesen látja.

Közben Pietro Bembo keskenyre hajtogatott levélkét szedett elő zsebéből s a kis társaság kíváncsian meredt rá.

— Ő küldte? — faggatja Strozzi s hogy biccentett fejével, feleségével együtt hallani akarta tartalmát.

Bembo bizalmatlanul fordította szemét Pálóczy felé, aki közben Tebaldeóval mélyedt beszélgetésbe.

— Est animum! — nyugtatta meg a ház ura

s a fiatal ember olvasni kezdte. A kanonok egyre nagyobb elálmélkodással hallgatta szavát. Szerelmeslevél volt, amit felolvasott, tele tűzzel s talián nyelve ellenére is a pogány írókat megszegyenítő ékes periodusokkal. Bembónak szólt a vallomás s Pálóczyn egyre kietlenebb érzés vett erőt, hogy szinte büszkélkedve felolvasta. Mikor aztán az aláírás is elhangzott, valósággal megdöbbsent.

— A fejedelemasszony levelezik a Ferrarával ellenséges ország követének fiával! — háborgott magában. Majd Strozzi feleségéhez fordult, hogy mint lehetséges ez?

— Mit szól ehhez a herceg? — faggatja színéből kikelve. — Nem fejezteti le, mint nagyapja nejét, a szép, de bűnös Parisinát?

A fiatal asszony mosolyog.

— Ártatlan játék ez! — mondja — Alfonzo herceg is tud róla, de nem törődik vele.

— Játék a tűzzel — rebegi Pálóczy.

Strozziné csendesen tovább beszél.

Elmondja, mint erőltette Ercole herceg, hogy Alfonzo fia Borgia Lucréziát feleségül vegye s hogy talán ép azért a herceg sohasem szerette feleségét, akiért pedig egész országa rajong. S minthogy minden asszony szíve szerelemre termett, a principessa azzal kárpótolja magát, hogy legalább képzeletben időről-időre más udvari embert avat föl szíve vitézévé, akivel aztán úgy levelez, mintha igazán kedvese volna.

— De az egész város tudja, hogy ártatlan, mint a ma született bárány. S mert levelei szépek, Pietro Bembo, aki most van soron, rögtön felolvassa, ha társaságba kerül.

Pálóczy Péter sehogy sem tud megnyugodni, pedig régóta tisztában van azzal, hogy a szép Itáliában egészen mások az erkölcsök, mint hazájában.

Amikor azonban közben Enea Pio gróf is Strozzi-hoz kerül s a többiekkel együtt meghívja unokahugának palotájába, szíve nagyot dobban...

A Palazzo del Paradisót Alfonzó herceg ősei palotájáért cserébe erőszakolta rá Graziosa Maggira, a marchesára, aki az ifjú Ferrara irói körében Borgia Lucrétia után a város legünnepeltebb asszonya volt. Az egyetem professzorai, akik az új irány hívei voltak, Ariosto és a többi poéta itt rendezték legnevesebb akadémiáikat, amelyeken Alfonzó herceg udvarával együtt rendszeren szintén megjelent.

A herceg aznap vadászaton volt s a palotában nem igen várták. Felesége unszolására mégis megjelent. A Paradiso hatalmas kertjének babérfákkal szegélyezett tisztásán, biborbáronnyal bevont kereveten egymás mellett ült a fejedelmi pár. Jobbfelől a damigellák sorakoztak és az udvari emberek. Balfelől a marchesával élén a palota többi vendégei. Velük szemben tágas körben Ferrara tudósai, költői és művészei álltak. Pálóczy, aki Calcagnini doktorhoz csatlakozott, kíváncsian nézte a ceremónia lefolyását. Borgia Lucrétia, akire oly kíváncsi volt, nem igen érdekelte többé. Tünetnyes szépségnek gondolta s most hogy szembe került vele, szinte kiábrándult. Akármelyik damigellája szebb, Strozzi feleségéről nem is szólva.

Amire a diszes vendégereg elhelyezkedik, harsongás van. Strozzi kilép a litteratusok sorából s bicegve a fejedelmi pár trónusa elé lép. Térdet hajt Borgia Lucrétia előtt s ajka megremeg, miközben beszélni kezd.

Pálóczynak úgy rémlik, mintha Budavárban volna, Mátyás király palotájában. Szinte mozzanatról-mozzanatra ismétlődik itt meg a kép, amelyet régen, apród korában oly sokszor látott.

Strozzi ékes olasz beszéddel ajánlja föl a fejedelemsasszonynak latin művét. Ez átveszi s hirtelen felviduló arccal lapozgat benne, majd halkán köszönetet rebeg, miközben urának nyújtja át a pompás kötésű könyvet, aki azonban csak külsejére és remekbe készült ötvös művű csattjára kíváncsi.

Ercole Strozzi közben tovább beszél. A pogány isteneket búcsuztatja s a rómaiak nyelvét, amelynek ezzel a könyvvel szintén búcsút mond, hogy azután nemzete nyelvén zengje az Esték és a ferarai költők királynéjának dicsőségét.

A fejedelemsasszonynak szemmelláthatólag jól esik a hizelgés. Arca egyre csodálatosabb eleveneségre kél. Bájos mosolya most már Pálóczyt is megbabonázza s ő szívdobogva lesi minden mozdulatát, tengerszin szemének minden villanását. A fejedelemsasszony végül föláll. Letépi a keblén virító rózsát, ajkához emeli s Ercole Strozsinak nyújtja át, mint elismerése jelét.

A diszes társaság soraiban a meglepetés moraja kél. Alfonzo herceg közömbösen ül helyén. Strozzi talpraáll, ajka beszédre nyílik. A tisztáson ismét csönd támadt s bár csak imént fogadta meg, hogy latinul nem versel többé, az egész társaság, de különösen Pálóczy lélekzetét visszafojtva lesi rögtönzését:

Laeto nata solo, dextra, rosa, pollice carpta;
 Unde tibi solito pulcherior, unde color?
 Num iterum tinxit Venus? an potius tibi tantum
 Borgia purpureo praebuit ore decus.

Pálóczy Péter hevenyében magyarra fordítja a verset: Rózsa, kit boldogság földjén tépett le ujja, miért szebb s ragyogóbb színed, mint rendesen? Talán Vénus lehelt rád oly ragyogó pirt vagy inkább Lucrézia csókjától pirultál biborszínűvé!

Az előkelő társaság tapsol, Pálóczy kíváncsian mered a hercegre, vajjon mit szól ehhez. Alfonso nagyot ásít. S hogy vége a ceremóniának, lelép a dobogóról és a palota asszonyvendégei közé vegyül.

Borgia Lucrézia helyén marad és sorra fogadja az elébe járuló urak hódolatát. Graziosa grófnő udvarmestere Pálóczy kanonokot is elébe vezeti. S a mind csodálatosabb módon színét változtató asszony arca, de különösen szeme merő mosolygás.

— Örülök — mondja a Pálóczy halk üdvözlésére — hogy ismét látok valakit Beatrice néném egykori országából. Az uram egészen megszerette s azt mondta: che veramente e uomo da far ne conto. Hogy olyan ember, akivel számolnunk kell.

— Egyszerű diákember vagyok még csak ezidő-szerint, kegyelmes asszonyom! — szabadkozott Pálóczy.

— Csakhogy kanonoki sorban! — évődött vele egyre elragadóbban a csodálatos asszony.

— Úgy-e, nem kell könyvmásolással foglalkoznia — folytatta aztán.

— Hál' Istennek, van aprítanivalóm elég.

— No lám, akkor ráér, úgy-e? Nem tenne kedvemért valamit?

— Vajh, mit akar? — villant föl a kanonok fejében a gondolat, de csakhamar összeszedte magát.

— Bármit kíván, óhaja parancs, kegyelmes principessám!

A fejedelemasszonynak tetszett a vitézhez illő mondás, de Pálóczy azt hitte, hogy hirtelen forogni kezd vele a világ, amikor előadta, hogy mit kíván.

— Angela! — kiáltotta a szép asszony s damigellái köréből egy fiatal leány perdült ki s szaporán Pálóczy előtt terem.

— A hugom! — mondja Lucrézia s amikor a

férfi szívében merő elragadtatással nagyot bókol, imígyen folytatja :

— Szeretném, ha megtanulna magyarul ! Nem lenne a mestere ?

Pálóczynak meglepetésében torkán akadt a szó. Közben a gondolatok egész áradata cikázik keresztül lelkén. Hallott a Borgiák nagyravágyásáról, az Esték mohóságáról, amellyel hatalmuk gyarapításán dolgoztak. De még mielőtt tisztába jött volna azzal, hogy mi a Lucrécia szándéka huga tanításával, ez egész őszintén maga mondta el terveit.

— Lássá, úgy tudom, hogy Beatrice nénémnek férje halála után azért nem volt maradása Magyarországon, mert eszébe sem jutott, hogy meghódítsa alattvalóit. Csak törte a magyar szót. Hát ha valamelyik magyar herceg udvarunkba vetődik s feleségül kéri Angelát ? Bona Sforza, a milanói herceg leánya is nemrégén került a lengyel trónra.

— Ez nem lehetetlenség ! — rebegte Pálóczy Péter, miközben a bájos fiatal leányra nézett — s ha herceg lennék, rögtön megkérném kezét.

— Ej, ej monsignore ! — évődött vele Angela. — Ha otthon is hagyta papi köntösét, ne feledje el, hogy gondolnia sem szabad leánykérésre.

— Ki tudja ? — villant föl a férfi szívében a gondolat, de azért még is jobbnak látja, ha nem árulja el magát.

III. Jajszó az éjszakában.

— Monsignore ! Kérdezni akarok valamit.

Arcán elbájolóan kedves zavarral Borgia Angela szólította meg így Pálóczy Pétert a fogadás után, miközben a Palazzo del Paradiso inasai frissítőkkal jártak körül s a vendégek hol párosával, hol cso-

portosan a szőnyegekkel letakart kerti padokra telepedtek le.

— Parancsoljon, contessa! — felelte a kanonok.

— Szeretném tudni, hogy mondják ezt magyarul: io te amo!

— Csak nem nekem akarja mondani? — évdődött a lánnyal a férfi, akit Lucréziának szinte szakasztott, de ártatlanságával még elragadóbb mása mindinkább megbabonázott.

— Ne féljen! — kacagott a leány. — Nem kezdek ki pappal.

— S ha nem volnék az! — vágott szavába Pálóczy.

— Akkor sem tántorodnék el attól, akit szivem szeret.

— Még sohasem mondtam meg ezt neki! — folytatta a fiatal leány bohó őszinteséggel, mintha ki tudja, mily régi ismerőse volna a messze földről Ferrarába szakadt jövevény. — De ha tudnám, hogy ejtik magyarul, megmondanám. S ha aztán kegyelmedtől megkérdezi, hogy mit jelent ez a szó, megmondhatja neki.

— Szeretlek! — adta meg a kívánt felvilágosítást a férfi, miközben szeme kíváncsian futott végig a kertben mulató társaságon, mintha a leány szíve vitézét kutatná. Ez összeütötte tenyerét örmében.

— Istenem! — ujjongott bohó jókedvre kelve. — Hiszen ez nagyon szépen hangzik. De csak egy szó!

— Ugyanannyit mond, mint az olasz hárommal.

— Akkor talán mégis jó, ha megtanulok magyarul! — csacsogott tovább a leány. — Ha nem is leszek a királynéjuk, amint néném gondolja.

Pálóczy elnevette magát.

A leány azonban elbájoló komolysággal hadarta tovább:

— De hátha őt választják meg királyuknak a lengyel helyébe, aki úgy sem tud uralkodni. Az volna ám a király! Mit gondol, monsignore?

— Kiről beszél? — kérdezte a pap tétován.

— Hát nem tudja? Hiszen az egész város róla beszél, mint szívem vitézéről. Giulio herceg ő, a fejedelem mostohaöccse.

— A félszemű? — rebegte elcsodálkozva a kanonok. Tudta, hogy sehol sem nyom annyit a latban a külső szín, mint Itáliában s ez a fiatal leány, aki csak az imént lépett ki a gyermekorsóból, a leginkább elcsufított arcért rajong, amelyet a fejedelem kíséretében látott.

— Miért mondotta így? — támadt rá a leány szemrehányó hangon.

— Hiszen az! — hangzik nyugodtan a felelet.

— Igaz. Ám ennek is én vagyok az oka!

Pálóczy kíváncsian néz a fiatal leányra s ez közelebb huzódva, remegő hangon mondja el a rémes históriát, amely alig egy esztendeje egész Ferrarát forrongásba hozta. Egy udvari ünnepélyen történt. Tánc után a többi damigellával együtt a Castello loggiájára ült s hallgatta az udvari emberek bókolását. A fejedelem testvérei egymással versenyezve tették neki a szépet. Giulio herceg különösen kitett magáért. Két bátyja szinte felbőszült. Ne bámuljon úgy Angelára, mondták neki, még ki talál ugrani a szeme helyéből.

A fiatal lány akkor elszólta magát.

— Kár volna ezekért a szép szemekért! — mondta

S Ippolito herceg másnap felfogadott két bravót és amikor Giulio este a vadászatról visszatért, ezek a város falain kívül megtámadták. Ki akarták tépni szemét. Ő dühösen védekezett. Félszemét mégis kiszúrták. S ha rémes kiabálására nem terem

ott néhány fejedelmi zsoldos, egészen megvakíttják.

— Melyik Ippolito herceg volt az? — kérdezte háborogva Pálóczy.

— Hiszen csak egy viseli ezt a nevet! — felelte a lány.

— A püspök?

— A kigyelmed püspöke! — duplázott rá a kanonok szavára Angela.

— És nem történt semmi bántódása? — faggatja a férfi tovább a lányt.

— Pár hétre számüzette a fejedelem. De aztán visszatért s ma épp oly bejáratos a Castellóba, mint azelőtt s még most sem hagy békében.

— Pedig gyűlölöm — rebegte a lány tüzesre gyuladó képpel.

— Az sem lesz püspök Magyarországon, ha ott is megtudják! — vélte a kanonok.

— Ugy-e!? — ujjongott a lány; de aztán ismét komoly lett.

— Az baj lenne! — folytatta halkan. — Hiszen a principe is csak azért járta ki neki a püspökséget, hogy Ferrara megszabaduljon a garázda embertől.

— És Magyarországot boldogítsa, nemde?

A gunyos kérdésre Angela fölpattant s megfnyegette ujjával Pálóczy Pétert.

— Vigyázzon, monsignore, mert elteszi láb alól, ha megtudja, hogy útjába áll. Ne szóljon senkinek! Ne írja meg haza! Legalább egyelőre nem. Amíg meg nem engedem. Ugy-e, engedelmeskedni fog? Hiszen most már voltaképen kezemben van élete. Ha csak egy szót szólok Ippolitonak, sohasem látja viszont nagy Magyarországot.

Angela szemében félelmetes tűz lobbant föl, arcát egészen elöntötte hamar lángba boruló vére.

— A Borgiák vére! — villant föl a kanonok lel-

kében a gondolat; de voltaképen most sem tudta még, komolyan hiszi-e, amit mondott vagy csak tréfál ez a bájos boszorkány. A Palazzo felől víg riadót fújtak. A kertben mulató társaság fölkerekedett, hogy lakomához üljön. Angela Pálóczy karjába fűzte kezét s magával hurcolta. A terras lépcsőjén violaszín palástját balkarjával felfogva, egy félig világiasan, félig paposan öltözött férfi meredt gunyosan a fiatal párra. A leány észrevette s merő mosolygással arcán Pálóczyval együtt elébe állt.

— A bácsim, sa eccellenza il vescovo monsignore Ippolito! — rebegette.

— S új cavalieród, vajh kicsoda? — kérdezte azt.

— Hát nem tudja? — fakadt ki elcsodálkozva a lány. — A magyar kanonok úr, monsignore Pietro Paoletti, az új nyelvmesterem!

Ippolito arca erre egyszerre kiderült. Szemének ravasz tekintete is barátságosabb színt öltött. Kitérte karjait, tüntetően magához ölelte jövődöbeli kanonokját.

Ennek pedig valósággal borsózott a háta. Szinte várta, hogy vad féltékenységeben orozva tört döf beléje. Ippolito másik karjába fűzte kezét s tovább ment vele és Angelával a terras lépcsőjén fölfelé.

A Palazzo nagy terme színültig megtelt. A négy-szögben sorakozó asztalok körül víg zsibongásba olvadt a vendégek beszélgetése, a tömérdek arany- és ezüstedény csengő csörömpölése. Az étekgók szinte végtelen sorban kígyóztak be és vonultak ki a nagy terem kettős ajtaján. Közbe-közbe az erkélyen édes muzsikaszó zengett s itt is, ott is összecsendültek a velencei kristályserlegek. Angela jókedvűen kocintgatott szomszédaival. Ippolito herceg és Pálóczy között ült. Velük szemben

Ariosto javítgatta írásait. Graciosa asszony, a marchesa, neki is szerepet szánt a lakomán. S alig hogy ennek végeztével sorra az asztalra rakták a tömérdek remekbe készült, várakat, palotákat ábrázoló nádmézes csodát, Lucrezia Borgia inté-sére, aki a főhelyen ült a velencei tükör alatt, fölállt a költő s a terem közepére rakott pulpitushoz ment.

A vendégek ajkán elhalt a szó, a muzsikuskok és inasok vesztég maradtak. Szinte tikkasztó csend támadt. Végre aztán megcsendült Ariosto szívbe lopózó, mélyen zengő hangja. Nagy verses művének, az Orlando furiosónak aznap szerzett strófáit szavalta :

O gran bontà de' Cavalieri antiqui
Eran rivali, eran di fe diversi,
E si sentian degli aspri colpi iniqui,
Per tutta la persona anco dolersi ;
E pur per selve oscure e colli obliqui,
Insieme van senza sospetto aversi.

A ferrarai előkelőségek szívük mélyében megrendülve hallgatták a rég letűnt lovagkor hőseit dicsőítő sorokat. Mint becsülték ezek egymást, bármily ellenségek voltak is, mint éreztek egyformán, ha ugyanegy célért hevültek s mentek egymás nyomában, egymásban bizva, gyanútlanul, setét erdőben, úttalan utakon által. S itt Ferrarában, — de erről Ariosto verseiben már nem volt szó — a világ szemeláttára tör testvér testvér ellen s még hozzá magában a fejedelem házában. A marchesa vendégei hol Giulio hercegre néztek, aki fájdalmas kifejezéssel arcán ült Lucrezia Borgia oldalán. (A fejedelem még a lakoma előtt a Castellóba tért.). Hol ismét Ippolitóra esett tekintetük, aki dacosan meredt maga elé, miközben ajkai körül kihívó mosoly cikázott.

A következő pillanatban ismét a költőre szegeződött minden szem. Ariosto új strófába gyujtott s a muzsikások, akik a karzatról lesték, most halkan pengő muzikaszóval kísérik szavalását. A poéta egyre tüzebben beszél. Csengő hangjával, mint a dallamokba fogott erdőzúgás, bűbajos harmóniával ölelkezik a muzsika egyre erősödő zengése. S amikor elhallgat és az asztal körül ülők virágokkal dobálják meg a helyére sietőt, diadalmas himnusz akkordjai töltik be a nagy termet. A fejedelemszönyör asztalt bont s példájára a vendégek mind Ariosto felé tódulnak s mintha király volna, úgy halmozzák el hódolatukkal.

— Ez igazán szép! — rebegi Pálóczy Péter.

— Úgy-e? — ujjong Angela.

Ippolito herceg is tapsol elragadtatásában, majd a kanonokhoz fordul:

— Elviszem Ariostót magammal Egerbe! — mondja s Pálóczy most már nem bánja, ha püspöke lesz, bármily szörnyeteg a herceg.

S lakoma után táncrakerekedett a diszes vendégsereg. Ercole Strozzi lopva elbúcsuzott magyar barátjától és hazasietett. Pálóczyn is mindinkább erőt vesz a fáradtság. Utazása s az utána való nap élményei megviselték. Angela kérésére azonban ott maradt. A gyönyörű kertben kigyúlnak a mécsek s mintha a csillagos ég borult volna rá, úgy ragyog a tisztás, amely a terraszs lépcsője előtt elterült. Pálóczy a terem izzó levegőjétől kábult fejjel hűsölt a terraszon s mert Angela is követte, Ippolito herceg itt sem tágitott mellőle.

— Mily szép az éj! — rebegte ellágyuló hangon a fejedelem öccse s a csillagos égre mutatott.

— De minden csillagnál — folytatta — fényesebben ragyog szép Angelánk szeme.

A fiatal lány megrázkódott. Pálóczy maga sem

tudta, miért, talán, hogy a leányt megnyugtassa, túl akart tenni a bókolásban a hercegen. Szava azonban torkára forrott. A távolból hirtelen rémes jajkiáltás szállt feléjük a csöndes éjben. Angela riadtan szaladt be a Palazzóba.

— Valami részeg ember kurjongat! — vélte Ippolito s karjába kapaszkodva, Pálóczyval együtt szintén a nagy terembe ment.

— Ballo di maschera! — jelentette épen akkor Graziosa grófnő udvarmestere s a társaság asszonynepe a szomszédos termekbe vonult.

Két harisnyás inas hatalmas kosárral kezében az urak elé járult s álarcokat osztogatott. A férfiak mind felkötötték. Kisvártatva az asszonyok is visszajöttek álorcásan, egész alakjukat elborító piros lebernyeggel fejükön.

A muzsika megszólalt. A társaság egyre pajkosabb jókedvvel ropt a táncot. Hogy közben kitárult a nagy terem hatalmas üvegajtaja, a muzsikussal élükön a kertbe lejtettek le a táncolók. Mécsesekkel kivilágított utain, sötét lugasaiban bujdosnak az egymással évdő párok. Csengő kacagás, hangos kurjongatás mind sűrűbben vegyült a muzsika tüzes szavába. Most Pálóczy mellett rebben el egy karcsú nőalak Ippolito herceg oldalán. Hogy odaér, kibontakozik az előbbi karjából s a kanonok elé lép. Ez nagyot bókol és szabadkozni kezd. A táncosnő azonban megragadja kezét s pajkosan kacagva hurcolja tovább.

A férfinak eszébe jut, hogy hisz rajta is álarc van s kisvártatva jókedvűen követi ismeretlen párját tüskön-bokron át, ki a kert kapuján. Nyomukban fáklyás inasok szaladnak, utánuk az egész táncoló sokaság. A San Francesco felé vezető utcán végig tovább folyik a tánc. Az egymás mellett

sorakozó házak ablakaiban kigyúl a fény. Itt is, ott is borzas fejek hajolnak ki s kacagva nézik a jókedvükben háborgó urak hullámlzó sokadalmát.

A templom előtt Pálóczy párja megbotlik s tétován roskad vállaira.

— Valami részeg ember! — hangzik föl az álarc alul Lucrézia Borgia hangja.

Köpenyegébe burkolt férfi kerül el az uton, Pálóczy az arcába világít.

— Hiszen ez Ercole! — ordítja háborogva.

Ercole Strozzi, a jámbor poéta feküdt ott az út porában véresen, átvágott nyakkal, üvegesen a magasba meredő, nyitott szemmel.

IV. Az ébredés.

A boldogtalan Ercole Strozzi szinte lopva, éjnek idején temettette el felesége. Barbara Torellit szemmeláthatólag megviselte a rettenetes csapás, de azért meg sem mukkant. Barátai, az ifjú Ferrara költői és írói szintén nem kutatták, hogy ki lehetett a poéta gyilkosa. Pálóczy Péter Ippolitót gyanúsította s rögtön másnap útra kél, hogy hírül vigye királyának, milyen embernek szánta az ország legnagyobb püspökségét, ha a fejedelemsasszony a Castellóba nem hivatja és ígéretére hivatkozva föl nem szólítja, hogy kezdje el Angela Borgiával a tanulást. Alfonzo herceg parancsára a Palazzo Diamantiban rendezték be szállását s ő onnan járt át minden reggel a Castellóba, hogy Angelát magyarrá oktassa. S a fiatal lány napról-napra jobban megbabonázta a komoly férfiút, aki kedvéért részese lett a fejedelmi udvar minden örömének és vigalmának. Különösen Alfonzo herceg testvéreivel,

a félszemű Giulióval és ennek öccsével, Ferrantével barátkozott meg. Szabad óráiban versenyt evezett velük a Pó vizében, elkísérte őket a vadászatra. Bejárta velük lóháton az egész ferrarai tartományt. A mulatságok és szórakozások kieszelésében kifogyhatatlan fejedelmi udvar zajos világában Pálóczynek eszébe sem jutott többé Ferrara híres univerzitása. Barátaival egy-egy udvari ünnepélyen kívül szintén csak hétfőnként találkozott a Moro asztalánál. Hogy Ippolito egyre tüzeesebben ostromolta Ariostót, kísérné el Magyarországra, Pálóczy mindinkább letett a gyanuról, amelyet Strozzi meggyilkoltatása miatt ellene táplált. S amikor Calcagnini is megnyugtatta, hogy nem a püspök bérelte föl a gyilkosokat és rábeszélte, hogy ne avatkozzék olyan dologba, amihez semmi köze, a kanonok szerencsétlenül járt jóbarátjáról is megfeledkezett. S ismét új álmokat szőtt: Angeláról, a szépséges leányzóról, aki maholnap egészen folyékonyan fogja beszélni a magyarok nyelvét. Már is többet diskurálnak magyarul, mint olaszul. Ősszel, ha hazájába visszatér, első dolga lesz, hogy királyának visz hirt a ferrarai Castellóban virágzó rózsáról s ha a király nem szánja családja valamelyik tagjának, a legkiválóbb magyar főurak köréből szemel ki számára férjet. S Pálóczy, aki magának sem merte bevallani, hogy szerelmes lett a Borgiák legvirulóbb, legbájosabb s a fejedelemasszonynál is kedvesebb hajtásába, napról-napra növekedő rajongással szinte már csak ennek az ábrándjának élt.

— Tudja, ki tette el láb alól Ercole Strozzi?
— kérdezte egy reggel a leckeóra alatt Angela Borgia.

A fejedelemasszony studiójában ültek, amelynek deszkaburkolata fölött szebbnél-szebb szentképek függtek.

Pálóczy egy *Vir dolorumot* ábrázoló festmény

nézésébe mélyedt. Ki akart térni a fiatal leány kérdésé elől. De aztán mégis megszólalt:

— Ki volt az a gazember?

— Alfonzo herceg, a fejedelem! — rebegette a leány.

— De hát mit vétett ellene Strozzi?

— Semmit, mégis sokat. Elvette feleségül Barbara Torellit. Ráadásul a nénémről szerzett szerelmes verseket. Alfonzo sohasem szerette a poétákat s hogy Ercole nem tűnt el szeme elől házassága után, egyszerűen leszuratta bravóival.

— Hiszen ez rettenetes! — háborgott a férfi. — S még rettenetesebb a gyilkossal egy levegőt szívni. Isten áldja meg, contessa, de utoljára voltam ma itt!

— Csak nem hagy el minket s épen most, amikor talán már néhány pillanat múlva üt a szabadulás órája.

Pálóczy Péter nyugtalanul meredt a leányra, akinek arca a szokottnál is pirosabb volt s tengerszin szeme szinte villámlott.

Az udvarfelőli oldalon az óratoronyban megcsendült a harangjáték. Bohó flamandus dallama lágyan szűrődött be a kicsi szobába.

Angela hirtelen fölpattant az asztal mellől.

— Most! — rebegette fojtott hangon. — Alfonzo most tér vissza Reggióból. A Castello kapujában megrohanják, börtönbe vetik. S egy félóra múlva Giulio lesz a principe s pár nap múlva én vagyok a principessa. Caro amico mio!

Pálóczy riadtan ugrott föl. Megragadta a háborogva hadonászó leány kezét. Azt hitte, hogy megőrült.

Künn azonban ugyanakkor hirtelen lárma kél, a Castello folyosóin lőtás-futás támad s ajtócsapkodás. Egyszerre aztán fölpattan a stúdió ajtaja s fegyveres zsoldosok törnek be rajta. Angela fölsikolt s a

belső termekbe menekül. A zsoldosok megrohanják Pálóczyt, összekötözik s a Castello börtönébe vetik.

Az összeesküvő Giulio és Ferrante herceget halálra ítélte a suavik tanácsa, a hercegek jóbarátját, Pálóczy Pétert, holtig tartó börtönre. Alfonzo herceg, aki örült, hogy az összeesküvésnek idejekorán nyomára jutott, hatalmas vérpadot ácsoltatott a Castello udvarán, a kivégzésre meghívta országa összes előkelőseit, az utolsó pillanatban azonban megkegyelmezett testvéreinek s visszavitette őket börtönükbe, ahol Ferrante harmincnégy év múlva bekövetkezett haláláig, Giulio tizenöt évvel tovább, nyolcvanéves koráig sinylődött, amikor végre Alfonzo utódai kiszabadították. A megtévedt hercegek jóbarátjának, Pálóczy Péternek sorsáról ferrarai jó ismerősei sohasem tudtak meg semmit. Azt hitték, hogy ő is ott pusztul el fogságában. Pedig alig három napig maradt a Castello börtönében. A harmadik nap reggelén egy őszbe csavart szikár karthauzi barát lépett be a földalatti nyirkos üregbe, ahová elzárták. Pannoniai András a hajdan híres humanista volt, aki Mátyás király udvarából került Ferrarába s a karthauziak rendjébe állva a Certosa priorja és az Esték gyóntatója lett.

— Béke veled! — köszöntötte magyar szóval a nyirkos szalmán hanykolódó kanonokot. Ez talpra állt s mohón faggatta, hogy kicsoda és mint került le a börtönbe. A barát nem felelt. Némán kéznél fogta a bajba jutott kanonokot s a Castello egyik földszinti szobájába vezette, a hol várnia kellett, míg be nem sötétedik. Ekkor a herceg szolgálai elővezették felnyergelt lovát s ő elvágtatott a setét éjszakába.

Pálóczy búcsutlanul hagyta el a szépséges várost, ahol annyi szép álmot szőtt s hazájáig jóformán meg sem állt. Itt lemondott kanonoki méltóságáról, a pálosok rendjébe lépett s istenes tudományokkal foglalkozva, a budai szent Lőrinc kolostorában töltötte el csöndesen életét.

A GYŐRI ESET.

I.

Esteledett. Az újvárosi temető sírjain egyre nagyobb számmal lobbant föl a meggyújtott mécsek fénye. A sírok között, a temető útjain mind sűrűbb sorokban hullámozottak föl és alá az emberek. Borbála asszony azonban már idején valónak találta, hogy hazafelé térjen. Még egyszer megigazította a koszorút, amelyet férje sírjára magával hozott. Még egy kis imádságot rebegett el a halott lelki üdvösségéért. Aztán a sír egyik mécseével meggyújtotta lámpását s a temető kapuja felé tért.

Csendes őszi est volt. Az ég palástján egymásután gyúltak ki a csillagok, tükröződtek vissza nyugtalan lobogással a sáncárok vizében. A bécsi kapuhoz vezető hidon még egyre jártak a temetőbe igyekvő emberek. Többnyire regiment-alattvalók voltak. Mesteremberek, napszámosok, akik a várost megszálló tömérdek katonaság szolgálatában állottak. Borbála asszony férje városi polgár volt s ő egyet sem ismert ezek közül. Közömbösen haladt el mellettük, miközben lámpása elől kitértek. Két gyertya égett ebben, holott azok nem lévén városi polgárok, csak egy gyertyát tűzhettek lámpásukba, ám takaródó előtt többnyire lámpás nélkül jártak. A bécsi kapuban azután egyszerre dobogni kezdett a fiatal asszony szíve. A kapuban strázsáló katonák kihívó tekintettel mustrálták végig. A nagy piacra

vezető Szent-Márton-utcában is csoportosan lézengtek a muskétások, akiknek a szép asszony szemet szúrt.

— A szép Benedekné! — figyelmeztették egymást hangosan.

— Milyen jól fest feketében!

— De kár, hogy nem regement-dáma!

— A buta civisek észre sem veszik. Özvegyen hervad majd el, holott frissebb és kívánatosabb, mint akármelyik városi fiatal leány.

Borbála asszony szaporán szedte apró lábait, fordult be a piacra. Zavarában észre sem vette, hogy a fővárta felőli oldalra került. Itt egy csomó tiszt ácsorgott, mustrálta a járó-kelőket. S miközben a fiatal asszony tovasurrant mellettük, nyelvükkel csettintettek. Egy bajusztalanképű hadnagy utána is ered, ha kapitánya vissza nem szólítja. Benedek Bálintnak, a harmadéve meghalt tekintélyes szekeresszónak özvegye már szinte futva sietett tovább a keskeny utcába, amelynek végén kicsiny emeletes háza állott. S amire odaért, lelkenedezve nyitotta ki a kaput, zárta be ismét kulccsal belülről. Boltozatos földszinti szobájában mindenekelőtt a gyertyákat gyújtotta meg ablakaiban, amelyeket ide már előre kirakott. A győri vár és város kommandánsának dobszóval kihirdetett parancsára szomszédainak ablakaiban már mindenfelé égtek a gyertyák. Megkönnyebbülten lélekzett föl, amikor kisvártatva ezután a katonai őrjárat haladt el az utcán kopogó léptekkel, sorra mustrálva a házakat, kivilágították-e mindenütt a földszinti ablakokat, amint ezt mindennemű tumultusok elkerülése végett a városon uralkodó katonai főhatóság mindig elrendeli, valahányszor a lakosság ünnepi vagy más alkalommal este tömegesen marad ki hazulról.

Halottak estéje volt. Hogy sógornője, a szintén egymagára maradt özvegyasszony, még nem tért vissza a várbeli temetőből, Borbála asszony kietlen szorongással szívében szedte elő csipkeverő szerzőségeit s ült le ezekkel asztala mellé. A finom cérnaszálakról lecsüngő orsók pörgetésével akarta széjjelűzni a nyomasztó csöndet, amely a bútorokkal telezsúfolt szobában szinte fojtogatta és szomorú gondolatait, amelyekkel férjére emlékezve, feje naphosszat tele volt. S mint mindig, ha finomművű csipkéi készítésével bibelődött, alig hogy belemelegedett munkájába, gondolatai most is haza szálltak, szülővárosába, Selmeczre, a hegyek közé rejtett szépséges városba, hol oly más az élet, mint itt ebben a vizek közé szoruló, katonákkal szüntől megrakott, áthathatatlan falakkal körülzárt városban, ahol az ember minden lépésre katonaság vigyáz. Imhol, ha pár perccel később kerül haza, másnap már a várba citálták volna sötéten maradt ablakai miatt. Borbála asszonyt szinte kirázza a hideg, amikor arra gondol, mint kellett volna szégyenszemre katona kíséretében a várkapitányságra mennie. Irtózott a katonáktól, ettől a marcona, istentelen népségtől, amely azóta, hogy a kuruc sereget széjjelverték, Magyarország megerősített városaiban mindenfelé mindenféle szedett-vedett emberek, nem egyszer kétesmultú gonosztevők soraiból került ki.

— S tisztjeik sem különbek ! — sóhajt föl a fiatalasszony, amidőn arra gondol, mint üldözi egyik-másik közülük, mihelyst az utcára csak kiteszi lábát, mint járnak boszantó kardcsörtetéssel ablakai alatt, ahol semmi keresetük, mert egyetlen katonaház sincsen a Szent-István-utcában, Csupa nemes telek, vagy özvegyasszony háza, aminőbe katonát nem szállásolhatnak el.

— Szegény uram, mintha csak sejtette volna korai végét. Alig hogy egybekeltünk, itt vásárolt házat.

Porta nobilitaris volt a kicsiny ház kapujára vésvé. Ám, amire Benedek gazda megvásárolta, rögtön katonákat akartak padlásszobáiba bekvartélyozni, mert ő maga nem volt nemes ember. Ő pört indított, de nem érhetette meg végét, felesége azonban özvegyi jusson, ítélet nélkül is ment maradt a beszállásolástól.

— De mi haszna! — töpreng ismét az asszony — ha szinte ki sem mozdulhatok a házból az utcákon lézengő katonák miatt.

Több mint száz esztendeje, hogy a törököt ki-verték Győr városából és ennek várából s már majdnem tíz esztendeje, hogy Temesvár visszafoglalásával Magyarországról is kitakarodott. A kurucvilág is régen volt. Hanem azért Győr városa még ma is úgy meg van rakva katonasággal, mintha a törökök vagy a kurucok bármely pillanatban ostrom alá foghatnák kazamattás bástyákkal megerősített, hatalmas falait. A katonák az urak itt.

— Milyen más élet volt Selmeczen! — sóhajt föl Borbála s lelke ismét végigszáll a kedves város hegynek föl, völgynek leszaladó görbe utcáin. Látja a Szent-Háromság piacát, ahol déltájban a tekintélyes bányapolgárok sétálnak. A jezsuiták templomát, mely vasárnaponként tele van jámbor bányász néppel. Mint süvegelték meg tisztességtudóan, tértek ki útjából, még a hatalmas bányapolgárok is, holott ő csak egy egyszerű bányamester leánya volt. Aztán egy szép őszi napon megkérte kezét Benedek, a tekintélyes győri szekeresszázados, aki az asszony gyermekkorától óta évről-évre fölkerelkedett Selmeczbányára, a Szent-András-napi nagyvásárra s mindig hozzájuk szállott. Öt-hat

szekérrel is feljött, valamennyi zöltséggel, étellel és gyümölcscsel volt színültig megrakva. Egy szálíg eladta mind s jó pénzen. Szülei szinte odavoltak a boldogságtól, amikor feleségül kérte. Ő mindig engedelmes leányuk volt s nem is bánta volna meg, hogy a szüksézáú, de jóraaló ember felesége lett. Csak ne halt volna meg alig három évvel esküvőjük után. Vagy legalább gyermekkel áldotta volna meg az ég.

A kapun zörgettek. Borbála asszony összerezcent. Majd fölkapta az asztalon égő mécesst és hamarosan künn termett.

— Ki az? — kiáltotta a kapuhoz tapasztva fülét.

— Én vagyok! — hangzott a felelet. — Eressz be!

A fiatal asszony fölismerte hangján sógornőjét, Márthát, özvegy Huszár Pálnét, akire még nehezebben súlyosodott az élet keresztje, mint őreá. A nagy pestis idején férjét s három fiát egyszerre ragadta el a halál. Azóta öccse házában s ennek halála után Borbála asszonynál élt kegyelemkenyéren.

— Mind a két temetőt bejártam — kezdte el sopánkodását az idősebb asszony rendes szokáshoz híven már a kapu alatt. — Alig bírnak lábaim! Istenem, Istenem, mért nem veszel már magadhoz!

— Hát velem akkor mi lesz? — csittítgatta évdő hangon Borbála zsémbes asszonynénjét.

— Ej! Hát menj férjhez még egyszer — felelte ez.

— Talán valami katonához?

— Isten ments! — fakadt ki riadtan özvegy Huszárné. — De lásd, akad az újárósi fiatal gazdák között hozzád való. Már ki is szemeltem egyet.

— Soha! — tiltakozott a fiatalabbik nő. — Nem értek a gazdasághoz. Gyöngé asszony vagyok. Nem tudnék versenyt dolgozni urammal. A megboldogult nem kívánta ugyan. Más azonban sze-

memre vetné, különösen, ha fiatal s nincs sok aprítani valója.

— De hát mi lesz velünk így! ? — fakadt ki Mártha. — Hát élet ez? Hétszámra ki sem moccan a házból. Szemed fényét mind belevered a csipkébe s alig van látszatja.

— Ha akad rá vevő — felelte erre Borbála — eladom földjeinket s magammal viszlek görbe hazámba.

— Soha! — fakadt ki most Mártha. — Hogy hagyhatnám itt uram, de kivált fiaim sírját?

A következő pillanatban Mártha asszony nagyot sikoltott, majd hanyatt-homlok fölsietett a lépcsőn és szobájába zárkózott.

A kapu halkán kinyílt s egy tagbaszakadt muskétás furakodott be rajta, kezében hatalmas virágbokrétával, mely szinte akkora volt, mint egy malomkerék.

Borbála asszony kővé dermedten meredt rá, majd mintegy védekezve a magasba emelte mécsesét. A katona elkáprázott a hirtelen arcára eső fénytől s szemét félig lesütve rebegette el mondókáját:

— Püchinger hadnagy úr tiszteletét küldi nemzetes asszonyomnak s ezt a virágot, hogy nagyon el ne búsulja magát ma halottak estéjén, boldogult férje mián!

A megbotránkozás, fölháborodás és düh hullámai egymásra torlódva ostromolták a szép asszony szívét s ez hirtelen csodás bátorságra gyúlt. Már csak azon gondolkodott, hogy az égő mécseset vágja-e fejéhez vagy a bokrétát tépje-e ki kezéből s ezzel verje ki az alávalót, aki férfi létére nem átalította más számára egy védtelen asszonnyal szemben a kísértő szerepére vállalkozni. Amint azonban kekrekre nyílt szemmel a katona arcába meredt, aki

mereven állt veszteg, mint egy tanítója kérdéseit leső diák, hirtelen rendkívül ösmerőseknek tetszetek neki ennek vonásai. S amire szive háborgása megszűnt, egyszeriben rá is ösmert.

— Hiszen ez Weingassner úr! — rebbent el hirtelen piros ajkáról a szó s a katona, aki még mindig feszesen állt helyén és csak lopva mustrálta a szép asszonyt, egyszerre megtántorodott. A bokréta kiesett kezéből.

— Weingartner a nevem! — rebegte sápadtan.

— Nekem mondja? — feleselt az asszony. — Csak nem szégyeli nevét. Hiszen híres bányapolgárcsalád a Weingassnereké.

— Weingartner vagyok! — fakadt ki most a katona fenyegetően. A következő pillanatban azonban szinte könyörgésre fogta a dolgot.

— Nevezzen, kérem, legalább egyelőre úgy. És kicsoda kigyelmed?

— Hát nem ösmer? — évődött vele most már szinte pajkosan Borbála.

— Borcsa vagyok, Péitl Borcsa, a bányamester leánya. Hejh, diák korában bizony sokat járt ablakaim alatt.

— Én uram Istenem! — rebegte a muskétás. — Bocsássa meg, hogy ide tolakodtam. És hogy másnak megbizásából. De nagyon lezüllöttem. Aztán meg katona vagyok és sorsom a vak engedelmesség.

— Szerelmi dolgokban is? — pattant föl a fiatal asszony, aki voltaképen minden ízében víg természet volt.

— És mit csinál most már ezzel a bokkrétával? — folytatta. — Remélem visszaviszi a hadnagy úrnak.

A kétnevű elkeseredetten meredt a földön heverő virágra. Majd hirtelen fölrántotta a kaput s az utcára rúgta ki a hatalmas bokkrétát. A tömérdek őszirózsa, szegfű és rezedá, melyet a hadnagy drága

pénzen vásárolt a főkommendáns úr kertészétől, szanaszéjjel szóródott a földön s Borbála nem állhatta meg, hogy föl ne kacagjon.

Erre már Mártha asszony is kibújt a lépcső gádorából, aki amikor nagy rettegéssel szívében szobájába ért, fejével szinte beverte az ablakot, hogy tüzet kiáltson az utcára s a szomszédokat segítségre riassza. Közben azonban meggondolta magát s hogy Borbála még csak nem is sikoltzott, amint várta, kíváncsian visszaosont a lépcsőn s végül a kapuig merészkedett.

— Sógorasszonyom! — mondta Borbála a katonának, aki a másik nő láttára ismét a kapu kilincse felé nyult.

— Ez meg földim, Weingartner úr! — folytatta emelkedettebb hangon. — No de talán bevezethetnök a szobába?

Mártha asszony némán biccentett fejével s előre ment.

— Ne féljen vitéz úr! — mondta most halkán Borbála asszony. — A selmecziek nem hagyják kárban egymást. Bár, azt hiszem, megérdemelné. Mennyi gazság terheli lelkét, hogy még nevét is megváltoztatta.

Weingassner elborult arccal nézett a szépséges fiatal asszonyra. Ez azonban megnyugtatta.

— No ne féljen! Nénémasszony kissé nagyot hall. Nem érti meg a halk beszédet.

A nagy kerek asztal köré ültek. A muskétás bőrsisakját két kézre fogva tétován nézett széjjel. Csupa ösmerős bútort látott a telezsúfolt szobában, aminőkkel ifjúkorában a selmeczi asztalosok remekeltek. A zöldcserepes kályha mellett félmagas szekrény állott, rőt tiszafából, rézveretekkel díszítve. Lefelé nyíló középső csapóajtaja le volt eresztve, a fülke mélyében csillogó tükrös oszlop-

rend félretolva, úgy, hogy a titkos fiókok egész sora ásitott kifelé. Borbála a fülkében tartotta csipkeverő szerszámaít, a fiókokban a cérnát és a pénzét. Mártha asszony meglökte könyökével sógor-nőjét s aggodalmasan, jelentőségteljes tekintettel meredt rá.

— Ne félj ! — nevetett a fiatal asszony. — Uri családból való ökelme, ha muskétássá vitézlett is le.

A katona kedvetlenül kapta le szemét a hatalmas lábas óráról, amelyre időközben nézett. Hogy azonban Borbála asszony égszínkék szeme csillogásán keresztül merő részvéttel nézett rá, ismét megnyugodott. Arcának kemény vonásai hirtelen megenyhültek. Szemének komor tüze is megszelídült. Az asszonyok elcsodálkozva néztek rá s a muskétás is úgy érezte magát, mintha hirtelen valami rossz álomból ébredt volna föl, ismét szülővárosában volna, otthon, édesanyja szobájában, akinek halála nyomában különbözött össze apjával, bujdosott el Selmezbányáról, a városon keresztül vonuló kurucok közé állva.

— Tíz esztendeje annak ! — dörögte Weingassner, mintha csak magának beszélne.

— S mit mívelt ezalatt ? — támadt rá kérdésével a fiatal asszony, de mielőtt még felelhetett volna, lelkendezve mesélte el kíváncsian fülelő sógorasszonyának, mily nagyuri volt Selmezen a muskétás családja s mily előkelő úrfi ő maga. Ám szigorú apjával nem tudott összeférni s ez tömérdék csínyje és duhajkodása miatt végül kitagadta.

— Kurucnak csapott föl. Emlékszem, mint vonult végig a város utcáin a távozó sereggel. A város leányai kendőjüket lobogtatva búcsuztatták. Engem is észrevett, hogy ablakomban álltam s vérvörös rózsát dobott föl.

— Még ma is megvan ! — folytatta az asszony

s százfiókos szekrényéből rögtön elő is szedte a szalaggal átkötött elszáradt virágot.

A muskétás fanyar mosollyal arcán nézett a fiatal asszonyra. Egy régi kép jutott eszébe, amelyet diákkorában Selmecezen a városházán látott. A szerencse kerekét ábrázolta ez, tetején királyi alakkal s aranycsipkés köntösben pompázó királyi asszony. Küllőibe különböző rendű és rangú emberek kapaszkodtak. A kerék alatt fájdalomtól eltorzult arccal egy rongyokba burkolt koldús vonaglott. S hogy hirtelen megelevenedett előtte a fura kép, úgy rémlett neki, mintha az ő vonásai merednének rá a koldús arcáról. S mintha Borbála asszony lenne a büszke, az elérhetetlen királyné. Pedig diákkorában, ha le is bilincselte édesen mosolygó arca, voltaképen nem is igen törődött a lánnyal. Csak ha véletlenül az ölébe hull, szerelmeskedik vala vele ideig-óráig, mint más bányászleányokkal. Ám szülei ugyancsak vigyáztak Borbálára s ő, ha sétálgatott is ablakai alatt cimboráival, nem igen törte magát utána. S most talán még szebb, mint leánykorában volt. A muskétásnak azonban, bármily szíves hozzá, úgy rémlik, mintha mérhetetlenül fölötte állna. Csak lopva emeli rá szemét. S ha szíve meg is dobban, valahányszor a fekete főkötővel leszorított bodros szöghajú fejecske feléje fordul, tisztában van azzal, ha nincs is utóljára itt, a szép asszony soha sem lesz egyéb reá nézve, mint elérhetetlen bálványkép.

— Beszéljen hát — faggatja ismét az asszony — mint vitézkedett a kurucok seregében ?

— Sehogy ! — hangzott kedvetlenül a felelet. — Amire a táborba értünk, vége volt a kurucvilágnak s én a labancseregben csaptam föl katonának.

— És aztán ?

— Elzüllöttem, mint a legtöbb zsoldos a németek seregében.

— De mégis ! Csatában csak volt ? — ostromolta erre Mártha asszony. S hogy a két asszony nem fogyott ki a kérdésekből, Weingartner, hol főnnhangon, hol halkán, hogy az idősebb meg ne értse, sorra elmondta, mint zajlott le élete a császár seregében, az ország városaiban s a határon túl. Szatmáron Heister ezredébe sorozták, de csakhamar Győrre került ezzel. Innen magyar ruhát szerezve megszökött, mert eleintén sehogy sem tudott bele-
törődni a durva katonaéletbe. Kismartonban tengődött másfél évig. Lakatosinasnak csapott föl. De heves vére miatt itt sem volt maradása. S hogy mesterét veszekedés közben agyba-főbe verte, Bécsbe menekült és hogy éhen ne vesszen, ismét csak katonának csapott föl. Montecuccoli ezredébe lépett. Alig két év múlva táborba szállott az ezred, résztvett Temesvár ostromában. A vár falára ő került elsőnek. Biztosra vette, hogy ezzel kilépett a közrendi sorból s legalább is káplár lesz. De őrmestere kitépte kezéből a félholdas zászlót, amelyet elsőnek ragadott meg. Dühében puskája boldogabb végével fejbevágta a hatalmaskodót s az a sáncárokba zuhant és holtta zúzta össze magát. A zászló azonban s a zsákmány egy zászlóra eső része hadnagya kezébe került, ő meg Szegedre szökött át. Itt puskműves lett, két év múlva legénnyé avatták, de vándorútja végeztével, amikor visszajött, kisült hogy gyilkos s ismét menekülnie kellett. Hogy útja Győrön át vezetett s itt akkor már egy másik ezred volt, az Althan grófé, megváltoztatta nevét s ismét katonának csapott föl. Két éve lakik itt. Hadnagya eleven esze s ügyessége miatt megkedvelte. Szinte komornyikja lett. De már torkig volt a közrendi állapottal, a komisz-

kenyérrel. S amikor a hadnagy úr azzal biztatta, hogy káplári sarzsit vásárol neki, ha a szép özvegy asszony házába furakodik, ha az ő nevében virágot visz neki s jó választ hoz, ettől az alávalóságtól sem riadt vissza többé.

— Bocsássa meg, nemzetes asszony! — rebegte a muskétás. — De most elmondtam mindent, hogy jóvátegyem hibámat. A kezében életem és halálom. Ha följelenti, mi a valódi nevem, három napon belül fölakasztanak vagy legalább is főbe lövetnek.

— Nyugodt lehet úrfi! — felelte az asszony s szeme tele volt részvétellel. — Nem árulom el.

— Mit mondasz? — szólalt meg ekkor Mártha asszony, aki már a katona utolsó szavaiból sem értett semmit. Borbála zavarodottan nézett rá. De ekkor a távolban, a vár fokán hosszan elnyúló, majd ismét szaporán cifrázott trombitaszó riant föl.

— A takaródót fújják! — mondotta a fiatal asszony.

A katona talpra állt.

— Várjon! — kérte Borbála, majd sógorasszonyához fordult:

— Ugyan nézz ki, nem leselkedik-e valaki az utcán?

Künn teremtetett léleknek nyoma sem látszott. Weingartner óvatosan osont ki a kapun, fordult a kis Duna-utcába. Szívében csodás nyugalommal ment tovább a fejevári kapu felé. Az erre nyíló utcában fölnézett Püchinger hadnagy szállására. Ez azonban már nem volt otthon.

— A Fekete Sasban mulat — mondotta szolgája. Az elhunyt bajtársak emlékére isznak ma ott a tiszturak.

II.

— Nos ? — támadt rá a hadnagy türelmetlenül, amikor Weingartner másnap reggel szobájába lépett.

— Jelentem alássan — felelte ez — sokáig kellett várnom. Az utcán egyre jártak a temetőből hazatérő emberek. Végre aztán tiszta lett a levegő. Véletlenül egy öregasszony kopogtatott be a házba. Utána sompolyogtam és sikerült bejutnom.

— Hát aztán, örült a kicsike, mi ? — ujjongott a hadnagy.

— Sajnos, nekemrontott. S alig, hogy megszólaltam, kitépte kezemből a bokrétát és a fejemhez vágja, ha hirtelen le nem bukom. Így a virág az út sarába repült. S amikor a két asszony, ki söprűvel, ki piszkafával, éktelen sivalkodással nekem rontott, én bizony meghátráltam.

— Vermaledeiter Kerl ! — káromkodott most már a hadnagy. — És te katona volnál ?

— Csak nem védekezem söprű ellen karddal ? Próbálja meg a hadnagy úr !

— Was ? — toporzékolt hirtelen fellobbanó dühében Püchinger Leopold s a cifra titulusok özönével támadt a katonára, végül kezét is emelt rá. De ez sem volt rest s mintha sisakja véletlenül kiesett volna kezéből, elejtette s hamar utána is hajolt. A hadnagy úr a nagy nekilendüléstől hanyattvágódott. Weingartner pedig szó nélkül kifordult az ajtón. Félóra mulva azonban a főváltára citálták s a hadnagy szavára kapitánya kétheti sáncmunkára ítélte el tiszteletlen viselkedéseért . . .

Hogy napokig nem mutatkozott, amint azt különösen Mártha asszony várta, Borbála nem is igen gondolt többé muskétás földijére. Kezdetben sokat beszélgetett róla sógorasszonyával, aki mindenkor

nagy tisztelője volt a nagy uraknak s az egyszerű muskétásban, ennek viselkedésében is föl tudott fedezni kedvére való úri vonást.

— Ugyan, hagyd el! — felelt vele Borbála asszony, amikor minduntalan dicséretébe fogott. — Hiszen csak úgy dőlt belőle a borgőz, amikor it volt. A szobát is ki kellett szellőztetnem utána.

— Hát most talán iszik — vélte Mártha. — De elég oka is van erre. Istenem, milyen keserves lehet úri fiú létére közönséges muskétás sorban sanyalódni.

— Alighanem megérdemli — vélte Borbála asszony.

— De valamikor csak kiszabadul — bizakodott a muskétás sorsában Mártha — s apjával is kibékül.

— Hiszen már régen meghalt az öreg úr — felelte a másik. — Még esküvőm előtt volt. Azóta sem láttam ilyen nagy temetést. S vagyontát egészben leányára hagyta. Ez akkor már férjnél volt. Egy kamarai tiszt vette feleségül, akit nemsokára valahová Csehországba helyeztek át.

— Milyen szomorú az élet! — mondta erre az idősebbik asszony, de amikor látta, hogy Borbálának nem esik jól, ha emlegeti, apránként egészen elhallgatott Weingartnerről.

S a két özvegyasszony élete ismét a rendes kerékvágásba zökkent. Borbála naphosszat hófehér kárpittal letakart ablakában ült csipkeverő párnája mellett; Mártha takarított, majd főzött s a városba bevásárolni járt, vagy a kész csipkét vitte el hol az egyik, hol a másik gombkötő-mesterhez. Alkonyattájt a házukba járó takarító-asszonnyal beszélgettek, aki náluk a durvább munkát végezte s mindig tele volt városbeli hírekkel. Katonákról szóoltak többnyire ezek is, verekedésekről, az ezek büntetéséül kirott nyilvános botozásokról és egyéb

egzekuciókról vagy a tisztek mulatozásairól, a tiszt-asszonyok egymással való vetélkedéséről, amely különösen a ruházkodásban volt nagy. Ennek Borbála asszony ugyancsak hasznát látta volna, ha nem a gombkötők szabják meg a keze alól kikerülő csipke árát. Így azonban a fiatal özvegy nem igen épült az öreg takarító-asszony fecsegésén, aki messze Győrszigetről járt át alkonyattájt a városba s végezte el házában szaporán dolgát, hogy aztán Mártha asszonnyal kedve szerint eldiskurálgozzon. Borbálának a csipkeverés is kedvére való szórakozás volt. Sógorasszonyának azonban a künnlakó öregasszonnyal való trécselésen kívül már jóformán semmi mulatsága sem volt ezen a világon. Neki panaszolta el búját-baját. A muskétásról azonban óvatosan hallgatott, amint ezt Borbála is a szívére kötötte. Egyszer mégis majd, hogy el nem szólta magát. A neve már kicsúszott ajkán. Amikor azonban Erzsók asszony, mohón a szavába vágott, hogy kicsoda az, összeszedte magát.

— Egy újjvárosi fakereskedő! — felelte elpirulva. — Két öl fát rendeltünk nála s máig sem fuvarozta be.

— Talán szólok neki! — ajánlkozott Erzsók asszony. — S ha szekérre rakja, rögtön a favágót is elküldhetem Győrszigetről.

— Ne bántsa! — mondta erre Borbála. — Van még aprófánk elég. A tél még messze van. Még várhatunk néhány napig.

S bár csak véletlenül került szóba, Mártha asszony azóta napokon át csak a tüzelőfáról töprengett. Gondok nélkül már nem is tudott meglelni. A fát két nappal Mindszent után csakugyan megrendelte a kereskedőnél, akinek szintén németes neve volt s ez megígérte, hogy egy héten belül elküldi. Hogy a hét már a végére járt, Mártha asszonyt egyre

nagyobb aggodalom fogta el a fuvaros késedelmezése miatt. Amikor pedig ez éppen péntek este a két öl fával beállított, azon sopánkodott, hogy miért nem hozta világos nappal. Erzsók asszony hazament. Most kivel üzenjen a favágónak? Holnap szombat van. Vasárnap nem vághat s akkorára az aprófájuk éppen elfogy.

A fuvaros vállát vonogatta s Mártha asszony szinte sírva panaszolta el baját Borbálának, amire a távozó szekerek mögött becsukta a kaput és szobájába tért.

— Ugyan ne sopánkodj! — csittította a fiatal asszony, aki néha szinte torkig volt Mártha zsémbelésével. Most is derűs gondolataiból riasztotta föl. Hogy, hogy nem, leánykori emlékei elevenedtek meg lelkében, amikor Weingartner úrfi utána járkált. Gyerek lány volt még s szerfölött rosszul esett neki, amikor barátnői a csipkeverő iskolában az úrfival bosszantották. Szinte fogalma sem volt arról, miért vetett szemet rá. Titokban azonban jólesett neki a fiatal úr érdeklődése. Édesanyja leány korában a kamaragróf házában az asszony frajja volt. Sokat mesélt arról a jó módról, amiben akkor része volt. Milyen jól bántak vele, mint szerették a gróf úr gyerekei, főleg az úrfi, aki akkor hat-hét éves volt s aki el sem tudott aludni, amíg melléje nem ült s kedvenc altató dalát el nem dúdolta neki. S ő bohó gyerekésszel akkor úgy képzelte, ha az úrfi feleségül veszi, az ő dolga is csak az lesz, hogy főzni fog rá, ruháit gondozza s ha bányájából fáradtan hazatért, azt az altatódalt dúdolja el neki, amelyet édesanyja a kamaragróf házában s otthon neki is oly gyakran elénekelt. S a fiatal asszony fülében egész tisztán csendült meg a gyermekkori nóta, az édesbús német vers s halkán dúdolgatni kezdte:

Ach wie ist's möglich dann,
Dass ich Dich lassen kann;
Hab' Dich ja gar so lieb,
Das glaube mir...

Tovább nem folytatta. Mártha asszony zavarta meg sopánkodásával s Borbála még vacsora után is kedvetlen maradt és korán nyugovóra tért.

Másnap reggel sógorasszonya boldogságtól sugárzó arccal nyitott be az ajtón:

— Itt a favágó! — ujságolta Borbálának, aki öltözködésével éppen elkészült. — Nem Péter Győrszigetről. De ő tegnap este benn volt a városban s látta, mint viszik hozzánk a fát. S mert mára más-hová ígérkezett, mást küldött maga helyett.

— No jó, hát csak lásson szaporán munkához s ne lopja a napot. Elég drága a napszám.

S hogy kiküldte sógorasszonyát, Borbála csipkeverő szerszámai mellé ült. Kívülről csakhamar behallatszott a fűrész rekedt nyisszanása s egyhangú taktusára, hogy hogynem, ismét fölcsendült fülében a tegnapi nóta. Halkan dúdolta tovább:

Du hast die Liebe mein
So ganz genommen ein,
Dass ich kein' anderen mag,
Als Dich Allein.

Kennst Du das Blümelein?
Es heisst Vergissnichtmein;
Das Blümelein leg' ans Herz
Und denk' an mich.

— Csak úgy dől a munka keze alatt. — Ezekkel a szavakkal rontott be Mártha asszony ismét a szobába s arca szinte sugárzott az örömtől. — Meglátod, még ma végez az egészszel s tán föl is aprítja.

És be sem várva Borbála feleletét, szaporán befordult a konyhába, hogy a szokottnál jobb ebé-

det főzzön. Hadd lássa a favágó, hogy itt megbecsülik a szorgalmas munkást. A dél még messze volt, amikor Borbálát hirtelen zuhogó fejszecsapások riasztották föl csöndes munkája mellől.

— Csak nem fűrészelte el már mind a két öl fát ?
— töprenkedett. — Péter naphosszat vesződik ezzel s egy napig tart ismét, amíg a fát fölaprítja.

S kendőt kanyarítva vállára, kisietett, hogy utána nézzen. A fa nagyobb fele még ott állott ölbe rakva az udvaron. A szétfűrészelt hasábok azonban oly szaporán hullottak széjjel a favágó baltacsapásai alatt, mintha villám sujtott volna le rájuk. Borbála elálmélkodva nézte a tagbaszakadt embert, aki háttal volt feléje. Majd közelebb ment hozzá :

— Uram Jézus ! — sikoltott föl, amikor a favágó megfordult s ingujjával homlokát törölgetve nevetve ránézett. Weingartner János volt, a muskétás. Csak az előtte való napon szabadult ki a sáncokból s még az este betért a Szent-István-utcába. Láta, mint fuvarozzák be a fát házába s rögtön fejébe vette, hogy megtréfálja a fiatal asszonyt. Űres óráikban akkoriban a katonák szívesen szegődtek el félnapszámra. Ha egyéb keresete nem akadt, Weingartner a favágásra is ráfanyalodott. Markos legény volt s bujdosásai, meg a katonaélet a legkeményebb munkára is megedzették.

— De úrfi ! — évődött a favágástól kipirult férfiúval a fiatal asszony. — Hogy vetemedhetett erre ? És mint szolgáljuk meg ezt kigyelmednek ?

— Nehány jó szóval is beérem ! — felelte a muskétás.

— No meg egy jó ebéddel ! — toldotta meg a szót Borbála.

— Mi tagadás benne — vallotta be őszintén Weingartner — torkig vagyok a császári koszttal.

S Borbála iziben a konyhában termett, hogy hirül vigye sógorasszonyának, hogy ki a favágó. Mint lehetséges, hogy nem ismert rá?

— De hiszen szakálla volt! — rémüldözött Mártha.

— Azt bizony fölakasztotta a rácsos ablakra.

— Mit, fölakasztotta magát? — hápogott az asszony, mert nem hallotta jól, amit Borbála mondott.

— Nem magát, édes bolondom, — kiáltotta ez — de a szakállát, a hamis szakállt, amit állá alá kanyarított, hogy darócruhában se ösmerjen rá senki, ha a kapunkon betér.

Mártha asszony föl kacagott, de aztán szaporán a kamrába tért s egész nyalábra való füstölt holmit hozott ki onnan.

— Segítsek? — kérdezte Borbála.

— Csak hagyj! Tudod, hogy legjobban magam szeretek főzni. — S a fiatal asszony visszament szobájába, csipkeverő szerszámai mellé ült s kissé vigabban, mint a nótájához illett, folytatta a dalt:

Stirbt Blum' und Hoffnung leicht,
Sind wir doch an Liebe reich,
Denn die stirbt nie in mir, ...
Das glaube mir ...

Közben azonban eszébe jutott, [hát] hátha földijének jobban esik majd az ebéd, ha ő is a főzéshez lát s visszatért Mártához.

Déli harangszóval Weingartner szinte egy egész öl fával végzett s hogy behívták, farkas étvággyal látott hozzá az evéshez. Csak ebéd után mondta el Borbálának, mint fogadta akkor hadnagya, íteltette el kétheti sáncmunkára. Térdig sárban dolgozott egy csomó rabkatonával naphosszat, de csak kilenc napig. Maga Preuer ezredes, a vicekommen-

dáns szabadította ki. Az ezred pénzesládájának zárjába beletörött a kulcs. A regement alatt való lakatosok mind kontárok, a puskamívesek sem tudták kinyitni. A pénzre sürgősen volt szükség. A kommandáns ökröket vásárolt a Győrön át Bécsbe utazó marhahajtóktól s ezek árát ki kellett fizetni.

— Truk káplár uramnak jutott eszébe, hogy milyen jeles betörő vagyok. S csatakosan, ahogy voltam, a várba vittek föl. Sikerült kinyitnom a ládát. A kommandáns úr meg volt elégedve.

— Kívánjon valamit! — mondta Weingartnernek.

— Pardont kérek! — felelte ez.

— Hiszen a sáncmunkához már úgy sem kell visszatérnie!

— Más dologban kérem! — felelte ő s hogy a nagy úr jóságosan biztatta, bevallotta, hogy katonaszökevény.

— Sebj! — felelte Preuer kommandáns. — Más ezredéből szökött meg.

— De egyéb bűn is nyomja lelkemet.

— Csak ki vele! — sürgette a kommandáns, ki aznap jókedvében volt s a muskétás bevallotta a temesvári gyilkosságot s hogy a harc hevében történt, jogos fölháborodásában.

— No az se akkora baj — felelte a nagy úr — de egyelőre hallgasson róla.

— Bevallottam, hogy mi az igazi nevem — mesélte tovább boldogan Weingartner — s nem-sokára a világ előtt sem kell ezt eltitkolnom.

— Hát csak aztán jobban is becsülje meg! — szólott közbe Borbála s látván, hogy vendége szüntelenül az óra felé tekint, fölkel az asztal mellől.

Weingartner aznap a délutáni fölváltásnál soros volt a vártán s ebéd után rögtön búcsuznia kellett.

— A többi fával majd a jövő héten végzek ! —
mondta a kapuban,

— Ha kedve telik benne, szívesen vesszük ! —
felelte a fiatal asszony mosolyogva s hogy Mártá-
val ismét magukban maradtak, tétován meredtek
egymás szemébe.

— Mi lesz ebből ? — sóhajtott föl a fiatal asz-
szony.

— Végezetül talán még feleségül kér meg ! —
tréfált sógorasszonya, majd kis vártatva komolyan
hozzátette :

— S miért is nem mennél hozzá ? Bármilyen
viharos is multja, egy jó asszony gazemberből is
jó embert farag. S nekünk senkink sincs itt ebben a
katonavárosban. Újvárosi ismerőseink be se tér-
nek hozzánk, mióta itt lakunk. S ez az ember úgy
látszik, mindenhez ért, a gazdálkodáshoz is, mint
a többi családos katonák. Kivehetnéd a földnyúzó
bérlők kezéből kicsiny birtokodat s a csipkeveréssel
sem kellene annyit vesződnöd.

Borbála asszony már akkor megint a párnára
tűzött szerszámok mellett ült, csöndesen, elgondol-
kodva. S hogy sógorasszonya elhallgatott, ismét
énekelni kezdett. Édesanyja nótáját folytatta,
amelyet aznap már annyiszor félbeszakított. Mártha
feléje hajolt s tenyerét füléhez illesztve hallgatta
a neki érthetetlen s oly szomorúnak tetsző selmeczi
német nótát :

Wär' ich ein Vögelein,
Gleich möcht' ich bei Dir sein ;
Scheut' Falk und Habicht nicht,
Flög' ich zu Dir.

Schöss' mich ein Jäger tot,
Fiel' ich in Deinen Schoss ;
Siehst mich so traurig an,
Gern' stirb' ich dann.

III.

- Surlant Johann !
- Hier !
- Jäger Josef !
- Hier !
- Holzer Lorenz !
- Hier !

Püchinger hadnagy szólította nevén három emberét s az exercirozás végeztével csatarendben álló katonák sorából egymásután léptek ki a színe elé citált muskétások. Mind a három rezesképű, gonosztekintetű alak volt, akit a felvidéken egyik-másik katonaságtól ment városban az őrtálló darabontok be sem engedtek volna a kapun. Jäger gemeiner, a javíthatatlan iszákos, aznap is részegen rukkolt ki.

Künn a gyakorló-mezőn minduntalan elvétette a lépést. Célbalövéskor pedig csöpp híja, hogy ki nem ütötte Weingartner szemét, vállához szorított, de minduntalan félrelóduló muskétájával. A sorból kiszóltott társai sem voltak különbek s mind a hárman biztosra vették, hogy most is pár napi kurtavasat, sáncmunkát vagy bőjttel súlyosbított börtönt mér ki fejükre a hadnagy a tömérdek botlásért, amelyet gyakorlatozás közben elkövettek. Csak azon csodálkoztak, hogy Weingartner nem szólította ki. Ez a szegény ember pár hónap óta valóságos mintája a pontos, szófogadó, vakon engedelmeskedő katonának. A hadnagy úr részéről mindazonáltal ugyancsak rájár a rúd. Nincs olyan hiba a században, bárki kövesse is el, amelynek nem Weingartner inná meg a levét. A regementben fura dolgokat suttogtak arról, hogy miért üldözi Püchinger egy idő óta szinte legderekből muskétását. Jäger, Surlant és Holzer, az ezred mákvirágjai most nem igen törődtek ezzel, hanem

csak magukkal. Hogy Weingartnerről megfélekedzett, alighanem a neki szánt porciót is reájuk rójja a hadnagy úr a büntetésből. Mogorva képpel, mord tekintettel állottak meg vele szemben. Alighogy azonban megszólalt, azt sem tudták hova legyenek az elálméklkodástól.

— Ma elég jól viselték magukat, emberek! — mondta nekik halkan. — Ha így folytatják, nem vall a század szégyent a nagy seregmustrán sem. Egyébként bevonulás után, mind a hárman jelentkezzenek szállásomon. Most pedig vissza a sorba!

A három mákvirág vigyorgó képpel lépett vissza. A következő pillanatban a hadnagy úr kivonta kardját. A katonák vállaikra csapták muskétáikat s pergő dobszóval a város felé indult a század, élén Püchingerrel.

Napfényes tavaszi délután volt. A város felé vezető út két felén ezernyi vadvirág pompázott a réten. A katonák jókedvűen rúgták a port, gyűjtöttek rá egy-egy pattogó taktusú hadi-nótára, valahányszor a dobpörgés megszűnt. Weingartner János a század legvégén baktatott, vállraakasztott muskétával, egyik kezében a hadnagy úr posztóköpenyegével, a másikban a század puskaporos ládájával. Hogy célbalőttek, most már könnyű dolga volt. Amikor azonban kivonultak, a puska-porral teli láda cipelésébe majd hogy meg nem szakadt. De azért meg sem mukkant. Csöndes megadással vitte a súlyos terhet, amelyet Püchinger mindig az ő nyakába sóz, valahányszor kivonulnak, holott azelőtt föl váltva a század két-két közrendű katonája hordozta. Néha már-már összerogyott súlyos terhe alatt. De valahányszor a kimerültség erőt vett rajta, csodálatosképen mindig Borbála jutott eszébe.

— Hát csak tűrjön, úrfi! — mondogatja neki

a fiatal asszony, valahányszor a katonaelet sanyarúságairól panaszkodik. — Hiszen csakis magának köszönheti, hogy muskétás lett. De ha megjavul, káplár is lehet még. Nemde?

— Hiszen, ha kiütne a háború a törökkel vagy akár a spanyolokkal — mondta ő erre — s Althan regementjét is átküldenék a határon, hadnagyi porcióra is szert tennék. De így, amikor a regement békében poshad, senki fia számára sem terem sarzsi, hacsak drága pénzen nem vásárolhat.

— De hátha a háborúban elesne? — vágott a szavába a fiatal asszony ijedten.

— Akkor sem lenne kár értem. Senki sem siratna.

— Azt hiszi, hogy én sem? — támadt rá szemrehányóan Borbála. — Hiszen földim, úrfi, vagy nem? S milyen kedves hozzám, no meg Mártha asszonyhoz és milyen figyelmes. Mintha nem is kigyelmed lett volna akkor, aki úgy ránkijesztett.

— Hát még most is neheztel ezért? — kérdezte erre ő.

— Dehogy neheztelek! — mondta a fiatal nő mosolyogva. De valahányszor aztán Weingartner komolyra fordította a szót, hogy kipuhatolja, vajjon voltaképpen milyen szívvel viseltetik iránta az asszony, tudná-e úgy szeretni, mint amily kedves neki ő, Borbála mindenkor ügyesen másra fordította a szót.

Pedig milyen jóbarátok lettek azóta, hogy óhájára leszokott az ivásról, a kockajátékról és egyéb katonatempóról. Mily kedvesen fogadta, valahányszor civisruhában házába benyitott, a ház körül munkát keresett s mindig talált is. S hogy ádventkor nap-nap után megvárta a kapu előtt s rorátéra Mártával együtt a templomba kísérte a sötét utcákon át, szent karácsony estéjére is házába hívta meg a két nő. Mióta szülővárosától elszakadt,

ez volt az első boldog karácsony estéje. Borbála szobáját földiszíttették fehérbogyós fagyönggyel és fenyőgallyal, amelyet ő hozott a város erdejéből. Az asztal színültig meg volt rakva hagyományos bőjti ételekkel, aminőket a bányavárosokon kívül talán nem is ösmer a világ. Vacsora után karácsonyi dalokat énekeltek. S hogy megkondult a harangszó, lámpással kezükben ők is elmentek az éjféli misére.

S hogy akkor jóval éjfél után szállására tért, a kapuban egy asszony lesett rá. Klein Róza, a céda regementleány várta, akinek valamikor ő is udvarolt. Weingartner undorodva lökte el magától, amikor karjába kapaszkodott. Hanem a feldühösített némbor azóta minden lépésére vigyáz.

Püchinger hadnagy szintén attól fogva üldözi, bármint igyekszik is a regulának mindenben megfelelni. Borbálát is csak ritkán láthatja azóta.

— De legalább hébe-hóba látom! — vigasztalódik a muskétás s hogy ismét megperdül a dob, kiegyenesedve szedi taktusban lábait. S amint a fejevári kapun keresztül vonul a század s a dobszó dübörgő visszhanggal tör a város felé, a nagy piacra vezető utcáról hanyatt-homlok menekülnek a künn sétáló városi asszonyok és leányok, hogy a marcona katonák kihívó tekintetét s mosdatlan szájuk megjegyzéseit kikerüljék.

A fővárta előtt ismét csatarendben áll a század. Püchinger hadnagy még egyszer végigmustrálja embereit. S hogy Weingartner zubbonyáról a délutáni marsolásnál a nagy erőlködéstől lepattant egy gomb, dühtől kipirult arccal ront neki:

— Hát ez mi? — rivalt rá, a hiányzó gomb helyén ruháját ráncigálva.

— Alássan jelentem, exercirozás közben szakadt le! — felelte a muskétás.

— Was?! — üvölti a hadnagy s hogy a piacon ácsorgó regiment-alattvalók kiabálására odacsődülnek, útésre emeli kezét.

Weingartner mozdulatlanul áll helyén, mint egy kőszobor. Szemében azonban az elszánt dac fenyegető tüze lobbant föl. A hadnagy észreveszi s riadtan visszalép.

— Három napi börtön kenyéren és vizen! — mondja káplárjának. Aztán a századhoz fordul:

— Oszolj! — kiáltja. A muskétások lerakják a fegyvert s szanaszéjjel mennek. Négy katona közrefogja Weingartnert s a dunai kapu felé kíséri. Az ezzel szomszédos bástya kazamattáiban volt a börtön. Egyetlen tenyérnyi ablak világította meg a boltozatos nyirkos kamarát. Weingartner már nem egyszer sinylődött itt, de amikor rázárták a vaspántos ajtót, köpenyegébe burkolózva, szívében akkora elkeseredéssel heveredett le a gyalultatlan deszkalócára, mely börtönének egyetlen bútora volt, mint eddig sohasem. Szombat este volt. Másnapra találkoznia kellett volna Borbálával Györszigeten. Egyik sajkás cimborája megigérte Weingartnernek, hogy ha szép lesz az idő, ott vár rájuk ladikjával s asszonyösmerőseivel együtt a nagy Dunáig ereszkednek le.

— He legalább megüzenhettem volna Borcsának, hogy ne menjen ki hiába — töpreng a muskétás és hogy, hogy nem, eszébe jut, mit is beszélhetett Püchinger hadnagy a három gazemberrel, akit aznap szemmeláthatólag gráciájába fogadott.

— Hátha Borbála ellen uszítja őket? — riadt föl a muskétás. Kis vártatva azonban ismét megnyugszik. Házába nem igen törhetnek be. A kaput ő maga erősítette meg vaspántokkal, ablakai mögé is vastáblákat rakott.

— Csak nem fél, hogy elrabolnak! — évődött

vele akkor az asszony. Ám Márhának annál jobban tetszett szorgoskodása. Az öregasszony a tűztől is szörnyen félt s kiváltképen azért fogadta szívesen, hogy az ő szobája ablakaiba is szerzett vastáblákat. Ez karácsony után volt, amikor Weingartner neszét vette, hogy a regementlány elárulta hadnagyánál, hogy az az úJVárosi szekeresgazda, aki oly sokat jár a szép asszony házába s aki a szomszédok szava szerint feleségül is fogja venni, senki más, mint Weingartner, a muskétás. Püchinger Leopold addig napjában kétszer is ott csörgette kardját Borbála asszony ablakai alatt. Azóta be sem tette lábát a Szent-István-utcába. Weingartner azonban ádáz dühvel üldözte s ez csodás hősiességgel tűrt el mindent. Pedig titokban már káplárja is nem egyszer biztatta, jelentkezék panaszra a várkommendánsnál. Ő azonban sohasem tudott panaszkodni. Most annál kevésbbé tenné, nehogy valahogy belekeverje az asszonyt is a maga dolgába. S hogy rágondolt, Weingartner szívét ismét csodás nyugalom szállta meg. Kinyújtzkodott kemény fekvőhelyén s csakhamar azután el is aludt.

Korán reggel megfordult börtöne ajtajában a kulcs. Weingartner fölriadt. Truk káplár nyitott be hozzá, aki mindig jó embere volt, holott a többi muskétás, talán az egyetlen PosztárMártont kivéve, mind ellensége az uri sorból közéjük került katonának.

— Mi jó hírt hozott káplár uram? — szólította meg vidáman Weingartner. — Talán szabadulás?

A káplár tagadóan rázta fejét. Majd szaporán elmondta, mi történt az éjjel, a Szent-István-utcában. Néhány részeg muskétás bezörgetett Benedekné, a szép özvegy házába s hogy a kaput nem nyitották ki, beverték az ablakokat s úgy akartak behatolni. Az ablakok azonban belül vas-

táblásak, így ez nem sikerült nekik. Az emeletről azonban valaki tüzet kiáltott s a nagy lármára az egész utca fölriadt. A részeg muskétásokat a patroll mentette meg a vasvillával felfegyverkezett szomszédok támadásától. A város már hajnalban panaszt tett a várkapitányságon. Püchinger hadnagy közbenjárására azonban a három gazembernek hajszála sem görbült meg. Azzal védekeztek, hogy más muskétások is járnak a szép özvegyasszonyhoz, hát azt hitték, hogy talán őket is beengedik.

— A kend nevét említették, amikor a kapitány úr arról érdeklődött, hogy kik azok a bejáratos muskétások.

Weingartner szinte felhördült kétségbeesett haragjában; a káplár azonban tovább beszélt.

— Már most a várból azt fogják üzeni a város házára, hogy a Benedek Bálint özvegye katonákkal barátkozik s tilos viszonyt folytat a muskétásokkal, kereskedjék tehát a nemes tanács a maga portája előtt és seprőztesse ki a városból a botrány okozóját.

— Istenem! — tört ki a sóhaj a fogoly szívéből. — Mit tegyek?

— Miért is nem veszi el feleségül, ha már a szeretője? — mondotta erre a káplár s Weingartnerből szinte őrült dühvel tört ki a méltatlankodás.

— Sohasem volt az! — hörögte. — Sohasem volt köztünk semmi!

— Hát akkor minek járt a házba? — kérdezte hitetlenül Truk káplár.

— Mert földim, hát szóba állt velem s mert segítettem a két asszonynak a ház körül, azért láttak szívesen. Mert megbecsültem magam, azért nem tiltottak ki. Hanem most!

— Nem marad egyéb hátra — vélte a káplár — mint hogy feleségül vegye.

— Sohasem gondoltam erre.

— Talán nem elég előkelő asszony kend számára — gúnyolódott a káplár.

— Ostobaság! — fakadt ki Weingartner. — Akármelyik tiszt is elvehetné. De sohasem volt szó erről köztünk. S ha valamikor nagy úr fia is voltam, mint muskétás alábbvaló lettem, mint az éghez képest a föld.

— Nono! — dörmögte a káplár. — Azért megpróbálhatjuk. Már a seregdeákkal is megbeszéltük. Még ma délben elmegyünk oda kend nevében asszonykérő követségbe.

— Ostobaság! — tört ki Weingartnerből a fölháborodás, de aztán apránként megnyugodott.

S még déli harangszó előtt talpig díszben Borbála asszony kapuján zörgetett Truk káplár és társa Franz, a seregdeák, akinek vállán strázsamesteri bojt lógott.

Mártha asszony arcán merő elálmélkodással eresztette be a két katonát. Majd eszébe jutott, hogy alighanem bocsánatot jöttek kérni az éjszakai botrányért, a regement nevében s Borbála szobájába vezette őket.

A fiatal asszony sápadtan ült asztala mellett, imakönyvvvel kezében. A rettenetes éjszaka után a a templomba sem mert elmenni. A jövevények láttára minden izében reszketve pattan föl.

— Békés szándékkal jöttünk — szólalt meg zavarában hebegve a deák s a káplár előbbre lépett.

— Weingartner bajtársunk nevében háztűznézőbe — mondta.

Borbála feje elszédült, de aztán erőt vett magán s kerekre nyílt kék szemét Mártárára vetve, kérdőleg nézett rá.

— Mit akarnak? — kérdezte ez halkan s hogy megmondta, Mártha asszony sírva borult sógornője nyakába.

Mindketten már régen megbarátkoztak azzal a gondolattal, hogy Borbála a muskétás felesége lesz, ha ugyan megkéri kezét. Már szinte meg sem tudtak lenni nélküle, oly hasznossá tette magát a ház körül. Csak az bántotta őket, hogy csupán lopva találkozhat velük. S hogy az utóbbi hetekben csak nagy ritkán látták és házasságról soha szó sem esett közöttük, Borbála már-már azt hitte, hogy ismét felülkerekedett Weingartnerben régi csélcsap természete, vagy hogy még ma is csak az egyszerű bányamester lányát látja benne s nem tartja magához valónak, mert mint muskétás is úrnak érzi magát.

— Mit mondjunk hát bajtársunknak? — zavarta meg az asszonyt katonás rövidséggel a káplár s fejében rendezgetni kezdte gondolatait arra az esetre, ha az asszony huzódnék s arra kerülne a sor, hogy elmondja, mi vár rá, ha a városházára citálják a várkapitányság följelentésére. Borbálának azonban eszébe sem jutott a vonakodás. Arca biborszínűre gyúlt.

— Hát szívesen látom Weingartner és kigyelmeteket is ma vacsorára! — mondta egyszerűen.

A két katona erre szinte bután meredt egymás arcába. Megmondják-e a szép asszonynak, hogy reménybeli jegyese a börtönben ül s ma nem jöhet el, vagy hazudjanak neki valamit?

— Ejh, csak katonásan! — gondolta a káplár s kirukkolt a szomorú valósággal. Borbála szemében könny csillant föl, de mikor aztán a seregdeák a jámbor cseh szavába vágva szaporán elmondta, mily ártatlanul került sötétre s hogy csak miatta szenved, majd aztán mind a ketten egymással versenyezve dicsérték a muskétást, aki azóta, hogy Borbála asszony jószívvel van hozzá, a regement legderekabb legénye, ismét megnyugodott.

— Csak legyen a felsége — biztatta a káplár — az egész regement védelmébe fogadja a nemzeti asszonyt. S a hadnagy úr sem meri többé üldözni Weingartnert, mert velünk gyűlik meg a baja.

— Köszönöm! — rebegte a fiatal asszony s amikor búcsuzni kezdtek, harmadnapra hívta meg őket a muskétással együtt vacsorára.

Ebből azonban semmi sem lett s az asszonykérésből is temérdek baj kerekedett.

IV.

Preuer Alajos a győri vár főkapitánya, a városban szolgáló regement vicekommendánsa, aznap ballábbal kelt föl s rosszkedvűen ment át várbeli lakásáról a püspöki palotába, amelyben a szüntelenül távollevő grófi főkommendáns tizenkétszobás szállásán kívül akkor a sereg kancelláriája is volt. Az Erdődy-címerrel ékes márványkapu jobb felén sorba állott az őrség s két kézre fogott muskétával tisztelgett a hatalmas úrnak. A földszinti márványcsarnokban riadtan állottak talpra a szerte lézengő katonák s maradtak mereven kiegyenesedve vesztve, miközben a főkapitány a szomszédos nagyterembe nyitott. A drága művű faburkolattal ékes teremben, amelynek évszázados faragványai tele voltak püspöki jelvényekkel és egyéb egyházi emblémákkal, szintén lelkendezve ugráltak föl a fal mentén tovahuzódó kerevetekről a reá várakozó tisztek. A nagy úr azonban alighogy biccentett fejével s szó nélkül tűnt el a kancellária bronzveretes ajtaján.

— No, nagy-e a posta? — kérdezte türelmetlenül Kainer kapitánytól, aki azon a héten a kancellária vezetésében volt soros s kínosan szisszent föl, amikor az asztalon heverő levélgarmadára esett tekintete.

— Na ja ! — dörmögte a szikár katona. — Béke van, hát a magas főhaditanácsnak egyéb dolga sincsen, minthogy rendeleteket gyártson.

S hogy Franz, a seregdeák sorra felbontja a sok írást és a nagy úr elé rakja, ez már az elsőt is kedvetlenül dobja el. A tábori főpap levele volt, amelyben a regement erkölcsi életére vonatkozólag közöl jó tanácsokat.

— Majd angyalokat nevelünk a muskétásokból ! dörmögi Preuer.

— A páterhez ! — teszi aztán hozzá s a seregdeák nagy P. betűt kañyarít az aktára.

Alig egy félóra múlva oda van a főkapitány türelme. Horgászni készült kisebbik fiával Győrszigetre.

— Nézze át, kapitány úr ! — mondja Kainernek. S ha valami fontosat talál, jelentse nekem délben.

— De ezeket az aktákat még méltóztassék aláírni ! — esedezett a kapitány. — A tegnapi botrány !

— Ah ja ! — felelte Preuer hirtelen fellobbanó érdeklődéssel. — Azt soron kívül ütöttük nyélbe tegnap, holott vasárnap volt. Nos, vallott a menyecske ?

— A város azt felelte, hogy köztisztességben álló polgárásszony Benedek Borbála s pusztán katonai rágalomra kérdőre sem vonja a nemes szenátus. Majd kitudódik minden magától. De azt a három muskétás rögtön való megbüntetését már most sürgeti.

— No lám — pattogott a nagy úr — milyen vitézi tempókkal élnek azok a bugrisok.

— Hát ez mi ? — kérdezte aztán haragosan a seregdeáktól, amire a katonai főhatóság replikáját aláírta s ez egy másik írást tolt a nagy úr elé.

Franz őrmester hajatóvéig pirult el. Az írást ő csempészte az akták közé aznap reggel, mintha még

szombaton adták volna be. Weingartner instanciája volt házassági engedelemért.

— Hahaha! — nevetett a nagyrangú katona, amikor Benedek Borbála nevére esett tekintete. — Szegény Püchinger! Hát mégis volt valami a do-logban.

A hadnagyról az egész regement tudta, hogy bo-londul a szép özvegyasszony után. Az is kisült, mint dobta ki az asszony a neki küldött virágokat s mint barátkozott mégis továbbra az egyszerű muskétással, akit a hadnagy küldött hozzá. Bármily jó cimbora volt, tisztársai akkor nagyot nevettek a fura histórián. Most azonban, hogy a muskétásnak van bátorsága nyíltan is kiállani s feleségül veszi azt a nőt, alighanem nagy háborgás lesz a tisztikarban.

— No majd előbb megkérdezzük, mit szól ehhez Püchinger kammerád? — véli a főkapitány is s kirúgva a széket maga alól, azzal hagyja a faképnél Kainer kapitányt, hogy délben visszajön, holnapra pedig citálja a várkapitányságra a muskétást és jegyesét is.

Weingartner János másnap nagyot nézett, amikor már délelőtt kinyílt börtöne ajtaja s a profosz azzal bocsátotta szabadon, hogy rögtön jelentkezék a fővartán. Estig kellett volna raboskodnia. Ő azonban most már nyugodtan ülte volna végig egész büntetését. Truk káplár vasárnap még egyszer meglátogatta a jó hírrel, hogy Borbála szívesen lesz a felesége s hogy nem is kellett ráijeszteniök, amint vonakodása esetén tervezték. A muskétás maga sem volt tisztában azzal, hogy szereti-e azt az asszonyt igazán, legalább úgy, mint fiatalabb korában nem egy leányt, akinek egész szívvel udvarolt. Ha ott volt nála és látta, szíven csodás békesség ömlött el s úgy érezte, hogy még senkit sem szere-

tett jobban, mint őt. Ha azonban napokon át nem látta, néha szinte elfeledte, csak azokra a véghetetlenül kellemes, otthonos órákra gondolt vissza szívesen, amelyeket a vele szüntelenül évődő fiatal asszony társaságában eltöltött.

— De hiszen ha a feleségem lesz — gondolta végezetül — mindig velem lesz.

S most már csöndes megadással várta, hogy fogása letelik és ő ünneplő ruhájában néhány szál virággal kezében látogat el jegyeséhez és megcsókolja homlokán, egyelőre csak úgy, mintha testvére volna.

A fővártán Truk káplár fogta négyszem közé a boldog muskétást s ennek szíve nagyot dobant, amikor megtudta, hogy még aznap délből a várkapitányságon kell jelentkeznie házassága ügyében s hogy Borbála asszony is ott lesz. Ez volt ennek akkor katonáéknál a módja s Weingartner attól sem ijedt meg, hogy Püchinger hadnagyot is maga elé citáltatta arra az időre a főkapitány.

— Állok elébe! — fogadkozott nyugodt lelkiismerettel a legény s szállására sietett, hogy díszbe öltözködjék.

Borbálát a város útján idézték a várba s a fiatal asszony talpig feketében jelent meg a hatalmas főkatona előtt, hogy bizonyosságát adja tisztességes voltának s annak, hogy amíg jövődöbeli ura ki nem szabadul a katonaságtól, nem szorul rá ennek keresetére. A főkapitány őszinte gyönyörűséggel arcán nézte a fiatal nőt, hallgatta édesen csengő bátor hangját.

— Rendben van! — mondotta végül s intett a seregdeáknak, írja be a protokollumba, hogy a házasságnak az asszony részéről nincsen akadálya.

— Weingartner János! — hangzott föl most az ajtónálló muskétás kiáltása. A szomszédos terem

ajtaján mosolygó arccal lépett be az egyszerű katona s örömtől repeső szívvel nézte, mint huzódik vissza zavarodottan, fejével mégis oly kedvesen biccentve Borbála, aki nemsokára Isten és emberek előtt felesége lesz.

— A jeles betörő! — dörmögte halkan Preuer kommandáns, ráösmerve, hogy ez nyitotta föl a regement pénzesládáját, amikor a kulcsot bele-törte. Jóakarattal mustrálta végig a zömök termetű, vállas legényt, akit a háromnapos börtönlevegő kissé megviselt, de azért elég jóképűnek látszott.

— Már nem mai gyerek! — morfondirozott a nagy úr tovább magában. — Püchinger kamerád mégis csak külön legény a talpán. No de furcsa volt az asszonyok gusztusa mindig.

S a következő pillanatban elborul a nagyrangú katona homloka. Eszébe jut első szerelme, akinek Bécs városában még hadnagy korában udvarolt s akinek kezétől egy gazdag udvari liferáns ütötte el. Pedig ő is mennyivel daliásabb legény volt akkor.

— Hogy hívják? — kérdi aztán nyers hangon az asztala előtt álló muskétástól.

— Weingartner János — feleli ez csöndesen.

— Az nem igaz! — támadt rá a főkapitány.

— Azaz, hogy Weingassner a nevem! — dadogja tovább a katona.

— Weingassner György s nem Weingartner János. Kend kétszer szökött meg a katonaságtól! — olvassa aztán a fejére a nagy úr, egy megsárgult papirost lobogtatva. S a muskétás habozás nélkül vallja meg:

— A Heister-regementtől s a Montecucoliétól is. De azért már pardont ígért főkapitány úr!

— Az igaz, de kend most nősülni akar!

— Ha kegyelmesen megengedi — mondta Weingassner esedező hangon.

— Vajjon nincs-e már felesége? — szólalt meg ekkor a szomszédos asztal mellől Villani kapitány, a regement építőmestere, aki azon a héten Kainerrel együtt a seregtanácsnak tagja volt.

— Legényember vagyok! — felelte a muskétás s a főkapitány és két tanácsosa ekkor haragosan támadt rá:

— Hazudik!

Weingassnerrel szinte forgott a világ.

— Klein Róza! — kiáltotta az ajtónálló muskétás a főkapitány intésére s a szobába egy sűrűn lefátyolozott nő lépett be.

Weingassner sohasem látta így kicsípve s elálmélkodással meredt az elvetemült regementlányra, amikor fölcsapta arcáról a fátyolt s kihívó tekintettel nézett rá. Püchinger hadnagy arcára, aki kezdettől fogva ott állt a főkapitány háta mögött, az ablakhoz támaszkodva, most gonosz mosoly ült.

— Ösmeri ezt az asszonyt? — kérdezte most Kainer kapitány.

— Ösmerem, mint a többi muskétások is mind a regementben.

— Ő azt állítja, hogy a kend felesége.

— Felesége az ördögnek! — fakadt ki haragjában a muskétás. Nyomban erre azonban riadtan tántorodott hátrafelé. A regementlány fölsikoltott, majd ismét zokogva, de szaporán pergő nyelvvel mesélte el, mint csábította el nyolc esztendővel ezelőtt a muskétás Bécs városában, holott tisztas mesterember leánya volt, mint esküdtek meg titokban a währingi plébánia-templomban.

— Nem igaz! — vágott a szavába a muskétás.

— Talán részeg volt, hogy nem emlékszik erre! — hadarta az asszony s esküdözve bizonyítgatta tovább, mint került a táborba, amikor a háború

kitört, mint hitese felesége s mint hagyta el férje, szökött meg tőle Temesvár alatt. Ő azóta fokról-fokra züllött s csak alig egy éve találta meg ismét urát itt Győr városában. De nem zaklatta. Most azonban, hogy házasember léteire ismét nősülni akar, síkra száll jogaiért.

A regementlány arcáról már rég eltűntek a fiatal-kor rózsái, most azonban, hogy állítólagos jogaiért harcolva nekihevült, koromfekete hajával s villogó nagy szemeivel, pirosra festett husos ajkával pillanatra még a főkapitányt is megbabonázta. S a nagy úr indulatosan támadt a muskétásra:

— Nem látja be kend, hogy milyen gonosz ember? Kend meg akarta csalni az Istent meg az embereket s ráadásul szökött katona is. Oly nagy gonoszságokat követett el, hogy egy batkát sem adnék életéért. Nem is érdemel mást, mint hogy lófarkához kössék s úgy hurcolják halálra.

— Sohasem volt feleségem! — hebegte fuldokló hangon a muskétás.

— Majd bevallja a mazmorában! — vélte Villani kapitány.

— Helyes! — hagyta rá Preuer, a kommandáns, aki a mazmoráról csak annyit tudott, hogy valahány delikvens katona oda került, az mindig úgy vallott, mint a karikacsapás. S parancsára két muskétás közrefogja Weingassnert és karjait megragadva, kifelé hurcolja.

A szerencsétlen ember kábultan botorkál közöttük, de csak amikor a szabadba érnek s a katonai raktár felé vezető sikátorba fordulnak vele, eszmél föl s szívében gyökeret ver az elhatározás, hogy ha főbe is lövik, útközben kiszabadítja kezét kísérői markából s bárhová, de elmenekül.

A mazmora a török korból fennmaradt börtön volt Győr városában s a Bástyá-utcában a katonai

raktárral egybeépült. A regimentben rémes legendák keringtek a faragott kövekből összerótt kamráról, amelynek kettős deszkapadlója volt. A várkapitányság kínzókamrának használta s erre ugyancsak alkalmas volt ; pedig sem kínzószerszámokat, de még bilincseket sem használtak benne. A bűnöst a kamrában a börtönőrök, a felső padló tolóajtaját félrerúgva, az alsó padlóra állították, majd ismét helyére húzták a kétfelé nyíló tolóajtót. A felső padló ajtajának kalodaszerű nyílásából aztán a delikvensnek csupán feje állt ki. Keze, lába a felső padló alatt nem volt megkötözve ; de a kalodába szoruló fejéhez nem nyúlhatott. A mazmorába zárt delikvensnek naphosszat tűrhetően érezték magukat. Ám alkonyatkor, hogy elcsöndesedett a ruharaktár, mindenféle csúszó-mászó féreg bújt ki itt rejtekéből s lepte el a rabot. Ha kezével le is tépte magáról a ruháiba kapaszkodó patkányokat, mihelyest ezek ennek hasadékein keresztül a felső padlóra kerültek, a fejének rontó éhes vad ellen már nem tudott védekezni. S alig, hogy az első patkány arcába harapott, a delikvens felordított borzalmában és amidőn erre őrei rányitottak, kész volt vallani, akármivel vádolták is.

V.

Ebéd után a refektóriummal szomszédos sztukkomennevezetes terembe vonultak a jezsuita páterek s a falak deszkaburkolata mentén tovahuzódó faragott lócák és a terem különböző részeiben álló asztalok köré telepedve, töltötték el a rekreáció idejét. Sümeghy János, a konviktus régense is átjött a kollégiumba s társai üdvözlése után, rendes szokásához hiven, rögtön a klavicimbalum mellé ült. Schronitz atya flótáját szedte elő, Rudolf Ferenc,

a rektor ministere hegedűjét. S rövid tanakodásuk nyomában édes muzsikaszó töltötte be a hatalmas termet s a többi jezsuita páter egész odaadással merült el hallgatásába.

Egyszerre aztán hirtelen dörgő robaj támadt. A kollégium hatalmas épülete alapjaiban megrendült s az egykönnyen meg nem ijedő jezsuiták szíve is nagyot dobbant.

— Mi történhetett? — rebegte a rektor a pillanatra támadt halálos csöndben.

— Terrae motus — vélte Kamocsay magister, aki a fizika és a csillagászat professzora volt.

A páterek a kollégium folyosójára tódultak. Ennek sarkán épen akkor fordult be fráter Udalrik, aki aznap a kapu őrzésében soros volt.

— Egy katona tört be a kollégiumba — kiáltotta lelkendezve, színéből kikelve. — Becsapta maga után a kaput s el is reteszelte.

— Azilumot keres! — folytatta a fráter hangosan — Ki akartam kergetni, hogy itt nincsen semmiféle azilum, de még ő állt feljebb.

A rektor, Rudolf páter és Mordax atya előresiettek. A folyosó túlsó szárnyában ott állt a muskétás, ziháló mellel, sápadtan s tétován nézett körül, mintha nem tudná, hogy merre forduljon.

— Mit keres itt? — kérdezte tőle a rektor csöndesen.

— Azilumot! — hangzott a felelet, miközben a katona tisztességtudóan lekapta bőrsisakját fejéről.

— Weingassner György a nevem! — folytatta aztán s amikor a rektor szavába vágott, elálmélkodva nézett rá, majd hevesen tiltakozni kezdett.

— Kend az, aki nem éri be egy feleséggel? — kérdezte Veicht páter.

— Sohasem voltam nő. Ártatlanul üldöznek.

— Majd megtudjuk Mordax atyától — mondta erre a rektor s intésére a katona szó nélkül követte a szikártermetű, őszhajú papot, aki a kollégium spirituális volt.

— Nem éhes kend? — kérdezte a páter Weingassnertől, látván, mily bizonytalanok léptei.

— Bizony harmadnapja nem ettem fekete kenyérnél egyebet — felelte ez őszintén. — De ma még azt sem.

Mordax atya az idegenek szobájába vezette a jövevényt s magára hagyta. Kisvártatva Udalrik fráter egész kosárra való ennivalóval lépett be az ajtón.

— Itt az azilum! — mondta a muskétásnak tréfásan s sorra az asztalra rakta ki az aznapi ebéd maradványait. Majd oldalt állva, kíváncsi szemmel meredt a szokatlan vendégre, mohón lesve, hogy talán beszédbe elegyedik vele. A muskétás azonban nem szólt semmit. Csak evett, amíg az asztalra kirakott ételből tartott.

— No, ezeket is sovány kosztón tarthatja a császár ő felsége! — vélte a fráter. Közben azonban zörgettek a kapun. Weingassner riadtan emelkedett föl.

— Ne féljen! — biztatta Udalrik fráter, miközben kisietett. — Ha katonák, nem engedem be őket.

Két katonatiszt zörgetett a kapun s Udalrik, amikor a lesi-ablakon kinézett, jobbnak látta, ha előbb Rudolf atyának jelenti be a vendégeket s csak azután bocsátja be őket. S amikor a két tiszt hosszú várakozás után ismét megzörgette a kopogtatót, a rektor és ministere már ott várt rájuk a pitvarban.

Kainer kapitány és Püchinger hadnagy végre beléphettek, de csakhamar el is távoztak. A rektor

a kollégium menedékjogára hivatkozva, megtagadta a katonaszökevény kiadatását, amíg rendtársaival meg nem vitatta az esetet. Este nyolc órára kérte ismét a kollégiumba a két tiszte.

A hatalmas emeletes épületben közben már ismét rendes kerékvágásba zökkent az óraszámra kimért mindennapos élet. A magisterek az iskolába mentek át, a folyosón keresztül, mely ennek épületét a templom szentélye alatt a kollégiummal összeköti. A páterek szobáikba húzódtak s ki íróasztala mellé ült, ki könyvei olvasásába mélyedt. A földszinten csak a fráterek disputáltak egy ideig a katonaszökevényről, aki a kollégium csöndjét megzavarta. Az arramenő Mordax atya intésére azonban ezek is csakhamar dolgaik után láttak. Weingassner György pedig, hogy napok óta először lakott jól igazán, meglegedetten nézett körül a kicsiny szobában, ahol egymagára hagyták. Szerfölött jól érezte magát a festett szentképekkel ékes falak között, a mélységes csöndben. Diákkora óta, hogy ő is a jezsuiták növendéke volt Selmeczen, nem fordult meg ehhez fogható helyen. S hogy eszébe jutottak diákévei, felsóhajtott, mily más ember lenne belőle, ha ismét ott folytathatná, ahol ezek végeztével a jó páterek oly sok jó tanáccsal bocsátották útjára. Torkig volt a katonaélet zaklatásaival, nyomorúságával s a durva emberekkel, akikkel tíz év óta szüntelenül dolga volt. És hogy miatta keveredett halálos veszedelembé, Borbálára nem is gondolt már olyan jó szívvel, mint még alig egy órával ezelőtt is. Csak sajnálta a fiatal asszonyt, hogy minden bizonnyal ártatlanul annyi baj zúdul az ő fejére is.

S miközben Borbála sorsáról töprengett, Weingassner kezeibe temette arcát és szinte teljesen megfeledkezett magáról. Észre sem vette, mint

nyílik föl halkan az ajtó, lép be rajta nesztelen léptekkel Mordax atya, akinek, páratlan emberismeretében bízva, engedte át a rektor a katonaszökevény vallatását. Csak amire megérintette vállát, rezzent föl s állott riadtan talpra. Ahogy azonban az öreg pap jóságos arcára esett tekintete, ismét megnyugodott.

— Hát beszélje el esetét — biztatta a páter. — Mondjon el mindent, amit mentségére fölhozhat. Estig ráérünk.

— De jó volna most meggyónni! — villant föl a muskétás eszében a gondolat. Nyomban erre azonban eszébe jutott, hátha a páter azt hinné, hogy csak azért merő bűnbánat, nehogy kidobják azilumából, amelybe csak végső kétségbeesésében menekült. Amikor a várkapitányságról a nagypiacon keresztül a mazmora felé kísérték, az egyik katona dohányért szaladt be a piac sarkán levő szatócsboltba. Ő csak a Kisduna-utcában akarta magát kiszabadítani őrzői kezéből. Azt hitte, ha keresztül rohanhat a város kapuján s a vízbe ugrik, ennek színe alatt úszva, a fűzesben elrejtőzhet s éjnek idején tovább menekülhet. Hogy azonban a kollégium ajtaja nyitva volt, eszébe jutott, amit még az iskolában tanult, hogy minden szenthelynek és kolostornak van menedékjoga s aki ennek oltalma alá menekül, megszabadul, különösen, ha ártatlanul üldözik és főbenjáró büntetés vár rá. A muskétás, aki más századhoz tartozó legény volt s akit nem is ismert, görcsösen kapaszkodott karjába, miközben a másik a boltban járt. Ő azonban szabadon maradt balkezevel is akkora ökölcsapást mért álla alá, hogy eleresztette. A következő pillanatban már a kapu alá ugrott s hamarosan be is csapta maga mögött.

— Beszéljen hát! — ismételte Mordax atya csöndesen.

Weingassner azonban a fejében fölrajz, egy-másra torlódó gondolatoktól maga sem tudta, hogy hol kezdje el. Csak amire a páter, látva zavarát, kérdésekkel segített elfogultságán, szólalt meg. S apránként elmesélte élete egész történetét, kezdve a jó módon, amelyben szülei házában része volt, hirtelen természetű apjával való összekülönbözését, sanyarú katonaéletét, a hadnagygyal való esetét. Mordax atya odaadó figyelemmel hallgatta s beszédes arca vonásainak szüntelenül változó kifejezésében csodás elevenséggel tükröződött vissza a szomorúság, a részvét, a harag, miközben a muskétás beszélt. S valahányszor ez katonaélete folyamán elkövetett hitványságait szépítgetni próbálta, azt is észrevette s a szavába vágott :

— Csak őszintén, fiam !

Weingassner ilyenkor röstelkedve sütötte le arcát. A következő pillanatban azonban a szigorú tekintetű, mégis oly jóságos nézésű öreg pap egyéniségének varázsától elragadtatva, töredelmes őszinteséggel vallotta be legrajtettebb bűneit is, mintha csakugyan gyónt volna.

S Mordax atyának eszébe jutott, hogy mint lelki- atya, hamarjában csak in articulo mortis oldozhatná föl, hogy nincs akkora büntetés, amelyet mint katonaszökevény többrendbeli esküszegésért, zabolátlan haragjában elkövetett gyilkosságaért s talán még ennél is nagyobb tömérdék hitványságáért meg nem érdemelne. Amikor azonban elmesélte Borbála asszonyhoz való viszonyát, hogy mint változott és javult meg egyszerre az egyszerű asszonnyal való váratlan találkozása óta, már kevésbé esett kétségbe sorsán. S amire töviről-hegyire beszámolt az áskálódásokról, amelyekkel Püchinger hadnagy az asszony miatt életét az utolsó hónapok folyamán már-már elviselhetetlenné tette, a jó páter,

mint ember, egyszeriben szívébe zárta a muskétást.

S amikor aznap alig egy félórával este hét óra után a két tiszt a háta mögött hat fegyveres katonával ismét zörgetett a kollégium kapuján, Udalrik fráter a rektor parancsára ki sem nyitotta azt. Csak a kapu kicsiny lesiablakán keresztül csúsztatott ki egy levelet, mely Preuer kommandáns nevére szolgált.

A főkapitány szinte tombolt haragjában, amire a patroll a delikvens nélkül a várba visszatért s a Kainer kapitánytól átvett levelet elolvasta. Ebben a rektor és ministere arról értesítette a nagy urat, hogy a kollégium Weingassnert menedékjogának sérelme s az egyház parancsainak megszegése nélkül nem adhatja ki s a katonasággal ebben a dologban szóba sem állhat többé, amíg az egyházi főhatóságtól erre vonatkozó utasítást nem kap.

— Ki a főhatóságuk? — kérdezte Preuer haragosan.

— A püspök úr! — vélte a kapitány.

— Ahá, a kardinális ő eminenciája, a grófi püspök?

— Mindegy! — tombolt a nagy úr. — Fuvasson alaromot.

S alig néhány perc múlva a regiment trombitásai, akik mind a várban laktak, valamennyien fönn voltak a vár tornyának tetején. A harsogó trombiták riadójára egyszeriben megelevenedett az esti sötétségbe vesző város. A házak ablakai kivilágosodtak. A város falai mentén tovahuzódó utcákból lóhalálában rohantak a vár felé a szerteszét lakó katonák. Egy negyedóra sem telt el s az egész regiment ott sorakozott a vár piacán, az egykori püspöki palota előtt.

Preuer főkapitány fáklyafény mellett mustrálta

sorra a századokat. Kettőt visszatartott. A többi szétoszlatta. Amint azt riadó esetére a város statumai rendelték, a jezsuita páterek is kivilágították a kollégium és iskolájuk ablakait. S nem tudván, mi történt, kíváncsian néztek ki a hangyabolyként nyüzsgő nagypiacra. Hogy azonban a várból százonként a fővárta elé vonultak a katonák s ott egymásután békén széjjeloszlottak, végezetül is nyugovóra tértek.

Weingassner György a fráterek dormitoriuma mellett kapott egy cellát. Hogy a páterek ki nem szolgáltatták a várkapitányságnak, sorsa fordulásában bizakodva, nyugodtan hajtotta álmra fejét. A riadó sem zavarta meg. Próbának szinte minden hónapban riasztották föl s többnyire késő éjjel az egész regementet. Alig aludt azonban el, ismét fegyvercsörgés hallatszott. S hogy fölriadt, vérvörös fény szűrődött be vasrácsos ablakán. A muskétás reszketve tápászkodott föl, huzódott az ablakfülkébe s nézte, mi történik kűnn.

A piac közepén hatalmas máglya égett. A kollégium előtt párosával s föltűzött szuronnyal alig pár lépésnyi távolságban egymástól, muskétások strázsáltak s jártak föl és alá kopogó léptekkel. A tűz körül gúlába rakott muskétáik mellett a század többi legénysége ácsorgott, lármázva, durva tréfákkal szórakozva. A piacon nappali elevenség volt. A regimentalattvalók csapatosan ácsorogtak mindenfelé, tanakodtak azon, hogy voltaképen mi történt. Egy-egy városi polgár is felbukkant soraik között. De valahányszor valamelyikük a kollégium felé tartott, az őrt álló katonák durván kiáltottak rá:

— Halt wer da !

S ha rögtön meg nem fordult, muskétájukat szegezték mellének.

A jezsuita páterek pedig közben ismét felöltöztek s a kollégium nagytermében gyűltek össze. A folyosókon visszhangzó lépteik kopogására végre Weingassner is kilopózott cellájából. A fráterek mind ott álltak ajtaja előtt.

— Mi történt? — kérdezte tőlük s Udalrik testvér, aki csak az imént jött le a rektor szobájából, elmondta neki, hogy a kollégiumot ostromzár alá fogta a főkapitány és senki innen ki nem mehet, amíg őt a katonai hatóságnak ki nem szolgáltatják.

— Hát mit gondol kend, meddig lesz itt? — kérdezték a fráterek a muskétástól s ez elszántan felelte:

— Megvárom a tanácskozás végét. Megköszönöm a tisztelendő páterek jóságát s még ma éjjel magam jelentkezem a fővártán.

— Abból semmi sem lesz! — mondta Weingassnernek Mordax atya, amikor éjfél tájban a tanácskozóteremből kijött s a muskétás ennek ajtajánál várakozva, búcsuzni akart tőle. — Kend most a kollégium vendége. Engedelmességet fogadott nekem. Egy lépést sem tesz tudtom és beleegyezésem nélkül. A tisztelendő páterek pedig ép most határozták el, hogy álljuk az ostromzárt s kendet ki nem adjuk, amíg a grófi püspök kardinális úr ő eminenciája közbe nem veti magát a kend érdekében.

Künn közben egyre néptelenebb lett a piac. S a wer da kiáltás mind ritkábban hangzott. A katonák azonban továbbra is ott ácsorogtak a tűz körül ási-tozva. S félóránként, valahányszor a kollégium körül strázsálókat fölváltották, annál nagyobb kiabálással hangzottak a kommandószavak, annál kietlenebbül zörögtek a lábhoz vert muskéták. S a páterek közül azon az éjszakán egy sem húnyta be a szemét.

VI.

Három hete, hogy a kollégiumot a katonaság körülzárt. Öt nap óta az iskola környékét is elállják a muskétások. A templom kapujában gránátosok strázsálnak s a piacra ágyúkat vontatott föl Preuer főkapitány. A város polgársága mindinkább zúgolódik. A diákok kiszorultak az iskolából. A tanítás szünetel. A templomba senkit sem engednek be többé, a kollégiumba még kevésbé.

Az ostromzár első napjaiban nagy járás-kelés volt a pátereknél. A püspöki vikárius, a kanonokok, a ferenciek és karmeliták, de a vármegye urai és a város legelőkelőbb polgárai is, egymásután látogattak el a kollégiumba, biztatták ellenállásra az elszánt jezsuitákat, amikor a tisztikar igazságtalan hajszája Weingartner ellen köztudomásúvá lett. Óvárról a bitorospüspök is kitartásra biztatta őket, amíg Bécsben a jogtalanul üldözött érdekében közbenjár. A császár azonban éppen akkor keveredett ismét háborúba Spanyolországgal, amelynek nemrégiben még maga is királya volt s a kollégiumban egyre tűrhetetlenebb lett a páterek helyzete. Élelemmel, hála Rudolf atya előrelátásának, hónapokra is el voltak látva. A kényszerű rabság azonban, amelyben mindenfelől katonákkal körülzárva sínylődtek, a piacon táborozó muskétások zajongása, az örökös izgalom a legtöbbjükét ugyancsak megviselte. Ráadásul Weingassner, az azilans is úgy lézeng a kollégium folyosóin, mint maga az eleven szemrehányás. Mindenáron el akar távozni, hogy a várkapitányságon jelentkezék s önként vesse alá magát a büntetésnek, amelyet följebbvalói reáronak. Lelkiismeretét mind jobban mardosta az a fölfordulás, amelynek a békés kollégiumban tanúja volt s amelynek ő volt az egyedüli oka. Hogy Mor-

dax atya az ostromzár első hetében napokon át oly odaadással foglalkozott vele, a viharos multú férfi természete teljesen megváltozott.

Merő önmegtagadás lett s minden, amiért ő eddig élt-halt, amiért katona korában a legmerészebb hitványságoktól sem riadt vissza, merő hiábavalóságnak tűnt föl szemében. Hogy megbékült Istenével, szíve most már csak amiatt háborgott, hogy annyi bajt zúdított idemenekülésével a jó páterek nyakába. Szívesen, a vértanúk elszántságával állott volna hóhérai muskétái elé, ha kieresztik. Da valahányszor távozni készült, Mordax atya mindig viszatartotta s az engedelmességre figyelmeztette, amelyet neki már az első napon föltétlenül megfogadott.

Pünkösd másodnapján, — a templomot akkor még nem zárta el a katonaság s hatalmas hajója zsúfolásig tele volt, — a szentmise után egy asszony jött be a sekrestyébe. Udalrik fráter már csak egymagában szorgoskodott benn s az asszony a katonaszökevényről kérdezősködött, hogy mint folynak dolgai s kiadják-e?

— Nem adjuk ki, — felelte a fráter büszkén. Erre az asszony elmondta, hogy egy káplárnak a felesége és hogy Borbála asszony küldte, hozna hírt Weingartnerről s ha lehet, üzenetet. Ő maga azóta ki sem mozdult még házából s nem is mer többé a világ szeme elé kerülni. A jámbor Udalrik elsietett s hogy cellájában találta Weingassnert, átadta a sekrestyében várakozó asszony üzenetét.

— Mondja meg neki — kérte a muskétás — hogy most is tisztelettel gondolok rá, de a jó Isten tudja, mi lesz velem. Talán a legjobb lenne, ha elfelejtene. Hogy szembeszálltam a kommandáns úrral s harmadszor is szökevény lettem, bármint lesz is, szárazon nem viszem el. S vajjon kedve lesz-e

aztán reám várni, míg rabságomból kiszabadulok, ha ugyan rövidesen főbe nem lövetnek.

Udalrik fráternek tetszett a postásszerep s hűségesen elmondta, amit neki Weingassner meghagyott, sőt azzal is biztatta a káplárnét, hogy máskor is hozzáfordulhat, ha az azilans számára van valami közölni valója. De óvatosan, mert ha valamit megtudnak a páterek, rögtön elcsapják s Weingassner szűrét is kiteszik.

— Ne féljen! — biztatta az asszony — Truk káplár felesége vagyok s az uram mindig jó embere volt Weingassner gemeinernek.

Amikor a katonaszökevényt a páterek nem dobták ki, amint ő ezt akkor várta, Udalrik fráter is rögtön barátságába fogadta Weingassnert. Bizalmába akarta magát hizelegni, mert azt hitte, hogy sok érdekes dologról diskurálhat majd vele szabad óráiban. A fráter valamikor szabólegény volt s nem annyira hivatás, mint inkább élhetetlensége hozta a kollégiumba. A páterek azonban belőle is embert faragtak, ha nem is tudott leszokni arról, hogy ne érdeklődjék minden iránt, ami künn a világban, a kollégium falain kívül történik. S ez a muskétás ugyancsak sokat fog tudni mesélni, gondolta. Annál inkább bántotta, amikor Weingassner csak kurtán felelt kíváncsi kérdéseire. Az igaz, hogy a páterek mind szívesen bántak az azilanssal s amikor rájöttek, hogy értelmes és iskolázott ember, a maguk asztalához is ültették. De hogy egy közrendű katona olyan gőgös, az sehogy sem fért a jámbor fráter fejébe. A káplárné üzenete óta azonban ugyancsak sokat diskurált vele. S valahányszor Borbála eszébe jutott, Weingassner a fráter előtt minden tartózkodás nélkül tárta föl aggodalmait, amelyek az asszony miatt gyötörték. S kis vártatva, a maga módja szerint, a fráter talán a katonánál is jobban érdeklődött a szegény özvegy-

asszony iránt, akit életében nem is látott s akit Trukné, az időnek előtte megöregedett igénytelen asszony után ítélve, szintén ugyancsak jelentéktelen teremtesnek képzelt el.

— De asszony! — gondolta a fráter s ez maga is szinte megfoghatatlan rejtelemnek tűnt föl előtte, mert alig tizenkilenc éves korában került a jezsuiták szolgálatába és sem azelőtt, sem azóta nem igen mert szóba állani nővel a sekrestyébe látogató öreg-asszonyokon kívül.

S Udalrik testvér nap-nap után egyre türelmetlenebbül várta a káplár feleségét, hogy hírt hozhasson tőle Weingassnernek Borbáláról. Trukné azonban még csak egyszer szólott be s röviden, hogy a fiatal özvegy megbetegedett és pár napja ágynak dőlt. Másnap már a templom kapuját is megszállta a katonaság és ha Sümeghy pátert, a konviktus régensét nem engedik be reggelenként misézni, a jezsuiták teljességgel el lettek volna rekesztve a világtól.

Sümeghy páter vitte ki a kollégiumból a rektor leveleit, küldte el külön fölfogadott postásaival Óvárra Sinsendorf Fülöp grófnak, a bíboros győri püspöknek, aki utasításait ismét a régenshez intézte. Ő tárgyalt a főkapitánnyal, amikor a páterek helyzete egyre tűrhetetlenebbé vált s a bíboros püspök azt a tanácsot küldte, hogy kiadhatják az azilanst a katonaságnak, de csak reverzális ellenében s ebben arról legyen szó, hogy főbenjáró büntetést nem rónak Weingassnerre.

— Föltétlen megadás! — volt Preuer ezredes gőgös felelete. Sümeghy páter hiába hivatkozott a «Cum alias» kezdetű pápai bullára, amely az azilumokról szól s az egyház embereinek szigorú büntetés terhe alatt megtiltotta a hozzájuk menekülő kegyelemre méltó bűnösök föltétlen kiadását. Hiába fenye-

gette meg a nagyrangú katonát és tisztikarát az egyház átkával, ha tovább is erőszakoskodik.

Preuer kommandáns ekkor kettőztette meg a kolostor őrségét, zárta el a hívek előtt a templomot, rakatta meg ágyúkkal a nagy piacot. Ennek hírére a tétovázó természetű fiatal püspök Pozsonyba utazott, hogy közelebb legyen Bécshez. A páterek pedig most már Tönemañn atyát, III. Károly király gyónatóját is értesítették szorongatott helyzetükről. Híreket innen is, onnan is sűrűn hozott Sümeghy páter, a kollégium intézkedéseiről a katonaság túlkapásai ellen. A dolog maga azonban csak nem akart dülőre jutni. Bármennyi privilégium védte az egyházat, a kolostorokat, a nemesi kúriákat, a városi polgárokat, a legnagyobb hatalom Magyarországon akkoriban a katonaság volt.

Udalrik fráter hűségesen elmondott mindent Weingassnernek, ami hírt Sümeghy páter hozott s amit a többi páterek beszélgetéséből elleshetett. Borbálától persze a konviktus kormányzója semmiféle üzenetet nem hozott, pedig ők ketten, amióta betegségéről értesültek, azt sem tudták él-e, vagy meghalt már. S Udalrik páter oldalát addig fúrta az aggodás, hogy végezetül is rábirta Weingassnert, írjon jegyesének levelet, szólítsa föl ebben, hogy adjon életjelt magáról. Déli harangszóval küldje el Borbála a káplárnét szűz Mária oszlopához, vélte a fráter. S ha Borbála egészséges, tartson kezében fehér keszkenőt, ha beteg, színeset, ha nagy baj van, feketét. Ő a harangozóval együtt ott lesz minden délben a toronyban, ennek ablakán keresztül látni fogja. S aztán hírt hozhat Weingassnernek.

A muskétás elmosolyodott a fráter fura eszejárásán. De aztán szüntelen nógatására megírta levelét Borbálának. Merő szeretet volt minden szava, de egyben csupa lemondás. Mindazonáltal tőle telhető-

leg megvigasztalni is próbálta a szerencsétlen fiatal nőt, kedves földijét. S hogy az asszony révén szülővárosára gondolt, ifjúkori emlékei az ő szívét is megindító meghatottságot varázsoltak levele minden sorába.

— De mint juttatja kezébe? — kérdezte Weingassner, mire levelét befejezte.

— Csak bizza rám! — fogadkozott a fráter s azóta minden szabad órájában a kollégium hátsó kis kapuja körül settenkedett.

A torony ablakából látta, hogy ott alig néhány katona áll őrségen. Azt gondolta, hogy megveszteget egyet közülök s az majd Benedekné kezéhez juttatja a levelet. S amikor aztán vasrácsos kis ablakán keresztül észrevette, hogy egy muskétás éppen ott áll, óvatosan kopogni kezdett az ajtón.

— Wer da? — förmed rá kívülről egy borizú hang.

— Csöndesebben! — rebegte ő s a muskétás kíváncsian tapasztotta fülét az ajtóhoz.

— Három tallért kap, ha ezt a levelet elviszi annak, akinek szól.

— Nem tudok olvasni! — felelte a katona.

— Özvegy Benedekné asszonynak! — mondta meg erre a fráter.

— Ahá, Weingassner küldi! Nohát csak hozza ki a három tallérral együtt.

Udalrik fráter lelkesedve szaladt megtakarított pénzéért s hogy visszajött, óvatosan kinyitotta a kis kaput. Az ott strázsáló muskétás pedig Surlant Johann volt, Püchinger hadnagy embere, akinek ez másik két társával együtt fejenként húsz tallért ígért, ha Weingassnert élve vagy halva kézrekerítik. S amikor a fráter a markába nyomta a pénzt meg a levelet, a durva katona hirtelen kardot rántott s úgy fejbeverte ezzel, hogy egyszeriben elborította

a vér. Udalrik riadtan tántorodott vissza s szinte csak ösztönszerűen csapta be ismét a kis kaput maga után. Azután tápolyogva igyekezett a kúthoz, hogy sebet kimossa. Itt találták meg a földön elterülve a többi fráterek, amikor estebédnél sem került elő és keresésére indultak. Schronitz atya bekötötte a fején tátongó sebet s amikor másnap Sümeghy páter a templomba jött, rögtön orvosért küldtek.

A kollégiumot körülzáró katonák azonban még Nicolletti orvost sem engedték bemenni. S hiábavaló volt a püspöki vikárius, a kanonokok, a vármegyei urak beavatkozása, Preuer főkapitány hajthatatlan maradt.

— Adják ki a szökevényt — mondta — akkor rögtön elvonul a katonaság.

— Nem lesz semmi bajom! — biztatta Udalrik fráter a sorsáért aggódó pátereket.

De még az este üszkösödni kezdett Udalrik fráter sebe. Mordax atya, akinek bevallotta meggondolatlanságát, az utolsó kenetet is föladta rá. Azután sorra vonultak el ágya mellett a páterek és társai s kezét megszorítva búcsuztak el tőle. Weingassner is bejött s a haldokló kérésére az ágy szélére ült. Dobogó szívvel hallgatta a jámbor fráter lázas beszédét. Még most is az asszonyt emlegette, akit életében nem is látott. Majd amikor eszméltre tért s fölismerte a muskétást, bocsánatot kért tőle ostoba viselkedéseért.

— Hiszem, hogy Isten megbocsát! — rebegte aztán halkán. — És nem róvja föl bűnömül, amit tettem. Én már megyek. De odaát még találkozunk ugy-e bár?

— A viszontlátásra! — rebegte a muskétás s megragadta az egyszerű fráter kezét.

Udalrik szeme üvegesedő tekintettel meredt rá s a fején alig észrevehető, minduntalan megújuló rángatózás cikkázott végig. A templom tornyában

megkondult a lélekharang. A kollégium körül cir-káló katonák pár percre veszteg maradtak s két kézre fogott muskétájukat tisztelgésre emelték föl. A fővartán is fegyverre riadt az őrség és veszteg ma-radt, amíg a harangszó el nem halt. De aztán ismét csak fölhangzott a muskétások wer da kiáltása, a tűz körül ácsorgó katonák lármája.

Éjfél elmúlt. Az eddig örködő föl váltására kivo-nuló század muskétásai kardjukkal csörömpölve s hol kurjongatva, hol a papokat szidva fogják körül a kollégium épületét. Benn Udalrik fráter holtteste körül virraszt s énekel halotti zsoltoszmát vala-mennyi páter.

VII.

Reggelre ismét nagy sürgés-forgás kerekedett a várkapitányságon. Sümeghy páter hiába járt Preuer kommandánsnál. S azért egymás után próbálták megpuhítani a püspöki vikáriussal élükön a kano-nokok, a vármegye és a város urai. Arra kérték, hogy legalább Udalrik fráter temetésének idejére vonja össze a katonaságot a kollégium mellől, hogy a jezsuita páterek körülvihessék a piacon, amint az halottaik temetésénél szokás.

— Adják ki Weingassnert ! — felelte a nagyrangú katona csökönyösen. — Akkor magam is kirendelek egy századot a temetésre. De hogy katonára nézve bármelyik kolostor is azilum lehessen, olyan nincs. A magas haditanácsnak is ez a véleménye. Ha most engedek, valahány gazember van a regementben, az apránként mind barátnak csapna föl.

— De hisz reverzális ellenében kiadják ! — pró-bálták sorra kapacitálni a várba látogató nagy urak. — S azt megadhatja az ezredes úr, mert hisz a szö-kevény nem követett el olyat, amiért halálra íté-lhetnék.

— Már szökése is főbenjáró bűn ! — hangzott föl a kommandáns replikája. — Hogy azonkívül mit követett el s mi jár neki ezért, ahhoz katonai főhatóságán kívül senkinek semmi köze.

— Föltétlen megadás ! — toldotta meg szavát a főkapitány s aztán sarkon fordult és szó nélkül a faképnél hagyta a püspöki palota nagy termében összehgyült deputációt.

S Udalrik frátert harmadnap délelőtt a templomban fölállított ravataláról egyenesen a kriptába vitték le. Az asztalost a koporsóval a temetés előtt beengedte az őrség ; de kívüle senki mást. S hogy elhangzott a krypta fülkéjébe tolt koporsó előtt a búcsuztató ének, Weingassner vállalkozott arra, hogy befalazza.

A temetés után a muskétás aztán Mordax atya előtt jelentkezett s ismét arra kérte, adják ki a katonaságnak. A páter a sok izgalomtól megviselten kissé türelmetlenül támadt rá.

— Üljön nyugodtan a cellájában ! Most már nem kendről van szó. Meg kell mutatnunk az istentelen katonaságnak, hogy fenyegetéseitől nem mindenki ijed meg. Tegnap azt az üzenetet kaptuk, ha kendet három napon belül ki nem adjuk, betörnek a kollégiumba s erővel hurcolják el.

— Most már nem félek tőlük ! — fogadkozott Weingassner.

— Mi sem ! — felelte a páter. — S ellenállunk, ha csak közben a püspök úr eminenciája mást nem parancsol.

S ezzel Mordax atya visszatért a templomba, amelyet a rektor parancsára a fráterek már nagyban díszítettek piros kárpitokkal s a kollégium udvarában vágott lombokkal. Úrnapjára készültek, amelyet sehol sem ültek meg akkoriban olyan fénnel, mint azokban a városokban, ahol jezsuitáknak kol-

légiумuk volt. Győr városának azonban abban az esztendőben szomorú Úrnapja volt.

A kollégium körül s a nagy piacon ünneplő díszben, de csak úgy állta az ostromzárat a regiment két százada, mint már negyedfél hét óta mindennap. A jezsuita templom kapuja zárva maradt s csak a ki-kitörő orgonaszó hirdette, hogy a páterek magukban is buzgóm ünnepelnek. A többi templomból sem vonult ki processió s már jóval a déli harangszó előtt a nagy piacon kívül, ahol napról-napra nagyobb türelmetlenséggel zajongott a kollégiumra vigyázó katonaság, egészen elnéptelenedett a város. Az emberek házaikba huzódva várták az ebéd idejét. A várba is csak a regimentalattvalók közül keredektek föl néhányan, hogy megbámulják a parádét, amelynek ez aznap színhelye volt. Preuer főkapitány születése napját ünnepelte s a katonaságtól bitorolt püspöki palota nagytermében ebédre gyűlt össze a regiment valamennyi tisztje. A vár piacán a tábori muzsikások fújták trombitáikat s amikor ebéd közben a főkapitány úr a felséges császár és király egészségére emelte poharát, a vár bástyáin sorra eldőrdültek az ágyúk.

Kis vártatva azután hirtelen megkondultak a jezsuita templom harangjai. A városban elcsodálkozva jöttek ki házaikból az emberek. A piacon strázsáló katonák is elálmélkodva meredtek a templom felé.

Ennek kapuja föltárult s Kamocsay magister hatalmas dalmatikás alakja nyomában, aki a körmeneti feszületet vitte, egymásután vonultak ki párosával, kezükben égő szövétnekkal, csipkés superpelliciumban a többi magisterek, arany hímzéstől ragyogó dalmatikában négy páter, végül hat vöröspalástos frátertől hordozott mennyezet alatt, kezében az oltári szentséggel Mordax atya. Aranyhimes

pluviáléját kétfelől egy-egy vöröspalástos ministráns férfi fogta föl. A templomot strázsáló katonaság, a piacon táborozó század tétován nyitott utat a menetnek s parancs nélkül is tisztelgett, amikor Mordax atya áldásra emelte az oltári szentséget. Ekkor már a város többi templomában s a várbeli székesegyház tornyában is megkondultak a harangok. Zengő zúgásukra elnémult a tábori trombitások muzsikája s benn a püspöki palotában is a lakomázó tisztek hangos mulatozása.

— Ej! — kiáltott föl aztán Preuer főkapitány. — Alighanem a biboros püspök jött meg Óvárról. Éljen ő eminenciája! S az asztal körül ülő tisztek jókedvűen ugráltak föl és nevetve koccintottak.

Lenn a nagy piacon, a nyári nap ragyogó fényében ekkor már egész pompájával kibontakozott a menet, amelyhez egyre nagyobb számmal csatlakozott a szomszédos utcákból ideözönlő ünneplőbe öltözött lakosság. A páterek a Káptalan-utca felé fordultak s a Sinsendorf gróf püspöktől aznap nyert parancsnak megfelelően, a székesegyháznak tartottak. A fővártán a várban mulató hadnagy helyébe kirendelt őrmester fegyverre riasztotta a katonákat. A hirtelen támadó harangzúgásra a dunai kapu felől is a vár felé rohant az őrség. A páterek a szokottnál valamivel gyorsabban, de bátran mennek tovább s éneklék a Pange lingua fenséges himnuszát. Amint a vár alsó kapuja felé kanyarodnak, a katonaság már-már útjukat állja. Kamocsay magister azonban magasra emeli a feszületet s nyomában a páterek rendületlenül vonulnak tovább.

A Langauer-ház korcsmájából közben egész csapat muskétás tódul ki. Jaeger József gemeinernek ittasan is szemet szúr Weingassner tagbaszakadt alakja, aki a biboros püspök utasításának megfelelően a baldachinum mögött talpig érő vörös palást-

ban haladt s ministráns társával együtt a szentséget vívő pap pluviáléját fogta föl.

A grófi püspök a katonaságnak a kollégiumba tervezett betörése hírére parancsolta meg a jezsuitáknak, hogy az azilanst ünnepélyes körmenetben, a legfelségesebb oltári szentség védelme alatt vezessék át a székesegyházba, bizzák ott a káptalan további őrizetére, amíg ő Weingassner számára Bécsben kegyelmet eszközöl ki, ami most már csak néhány napnak a kérdése. A mindenféle szedett-vedett népségből összetoborzott muskétások előtt azonban semmi sem volt szent.

— Fogjátok meg! — ordította Jaeger gemeiner is habozás nélkül, amikor ministránsruhába öltözött társát fölismerte. S a tömegen keresztüliurakodva, példájára egész csapat muskétás rohanta meg Weingassnert.

Mordax atya hiába emeli a magasba a monstanciát, hogy a legszentebb oltári szentség varázsával tartsa távol az azilanstól a vad katonákat. A kivont karddal hadonázó muskétások kiütik kezéből a drága művű úrmutatót s ez darabokra törve a szent ostáyaival együtt a földre hull. A köröskörül háborgó hivek egy pillanatra szinte dermedve rémülnek el. De nyomban erre a kétségbeesett fájdalom és düh kiáltása tör ki százak és százak ajkán s rettenetes dülakodás kerekedik. A védtelen polgárok szinte vakon rohannak a katonai őrségre, mely muskétáit előre szegezve fogja körül Weingassnert s a vele birkózó katonákat.

— Tűzelj! — kiáltja ekkor az egyik őrség káplárja. A szakadatlanul tovább zúgó harangozásra azonban néhány tiszt mégis jónak látta, hogy ott-hagyja a főkapitány asztalát s épen jókor léptek ki az alsó várkapun. Kainer kapitány kirántja kardját s intésére egy trombitás visszavonulást

fújt. S a kettős őrség puskatussal védekezve hátrál a fővártáig. A körmenet szomorúan vonul tovább. Csak Mordax atya nem mozdul helyéről. Térdre roskadva könnyező szemmel mered az Úr megszenteltelenített testére s karjait kitérve hajol a szent ostya fölé, nehogy a nagy tolongásban összetaposák.

VIII.

Emberemlékezet óta nem borult akkora gyász Győr városára, mint a hallatlan botrány hírére, amellyel a katonaság a legfelségesebb oltáriszentséget meggyalázta. A város valamennyi temploma három napon keresztük éjjel-nappal nyitva maradt s nem volt a napnak és az éjszakának órája, hogy nem telt volna meg emberekkel, akik egymást föl-váltva, szakadatlanul buzgón imádkozva igyekeztek Isten haragját városuktól elfordítani. A hallatlan merénylet hírére a főkapitány ünnepi lakomájának is rögtön vége szakadt. S a jezsuita páterek, akik a székesegyházból visszatérve, egy onnan magukkal hozott ciboriumba gyűjtötték össze a földön heverő oltári szentség ostyájának részecskéit, még vissza sem tértek kollégiumukba, amikor Preuer főkapitány riadót fuvatott. A vár piacán gyülekező regementet azután fegyvertelenül és századonként a város különböző templomai elé vezették. Levett sisakkal, mozdulatlanul állottak a katonák a szabad ég alatt, amíg Balczer, a regementpáter templomról-templomra járva, helyet nem szorított nekik s vezetésével el nem mondták engesztelő imáikat.

Az Úrnapját követő délelőttön Preuer főkapitány főbb tisztjeivel együtt díszbe öltözve látogatta sorba a püspöki vikáriust, a kanonokokat és a jezsuita pátereket, hogy elsimítsa a botrányt. Ennek híre azonban Sinsendorf gróf biboros püspök útján aznap

már Bécsig elhatolt. III. Károly, a minden ízében vallásos fejedelem, szívében megrendülve, a győri püspököt, a jezsuitákat és a vármegyét bizta meg a hivatalos vizsgálattal s kemény megtorlással fenyegette meg istentelen regementjét. Szinte két hónapig folyt a legaprólékosabb dolgokra kiterjeszkedő szigorú vizsgálat. Pár nappal azután azonban, hogy a tanúk vallomását Bécsbe küldték, fölvirradt az ítélet napja. Maga Althan gróf, a generális hozta le.

A regement talpig díszben tágas négyszögben a vár piacán sorakozott. A püspöki palota előtt a fekete posztóval bevont dobogón kapitányai élén maga Preuer kommandáns olvasta föl a császár és király nevében a magas haditanács ítéletét . . .

— Főbe lövik. Holnap reggel lesz a kivégzés !

Ezekkel a szavakkal rontott be Benedek Borbála házába Trukné, a káplár felesége, aki a szomorú végű asszonykérés nyomában férje biztatására szoros barátságra lépett a fiatal özvegygel.

— Tudtam ! — sóhajtott a fiatal asszony s pár hét alatt vértelenné vált, beesett arcán csendesen peregtek alá könnyei.

— Szegény úrfi ! — rebegette aztán. — Vajjon láthatnám-e még egyszer !

Trukné le akarta beszélni a szomorú látogatásról, de Borbála hajthatatlan maradt, amikor megtudta, hogy a hálálraitéteket várbeli börtönükben bárki meglátogathatja.

S alkonyattájt fölkerekedett a két asszony s amikor a börtön ajtajához értek, Trukné künn maradt.

Weingassner mosolyogva állt föl asztala mellől, amelyen a kicsiny cellában gondolataiba merülve könyökölt.

— Ne búsuljon, Borcsa ! — vigasztalta a gyászruhás nőt, amikor ez könnyes szemmel hozzálépett.

— Én már elmegyek! — folytatta. — De megbékültem Istenemmel. S ha meg is érdemlem a halált, nem félek ettől, mert hiszem, hogy Jézusom nem hagy el.

— De a páterek — rebegte az asszony — nem kértek kegyelmet?

— Kértek! — felelte a muskétás. — Mindent elkövettek, hogy ne csak én, de a másik három elítélt is megkapja. Ám nincs pardon!

— Imádkozzék érettem kedves földi! — folytatta aztan Weingassner. — S ha visszakerül szépséges pátriánkba, köszöntse nevemben a várost s mondja meg, hogy bármily sokat vétettem, nem maradtam adósa senkinek itt a földön... kivéve kegyelmednek.

— Nem, nem adósom! — hebegte zavarodottan az asszony s hogy az őrtálló katonák ismét benéztek az ajtón, némán fogott kezét szerencsétlen földijével s Trukné karjába kapaszkodva hazavánszorgott...

Másnap hajnalban a vár és a város valamennyi templomában megkondult a lélekharang. A vár piacán dobpergés hangzott föl. Kainer kapitány parancsszavára megindult a menet a vár kapuja felé. Elöl egy muskétás-század haladt dobogó léptekkel. Mögötte föltűzött szuronnyal fegyverén négy-négy katona kísért a négy delikvenst: Weingassnert s ennek legdühösebb három ellenfelét, akiket Püchinger hadnagy bérelt föl ellene. Maga a hadnagy, egy vaskereskedő fia, rangjáról lemondva, akkor már Bécsben volt s apja boltjában mérte a vasat.

A várkapu előtt a kis piacon, ahol az oltári szentséget Mordax atya kezéből kiütötték, a sarokház ablaktalan fala mellé állították a négy halálraítéltet.

Kétfelől a vezeklők köntösében, szőrzsákkal fejükön az a huszonkét katona sorakozott, aki Úrnapján

a fővártán és a dunai kapunál az őrségen soros volt s a körmenetnek útját állta és akire kisebb-nagyobb börtönbüntetést mért a haditanács. Szemben velük a tisztek állottak meg s a kivégzés helyét egyfelől a muskétások, másfelől a gránátosok százada zárta el, amely a várból a menet után kivonult.

Mordax páter, Weingassner lelkiatyja, kezében feszülettel, vigasztaló szavaival még egyszer a halálra szánt muskétáshoz fordult. Példáját követi a három ferencrendi szerzetes, aki a többi delikvens lelkiatyja volt. Ekkor a Maltzheim-ház ablakában álló főkapitány intésére ismét megperdülnek a dobok. A seregdeák a kicsiny tér közepére áll s még egyszer fölolvassa a haditanács ítéletét. Közben szinte jókedvűen néz Weingassnerre, integet szemével, mintha bátorítaná, hogy ne féljen, még jó vége lehet a dolognak. Ez komoly képpel, de nyugodtan áll helyén, mint aki már mindennel leszámolt.

— Muskétások előre! — kiáltja Kainer kapitány, amire a seregdeák elhallgat. S Weingassner szíve ekkor hirtelen dobogásra gerjed. A sorból tizenkét katona lép ki vállra vetett fegyverrel.

— Lábhoz a fegyvert! — hangzik föl tovább a parancs. S a muskéták zörgő dobajára hideg borzongás fut rajta végig. Szeme elkáprázik. Lelkében mint valami lázas álmokép, villámként elevenedik meg egész élete, ifjúkori csínyjei, apjával való hadakozása, rokonai, rég elfeledett ismerősei, szülővárosa s végül Borbála asszony megtört bájos alakja, akin kívül élete legválságosabb órájában onnan, mindazok közül, akik valamikor közel állottak szívéhez, senki sem gondol rá.

— Golyóra tölts! — kiáltja ismét a kapitány. S miközben a tizenkét muskétás szaporán megtöltött fegyverét kétkézre fogja, Weingassner körül hirtelen forogni kezd a világ, a kicsiny tér padlás-

ablakos házai, a körülötte álló katonák, a tisztek, bírái és hóhérai. Füle rettenetesen zúg.

— Célozz ! — kiáltja Kainer kapitány. De ő már nem is hallja. Azt sem látta, mint lép katonáék szokása szerint még az utolsó pillanatban a halálraítéltekre szegzett muskéták elé pálcával kezében a regement profósza s fordul a Maltzheim-ház ablakában álló Preuer kommandáns felé, miközben fölkiált :

— Főkapitány uram ! Pardont kérek e szegény bűnösöknek fejére.

— Itt a kegyelem ! — hangzik a felelet s az ablakból papirtekercs hull a seregdeák elé. Ez fölkapja szaporán fölolvassa :

— Ő felsége a császár és király nevében ! Ő felsége legfelsőbb parancsára : A kivégzés előtt az utolsó pillanatban tudtára adatik mindenkinek, hogy a főtisztelendő győri jezsuita páterek buzgó közbenjárására a halálra ítélt delikvenssek büntetése kegyelemből ez leszen : Weingartner János alias Weingassner Györgyé egy évi, Surlant Johann, Jaeger József és Holczer Lorenzé két évi sáncfogság.

— Zum Gebet ! — kiáltja erre Kainer kapitány. A dobok megperdülnek, Mordax atya örömtől repeső szívvel akarja átkarolni védencét. Weingassner azonban kékre vált arccal, mereven támaszkodik a falhoz s hogy a páter kezével hozzáér, mint egy fatuskó, úgy zuhan le a földre.

A katonaság nem zavartatja magát. Az imádság végeztével vidám trombitaszó mellett vonulnak el a főváltára a muskétások s föl a várba a gránátosok. A szőrruhába öltözött huszonkét vezeklőt egy káplár a székesegyház felé vezet.

— Apoplexia ! — mondja Mordax atyának az exekució helyére hívott Nicolletti doktor, miközben Weingassner testét végigtapogatja. Néhány rege-

ment alattvaló fölkapja a szélütött embert s a káptalan patikájába viszi, hol az orvos szaporán eret vág rajta.

Benedek Borbálának Truk káplár hozta el a megkegyelmezés hírét. A fiatal asszony talpig fekete gyászruhában ott térdepelt a szobája falán függő feszület előtt. Ez alatt a kicsiny asztalkán szentelt gyertya égett. Az asztalnál Mártha asszony ült, ecetes kendőt rejtegetve a köténye alatt, hogy idején földörzsölhesse, ha künn, két utcán túl, a kis piacon eldördülnek a muskéták s ő netalán elájul.

— Él! ? — sikoltotta a fiatalasszony, amikor a káplár a megkegyelmezés hírével szobájába nyitott s örömeiben szinte Truk káplár nyakába ugrott. Majd annak hírére, hogy földije mégis szerencsétlenül járt, Mártha asszonnyal a patika felé sietett. Ám Weingassner már nem volt itt. Hogy sikerült őt föléleszteni, Nicoletti orvos a városi ispotályba vitette. A jó öreg parókás talián még akkor is ott sürgött a beteg körül, amikor a két asszony dél felé a kopár nagyterembe benyitott s az ágyakban sűrűn egymás mellett vonagló betegek sorai között egyenesen Weingassner felé tartott. A muskétás arca szemmelláthatólag földerült. A doktor észrevette:

— Jó lesz, ha hazaviszik ezt az embert; — mondta az asszonyoknak, gondolván, hogy rokonai. Majd szaporán hozzátette:

— Egy évig is eltart, míg ismét talpraállhat. De itt ebben a ronda, alig fűthető csűrben béna keze avagy lába télen alighanem elfagy.

Weingassner tiltakozva emelte föl meg nem bémult jobbját s érthetetlen szavakat rebegett. A fiatal asszony arca biborszínre gyuladt s lesütötte a szemét.

— Hát nem rokonok ? — pattogott az orvos elcsodálkozva.

— Csak földim ! — felelte csöndesen Borbála.

— És kigyelmed özvegy asszony ? — kíváncsiszkodott az orvos, majd tréfásan hozzátette : — Akkor vegye el feleségül, vagy tegye meg férjének. Még elég fiatal és erős ő kelme. Ha gondosan ápolja, egy év múlva kutyabaja. S mindig jó, ha van a házban kereső férfi is.

Borbála asszony szeméből kitörtek a könnyek. Hihetetlenül durvának tetszett neki a parókás öreg beszéde. Ám ekkor egyszerre egész érthetően megszólalt a beteg :

— Ne hagyjon el, édes Borbála ! Valamikor talán még megszolgálhatom.

S másnap Balczer Kristóf, a regimentspáter lelkenedezve mesélte el a jezsuita kollégiumban, mint kereste föl az este Truk káplár és a seregdeák, mint hurcolták magukkal, fölmutatva a főkapitány engedelmlevelét, a kórházba, mint eskette ott össze az azilánst azzal a fiatal asszonnyal, aki a kollégium ostromzárának s az úrnapi botránynak voltaképeni oka volt.

— Hát Preuer ezredes úr most már nem akadékoskodott ? — kérdezték a páterek elcsodálkozva.

— Eszeágában sem volt. Örült, hogy elviszik a delikvenst. Legalább megspórolja a regiment az ispotály költségeit. S minthogy betegsége miatt sáncmunkára képtelen, ez alól is fölmentették.

— Furák ezek az asszonyok ! — filozofált tovább a regimentspáter. — Még akkor is kapva-kap a férfin, ha féllába a sírban van, csak feleségül vegye.

Mordax atya tagadóan rázta meg fejét s töviről-hegyire ismerve Weingassnernek a fiatal özvegy asszonnyal való históriáját, meghatottságtól remegő hangon felelte :

— Nincs igazi önfeláldozás, hanem ha ennek a jóra való, igazi asszonynak szívében.

IX

Budavára visszavívása óta nem keltett esemény akkora föltűnést messzi külföldi országokban is, mint az Úrnapiján elviharzott győri eset. A kalendáriumkészítők mind megiratták, de már előbb az országos vásárokon ponyván árult Zeitungok és egyéb verses cédulák is a legtávolabbi vidékekre elvitték hírét. S ennek nyomában a győri jezsuita páterek a világ minden részéből, túl a tengerekről is szinte egy álló esztendőn keresztül kaptak leveleket társaiktól, egyházi és világi főemberektől, de egyszerű keresztény hivektől is, akik őket úrnapi szerencsétlenségük örökösnek ígérkező gyászában vigasztaló írásaikkal keresték föl.

Bécs városából akkor vasárnaponként érkezett a pósta Győrbe s minden hétfőn Mordax atya bontotta föl, akit a legutóbbi nyár eseményei úgy megviseltek, hogy nem tudott többé prédikálni s azért a nyugodalmasabb archiváriusi tisztet bízták rá. Kamocsay magister, aki Mordax atya helyére került, olvasta föl a pátereknek a tömérdek levelet hetenként egyszer a rekreáció óráján ; majd ismét Mordax atya felelt valamennyire.

S egy hétfői napon, már késő ősszel volt, egy Csehországból nevére címzett levél elolvasása után, Mordax atya elálmélkodva kiáltott föl, majd nyakába kanyarította kerek köpenyegét s a rektor engedelmével Borbála asszony házába sietett.

A kapu nyitva volt, jelélül annak, hogy férfi is lakik ott. Mordax atya azonban tétován állott meg a kapu alatt s hallgatta a földszinti szoba ajtaján kiszűrődő énekszót :

Ach, wie ist das möglich dann,
Dass ich Dich lassen kann,
Hab' Dich ja gar so lieb,
Das glaube mir...

Halkan, mégis egész tisztán szűrődött ki a csengő női hang, az édes bús ósdi német nóta. Mordax atya nem állhatta meg, hogy mielőtt a szobába nyit, ne nézzen be az ajtó üvegablakán. A kályha mellett, a vígan pattogó tűz lobogó világában egy hatalmas karosszékbe süppedve ott szundikált Weingassner György. Feje mellett egész szívvel énekelve Borbála asszony ült, asztalkára rakott csipkeverő szerszámaival vesződvé.

A fiatal asszony meglepetten ugrott föl, amikor a nótának vége volt s halk kopogás nyomában Mordax atya lépett be ajtaján.

A beteg is fölriadt, de örömtől fölviduló szemmel fordult a páter felé, amire fölismerte.

— Isten hozta közénk, tisztelendő atyám! — rebegette. — Magunk is fölkerestük volna. Csak legyen már elég erőm, hogy a magam lábán mehessek át.

— Hál' Istennek, egyre javul állapota! — szólott közbe a fiatal asszony. — Ha vállamra támaszkodik, járni is tud s keze sem béna már.

— Linderné asszonytól hoztam levelet — kezdte aztán a páter, majd mikor a beteg tétován nézett rá, elcsodálkozva kérdezte:

— Hát nem ismeri, vagy talán nem emlékszik rá? — faggatta tovább s amikor Weingassner erre tagadóan intett, némán mutatta kezével az asszonynak, hogy a muskétás fejét a bénulás alighanem még mindig fogva tartja.

— Semmi baja a fejének! — súgta az asszony.

— Hát akkor mint lehetséges, hogy a nővére nevére sem emlékszik többé?

— A nővére? — kérdezte erre Borbála asszony fennhangon. — Mert soha sem tudta, hogy kihez ment férjhez. Hiszen még kicsi leányka volt, amikor az uram Selmeczbányáról elbujdosott. S én is régen elfelejtettem, hogy ki vette el.

— Málcsi hugom írt ? — érdeklődött most már a beteg s szeme fölcsillant.

Mordax atya átadta a levelet s mindjárt el is búcsuzott tőlük, bármint tartóztatták.

S Weingassner móhon esett neki a hajszálnyi vékony szarkalábak kibetűzésének. A róla szóló meleg sorok olvasása közben szívében csodás melegség gyúlt. Voltaképen sohasem törődött kis hugával s ez szerencsétlensége hírére, mihelyt a Neue Zeitungból megtudta, hogy hol van, rögtön életjelt ad magáról. S a viharverte férfi szíve egyszerre csak hangos dobogásra gerjedt, szemeit elhomályosítják könnyei.

— Olvasd tovább ! — kéri Borbála asszonyt.

Ez készségesen engedelmeskedik. De alig fogott bele, egyszerre csak föl sikolt s akkorát, hogy a konyhában sürgölődő Mártha asszony is bennterem.

— Mi történt ? — kérdi riadtan, hogy a férj és feleség egymás nyakába borulva, egymással versenyt zokog.

Jó időbe telt, amíg a levél elolvasásával végeztek, amire Mártha nénivel megértették, hogy Weingassner Málcsi, amikor férjével együtt idegenbe költözött, a szüleitől örökölt vagyont felét, bár ezt apja kitagadta, bátyja számára a városi uraknál depónálta, lelkükre kötve, hogy kerestessék boldogtalan testvérét s ha megkerül, rövid úton adják át neki a nagypiacon levő házat és a rengeteg pénzt. S a város urai a maguk piacán s a többi bányavárosokban kidoboltatták ugyan, hogy aki Weingassner György nyomára akad, jelentse azonnal Selmeczbányának. Persze Weingartner János néven senki sem akadt rá, pláne, mikor a bányavárosok felé katonaelete egész folyamán nem is nézett.

— De meg lesz-e még az a sok pénz ? — aggályoskodott Mártha asszony.

— Meg ám ! — felelt erre Weingassner. — Ha

ugyan meg nem duplázódott azóta. Mert jó gazdák ám városunk urai.

— Istenem ! — sóhajtott föl Borbála, akit már-már megőrült a gond s a nyomor, mely a beteg férfi nyomában költözött be házába. — Milyen nagy úr lesz úrfi. És nem fogja szégyelni egyszerű asszony feleségét, a bányamester leányát ?

Weingassner jobbjaival megragadta Borbála kezét s némán az ajkához szorította.

— Hát velem mi lesz ? — kérdezte Mártha asszony, amikor rövid tanakodás után elhatározták, hogy visszaköltöznek Selmeczbányára.

— Velünk jössz ! — ujjongott Borbála.

— Soha ! — tiltakozott az özvegy asszony. — Vajjon mint hagyhatnám itt megboldogult uram és édes fiaim sírját ?

— Ej ! — vágott szavába Borbála — majd ide látogatunk halottak napjára mind a hárman, minden esztendőben, váltott forsponton.

— Forsponton ? — csodálkozott Mártha. — Ilyennel itt csak a vicispán jár, meg a szolgabíró !

— Különb úr most már az én uram. Bányapolgár ! — büszkélkedett a fiatal asszony.

S amikor Mártha asszony beadva derekát, az iránt érdeklődött, mihez fog majd Weingassner azzal a nagy vagyonnal, ennek fején keresztül cikkázott katonaéletének minden sanyarúsága s szívét szinte összezsavarta az emlékezés arra a rengeteg sok nyomorra, amelyet ennek folyamán átélt, a tömérdek gonoszságra, amelynek, hol mestere, hol részese vagy tanúja volt. S egy diák mondással felel, amelyet még az iskolában, a selmeczi jezsuita páterektől hallott :

— Transeamus benefaciendo !

A két asszony nem értette meg ugyan, de ösztönszerűen s szinte egyszerre mondta rá :

— Amen !

X.

Azon a helyen, ahol az istentelen katonák kiütöték Mordax atya kezéből az úrmutatót, pár évvel azután, hogy a spanyol örökösödési háború gondjaitól is megszabadult, III. Károly király pompás köemléket rakatott. Ennek faragványos magas talapzatán a középső domborművű kép a felfeszített Krisztust ábrázolja a Kálvárián, amint Longinus lándzsával keresztül döfi oldalát. Ormán két angyal lebeg s emeli diadalmasan a magasba az ó-testamentomi frigyszekrényt, tetején Isten bárányának sugár koszorúba foglalt alakjával. A köemlék négy sarkán álló lámpásokban Úrnapjának estéjén, évről-évre még ma is kigyúl a gyertyafény. Ájtatóskodók is sűrűn verődnek ilyenkor össze az oltári szentséget dicsőítő szépséges monumentum köré. Ennek jelentősége azonban már rég feledésbe merült s a fölirat, mely erről szól, szintén vajmi szűkszávú :

PANI
ANGELORVM
INCORRVPTIBILI
CAROLVS VI.
ROMAN. IMP. AVST.
REGNI APOSTOLICI
CONSERVATOR ET VINDE
LAESAM ADORATIONIS CAVSAM
CORRECTIS SEDVCTORVM
AVDACIIS
PERPETVAE DEPRECATIONIS
MONVMENTO
AD EXPIANDAM
OFFENSI NVMINIS IRAM
EX AVITA PIETATE
RESTITVI IVSSIT
AN. SAL.
MDCCXXXI.

TARTALOM.

Magyarok Lutéciában	3
Zsigmond király franciái	77
A sienai farsang	137
Ferrarai álmok	215
A győri eset	253

Tarczai György munkái.

Hétszer özvegy. Elbeszélések, rajzok. Miskolcz, 1896.

Török világ Budán. Miskolcz, 1898.

Német világ Budán. Ferenczy József rajzaival. Budapest, 1898.

Dönk vitéz Rómában. Magyar Könyvtár. Budapest, 1900.

Szent. Margit legendáskönyve. Udvary Géza rajzaival. Budapest, 1903.

Budai históriák. Családi Regénytár. XXVIII—XXIX. kötet.

Masolino. Regény Zsigmond király korából. Családi Regénytár. XXXIII—XXXIV. kötet.

A zengő hegy. Bükkvidéki históriák. Családi Regénytár. XL. kötet.

Az egetverő hegy. Elbeszélések a Tátra vidékéről. Családi Regénytár. XLVI. kötet.

XXX. kötet.

Karassó mellől. Elbeszélések.
Irta Neumayer K. Dezső.

XXXI. és XXXII. kötet.

Két világ között. Regény. Irta
Andor József.

XXXIII. és XXXIV. kötet.

Masolino. Regény Zsigmond ki-
rály korából. Irta Tarczai Gy.

XXXV. és XXXVI. kötet.

Küzdelmek. Olasz regény. Irta
Enrico Castelnuovo. Ford.
M. Hrabovszky Julia.

XXXVII. kötet.

A méltóságos asszony emberel.
Elbeszélések. Irta G. Büttner
Julia.

XXXVIII. és XXXIX. kötet.

Sampaulo grófné. Angol regény.
Irta Henry Harland. Ford. G. M.

XL. kötet.

A zengő hegy. Bükkvidéki his-
tóriák. Irta Tarczai György.

XLI., XLII. és XLIII. kötet.

A műlovas leánya. Reg. három
kötetben. Irta báró Brackel
Ferdinándé. Ford. dr. Rada I.

XLIV. kötet.

Az aranypók és egyéb elbeszé-
lések. Irta Kiss Menyhért.

XLV. kötet.

Női szívek. Elbeszélések. Irta M.
Hrabovszky Julia.

XLVI. kötet.

Az egetverő hegy. Elbeszélések
a Tátra vidékéről. Irta Tarczai
György.

XLVII. kötet.

Geneviève megtérése. Elbeszé-
lés. Irta C. d. Lamiraudie.

XLVIII. kötet.

Spanyol képek. Irta D. Luis
Coloma. Fordította Jándi B.

XLIX. kötet.

Innen-onnan. Orosz elbeszélés-
ek. Fordította Szémán István.

L. kötet.

Ujabb elbeszélések. Irta Andor
József.

LI. és LII. kötet.

Kis Dorrit. Irta Dickens Károly.
Átdolgozta Filő Károly.

LIII—LIV. kötet.

A vértanú királynő. Irta P. L.
Coloma. Ford. Gerely Jolán.

LV. kötet.

Ijjas Tamás végze^e. Irta Andor
József.

LVI. kötet.

Alexandrina nővér. Irta Cham-
pol. Ford. Hodács Á.

LVII. és LVIII. kötet.

Az Irgalmasság Golgotája. Tör-
téneti regény. Irta Sziklay
János. — Szegény élet, gaz-
dag lélek. Elbeszélés. Irta
Sziklay János.

LIX. kötet.

A doktorkisasszony. Irta Char-
les de Vitis. Francia eredeti-
ből fordította dr. Rada I.

LX. és LXI. kötet.

Az üldözöttek. Irsországi regény
két kötetben. Irta Sheehan
Patrick Á. Ford. —Y —E.

XLII. kötet.

Az álomgép. Regény. Irta Clé-
ment Vautel. Franciából for-
dította Kertész Kálmán.

LXIII. és LXIV. kötet.
Boy. Irta P. Luis Coloma. Fordította Gerely Jolán.

LXV., LXVI., LXVII. és LXVIII. kötet.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. Irta Wiseman M. Angol eredeti után fordította Haudek Ágoston.

LXIX. kötet.
Almavirág. Regény. — Boldogasszony kis katonája. Irta Csapodyné Allaga Vilma.

LXX. kötet.
A gyöngysoros Diana. — Irta Orbán Dezső.

LXXI., LXXII., LXXIII. és LXXIV. kötet.

Az arany csönd. Regény. — Irta Williamson C. N. és A. M. Fordította P. K. és F. E.

LXXV. és LXXVI. kötet.
Öt novella. Irta Tarczai György.

LXXVII. és LXXVIII. kötet.
Hercules vendégei. Irta Williamson C. N. és A. M. Fordította —ny.

LXXIX. kötet.
A fehér turul. Irta Kertész Kálmán.

LXXX. és LXXXI. kötet.
Az esti dal. Irta Barklay L. Florence. Ford. Pogány Kázmér.

A Szent-István-Társulat kiadványai

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tizenegy kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben, színes borítékban 60 fillér.

Megrendelhetők

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

könyvkiadóhivatalában könyvkereskedésében
Bpest, VIII., Szentkirályi-u. 28. Bpest, IV., Kecskeméti-u. 2.

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bérmentve szolgálunk.

STEPHANEUM KÖNYVKÖTÉSZETE